

ઈઝરાયેલી ગુપ્તાચર સંદર્ભ

મોસાદનાં ગાદી મિશન

ઉત્તેજના, રોમાંચ અને સસ્પેન્સ જગાડતી શ્રેષ્ઠ સત્યકથાઓ

R

શ્રેણી 2

જાણેદ પિત્તા

VISIT...

LANZAROTE
Caliente.COM

ઇઝરાયેલની ગુપ્તચર સંસ્થા
મોસાદનાં ગમ્મી મિશન

લેખક :
નગેન્દ્ર વિજય

સંપાદન :
હર્ષલ પુષ્કર્ણ

મુખપૃષ્ઠ ડિઝાઇન :
હર્ષલ પુષ્કર્ણ

મુદ્રક અને પ્રકાશક :
મૌર્ય મીડિયા
૨૦૮, આનંદમંગલ-૩, પરિમલ
કોસિંગ પાસે, એલિસબ્રિજ,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૬
ફોન : ૨૬૪૬ ૧૬ ૮૮

મુદ્રણસ્થાન :
એલાઈડ ઑફસેટ પ્રિન્ટર્સ
ગોમતીપુર, અમદાવાદ

કિંમત :
પાંચીસ રૂપિયા

© નગેન્દ્ર વિજય

**Institute for Intelligence and Special
Tasks...**

MOSSAD

જમણી તરફ મોસાદના સિમ્બોલમાં હિબ્રુ ભાષામાં લખેલું ઉપરોક્ત વાક્ય ઇઝરાયેલી જાસૂસોએ માનો યા ન માનો જેવા પરાક્રમો કરી બતાવીને અક્ષરશઃ સાચું કરાવ્યું છે. આગામી પાનેથી શરૂ થતી ઇઝરાયેલના ગુપ્તચરોની જાસૂસીકથાઓમાં પણ તેમના બુદ્ધિચાતુર્ય, દેશપ્રેમ, નીડરતા વગેરે જેવા સદ્ગુણોનો પરચો મળે છે. ક્યારેક તેમની મુનસફીનાં, ભાંગફોડિયા વૃત્તિનાં, બિનધાસ્તપણાંનાં પણ દર્શન થાય છે. આ જાતના 'દુર્ગણ' જો કે તેમણે રાષ્ટ્રહિતમાં કેળવ્યા છે. કહો કે તેમણે કેળવવા પડ્યા છે.

આનું કારણ છે. ઇઝરાયેલની ચોતરફ તેના શત્રુ આરબ દેશો કુલ બાવીસ છે, જે પૈકી સિરિયા, લિબિયા, ઇરાક, જોર્ડન, લબનાન, ઇજિપ્ત વગેરે ઘણા દેશોએ તેની સામે આતંકવાદનું શસ્ત્ર અજમાવ્યું છે. આ દેશોએ આતંકખોરોને પરોક્ષ રીતે એટલે કે પૈસેટકે તો પુષ્કળ સહાય કરી છે. ઇઝરાયેલમાં પાછી ૨૦% (અંદાજે ૧૨,૦૦,૦૦૦ જેટલી) વસ્તી આરબોની છે. ગુજરાતના કચ્છ જિલ્લાની સરખામણીએ ફક્ત ૪૬% ભૌગોલિક ક્ષેત્રફળ ધરાવતા એ ટચૂકડા રાષ્ટ્રમાં પ્રત્યેક ચોરસ કિલોમીટરે સરેરાશ ૫૭ આરબો વસે છે. નાગરિકનો દરજ્જો પણ ભોગવે છે. માનો કે ધર્મ જ નહિ, પરંતુ જાતિના ધોરણે પણ તેમની વફાદારી મૂળ પેલેસ્ટાઈનના આરબો પ્રત્યે તેમજ આરબ દેશો પ્રત્યે હોય તો ઇઝરાયેલની યહૂદી પ્રજાએ કેવા વિપરિત અને વસમા સંજોગો વચ્ચે અકેક દિવસ ગણીને વીતાવવાનો રહે તે સહેજ કલ્પી જુઓ. આમ છતાં તે દેશે ૧૯૪૮થી આજ દિન સુધી પોતાનું અસ્તિત્વ સ્વબળે જાળવ્યું છે એટલું જ નહિ, પણ ભૌગોલિક સીમાડા વિસ્તાર્યા છે. ભારતને ઇઝરાયેલ કરતાં એક વર્ષ અગાઉ સ્વતંત્રતા મળી—અને આજ દિન સુધીમાં આપણે ઇઝરાયેલના વર્તમાન યાને વિસ્તરેલા ક્ષેત્રફળ કરતાં ૫.૫૬ ગણો મોટો ભૌગોલિક પ્રદેશ ગુમાવ્યો છે. આતંકવાદ સામે આપણી દયાજનક લાચારી પણ યહૂદી લોકોને કોમિક જણાતી હોય તો નવાઈ નહિ.

આતંકવાદ સામે ઘૂંટણિયે પડવાનું ન થાય એ હેતુસર ઇઝરાયેલે તેના ગુપ્તચર ખાતાને ભારે સશક્ત બનાવ્યું છે. શિન બેત, મોસાદ અને અ'માન નામની ત્રણ જાસૂસી સંસ્થાઓ આજે ત્યાં કાર્યરત છે. ૧૯૪૭-૪૮ના અરસામાં રચાયેલી શિન બેતનું જાસૂસી નેટવર્ક માત્ર ઇઝરાયેલ પૂરતું સીમિત છે. રહ્યાસહ્યા પેલેસ્ટાઈની આતંકખોરોના પડછાયા બનીને તેના એજન્ટો જાસૂસીકામ ચલાવે છે. માત્ર આરબ દેશોને નહિ, પણ યુગાન્ડાને, આર્જેન્ટિનાને અને કેટલાક યુરોપી દેશોને પોતાનો પરચો આપી ચૂકેલી સંસ્થા મોસાદનું જાળું લગભગ આખા જગતમાં ફેલાયેલું છે. ત્રીજી સંસ્થા અ'માન લશ્કરની ત્રણેય પાંખોની સંયુક્ત ગુપ્તચર સંસ્થા છે. આરબો વિરુદ્ધના યુદ્ધો ઇઝરાયેલ આસાનીથી જીતી શક્યું તેમાં અ'માનનો ફાળો અજાણ્યો છતાં અમૂલ્ય છે.

જાસૂસીતંત્રને આટલી હદે મહત્ત્વ આપવા પાછળ ઇઝરાયેલનો હેતુ સમજી શકાય તેવો છે: દુશ્મનના હાથે ઊંઘતા ન ઝડપાવું હોય તો દુશ્મનને જ ઊંઘતો ઝડપી લો !

—હર્ષલ પુષ્કર્ણ

સોહિયાળ સંઘર્ષ પરચે જ્યારે ઈઝરાયેલનો સ્થાપના વર્ષ

મે ૧૪, ૧૯૪૮નો દિવસ યહૂદી કોમના લગભગ બે હજાર વર્ષ લાંબા ઇતિહાસમાં સૌથી મહત્વપૂર્ણ ગણાય છે. વર્ષો સુધી 'સ્ટેટલેસ' રહેલા યહૂદી લોકોને પોતાનું અલાયદું રાષ્ટ્ર ઈઝરાયેલ સ્થાપવાનો અને કાયમી ધોરણે ત્યાં વસવાનો મોકો તે દિવસે સાંપડ્યો. યહૂદીઓ માટે એ સપ્ટમો દિવસ આવ્યો ખરો, પરંતુ અનેક વિખવાદો અને વિગ્રહો લઈને !

વર્ષ ૧૯૧૭ નું તારીખ અને વાર જે હોય તે ખરો, પણ સમગ્ર યહૂદી કોમ માટે એ દિવસ ઐતિહાસિક બની રહેવાનો હતો. બ્રિટનના વિદેશમંત્રી આર્થર બાલ્ફરે એ દિવસે તેની ઑફિસમાં બેઠા બેઠા પોતાના ડેસ્ક પર પશ્ચિમ એશિયાના આરબજગતનો નકશો પાથર્યો. ઉપરછલ્લી નજરે અવલોક્યા બાદ આરામથી ચાનો ઘૂંટડો ભર્યો, હાથમાં પેન લીધી અને પેલેસ્ટાઈન કહેવાતા પ્રદેશનો અમુક તટવર્તી વિસ્તાર પસંદ કરી ત્યાં ખંજરના આકારવાળા નવા રાષ્ટ્રના સીમાડા એકદમ સહજ રીતે દોરી નાખ્યા. બંદૂક કે તલવારને બદલે માત્ર એક માણસની પેન વડે નવું રાષ્ટ્ર સર્જવાનો એ પહેલો અને કદાચ છેલ્લો બનાવ હતો. પશ્ચિમ એશિયાનો તબદિલ થયેલો નકશો મંત્રીમંડળ પાસે મંજૂર કરાવ્યા પછી આર્થર બાલ્ફરે તેને પાર્લામેન્ટ સમક્ષ મૂકતા કહ્યું :

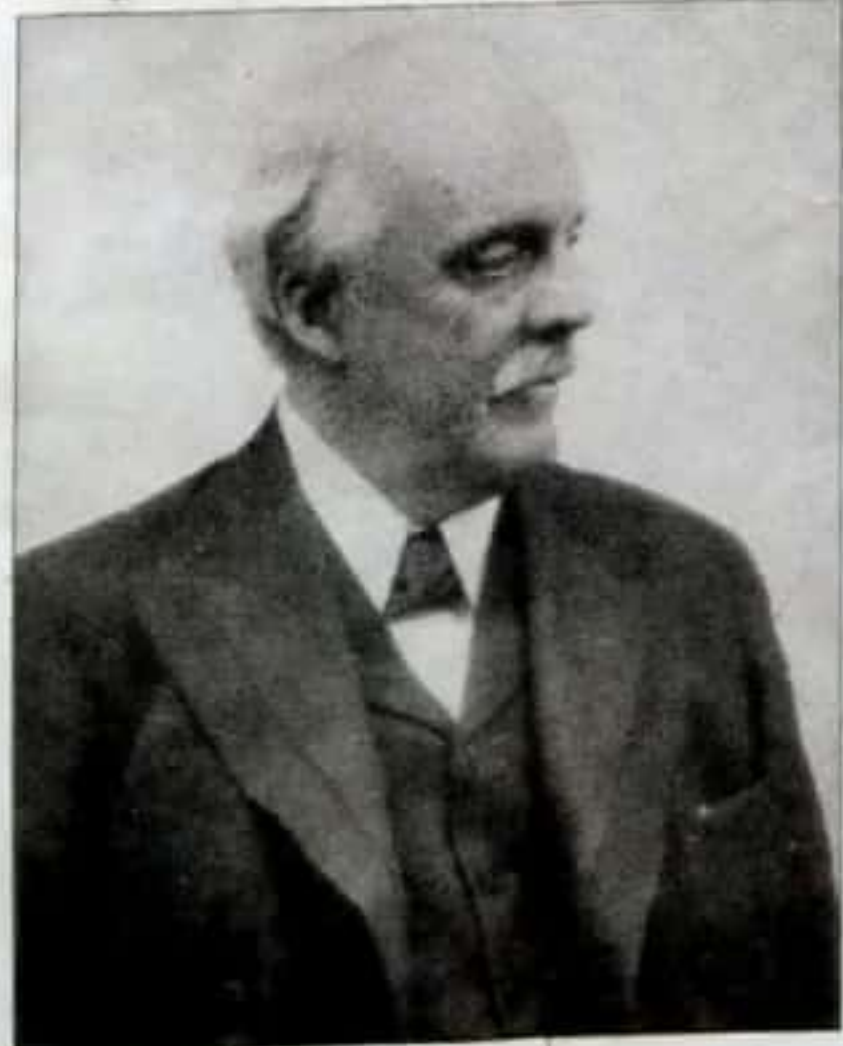
'મારી સરકારે બેવતન યહૂદી પ્રજાને તેનું વતન પાછું અપાવવાનું નક્કી કર્યું છે—એ વતન કે જે વર્ષો પહેલાં તેણે પોતાના કશા વાંક કે ગુના વગર ગુમાવ્યું. હવે પછી તેઓ નિશ્ચિંત જીવે ત્યાં પાછા ફરી સુખશાંતિનું જીવન ગુજારી શકે છે.'

બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટે ઝાઝી ચર્ચા કર્યા વિના આર્થર બાલ્ફરના પ્રસ્તાવને મંજૂરી આપી દીધી. નવેમ્બર ૨, ૧૯૧૭ ના રોજ બાલ્ફરે યહૂદી પ્રજાનું બ્રિટનમાં પ્રતિનિધિત્વ કરતા ઉમરાવ લોર્ડ રોથ્સચાઈલ્ડને પત્ર લખી જણાવ્યું કે, 'નવા યહૂદી રાષ્ટ્રને મારી

સરકારનો ટેકો છે. બ્રિટને પોતાની ફરજ પૂરી કરી. હવે બધું તમારા હસ્તક છે.'

ફરજ પૂરી કરી કે ટાઢે પાણીએ ખસ કાઢવાનો પ્રયાસ કર્યો ? હિટલરને તેના એન્ટિ-યહૂદી વલણ અને વર્તણૂક માટે ભલે ગમે તેટલો બદનામ કરાય, પણ સત્ય એ છે કે બ્રિટન સહિત બધા યુરોપી દેશોમાં યહૂદી લોકોને અણગમાની નજરે જોવાતા હતા. ઈસુનો વધ થયો એમાં જુડાસ નામના દગાખોર યહૂદીનો ફાળો હોવાની વાત ખ્રિસ્તી લોકોના મન પર સવાર હતી. વ્યાજ ખાવામાં પણ યહૂદી પ્રજાનો જોટો નહિ—અને તે કારણે જ શેક્સપિઅરે પોતાની 'મર્ચન્ટ ઓફ વેનિસ' કથામાં

■ યહૂદી રાષ્ટ્ર ઈઝરાયેલનો 'સર્જક' આર્થર બાલ્ફર

શાયલોકને યહૂદી શાહુકાર તરીકે ચિતર્યો હતો. ભૂતકાળમાં ખ્રિસ્તી યુરોપિયનોએ જ્યારે પણ પ્લેગ જેવા રોગચાળા કે દુકાળો વેઠ્યા ત્યારે યહૂદી વ્યાજખોરો આસમાની વ્યાજે નાણાંની ધીરધાર કરી માલામાલ બન્યા હતા. ઉદ્યોગધંધામાં પણ યહૂદીઓ તેમના ખ્રિસ્તી હરીફોના નાકે દમ લાવી દેતા હતા—અને તેમના ધંધાકીય કાવાદાવા તંદુરસ્ત સ્પર્ધાને અનુરૂપ હોય એવું તો જવલ્લે જ બને. હિટલરની વાત કરો તો યહૂદીઓ પ્રત્યે તેને હદપારનો ક્રોધ એટલા માટે જાગ્યો કે પ્રથમ વિશ્વવિગ્રહમાં જર્મની આર્થિક રીતે પાયમાલ થયું ત્યારે જર્મનીના યહૂદી શાહુકારોએ વ્યાજખોરી દ્વારા

બે હજાર વર્ષ પહેલાંનું પેલેસ્ટાઈન

પુષ્કળ ધન એકઠું કર્યું. હિટલરના નાઝીવાદી જર્મનીમાં એ પૈસા જપ્ત ન થાય એ માટે બધો દલ્લો તેમણે પડોશી સ્વિત્ઝરલેન્ડની બેન્કોમાં જમા કરાવ્યો. આ થાપણોને નાઝી સરકાર 'લૂટનો માલ' ઠરાવી તેમના પર કબજો ન મેળવે એ માટે સ્વિત્ઝરલેન્ડની પાર્લામેન્ટે યહૂદી ખાતેદારોનાં બેન્ક એકાઉન્ટ્સને સિક્રેટ જાહેર કરતો નવો કાયદો ઘડ્યો, એટલે યહૂદી ધનવાનોને ફાવતું મળ્યું. બીજી તરફ હિટલર સમસમી જાય તેમાં આશ્ચર્ય ન હતું. ધનિકો તેમનું ધન ભોગવી ન શકે અને જોવા પણ ન પામે એ માટે તેણે જર્મનીના અને જર્મનીશાસિત બીજા યુરોપી દેશોના અંદાજે ૬૦ લાખ યહૂદીઓને ગેસ ચેમ્બરમાં ધકેલાવી દીધા. યહૂદી પ્રજાની ચારેક હજાર વર્ષ લાંબી દુર્ભાગ્યપૂર્ણ તવારીખની એ પરાકાષ્ટા હતી.

ઈ. સ. પૂર્વે ૧૮૦૦ ના અરસામાં તવારીખનો આરંભ થયો ત્યારે પેલેસ્ટાઈન તેના અસલ નામ કનાન તરીકે ઓળખાતું હતું અને તે યહૂદી પ્રજાનું વતન પણ ન હતું. ઘણા ખરા યહૂદીઓ એટલે કે હિબ્રુ લોકો અરબસ્તાનના રેગિસ્ટાની પ્રદેશમાં છૂટાછવાયા પડાવો નાખીને રહેતા હતા, જ્યાંથી તેમનો બુઝર્ગ ધાર્મિક નેતા અબ્રાહમ તેમને કનાન તરફ દોરી ગયો અને ત્યાંના સહેજ ફળદ્રુપ પ્રદેશમાં વસાવ્યા. યહૂદીઓ સંગઠિત ન હતા. બેન્જામિન, રૂબેન, એશર, જુડાહ વગેરે મળીને કુલ ૧૨ કોમોમાં વહેંચાયેલા હતા. પેલેસ્ટાઈનમાં અર્થાત્ કનાનમાં પણ તેઓ પરસ્પર જુદા રહીને વસ્યા અને પડોશી મુલકો તથા વસાહતો સાથે વેપાર શરૂ કર્યો. સંયુક્ત રીતે તેઓ ઈઝરાયેલી કહેવાતા હતા, પણ જાતિવાદને લીધે એકતા ન હતી. વર્ષો પછી કેટલાક યહૂદીઓ વેપાર અને રોજગાર માટે ઈજિપ્ત ગયા. શરૂઆતમાં પૈસેટકે સમૃદ્ધ બન્યા, પણ સોએક વર્ષ પછી ઈજિપ્તના નવા સમ્રાટે તેમને ગુલામ બનાવ્યા. આ વખતે તેમનો જીર્ણોદ્ધાર તેમની જ માફક ગુલામ રહી ચૂકેલા યહૂદી મોઝિસે કરાવ્યો.

ધાર્મિક દંતકથા એ છે કે મોઝિસના નેતૃત્વ હેઠળ યહૂદી ગુલામોનો રસાલો દક્ષિણ-પૂર્વ દિશામાં રાતા સમુદ્રના કાંઠે પહોંચ્યો ત્યારે તેને માર્ગ કરી આપવા સમુદ્રનાં પાણી છૂટાં પડી ગયાં અને ખુલ્લા સાગરતળિયા પર ચાલીને એ રસાલાએ સમુદ્રને પાર કરી નાખ્યો. (સમગ્ર કલ્પનાચિત્ર જુઓ.) સમુદ્રની

પૂર્વ તરફ સાઈનાઈનો વેરાન પ્રદેશ હતો. ઈશ્વરી સંકેત મળ્યા પછી મોઝિસે સાઈનાઈ નામના પર્વતનું આરોહણ કર્યું ત્યારે (બીજી દંતકથા મુજબ) અદ્રશ્ય ઈશ્વરે પોતાના અદ્રશ્ય હાથ વડે પથ્થરની તકતી પર દસ આદેશો (ટેન કમાન્ડમેન્ટ્સ) કોતરી આપ્યા, જેમનો મોઝિસે ઈશ્વરના દૂત તરીકે યહૂદી લોકોમાં પ્રચાર કરી તેમને શુદ્ધ આચારવિચાર તરફ વાળવાના હતા. સાઈનાઈના રેતાળ પ્રદેશમાં વર્ષો સુધી ભટક્યા પછી મોઝિસ અને તેના અનુયાયી યહૂદીઓ આખરે કનાનની ભૂમિ જોવા પામ્યા. ઈશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે મોઝિસને કનાનમાં પ્રવેશવાની છૂટ ન હતી. દૂરથી જ તેણે કનાનના આંખો ઠારતા પ્રદેશને નીરખ્યો. યહૂદી વિસ્થાપિતોને એ ભૂમિ તરફ દોરી જવાનું કામ પોતાના શિષ્ય

જોશુઆને સોંપી પોતે ઈશ્વરી સંકેતને અનુસરી જીવનભર દેશનિકાલ રહ્યો.

દૈવી ચમત્કારો વડે ભરપૂર એવી દંતકથાઓ કેટલા અંશે સાચી હોય એ તો કોને ખબર, પરંતુ કનાનના વિવિધ કોમોમાં વહેંચાયેલા યહૂદી (હિબ્રુ) લોકોને એકસૂત્રે બાંધવામાં તેમણે મોટો ફાળો આપ્યો. જાતિવાદને ભૂલી તેઓ સંગઠિત બન્યા. અગાઉ તેમના ઈશ્વરો ઘણા હતા. મોઝિસના દૈવી વ્યક્તિત્વ વિશે જાણ્યા પછી તેમને એક નિરાકાર ઈશ્વરમાં શ્રદ્ધા જાગી. મોઝિસને તેમણે દેવદૂત ગણી તેના ટેન કમાન્ડમેન્ટ્સ પણ આચારસંહિતા તરીકે સ્વીકાર્યા. ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ અગત્યની વાત એ કે કનાનને એટલે કે પેલેસ્ટાઈનને તેમણે પોતાનું વતન ગણ્યું અને તેની સુરક્ષા માટે બિનયહૂદી દુશ્મન કોમો સામે યુદ્ધો ખેલવાનું શરૂ કર્યું.

સૌથી બળુકા દુશ્મનો ફિલિસ્ટિની હતા, જેમની સશસ્ત્ર ટોળકીઓ દક્ષિણ-પશ્ચિમ પેલેસ્ટાઈનમાં ભૂમધ્ય સમુદ્રના કાંઠે રહેતી હતી. આ પ્રદેશ ફિલિસ્ટિઆ કહેવાતો હતો અને વર્ષો

પછી 'ગાઝા પટ્ટી' એવા નામે સમાચારોમાં હંમેશા ગાજતો રહેવાનો હતો. લગભગ સવાસો વર્ષ સુધી યહૂદીઓ તેમના પ્રથમ રાજા સાઉલની અને પછી રાજા ડેવિડની અને રાજા સોલોમનની આગેવાની નીચે ફિલિસ્ટિનીઓ સામે લડતા રહ્યા. એ પછી વિદેશી હુમલાખોરોએ પેલેસ્ટાઈન જીતી લીધું—અને યહૂદીઓ માટે પરાધીનતાનો લગભગ ૧,૩૦૦ વર્ષ લાંબો દોર શરૂ થયો. ઈ. સ. ૬૦૦ ના અરસામાં મુસ્લિમ આરબો ધર્માન્તર કરાવવા માટે પેલેસ્ટાઈન પર ચડી આવ્યા ત્યારે પોતાના ધર્મને વળગી રહેવા માગતા ઘણા ખરા યહૂદીઓ પેલેસ્ટાઈન છોડી ગયા. પેલેસ્ટાઈનમાં ૨,૫૦૦ વર્ષ રહ્યા પછી એ વતન તેમણે ગુમાવ્યું. (ફિલિસ્ટિનીઓ પોતે વટલાયા અને મુસ્લિમ બન્યા.) કેટલાકે રશિયામાં, તો કેટલાકે ફ્રાન્સ, જર્મની, બ્રિટન અને પોલેન્ડ જેવા યુરોપી દેશોમાં આશ્રય લીધો. નિરાશ્રિતોનું એક નાનું જૂથ દક્ષિણ ભારતના કેરળ રાજ્યમાં આવીને વસ્યું.

વિસ્થાપિત યહૂદીઓ જગતના કુલ ૧૪૮ દેશોમાં ફેલાયા, પણ તેમાં એકમાત્ર ભારત એવો દેશ કે જેણે તેમને અપમાનિત કે તિરસ્કૃત ન કર્યા. બાકીના દેશોમાં તેઓ નિમ્નસ્તરના બોજારૂપ નાગરિકો ગણાતા રહ્યા. ખાસ કરીને પોલેન્ડ જેવા પૂર્વ યુરોપી દેશોમાં તેમની દશા પાલતુ દોર કરતાં બદતર હતી. દશા બદતર જ રહેવાની એમ સમજી ૧૯મી સદીમાં પૂર્વ યુરોપના હજારો યહૂદીઓ પોતપોતાનો દેશ છોડી પેલેસ્ટાઈન ગયા. પેલેસ્ટાઈનમાં ત્યારે હકૂમત આરબોને બદલે ઑટોમાન તુર્કીની હતી. કંઈ નહિ તો સામાજિક અને ધાર્મિક દ્રષ્ટિએ તેના શાસકો યહૂદીઓ પ્રત્યે અસહિષ્ણુ ન હતા. ઓગણીસમી સદીના અંતે પેલેસ્ટાઈન તરફ જૂથબંધ સ્થળાન્તર શરૂ થયા બાદ ૧૮૧૪ સુધીમાં ત્યાં યહૂદીઓની વસતી ૮૫,૦૦૦ સુધી પહોંચી, જ્યારે આરબો ૬,૧૫,૦૦૦ હતા.

સ્થળાન્તર કરી જનાર મોટા ભાગના યહૂદીઓ પ્રૌઢ વયના કે વયોવૃદ્ધ હતા. જિંદગીનાં છેલ્લાં વર્ષો કનાનની પવિત્ર ભૂમિ પર વીતે એવી તેમની મનોકામના હતી. આ તરફ યુરોપી દેશોમાં યુવાન પેઢીના કેટલાક યહૂદીઓ પૂર્વજોએ ગુમાવેલું વતન પાછું મેળવવા એકજૂથ બન્યા અને તે માટે આંદોલન શરૂ કર્યું. આંદોલનનો નેતા થિઓડોર હર્ઝલ નામનો ઑસ્ટ્રિયન યહૂદી હતો. વ્યવસાયે પત્રકાર હોવાને નાતે યહૂદી લોકોને થતા અન્યાયના ઘણા કિસ્સા તેના ધ્યાન પર આવતા હતા. એક કિસ્સો તેના હૃદયમાં શૂળની જેમ

■ ફ્રેન્ચ સૈન્યનો યહૂદી કર્નલ આલ્ફ્રેડ ડ્રેફ્સ

ભોંકાયો અને થિઓડોર હર્ઝલને લાગ્યું કે યહૂદીઓ પોતાના વતન સિવાય બીજે ક્યાંય માનભરે જીવી શકે તેમ ન હતા.

વાત એમ બની કે ફ્રેન્ચ સૈન્યના યહૂદી અફસર કર્નલ આલ્ફ્રેડ ડ્રેફ્સને જર્મનો માટે જાસૂસી કરવાના આરોપસર ગિરફતાર કરવામાં આવ્યો. ફ્રાન્સની મિલિટરી પોલીસે ઑક્ટોબર ૧૫, ૧૮૯૪ ના રોજ તેને જેલભેગો કર્યા બાદ લશ્કરી અદાલતમાં ડ્રેફ્સ સામે ખટલો ચાલ્યો. ડ્રેફ્સે પોતાને નિર્દોષ

ગણાવ્યો અને સાથે જ તે નિર્દોષ હતો, પરંતુ ન્યાય તોળવા બેઠેલા લશ્કરી અમલદારો તેને શંકાનો લાભ આપવા તૈયાર ન હતા. આલ્ફ્રેડ ડ્રેફ્સને તેમણે કસૂરવાર ઠરાવી તેને આજીવન કેદની સજા કરી. ધરતી પરના નર્કાગાર તરીકે નામચીન બનેલા ડેવિલ્સ ટાપુ પર તેને મોકલી દેવામાં આવ્યો.

એક ફ્રેન્ચ જનરલે બેએક વર્ષ પછી તે કેસને લગતા એવા લશ્કરી દસ્તાવેજો શોધી કાઢ્યા કે જેમને અગાઉ સગેવગે કરી દેવાયા હતા. આ દસ્તાવેજોનું લખાણ ડ્રેફ્સને બેગુનાહ સાબિત કરતું હતું. પરિણામે ન્યાયના આગ્રહી જનરલે ફ્રેન્ચ પ્રજાજનો સમક્ષ જાહેરમાં ભાંડો ફોડ્યા પછી મામલો ગાજ્યો. આલ્ફ્રેડ ડ્રેફ્સ સામે નવેસરથી કેસ ચલાવવાની ફ્રેન્ચ લશ્કરને ફરજ પડી. આ બીજો અદાલતી ખટલો પણ ફક્ત નાટક હતો. લશ્કરી કોર્ટે ડ્રેફ્સની સજા આજીવન કેદને બદલે ૧૦ વર્ષની કરી. ડ્રેફ્સ જો યહૂદીને બદલે ખ્રિસ્તી હોત તો દસ્તાવેજોના આધારે તેને બેકસૂર જાહેર કરી દેવાત, પરંતુ યહૂદી હોવું તે ઓગણીસમી સદીના ફ્રાન્સમાં (અને બીજા અનેક યુરોપી દેશોમાં પણ) સામાજિક અપરાધ લેખાતો હતો. ડ્રેફ્સને જાસૂસ હોવા બદલ નહિ, પણ યહૂદી હોવા બદલ સજા મળી એ નિઃશંક બાબત હતી. આથી યુરોપી પત્રકારો તેને ભૂલ્યા નહિ. ડ્રેફ્સના ખટલા વિશે અવનવી વિગતો છાપી તેમણે એને સમાચારોમાં જીવતો રાખ્યો. ફ્રેન્ચ સરકારને નીચાજોણું કરાવતા રહ્યા. ફ્રાન્સના પ્રમુખે છેવટે આલ્ફ્રેડ ડ્રેફ્સને માફી બક્ષી.

આ બનાવટી કેસના પગલે થિઓડોર હર્ઝલે મનોમન નક્કી કરી નાખ્યું કે યહૂદીઓ માટે યુરોપ હવે સલામત ન હતું, માટે યહૂદી માલિકીનું સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર સ્થાપ્યા વિના હવે ચાલે નહિ. રાષ્ટ્ર ક્યાં સ્થાપવું એ જો કે પ્રશ્ન હતો. કોઈ ભૂમિ સાથે યહૂદી પ્રજાને દૂરનો પણ સંબંધ હોય તો એ પેલેસ્ટાઈનની ભૂમિ હતી. ઈ.સ. ૧૫૧૬ થી તે પ્રદેશ ઑટોમાન સામ્રાજ્યના કબજામાં હતો અને હજી સેંકડો વર્ષ સુધી રહે એમ જણાતું હતું. આમ છતાં થિઓડોર હર્ઝલ થોડી ઘણી આશા સાથે તુર્કીના સુલતાનને મળ્યો. પેલેસ્ટાઈનમાં યહૂદી રાષ્ટ્ર માટે અમુક જમીન તેણે માગી, પણ સુલતાન પીગળ્યો નહિ. જમીન

■ થિઓડોર હર્ઝલ : યહૂદીઓનું સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર સ્થાપવા માટે ચાલતા આંદોલનનો સૂત્રધાર

વેચાતી આપવા પણ તૈયાર ન થયો. પૈસા રોકડા કરી લીધા હોત તો સારું હતું, કેમ કે થોડાં વર્ષ બાદ પહેલું વિશ્વયુદ્ધ સળગ્યું અને ૧૯૧૭માં બ્રિટનના હાથે તુર્કી હાર્યું ત્યારે સુલતાને આખું પેલેસ્ટાઈન ગુમાવી દીધું. આ પ્રદેશ બ્રિટનના વાલીપણા નીચે આવ્યો. થિઓડોર હર્ઝલનું એ દરમ્યાન ૧૯૦૪ માં મૃત્યુ થયું હતું, પણ તેણે સ્થાપેલા યહૂદી પ્રજાના વૈશ્વિક સંગઠને બ્રિટનના વિદેશમંત્રી આર્થર બાલ્ફર સમક્ષ જમીનની માગણી કરી.

બ્રિટિશ સરકાર ધર્મસંકટમાં હતી. બ્રિટનમાંથી યહૂદીઓ વિદાય થાય એટલા માટે તેમને અલગ વતન ફાળવી આપવું જરૂરી હતું, પણ બીજી તરફ આરબોને તે નારાજ કરવા માગતી ન હતી. આરબો સાથે બ્રિટનના વ્યાપારી તેમજ લશ્કરી સંબંધો ગાઢ હતા તેમ આરબજગતનું ભૌગોલિક સ્થાન મુખ્યત્વે સુએઝ નહેરને કારણે બ્રિટન માટે વ્યૂહાત્મક દ્રષ્ટિબિન્દુએ મહત્વનું હતું. ભારત, શ્રી લંકા (સિલોન), બ્રહ્મદેશ, કેન્યા, ટાંગાનિકા, સિંગાપુર વગેરે સંસ્થાનો જોડે તેનો જહાજી વ્યવહાર સુએઝ નહેર દ્વારા ચાલતો હતો. ઉપરાંત સુએઝની પૂર્વ તરફ ઓમાન,

બહેરિન, એડન, કુવૈત વગેરે અખાતી દેશો પણ બ્રિટનના વાલીપણા નીચે હતા અને બ્રિટન ત્યાંના આરબોની નારાજગી વહોરી લેવા માગતું ન હતું.

આ સમસ્યાને ધ્યાનમાં રાખી બ્રિટિશ સરકારે યહૂદીઓને પેલેસ્ટાઈનની અવેજીમાં બે વૈકલ્પિક પ્રદેશો ઓફર કર્યા. એક પ્રદેશ સાઈનાઈનો હતો. નિર્જન અને નપાણિયા એવા સાઈનાઈમાં તેના માલિક ઈજિપ્તે પણ કદી રસ નહોતો દાખવ્યો, તો યહૂદી પ્રજાને તે કેમ જયે ? સાઈનાઈમાં કાયમી વસવાટ કરવાનું જાણે દૂર રહ્યું, બે અઠવાડિયાં પણ ગુજારી શકાય નહિ. યહૂદી સંગઠને તેની સામે ચોકડી મૂકી, એટલે બ્રિટિશ સરકારે આફ્રિકાના યુગાન્ડામાં બીજો પ્રદેશ ચીંધી

બતાવ્યો. હબસી લોકોની ભૂમિ યુગાન્ડા ૧૮૮૮ થી અંગ્રેજોના તાબામાં હતી અને પારકી હતી, એટલે તેનો એકાદ ટુકડો કાપી આપવામાં બ્રિટન માટે તો મૂસાભાઈનાં વા અને પાણી હતાં. આ બીજી ઓફરને પણ યહૂદી સંગઠને નામંજૂર કરી. ગજગ્રાહ લાંબો ચાલ્યો. સંગઠનની એક જ માગણી હતી : પિતામહ અબ્રાહમે ૩,૮૦૦ વર્ષ પહેલાં યહૂદી લોકોને જ્યાં વસાવ્યા અને મોઝિસના અનુયાયીઓ પણ જ્યાં વસ્યા એ પેલેસ્ટાઈન કેમ નહિ ? યહૂદીઓનું પવિત્ર નગર અને ભુતપૂર્વ પાટનગર જેરુસાલેમ પણ ત્યાં હતું. રાજા સોલોમને જેરુસાલેમમાં ઐતિહાસિક દેવળ બંધાવ્યું હતું અને રાજા ડેવિડનું સ્મારક પણ ત્યાં હતું. વેઈલિંગ વૉલ કહેવાતી યહૂદી દેવળની જર્જરિત દીવાલ પણ હતી, જેની ઓથે ઊભા રહી યહૂદીઓ ભૂતકાળનાં બલિદાનો પર શોક ગુજારતા હતા. વેઈલિંગ વૉલ પાસે રૂઢન કરવું એ પણ તેમને મન પવિત્ર કર્મ હતું. આ મુખ્ય યાત્રાધામનો સમાવેશ નવા વતનમાં થાય એવો યહૂદી સંગઠને મક્કમ આગ્રહ રાખ્યો. બ્રિટિશ સરકારે તે આગ્રહને નામંજૂર કર્યો, કેમ કે મુસ્લિમો અને ખ્રિસ્તીઓ માટે પણ

જેરુસાલેમ એટલું જ પવિત્ર નગર હતું. મુસ્લિમોની દ્રષ્ટિએ મક્કા અને મદિના પછી ત્રીજો નંબર જેરુસાલેમનો હતો. મહમદ પયગમ્બરે જ્યાંથી સ્વર્ગ તરફ આરોહણ કર્યું એ ખડક પર બંધાયેલું સ્થાપત્ય ડોમ ઓફ ધ રોક પણ ત્યાં હતું. ખ્રિસ્તી ધર્મનો ઉદય જેરુસાલેમમાં થયો હતો એટલું જ નહિ, પણ ઇસુનો જ્યાં વધ થયો એ સ્થળે બંધાયેલું ચર્ચ વિશ્વભરના ખ્રિસ્તીઓ માટે સૌથી પવિત્ર ચર્ચ ગણાતું હતું.

વિદેશમંત્રી આર્થર બાલ્ફરે છેવટે ૧૯૧૭ માં વચલો માર્ગ કાઢ્યો, જે વાસ્તવમાં તો કાયમી વિખવાદનાં અને ભાવિ વિગ્રહોનાં બીજ રોપવા બરાબર હતો. પેલેસ્ટાઈનના નકશા પર યહૂદી રાષ્ટ્ર તેણે આંકી બતાવ્યું, પરંતુ જેરુસાલેમનો તેમાં સમાવેશ ન કર્યો. પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધમાં તુર્કીને હરાવ્યા પછી મેળવેલા એ નગરનો વહીવટ તેણે પોતાના હસ્તક

રાખ્યો, માટે આરબ તથા યહૂદી એમ બન્ને કોમોના 'બે ભૈયા' બનવાનો વિશિષ્ટાધિકાર પણ બ્રિટનના હસ્તક રહ્યો. આ તરફ યહૂદી સંગઠનને એ વાતે સહેજે વસવસો રહી ગયો કે જેરુસાલેમની બાદબાકી સાથેનું અધકચરું વતન તેને મળ્યું, છતાં પેલેસ્ટાઈનની સેંકડો વર્ષ અગાઉ ગુમાવેલી અમુક ભૂમિ પરત મળ્યાનો તેણે સંતોષ લીધો. બીજી તરફ આરબો નાખુશ થાય એ સ્વાભાવિક હતું, પરંતુ બ્રિટનની રાજકીય વગ અને લશ્કરી તાકાત સામે તેઓ લાચાર હતા. આરબોમાં સંગઠનનો પણ અભાવ હતો.

બાલ્ફરની જાહેરાતે યુરોપી દેશોના યહૂદીઓ માટે પેલેસ્ટાઈનના દરવાજા 'સત્તાવાર' રીતે ખોલી નાખ્યા.

નિરાશ્રિતોનાં ધાડાં ઉમટ્યાં. પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધ પૂરું થયા બાદ પાંચ વર્ષમાં ૩૫,૦૦૦ યહૂદીઓ પેલેસ્ટાઈન આવીને વસ્યા. ૧૯૩૦ સુધીમાં બીજા ૮૫,૦૦૦ યહૂદીઓનું આગમન થયું. રણિયામણા અને સમૃદ્ધ યુરોપની સરખામણીએ નવી ભૂમિ તો દીઠી ગમે તેવી ન હતી. પ્રદેશ વેરાન હતો. લગભગ રેગિસ્તાની હતો. આ ભૂમિને નવસાધ્ય કરી તેના પર સમૃદ્ધિનું ગુલિસ્તાન ખીલવવામાં જિંદગી નીકળી જાય, એટલે ઘણા યહૂદીઓ આવ્યા તેવા પાછા ગયા. અમેરિકામાં વસવાનું તેમણે

■ યુરોપી દેશોના હજારો નિરાશ્રિત યહૂદીઓનાં ધાડાં તેમની 'માતૃભૂમિ' આવ્યા એ વખતની તસવીર

પસંદ કર્યું, જ્યાં તેમનો એટલો ધસારો થયો કે યહૂદીઓના આગમનને મર્યાદિત રાખવા તેમની સામે નવા કાયદાકાનૂનોની દીવાલ ખડી કરી દીધી. યુરોપી દેશોના અન્યાયો વેઠીને ત્રાસેલા યહૂદીઓ માટે અંતે પેલેસ્ટાઈન સિવાય બીજો આશરો ન રહ્યો. જર્મનીમાં હિટલરનો નાઝી પક્ષ સત્તા પર આવ્યો ત્યારે વધુ ૨ લાખ જેટલા યહૂદીઓ પેલેસ્ટાઈનમાં ખડકાયા અને સ્થાનિક આરબો સાથે તેમના કાયમી ખટરાગનો આરંભ થયો.

એક વાત નોંધવા જેવી છે કે પેલેસ્ટાઈનના આગંતુક યહૂદીઓ વસવાટ માટે આરબોની જમીન આંચકી લેવાને બદલે હંમેશા ખરીદતા હતા. પૈસાની કમી ન હતી. બ્રિટન-અમેરિકામાં (ખાસ કરીને અમેરિકામાં) રહેતા માલેતુજાર યહૂદીઓ જમીનોની ખરીદી માટે જ્યુઈશ નેશનલ ફંડ નામના ભંડોળમાં છૂટે હાથે પૈસા આપતા હતા. પેલેસ્ટાઈન ગયેલા નિરાશ્રિતોની વાત કરો તો ત્યાંના ઉજ્જડ પ્રદેશને ખેતીવાડી, ઉદ્યોગો તેમજ આધુનિક સુખસગવડો વડે આબાદ કરી શકે એવા બુદ્ધિધનનો તોટો ન હતો. એક પ્રતિભાશાળી યહૂદી પોલેન્ડથી આવેલા ડેવિડ બેન ગુરિઅન હતા, જેઓ વર્ષો પછી ઈઝરાયેલના પ્રથમ વડા પ્રધાન બનવાના હતા. વધુ બે ભાવિ વડા પ્રધાનો લેવી એશ્કોલ અને ગોલ્ડા મીર અનુક્રમે રશિયાથી તેમજ અમેરિકાથી પેલેસ્ટાઈન આવ્યા. ઈજનેરો, કૃષિનિષ્ણાતો તેમજ અર્થશાસ્ત્રીઓ પણ મોટી સંખ્યામાં હતા.

પેલેસ્ટાઈનમાં બિનમુસ્લિમ ધાડાંના 'આક્રમણ' સામે આરબો છેવટે વિકર્યા, કેમ કે નિરાશ્રિત યહૂદીઓનો નિરંકુશ ધસારો પેલેસ્ટાઈનમાં આરબ પ્રજા સામે યહૂદી પ્રજાના વસ્તીપ્રમાણને બદલી રહ્યો હતો. ૧૯૮૨ માં યહૂદી વસ્તી માંડ ૪% હતી. ૧૯૨૨ માં તે આંકડો ૧૩%, ૧૯૩૫ માં ૨૮% અને ૧૯૩૯ માં બીજા વિશ્વયુદ્ધના આરંભે ૩૦% થયો. દરમિયાન આરબજગતમાં પેટ્રોલિયમ મળી આવ્યું હતું અને કેટલીક બ્રિટિશ કંપનીઓ

શારકામના તગડા કોન્ટ્રાક્ટ અંકે કરીને બેઠી હતી, માટે આરબજગતમાં બ્રિટનનાં સ્થાપિત હિતો વધ્યાં હતાં. બ્રિટનના સ્વાર્થનું પલ્લું હવે આરબોની તરફેણમાં નમ્યું. ૧૯૩૯ માં તેણે જાહેરાત કરી કે આગામી પાંચ વર્ષમાં કુલ ૭૫,૦૦૦ યહૂદીઓ પેલેસ્ટાઈનમાં વસવાટ માટે પ્રવેશી શકશે અને ત્યાર પછી આરબો જો પરવાનગી આપે તો પ્રવેશવાની છૂટ ખરી !

આરબો પરવાનગી ન આપે તે નક્કી વાત હતી અને બ્રિટન પણ એ સારી રીતે જાણતું હતું, છતાં ટોચમર્યાદા નક્કી થયા પછી આરબોને ધરપત વળી એટલે બ્રિટનનાં સ્થાપિત હિતો જોખમાયા નહિ. બ્રિટનની જાહેરાતે યહૂદીઓને નારાજ કર્યા, કારણ કે પોણો લાખનો ક્વોટા તેણે એ સમયે બાંધ્યો કે જ્યારે યુરોપના ડઝનેક દેશો પર ફરી વળનાર જર્મનીનું નાઝી લશ્કર ત્યાંના યહૂદીઓના જનસંહાર માટે ગેસ ચેમ્બરો તૈયાર કરાવતું હતું. ક્વોટાની પાબંદી ન હોત તો શક્ય છે કે ફ્રાન્સ, બેલ્જિયમ અને નેધરલેન્ડ જેવા યુરોપી દેશો પર તોળાતા જર્મન દળોના આક્રમણ પહેલાં લાખો યહૂદીઓ સમયસર પોતપોતાનો દેશ છોડી પેલેસ્ટાઈન આવી શક્યા હોત, પણ બ્રિટનની જાહેરાતે તેમના માટે એવો મોકો રહેવા ન દીધો.

■ ઈઝરાયેલના પ્રથમ વડા પ્રધાન બનેલા ડેવિડ બેન ગુરિઅન

બ્રિટિશ સરકાર પોતાના સ્વાર્થ પ્રમાણે ક્યારેક આરબો તરફ અને ક્યારેક યહૂદીઓ તરફ ઢળવામાં અંતે બેઉ પક્ષે અળખામણી બનતી હતી.

આ વખતે યહૂદીઓ માત્ર નારાજ ન થયા. બ્રિટને આંકેલી ટોચમર્યાદાને તોડવા સક્રિય બન્યા. અંગ્રેજોને બળ સામે બળની જ ભાષા સમજાય તેમ હતી, એટલે પેલેસ્ટાઈનમાં યહૂદી નેતા ડેવિડ બેન ગુરિઅને સશસ્ત્ર લડત માટે હેગાનાહ નામની અર્ધલશ્કરી ટુકડી રચી. યુરોપી દેશોમાં લશ્કરી તાલીમ પામેલા ૪૫,૦૦૦ જણાને તેમાં સામેલ કર્યા અને યહૂદી સંગઠન મારફત જરૂરી શસ્ત્રો પણ મંગાવ્યા. યુરોપથી શક્ય એટલા યહૂદી લોકોને ઉગારી પેલેસ્ટાઈન લાવવા માટે તેમણે જહાજો ભાડે લીધાં. હાઈફા અને તેલ અવિવ બંદરોએ

એક પછી એક જહાજને તેના નિરાશ્રિતો સહિત જાકારો આપ્યો ત્યારે મામલો બેકાબૂ થયો. બ્રિટનની તટવર્તી લશ્કરી છાવણીઓ પર હેગાનાહ સૈનિકોએ છાપામાર હુમલા શરૂ કર્યા. હુમલા ગણતરીપૂર્વકના હતા. રાત્રિના સમયે છાપામાર ટુકડી અંગ્રેજોને લડવામાં વ્યસ્ત રાખે એ દરમ્યાન બીજા કેટલાક યહૂદી સૈનિકો મધ્યરિયે અટવાયેલાં જહાજોના નિરાશ્રિતોને મદદવા દ્વારા પેલેસ્ટાઈનના નિર્જન કાંઠે લાવતા રહ્યા. દસથી પંદર હજાર નિરાશ્રિતો એ રીતે પેલેસ્ટાઈનમાં ધૂસ્યા.

■ હેગાનાહ તરીકે જાણીતી યહૂદીઓની સરફરોશ અને શસ્ત્રસજ્જ સૈનિક ટુકડી

હેગાનાહની સ્થાપના પાછળ બેન ગુરિઅનનો પ્લાન જરા લાંબા ગાળાનો હતો. પેલેસ્ટાઈનનો મુલક અંગ્રેજોના વાલીપણા નીચે હોય ત્યાં સુધી યહૂદી રાષ્ટ્ર ન સ્થાપી શકાય એ નક્કી હતું, એટલે તેમણે અંગ્રેજોના નાકે દમ લાવી તેમને વહેલી તકે હાંકી કાઢવાની ગણતરી રાખી હતી. પેલેસ્ટાઈનમાં રહેલા ૧,૦૦,૦૦૦ સૈનિકોનો ખર્ચ આમેય બ્રિટનને વસમો પડતો હતો. બીજું વિશ્વયુદ્ધ પૂરું થયા પછી તો એ ખર્ચ બ્રિટનના કંગાળ બનેલા અર્થતંત્ર માટે બોજારૂપ જણાવા લાગ્યો. વધુ બે વર્ષ બાદ ભારતને સ્વતંત્રતા આપવાનું નક્કી થયું ત્યારે બ્રિટનની દ્રષ્ટિએ પશ્ચિમ એશિયાનું વ્યૂહાત્મક મહત્ત્વ પણ અગાઉ જેટલું ન રહ્યું. પેલેસ્ટાઈનમાંથી લશ્કર ખસેડી લેવાનું નક્કી કરી તેણે એ વિવાદગ્રસ્ત અને વિખવાદગ્રસ્ત પ્રદેશનું ઉંબાડિયું વિશ્વની ગ્રામ પંચાયત જેવી સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થાના (યુનોના) માથે નાખી દીધું. એક લાખ સૈનિકોની અને ૨,૧૦,૦૦૦ ટન શસ્ત્રોની જંગળ સમેટી લીધી.

પેલેસ્ટાઈનના જે કોકડાંને મુત્સદીગીરી અને રાજરમત માટે નામચીન ગણાતું બ્રિટન ઉકેલી ન શક્યું તેનો છેડો યુનોને પણ જડવાનો ન હતો, એટલે તેણે સરળ રસ્તો અપનાવ્યો. પેલેસ્ટાઈનના ભાગલા પાડ્યા. જેરૂસાલેમને બાકાત રાખી ૧૧,૧૫૦ ચોરસ કિલોમીટરનો એ પ્રદેશ આરબો માટે ફાળવ્યો કે જ્યાં વસતા આરબો બહુમતીમાં

■ મે ૧૪, ૧૯૪૮ : યહૂદીઓના સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર ઈઝરાયેલની સ્થાપના અંગેની ઘોષણા ગુરિઅને માત્ર ૩૨ મિનિટમાં કરી દીધી

હતા. યહૂદી પ્રજાને ૧૪,૭૬૦ ચોરસ કિલોમીટરનો એ પ્રદેશ મળ્યો કે જ્યાં તેમની સંખ્યા આરબોની સરખામણીએ વધુ હતી. વિભાજનનો ઠરાવ પસાર કરતી વખતે યુનોના સભ્ય રાષ્ટ્રોએ અપેક્ષા રાખેલી કે બન્ને કોમોને વિખૂટી પાડી દેવાયા હતા. મના વચ્ચેનો સંઘર્ષ કદાચ ટળી જાય, પણ એ શક્ય ન હતું. આરબોના ખાતે ગયેલી ભૂમિ પર અનેક ઠેકાણે યહૂદી

નગરો અને કરબા હતા અને યહૂદી પ્રજાના ભાગે આવતી ભૂમિ પર આરબ વસાહતો હતી. બન્ને પ્રજાનો વસ્તીઆંક પણ ક્યાંક તો સરખો હતો. દા. ત. તટવર્તી નગર હાઈફામાં ૭૦,૦૦૦ યહૂદીઓ હતા અને તેમના રાજમાં ૭૦,૦૦૦ આરબોએ સહેજ નીચી શ્રેણીના નાગરિકો તરીકે જીવવાનું હતું. આ સ્થિતિ ઠેર ઠેર હતી. અડધો ઉપરાંત પ્રદેશ ગુમાવવો પડે એ તો આરબોને હરગીઝ માન્ય ન હતું. વિરોધના દેખાવો યોજાયા અને

તોફાનો ફાટી નીકળ્યા. હાઈફામાં આરબ નેતા શેખ સાબ્રી આબ્દિને જાહેર સભા યોજીને એલાન કર્યું કે, 'યહૂદીઓ જો સ્વેચ્છાએ પેલેસ્ટાઈન છોડી જવા તૈયાર ન થાય તો તમે સૌ ભૂમધ્ય સમુદ્રમાં તેમને ધકેલી દેવા તૈયાર રહેજો!'

આરબોએ પેલેસ્ટાઈનના વિભાજનને સ્વીકારી લીધું હોત તો કમ સે કમ ૧૧,૧૫૦ ચોરસ કિલોમીટરમાં પોતાનું અલગ રાષ્ટ્ર તેઓ બાકાયદા સ્થાપી શક્યા હોત, પણ બધું જ ગુમાવવાનું જાણે નક્કી હોય એમ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થાના નિર્ણયને તેણે નકારી કાઢ્યો. પેલેસ્ટાઈનની ભૂમિમાં વિદેશી યહૂદી પ્રજાને ભાગ અપાય તેની સામે આરબોનો વિરોધ દેખીતી રીતે તર્કસંગત હતો. ઈઝરાયેલી કહેવાતા યહૂદીઓ યુરોપ-અમેરિકા છોડી પેલેસ્ટાઈન આવવા માંડ્યાં તેના સેંકડો વર્ષ અગાઉ આરબો પેલેસ્ટાઈનમાં વસી ચૂક્યા હતા. તેરસો વર્ષ થયે પેલેસ્ટાઈન આરબોનું વતન હતું અને ભાગલા વખતે પણ હતું, માટે બધો પ્રદેશ તેમની માલિકીનો ગણાવો જોઈએ.

પરિસ્થિતિ તંગ બની. જોતજોતામાં આંતરવિગ્રહ ફાટી નીકળ્યો, જેના પડઘા યુનોમાં પડ્યા અને વિભાજનનો નિર્ણય રદ કરી દેવાની માગણી ઊઠી. આરબ રાષ્ટ્રોએ બ્રિટન-અમેરિકા તથા યુરોપી દેશોને મળતો પેટ્રોલિયમનો સપ્લાય બંધ કરવાની ધમકી આપી ત્યારે તેઓ નિર્ણય બદલવા તૈયાર થયા. એકમાત્ર રશિયા વિભાજનની તરફેણમાં હતું, કેમ કે યહૂદી રાષ્ટ્ર સ્થાપાય તો આરબોના પશ્ચિમ એશિયામાં

પોતાની રાજકીય અને લશ્કરી વગ તે વધારી શકે તેમ હતું. અલબત્ત, ડેવિડ બેન ગુરિઅનને રશિયાના ટેકાની જરૂર ન હતી. અમેરિકા-યુરોપનો ટેકો ન મળે તો હોઠે આવેલો ઈઝરાયેલી રાષ્ટ્રનો પ્યાલો સરી જાય એ વાતે તેઓ ચિંતિત હતા. વિશ્વમતની દરકાર કર્યા વિના છેવટે મે ૧૪, ૧૯૪૮ ના રોજ સાંજે ૪:૦૦ વાગ્યે તેમણે ઈઝરાયેલી રાષ્ટ્ર સ્થાપાની

જાહેરાત કરી દીધી. સ્ટાર ઑફ ડેવિડને ચમકાવતો રાષ્ટ્રધ્વજ પસંદ કર્યો અને પોતે નવા રાષ્ટ્રના કાર્યકારી વડા પ્રધાન બન્યા. જાહેરાતનો સમારંભ ફક્ત ૩૨ મિનિટ ચાલ્યો. વધુ સમય ગુમાવવો પાલવે તેમ ન હતો. ઈઝરાયેલ અને પડોશી આરબ દેશો વચ્ચે ગમે તે કાણે યુદ્ધ ફાટી નીકળવાનું હતું. સમારંભ આટોપીને બેન ગુરિઅન પાટનગર તેલ અવિવના સમુદ્રતટે આવેલા મિલિટરી હેડક્વાર્ટર તરફ હંકારી ગયા, જ્યાં લશ્કરી સેનાપતિઓ આરબોના સંભવિત હુમલાના પ્રતિકાર માટે રણનીતિ વિચારી રહ્યા હતા.

ઈઝરાયેલ પર બધી દિશામાંથી હુમલો થાય અને ઈઝરાયેલ રખે હારે તો ફરી નિરાશ્રિત બનતા યહૂદીઓ અમેરિકાના દરવાજા ખખડાવે ત્યારે અમેરિકાની લક્ષાધિપતિ યહૂદી 'લોબી'નો રાજકીય પ્રભાવ જોતાં એ નિરાશ્રિતોને જાકારો ન આપી શકાય એવી બીક પ્રમુખ હેરી ટ્રુમનના મનમાં હતી. આથી તેમણે રાતોરાત પોતાના વલણને ફેરવી તોળ્યું. યહૂદી રાષ્ટ્રને તેમણે એ જ રાત્રે માન્યતા આપી દીધી. મહાસત્તા અમેરિકાનું સમર્થન મળે એ નાનીસૂની બાબત ન હતી. અમેરિકાની શેઠમાં રહેલા બીજા ડઝનબંધ દેશોએ ત્યાર પછી ઈઝરાયેલને માન્યતા આપ્યે જ છૂટકો હતો. પરોઢિયે વડા પ્રધાન બેન ગુરિઅન વૉશિંગ્ટન સરકારનો આભાર માનતું રાષ્ટ્રજોગ પ્રવચન કરવા તેલ અવિવના રેડિઓ સ્ટેશને ગયા. ચાલુ પ્રવચને વિમાનોની ઘરેરાટીનો અવાજ સંભળાયો. ઈજિપ્તની વાયુસેનાએ હવાઈ આક્રમણ વડે યુદ્ધ શરૂ કરી દીધું હતું.

વહેલી સવારે ઈજિપ્શિયન ખુશ્કીદળના ૧૦,૦૦૦ સૈનિકોની ફોજ સાઈનાઈના માર્ગે ઈઝરાયેલ તરફ આગેળ વધી. પૂર્વથી ટ્રાન્સજોર્ડનના (જોર્ડનના) ૪,૫૦૦ સૈનિકોએ આક્રમણ કર્યું. ઈરાક, સિરિયા અને લબનાને કુલ ૮,૦૦૦ સૈનિકોને રવાના કર્યા. એક નાની સૈનિકટુકડી સાઉદી અરબસ્તાનની હતી. આ હુમલાનો પ્રતિકાર કરવા માટે ઈઝરાયેલની લશ્કરી તાકાત બધી રીતે કાચી પડે તેમ હતી. નવાં રચાયેલાં લશ્કરી દળોમાં સૈનિકો ૨૮,૬૮૦ ખરા, પરંતુ તેમણે અનેક મોરચા સંભાળવાના હતા. દુશ્મનો પાસે ૧૫૨ તોપો, ૧૮૦ રણગાડીઓ તથા બખ્તરિયા ગાડીઓ અને ૬૦ ફાઈટર-બોમ્બર વિમાનો હતાં. ઈઝરાયેલ પાસે ફક્ત પાંચ તોપો હતી. વિમાન નહિ, રણગાડી નહિ અને બખ્તરિયા ગાડી પણ નહિ. રાયફલો અને હળવી મશીનગન વડે જ તેણે નવજાત રાષ્ટ્રને બચાવવાનું હતું. અલબત્ત, ઈઝરાયેલ પાસે એક શસ્ત્ર એવું હતું કે જેના અસ્તિત્વની પણ આરબ દેશોને જાણ ન હતી. શિન બેત નામની જાસૂસી સંસ્થા તેણે સ્થાપી હતી. એપ્રિલ ૧, ૧૯૫૧ પછી મોસાદ તરીકે નામચીન તથા

નામાંકિત બનનાર એ સંસ્થાના ગુપ્તચરોએ ભાંગફોડિયા પ્રવૃત્તિ વડે બળુકા દુશ્મનોને હંકારી દીધા. સંદેશાવ્યવહારની લાઈનો કાપી નાખી, યુરોપથી સિરિયા માટે હજારો રાયફલો તથા લાખો કારતૂસો સાથે રવાના થયેલું માલવાહક જહાજ 'લિનો'ને મધદરિયે ડૂબાવ્યું અને ઈટાલિયન સરકારે ઈજિપ્તને વેચેલાં ચાર અઘતન બોમ્બર વિમાનોને શિન બેતના એજન્ટોએ ઈટાલિયન ભૂમિ પર જ સેબોટેજ કરી ફૂંકી દીધાં.

આમ છતાં યુદ્ધ સરખેસરખાનું ન હતું. વિમાનો, તોપો અને રણગાડીઓ સામે ઈઝરાયેલની ૨૨,૦૦૦ રાયફલો અને ૧૨,૫૫૦ મશીન ગનો નકામી ઠરી અને મરણિયા પ્રયાસો કરવા જતાં યુદ્ધના પ્રથમ એક મહિનામાં સેંકડો યહૂદી સૈનિકો માર્યા ગયા. ઈઝરાયેલે ઘણો પ્રદેશ ગુમાવી દીધો. યુરોપ-અમેરિકાથી માંડ દેશાંતર કરી ગયેલા યહૂદીઓ તેમના નવા વતનમાં જ રહે એવી ઈચ્છા ધરાવતા પશ્ચિમી દેશોની સહાનુભૂતિ ઈઝરાયેલ પ્રત્યે હતી, પરંતુ રશિયા તેલસમૃદ્ધ આરબ દેશોમાં સક્રિય રસ લેતું થાય અને તે દેશો રશિયાની સોડમાં જતાં પેટ્રોલિયમનો સપ્લાય અટકી પડે એ બીકે તેઓ ઈઝરાયેલને શસ્ત્રસહાય કરવા તૈયાર ન હતા. આ સંજોગોમાં ઈઝરાયેલે પોતાના દુશ્મનો ઉપરાંત પોતાના દુર્ભાગ્ય સામે પણ જાતે લડવાનું થયું, છતાં યહૂદી પ્રજાની ખુમારી જુઓ : દુનિયાભરના યહૂદી લોકોએ અસરકારક પ્રહારશક્તિ ધરાવતાં શસ્ત્રોની ખરીદી માટે ફંડફાળો એકઠો કર્યો. અમેરિકાના યહૂદી નાગરિકોએ તેમાં પાંચ કરોડ ડૉલર આપ્યા. બધું મળીને લગભગ એટલો જ ફાળો બીજા દેશોમાંથી એકઠો થયો. આ

■ ડેવિડ બેન ગુરિઅને યહૂદીઓના સ્વતંત્ર રાષ્ટ્રની જાહેરાત કરી એ સાથે લબનાન, ઈજિપ્ત, જોર્ડન, સિરિયા તથા ઈરાકનાં સશસ્ત્ર દળો ચડી આવ્યાં

નાણાં વડે કુલ ૧૦ રણગાડીઓ, ૭૫ એમ. એમ.ના વ્યાસની ૧૦ તોપો, ૬૫ એમ. એમ.ના વ્યાસની ૧૮ તોપો અને કેટલીક વિમાનવિરોધી તોપો ઉપરાંત પુષ્કળ તોપગોળા ખરીદવામાં આવ્યા. વિમાનો સહિત આધુનિક શસ્ત્રોનું આગમન ત્યાર પછી ચાલુ રહ્યું. ઇતિહાસમાં તે કદાચ પહેલી એવી ઘટના કે જ્યારે નાવા સર્જાયેલા રાષ્ટ્રનું સૈન્ય સ્વૈચ્છિક ફંડફાળા દ્વારા શસ્ત્રસજ્જ બન્યું.

આ શસ્ત્રસહાયે ઇઝરાયેલી કબૂતરને બાજમાં ફેરવી નાખ્યું તેમ યુદ્ધની બાજીને પણ ફેરવી નાખી. અલબત્ત, ઇઝરાયેલ માટે લોહિયાળ સંગ્રામ લાંબો ચાલ્યો, કેમ કે પાંચ આરબ દેશો સામે તે એકલે હાથે લડી રહ્યું હતું. આખરે ૧૯૪૮ માં

એ પ્રદેશ જીતવા માટે તેણે આપેલો ભોગ અસાધારણ હતો. લડાઈમાં તેણે ૫,૬૮૨ સૈનિકો અને નાગરિકો ગુમાવ્યા અને કુલ મળી ૫૦ કરોડ ડૉલરનો ખર્ચ વેઠ્યો. બીજા વિશ્વયુદ્ધમાં થયેલા યહૂદી પ્રજાના સંહાર પછી યહૂદીઓની એ સૌથી મોટી ખુવારી હતી. ઇઝરાયેલની દ્રષ્ટિએ યુદ્ધનું એકમાત્ર જમા પાસું હોય તો એ કે ઇઝરાયેલી પ્રજાએ અનેક મુસીબતો વચ્ચે તેમજ અનેક દુશ્મનો વચ્ચે ઘેરાયા છતાં સ્વતંત્ર યહૂદી રાષ્ટ્રનાં મૂળિયાં કાયમ માટે નાખી દીધાં.

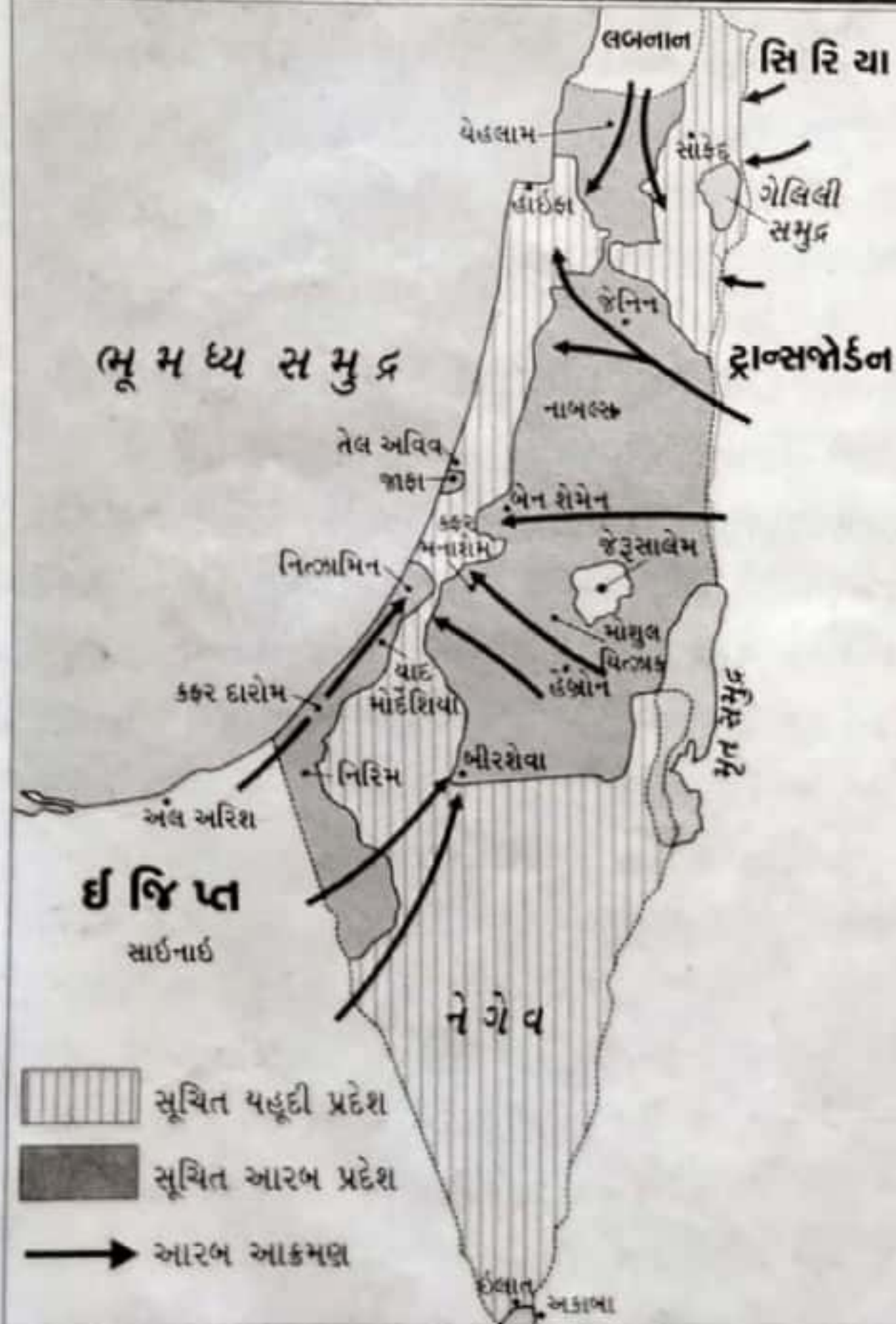
ઇઝરાયેલે ૧૯૪૭-૪૮ પછી આરબો સામે ભવિષ્યમાં વધુ ત્રણ યુદ્ધો ખેલ્યાં અને દર વખતે ખોબા જેવડા એ દેશના અસ્તિત્વ પર ખતરો તોળાયેલો રહ્યો. આમ છતાં ખુમારીના

જોરે તે ટકી રહ્યું. ક્યાં બીજા વિશ્વયુદ્ધ સમયના એ ૬૦ લાખ યહૂદીઓ કે જે ઓ નાઝી જર્મનીને સહેજ પણ લડત આપ્યા વિના હિટલરના શરણે થયા બાદ છેવટે ઘેટાં-બકરાંની જેમ તેની ગેસ ચેમ્બરના હવાલે થયા અને ક્યાં આરબ દેશો વચ્ચે ઘેરાયેલા ઇઝરાયેલના ૪૬ લાખ યહૂદીઓ કે જેમના લડાયક મિજાજ તેમજ ખુમારીની આજે વિશ્વભરમાં મિસાલ નથી !

ઇતિહાસમાંથી બોધપાઠ લેવાની તૈયારી હોય તો સમગ્ર પ્રજાનું કેવું

માનસપરિવર્તન થાય તેનો દાખલો ઇઝરાયેલ છે અને તે દાખલા પરથી ત્રાસવાદીઓ અને ત્રાસવાદી પડોશીઓ સામે તેમની પહેલી જ ધમકીએ ઝૂકી પડતા ભારતના સાશકોએ બોધપાઠ લેવા જેવો છે. ■

યહૂદી રાષ્ટ્ર ઇઝરાયેલ : ૧૯૪૮ના યુદ્ધ પહેલાંનું અને પછીનું

યુદ્ધ સમાપ્ત થયું ત્યારે એક વર્ષ, ત્રણ મહિના અને દસ દિવસ વીતી ચૂક્યા હતા. સૌ પહેલાં ઇજિપ્તે નમતું જોખ્યું અને ત્યાર બાદ જોર્ડન, સિરિયા અને લબનાને યુદ્ધવિરામની સંધિ પર હસ્તાક્ષર કર્યા. ઇરાકે પરાજય ન સ્વીકાર્યો, છતાં પોતાનું લશ્કર તેણે પાછું ખેંચી લીધું.

પેલેસ્ટાઈનના નકશા પ્રમાણે જોતાં ઇઝરાયેલનો વિજય ભવ્ય હતો. સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થાએ કરેલા વિભાજન પ્રમાણે આ બોને પેલેસ્ટાઈનનો ૪૫% પ્રદેશ મળ્યો હતો, જ્યારે ૫૫% પ્રદેશ ઇઝરાયેલના ફાળે આવ્યો હતો. યુદ્ધના અંતે પેલેસ્ટાઈનની ૮૦% ભૂમિ ઇઝરાયેલી માલિકીની બની. પરંતુ

ઈઝરાયેલી જાસૂસોનું પહેલું પરાક્રમ : 'ઓપરેશન ધીફ'

૧૯૪૮માં ઈઝરાયેલનો જન્મ થયો એ પહેલાં એક વાત નિશ્ચિત હતી : આરબ રાષ્ટ્રો વચ્ચે ઘેરાયેલા તે દેશે હંમેશા સતર્ક અને સાવધાન રહેવું અનિવાર્ય હતું. દેશના અસ્તિત્વનો સવાલ હતો, એટલે સરફરોશ સાહસિકોની શિન બેત નામની ગુપ્તચર સંસ્થા તાબડતોબ રચવામાં આવી. મોસાદની તે પુરોગામી સંસ્થાએ તેનું પહેલું મિશન શી રીતે ખેલ્યું તેની કથા અહીં વાંચો.

ફેબ્રુઆરી, ૧૯૪૮; તેલ અવિવનું વિમાનીમથક; સમય વહેલી સવારનો.

સ્વિસ ઍર નામની ઍરલાઈન્સનું એક વિમાન તેલ અવિવ એરપોર્ટ પરથી ટેક-ઓફ કરી પેરિસ જવા માટે રવાના થયું. વિમાનમાં એકેય સીટ ખાલી ન હતી. સિરિયાના આરબો તેમજ પેલેસ્ટાઈનના યહૂદીઓ તેમાં બેસીને તેલ અવિવથી હંમેશ માટે હિજરત કરી રહ્યા હતા. અહીં રહેવામાં હવે જોખમનો પાર ન હતો, કેમ કે બે દીપડા મરણિયા થઈને

બાખડે તેમ થોડા મહિના પછી આરબો અને યહૂદીઓ બાખડી પડવાના હતા. સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થા ગમે ત્યારે યહૂદી કોમને પેલેસ્ટાઈનમાં ઈઝરાયેલ નામનું રાષ્ટ્ર સ્થાપવા માટે મંજૂરી આપી દે તેમ હતી. પરિણામે નવા રાષ્ટ્રનું સર્જન થાય એ પહેલાં જ યહૂદી પ્રજાનો સફાયો કરવા માટે આરબો શક્ય એટલાં શસ્ત્રો પશ્ચિમ એશિયામાં ખડકી રહ્યા હતા. યુદ્ધ ગમે તે ઘડીએ સળગી ઉઠે તેમ હતું, માટે પેલેસ્ટાઈન તેમજ સિરિયાના લોકો સ્વિસ ઍરના વિમાનમાં બેસીને યુરોપી દેશોમાં સ્થાયી થવા જઈ રહ્યા હતા.

આ મુસાફરો સાથે બે રહસ્યમય વ્યક્તિઓ પણ પોતપોતાના ઘૂપા મક્સદ સાથે બેઠી હતી. વિમાનના ફર્સ્ટ-ક્લાસમાં બેઠેલો સિરિયન

ખુશ્કીદળનો કેપ્ટન અબ્દુલ અઝીઝ કેરીન નામનો અફસર યહૂદીઓને પેલેસ્ટાઈનમાંથી તગેડી મૂકવાના ઈરાદા સાથે મુસાફરી કરી રહ્યો હતો. સિરિયાના સંરક્ષણપ્રધાન અહમદ ચારાબાટીએ તેને ૧૦,૦૦૦ ચેકોસ્લોવેકિયન રાયફલો ખરીદીને સિરિયા પહોંચાડવાનું કામ સોંપ્યું હતું. આ શસ્ત્રો વડે પેલેસ્ટાઈનમાં વસેલા છેલ્લામાં છેલ્લા યહૂદીને મોતના મુખમાં ધકેલી દેવાનો માસ્ટરપ્લાન સિરિયન લશ્કરે ઘડી કાઢ્યો હતો. પ્લાન ગુપ્ત હતો, માટે શસ્ત્રોની ખરીદીનું કામ એકદમ

ઘૂપી રીતે કરવાનું હતું. કોઈને પણ જરાસરખો શક ન જાય એ રીતે કેપ્ટન કેરીને પેરિસ પહોંચીને વહેલી તકે ચેકોસ્લોવેકિયાના પાટનગર પ્રાગ તરફનો પ્રવાસ શરૂ કરી દેવાનો હતો.

આરબ અફસર અબ્દુલ અઝીઝ કેરીનની બિલકુલ પાછલી સીટ પર એહુદ એવરિયલ નામનો યહૂદી બેઠો હતો. આ શખ્સ પેલેસ્ટાઈનના (ભાવિ ઈઝરાયેલના) જાસૂસી ખાતા શિન બેતનો અફસર હતો. અત્યારે તેનું નામ જો કે એહુદ એવરિયલ ન હતું. મોસાદે કાઢી આપેલા નકલી પાસપોર્ટમાં તેનું નામ બદલીને જ્યોર્જ ઉબેરાલ લખવામાં આવ્યું હતું. જ્યોર્જ ઉબેરાલ, જે એક યહૂદી વ્યાપારી કંપનીનો વડો હતો અને યુરોપમાં ફેલાયેલા પોતાના કારોબારની દેખરેખ માટે વારંવાર પરદેશ જતો હતો. આ વખતે પણ તેણે ધંધાના કામે જ વિદેશ જવાનો ઢોંગ રચ્યો

■ શિન બેતનો સિક્રેટ એજન્ટ એહુદ એવરિયલ

હતો. હકીકતમાં જ્યોર્જ ઉબેરાલ ઉર્ફે એહુદ એવરિયલ જુદા હેતુસર પ્રવાસ કરી રહ્યો હતો.

અબ્દુલ કેરીનની માફક એહુદ એવરિયલે પણ પેરિસ થઈને ચેકોસ્લોવેકિયાના પાટનગર પ્રાગ જવાનું હતું. અહીંથી તેણે આરબ હુમલાખોરો સામે યહૂદી પ્રજાના રક્ષણ માટે થોકબંધ શસ્ત્રો ખરીદવાનાં હતાં. વર્ષો થયે આરબો સાથે ચાલ્યાં કરતાં નાનાં-મોટાં છમકલાંમાં યહૂદીઓનો સારો એવો શસ્ત્રસરંજામ વપરાઈ ચૂક્યો હતો. શસ્ત્રોનો ખૂબ ઓછો પૂરવઠો હવે બાકી રહ્યો હતો, જેમના થકી આરબો સામે ખરાખરીનું યુદ્ધ ખેલી શકાય ખરું, પણ યુદ્ધમાં જીતી શકાય તેમ ન હતું. ઈઝરાયેલ નામનું નવું રાષ્ટ્ર સ્થાપવા માગતા યહૂદી લડવૈયાઓ પાસે ભારે તોપો, હેવી મશીનગન્સ, એન્ટિ-એરક્રાફ્ટ ગન્સ, બખ્તરિયા ગાડી વગેરે જેવાં શસ્ત્રોની ભારે કમી હતી. પરિણામે શસ્ત્રોનો વિપુલ જથ્થો ખરીદવો પડે તેમ હતો. શિન બેતના એજન્ટ એહુદ એવરિયલે એ કામ પતાવવાનું હતું.

સ્વિસ ઍરનું વિમાન પેરિસ ઍરપોર્ટ પર ઊતર્યું. કેપ્ટન કેરીન અને એહુદ એવરિયલ માટે અકેક મિનિટ કિંમતી હતી. ઘડિયાળના કાંટે બેઉ જણાએ કામ કરવાનું હતું. સૌ પહેલાં કેપ્ટન કેરીને ચેકોસ્લોવેકિયાનો પ્રવાસ આરંભ્યો. અગાઉથી નક્કી કરી રાખેલા પ્લાન મુજબ તેણે બીજે દિવસે વહેલી સવારે પાટનગર પ્રાગ પહોંચી જવાનું હતું અને સાંજ સુધીમાં શસ્ત્રોની ખરીદી કરી લેવાની હતી. કેપ્ટન કેરીને એમ જ ક્યું. કુલ ૬,૦૦૦ રાયફલો તેમજ ૮૦ લાખ કારતૂસો તેણે ખરીદી. વધુમાં હજારોની સંખ્યામાં હાથગોળા પણ ખરીદ કર્યાં. આ સરંજામ વડે સિરિયાની ત્રણ બટાલિયનોને સજ્જ કરી શકાય તેમ હતી. સશસ્ત્ર સૈનિકોનું લશ્કર છેવટે ગોલન હાઈવેસ કહેવાતા મધ્યમ કદના પહાડો ઓળંગીને પેલેસ્ટાઈન પર હલ્લો બોલાવી શકે તેમ હતું. યહૂદીઓને રહેંસી નાખવામાં પછી તો અમુક કલાકો જ પૂરતા હતા.

પ્લાન સારો હતો, પરંતુ શિન બેત કઈ બલાનું નામ છે એનો ખ્યાલ આરબોને ક્યાં હતો ? મોસાદની એ પુરોગામી સંસ્થાનો એજન્ટ એહુદ એવરિયલ તેના નિર્ધારિત ટાઈમટેબલ મુજબ ચેકોસ્લોવેકિયાના પાટનગર પ્રાગ પહોંચી ચૂક્યો હતો. જાસૂસી એજન્ટ એહુદ એવરિયલ તરીકે નહિ, પણ સામાન્ય બિઝનેસમેન જ્યોર્જ ઉબેરાલ તરીકે ! રાયફલો, કારતૂસો, હાથગોળા તથા મશીનગન્સ જેવાં શસ્ત્રો તેના શોપિંગ લિસ્ટમાં હતા, જેના માટે તેણે જુદા જુદા અનેક વિકેતાઓને ત્યાં પૂછપરછ ચલાવી. પૂછપરછ દરમિયાન તેને જાણવા મળ્યું કે આરબ દેશ સિરિયાનો એક અજાણ્યો શખ્સ થોકબંધ રાયફલો, હાથગોળા તથા કારતૂસોની ખરીદી કરી ગયો છે. શસ્ત્રોનો બધો પુરવઠો તેણે એક જ હાજમાં ભરાવ્યો છે અને તે જ હાજ યુગોસ્લાવિયાથી એડ્રિયાટિક સમુદ્રના રસ્તે

સિરિયાના બૈરુત નામના બંદરે પહોંચવાનું છે.

આરબોની બાંધી મુકી જાણે કે ખૂલી ગઈ ! એવરિયલે શસ્ત્રોના વિકેતાઓને ત્યાં વધુ પૂછપરછ આદરી ત્યારે જાણવા મળ્યું કે શસ્ત્રોની જંગી ખરીદી કરી ગયેલો આરબ સિરિયાના ખુશ્કીદળનો કેપ્ટન અબ્દુલ અઝીઝ કેરીન હતો. શિન બેતના વડા મથકને એહુદ એવરિયલે સાબરું ક્યું :

‘સિરિયાના કેપ્ટન અબ્દુલ અઝીઝ કેરીને ૬,૦૦૦ રાયફલો તથા ૮૦,૦૦,૦૦૦ કારતૂસો ઉપરાંત ખટારા ભરાય એટલા હાથગોળા ખરીદ કર્યા છે. એસ. એસ. લીનો નામના એક ઈટાલિયન જહાજ મારફત તે સરંજામ બૈરુત પહોંચવાનું છે. શસ્ત્રોનો જંગી પુરવઠો કોઈ પણ ભોગે સિરિયા પહોંચતો રોકવો જોઈએ. પુરવઠો જો સિરિયન લશ્કરના હાથમાં ગયો તો આરબો સામે યુદ્ધ જીતવાની સંભાવના નહિવત્ બનશે. આધુનિક મોડેલની છ હજાર રાયફલો તથા એંશી લાખ કારતૂસો વિજયના ત્રાજવાને આરબોની તરફેણમાં નમતું કરી દે તેમ છે. જલદી કંઈક કરો!’

શિન બેતનું હેડક્વાર્ટર ત્યારે પેલેસ્ટાઈનમાં નહિ, બલકે ઈટાલિમાં જિનિવા ખાતે હતું, જ્યાંથી તેનો સંચાલક શાઉલ એવિગુર જગતના ઘણા બધા દેશોમાં યહૂદી એજન્ટોની જાળ પાથરીને જાસૂસી પ્રવૃત્તિ ચલાવતો હતો. યુરોપી દેશો છોડીને નાસી આવતા યહૂદીઓ માટે નકલી પાસપોર્ટ બનાવી આપી તેમને સહીસલામત પેલેસ્ટાઈન પહોંચાડવાની જવાબદારી તેણે પોતાના શિરે લીધી હતી. એહુદ એવરિયલનો સંદેશો એ વાતનો અણસાર હતો કે મામલો સિરિયસ હતો. યહૂદી કોમના સંરક્ષણને લગતો હતો. ઝાઝો વખત બગાડ્યા વિના તેણે યહૂદી કોમના સિનિયર નેતા ડેવિડ બેન ગુરિઅનનો વાયરલેસ વડે સંપર્ક કર્યો. ઈઝરાયેલ નામનું નવું રાષ્ટ્ર જન્મ પામે ત્યારે બેન ગુરિઅન તેના પ્રથમ વડા પ્રધાન બનવાના હતા. પરિણામે ઈઝરાયેલના સર્જન પહેલાંની દરેક મહત્વપૂર્ણ કાર્યવાહી બેન ગુરિઅનને પૂછીને હાથ ધરવામાં આવતી હતી. શાઉલ એવિગુરનો વાયરલેસ મેસેજ સાંભળીને બેન ગુરિઅન ઘડીકવાર મૂંઝાયા. સિરિયાએ કરેલી શસ્ત્રોની ખરીદી યહૂદીઓ સામેના યુદ્ધનો તખ્તો પલટી નાખે તેવી હતી. યહૂદી પ્રજાને આશરે તેરસો વર્ષે તેની માતૃભૂમિ ફરી વખત મળે કે પછી ફરી વખત તે પ્રજા ઈતિહાસમાં તેરસો વર્ષ પાછળ ફેંકાઈ જાય તે નક્કી કરવામાં સિરિયન શસ્ત્રો નિર્ણાયક બની શકે તેમ હતાં.

‘ગમે તે રીતે શસ્ત્રોનો પુરવઠો સિરિયા પહોંચતો રોકો !’ શાઉલ એવિગુરને બેન ગુરિઅનનો વળતો સંદેશો મળ્યો.

શિન બેતના યહૂદી જાસૂસો, બાતમીદારો અને મળતિયા જગતભરમાં ફેલાયેલા હતા. શાઉલ એવિગુરે તે દરેકનો સંપર્ક કર્યો અને તેમને ફરમાન આપ્યું કે, ‘સિરિયન ખુશ્કીદળના

■ શિન બેતનો જિનિવા ખાતેનો સંચાલક શાઉલ એવિગુર

કેપ્ટન અબ્દુલ અઝીઝ કેરીને ચેકોસ્લોવેકિયાથી શસ્ત્રોનો જંગી પુરવઠો ખરીદ કર્યો છે. શસ્ત્રોનો ભંડાર 'એસ. એસ. લીનો' નામની ઇટાલિયન સ્ટીમરમાં ચડાવવામાં આવ્યો છે. આ સ્ટીમરને કોઈ પણ સંજોગોમાં સિરિયાનો કાંઠો દેખાવો ન જોઈએ. આપણી પાસે સમય ખૂબ ઓછો છે. ગમે તે ભોગ આપીને પણ 'એસ. એસ. લીનો'ને મધદરિયે આંતરી લો! આ સિકેટ મિશનનું નામ છે : 'ઓપરેશન થીફ.'

શિન બેતના સૌ એજન્ટો પોતપોતાના કામે લાગી ગયા. અલબત્ત, સૌને મૂંઝવતો સવાલ એ હતો કે મધદરિયે હંકારતા ઇટાલિયન જહાજને રોકવું શી રીતે? 'એસ. એસ. લીનો'ને આંતરી લેવા માટે ખરું જોતાં મારકણી મનવારોનો મોટો કાફલો જોઈએ અથવા તો તેને ડૂબાડવા માટે બોમ્બર વિમાનો જોઈએ, પરંતુ છેલ્લી ઘડીએ એ બન્નેની વ્યવસ્થા કરવી ક્યાંથી?

જિનિવા ખાતે શિન બેતના હેડક્વાર્ટરમાં ભારે ઉત્તેજનાનું વાતાવરણ છવાયું. 'એસ એસ. લીનો'ના પ્રવાસમાં અડચણ પેદા કરવા માટે કયો માર્ગ અપનાવવો તેના અંગે ચર્ચા-વિચારણાઓ થવા લાગી. શાઉલ એવિગુરના મદદનીશ તરીકે ફરજ બજાવતા સિકેટ એજન્ટ મુન્યા માર્ડોરે પોતાનું સૂચન રજૂ કરતાં કહ્યું : 'આપણી જાસૂસી ટુકડીના કેટલાક કમાન્ડો સૈનિકો પેટ્રોલ બોટમાં જઈને 'લીનો'ને સમુદ્ર વચ્ચે રોકી પાડે તો કેમ ? 'લીનો'ના તૂતક પર તેઓ હલ્લો બોલાવીને આખા જહાજ પર કબજો જમાવે અને છેવટે જહાજના ભંડકિયામાં ટાઈમ બોમ્બ મૂકી આવે તો...'

'આ કામ તમે ધારો છો એટલું સહેલું નથી.' એવિગુરે કહ્યું. 'યુગોસ્લાવિયાથી 'લીનો'એ પોતાનો પ્રવાસ ક્યારનો આરંભી દીધો છે, માટે હવે તેને ઓવરટેક કરીને આંતરી લેવા માટે આપણે અત્યંત ઝડપી પેટ્રોલ બોટનો ઉપયોગ કરવો પડે. વળી ૧,૫૬,૦૦૦ ચોરસ કિલોમીટરનું ક્ષેત્રફળ ધરાવતા એડ્રિયાટિક સમુદ્રમાં 'લીનો'ના કપ્તાને કયો માર્ગ પકડ્યો અને જહાજ પોતે અત્યારે ક્યાં હશે એ શી રીતે જાણવું?' કટોકટીની પરિસ્થિતિમાંય શાઉલ એવિગુર ધીરજથી કામ લઈ રહ્યો હતો.

વિશાળ સમુદ્રમાં હંકારતી 'એસ.એસ. લીનો'નો રખે પત્તો લાગે તો પણ મધદરિયે તેની સામે ઝપાઝપીમાં જીતવું એ સંદર્ભે ઝાઝા વાત હતી. 'લીનો'માં શસ્ત્રોનો પાર ન હતો, માટે તેના નાવિકોને શિન બેતના જાસૂસો પર મોતની જેમ વરસતાં ચાર રોકડા લાગે? શાઉલ એવિગુરે આખરે જુદી તરકીબ

લડાવી. એડ્રિયાટિક સમુદ્રમાં હંકારતી 'લીનો'ને હવાઈ હુમલા વડે ફૂંકી મારવાનું તેણે નક્કી કર્યું. જોખમનું પ્રમાણ તેમાં ઓછું હતું. ઇટાલિના સી-૪૬ પ્રકારનાં માલવાહક વિમાનો એવિગુરે ત્રણ દિવસ માટે ભાડે રાખ્યાં. વિમાનોમાં સ્ફોટક બોમ્બગોળા છૂપી રીતે મૂકાવ્યા અને કેટલાક બાહોશ જાસૂસોને વિમાનમાં બેસાડ્યા. સિકેટ એજન્ટ મુન્યા માર્ડોર પણ તેમાં સામેલ હતો.

બીજે દિવસે સવારે ઇટાલિના એરપોર્ટ પરથી ત્રણેય સી-૪૬ વિમાનો આકાશમાં ચડ્યાં. અત્યાર સુધી માત્ર ચર્ચાવિચારણા અને કાગળ પર ડ્રોઈંગના સ્વરૂપે સીમિત રહેલા 'ઓપરેશન થીફ'નો ત્યારે પ્રેક્ટિકલ રીતે આરંભ થયો. ત્રણેય વિમાનોએ પૂર્વ દિશા પકડી. થોડી વારમાં જ એડ્રિયાટિક સમુદ્ર નજરે ચડ્યો—અને પેલી સ્ટીમર 'લીનો'? શિકારીઓ પૂરી

■ સી-૪૬ પ્રકારનું માલવાહક વિમાન

તૈયારી સાથે નીકળી પડ્યા હતા, પરંતુ શિકાર ક્યાં હતો? ત્રણેય વિમાનોએ એડ્રિયાટિક સમુદ્રના આકાશમાં અનેક ચક્કરો કાપ્યા, છતાં 'લીનો'નાં સગડ મળ્યાં નહિ. યુગોસ્લાવિયાથી ઉપડેલી સ્ટીમર આખરે ગઈ ક્યાં? (સિરિયાને શસ્ત્રો વેચનાર ચેકોસ્લોવેકિયાને પોતાનું બંદર ન હોવાથી તેણે યુગોસ્લાવિયાના કો'ક બંદર મારફત શસ્ત્રોની નિકાસ કરી હતી.) એડ્રિયાટિક સમુદ્રનું ક્ષેત્રફળ ભલે ૧,૫૬,૦૦૦ ચોરસ કિલોમીટર હતું, પરંતુ વિમાનમાંથી વિહંગાવલોકન કરતી વખતે તે બહુ મોટો વિસ્તાર ગણાય નહિ. વળી ૭૬૮ કિલોમીટર લાંબા એડ્રિયાટિક સમુદ્રની પહોળાઈ ૧૬૦ કિલોમીટર કરતાં વધુ ન હોવાથી એ 'સાંકડા' પટમાં હંકારતી સ્ટીમર વિમાનની નજરે છાની રહી શકે નહિ. આમ છતાં ત્રણ પૈકી એકેય સી-૪૬ વિમાનને 'લીનો' ન દેખાઈ. શું દારૂગોળાના આકસ્મિક વિસ્ફોટે તેને મધદરિયે જ ભૂંજી નાખી ? કે પછી શિન બેતના કાવતરાની ગંધ પામી ગયેલો કપ્તાન 'લીનો'ને કોઈ છૂપા બારા તરફ હંકારી ગયો હતો ? આ સવાલોના જવાબ કોઈની પાસે ન હતા. હવે કશીક સંજ્ઞા બાતમી ન મળે ત્યાં સુધી 'ઓપરેશન થીફ'ને આગળ વધારી શકાય તેમ ન હતું.

માર્ચ ૩૦, ૧૯૪૮ના રોજ છેવટે બાતમી પ્રાપ્ત થઈ. યુગોસ્લાવિયામાં ફરજ બજાવતા શિન બેતના એજન્ટે જિનિવા હેડક્વાર્ટરને સંદેશો પાઠવ્યો : 'એસ. એસ. લીનો' યુગોસ્લાવિયાના બંદરે પાછી ફરી છે !

‘લીનો’એ યુગોસ્લાવિયાનો વળતો પ્રવાસ શા માટે ખેડ્યો એ તો કોણ જાણે, પરંતુ સંદેશો સાંભળ્યા પછી શાઉલ એવિગુરને હાશકારો થયો. ‘લીનો’ ભલે તાત્કાલિક શિન બેતના એજન્ટોની નજરે ન ચડી, પરંતુ ખુશીની વાત એ કે શિકાર તદ્દન હાથતાળી દઈને છટકી ગયો ન હતો. આ જહાજ હવે તેનો પ્રવાસ ફરી આરંભે ત્યાં સુધી હુમલા માટે પૂરતો સમય મળી રહેવાનો હતો. અલબત્ત, સમય જાણે શિન બેતના જાસૂસોની કસોટી કરવા માગતો હોય તેમ બીજે જ દિવસે સવારે મુન્યા માર્ડોરને યુગોસ્લાવિયાના જાસૂસનો ટેલિગ્રામ મળ્યો, જેમાં લખ્યું હતું: ‘ખોરાકની પેટીઓ લઈને સ્ટીમર આજે સવારે રવાના--નામ લીનો--ધ્વજ ઈટાલિયન--કલાકના છ દરિયાઈ માઈલ--કપ્તાન વિઝોલો પાયેત્રો--સાત નાવિકો--હવામાન સ્વચ્છ--ઑત્રેન્ટોની સામુદ્રધુનિમાં સાયપ્રસ નજીક થઈને પ્રવાસ--હવામાન ખરાબ હોય કે એન્જિન ખોટકાય તો સાપિન્ટાઝા થઈને પ્રવાસ--મુકામ બૈરુત.’

એપ્રિલ ૧, ૧૯૪૮ની સવારે 'લીનો'એ પોતાની દરિયાઈ સફર શરૂ કરી દીધી. યુગોસ્લાવિયાનું બંદર છોડીને તે જેવી એડ્રિયાટિક સમુદ્રમાં આવી કે તરત મુન્યા માર્ડોર તેની કમાન્ડો ટુકડી સાથે સી-૪૬ વિમાનમાં રવાના થયો. આ વખતે પણ નસીબે તેમને સાથ ન આપ્યો. પ્રયંડ દરિયાઈ વાવાઝોડાએ ત્રણેય વિમાનોને હવાઈઅડે પાછા ફરવાની ફરજ પાડી. વાતાવરણ એટલી હદે આંધીમય બન્યું હતું કે વિમાનોએ ફરી

ટેક-ઑફ કરવાનું નહૂટકે મુલતવી રાખવું પડ્યું. ખરાબ હવામાનના સમાચાર જિનિવામાં શાઉલ એવિગુરને મળ્યા, એટલે તેનો મૂડ બગડ્યો. 'શુભ' કામમાં શરૂઆતના જ તબક્કે અડચણો આવતી હતી, એટલે તે અફસર સહેજ નાસીપાસ થયો હતો. 'લીનો'ને હવાઈ હુમલા વડે ખતમ કરવાનું હવે શક્ય ન હતું, માટે એક જ માર્ગ અપનાવવો પડે તેમ હતો— મુન્યા માર્ડેરે સૂચવેલા પ્લાનને અનુસરવું અને પેટ્રોલ બોટ વડે 'લીનો'ને મધદરિયે આંતરી લેવી ! થોડી જ વારમાં એવિગુરને મેસેજ મળ્યો : 'ઈટાલિના પૂર્વ કાંઠે એક ઝડપી વિહારનૌકાને અમે ભાડે રાખી છે અને તે કોઈ પણ સમયે શિકાર પાછળ ધસી જવા તૈયાર છે!' મેસેજ મુન્યા માર્ડેરે મોકલાવ્યો હતો. જાસૂસીખાતાના વડા અફસર એવિગુરની લીલી ઝંડી મળે એટલી જ વાર હતી. 'લીનો'ને રોકવા માટેનો આ છેલ્લો ચાન્સ હતો, માટે શાઉલ એવિગુરે સમયના તકાદાને ધ્યાનમાં રાખી તરત જ ગ્રીન સિગ્નલ આપ્યું.

માર્ગરની દૂરંદેશી કાબીલે તારીફ હતી. વિહારનૌકા ભેગા તેણે કેટલાક સરફરોશ કમાન્ડો સૈનિકોને પણ ઈટાલિના એ જ બારામાં સામાન્ય પોશાકમાં તૈયાર રાખ્યા હતા. આ સાહસિકોનું કામ મધદરિયે 'લીનો'ના તૂટક પર ચડી તેને ટાઈમ બોમ્બ વડે ફૂંકી દેવાનું હતું. એડ્રિયાટિક સમુદ્રમાં 'લીનો'ને ઓવરટેક કરી શકાય કે નહિ એ પ્રશ્ન હવે ગૌણ હતો, કેમ કે માર્ગરે રોકેલી વિહારનૌકા કલાકના ૧૬ દરિયાઈ માઈલની ઝડપે ધસી જતી હતી. બીજી તરફ 'લીનો' ફક્ત છ દરિયાઈ માઈલના વેગે હંકારતી હતી. વિહારનૌકામાં ટાઈમ બોમ્બ તૈયાર કરવાનો સરંજામ અને બીજાં હથિયારો લાદવામાં આવ્યાં. કમાન્ડો સૈનિકો પણ દરિયાઈ સહેલ કરવા આવ્યાનો ડોળ કરીને નૌકામાં ગોઠવાયા. નૌકાનું લંગર ઊંચકવામાં આવ્યું.

અને તેનાં પાવરફુલ એન્જિનો હજી સ્ટાર્ટ થાય
એ પહેલાં જ માર્જીરના વાયરલેસ રેડિઓ પર
સંદેશો આવ્યો કે ‘લીનો’નું એન્જિન ખોટકાયું
છે. ખરાબ હવામાનમાં ખોટકાયેલા એન્જિન
વડે તે પ્રવાસ ખેડી શકે તેમ નથી, માટે કપ્તાને
દક્ષિણ ઈટાલિના મોલ્ડેતા નામના બંદર તરફનો
માર્ગ પકડ્યો છે. એન્જિનની ખરાબી દૂર ન
થાય અને હવામાન ન સુધરે ત્યાં સુધી તે આગળ
સફર ખેડવા માગતો નથી.

બગાસું ખાતા પકવાનનો કોળિયો જાણે
મોંમાં આવ્યો ! મધદરિયે 'લીનો'ના નાવિકોનો
ખાત્મો બોલાવ્યા પછી સ્ટીમરને ટાઈમ બોમ્બ
વડે ફૂંકી દેવા કરતાં મોલ્ફેતાના બારામાં જ
લાંગરેલી 'લીનો'ના ફુર્યા કાઢી નાખવા એ
વધુ સહેલું કામ હતું. માતૃભૂમિ કાજે ઝઝૂમતા
લડવૈયાઓની ખરી કસોટી હવે થવાની હતી.

૧૯૪૮ ના અરસાનું યુરોપ

યહૂદી કોમના ઇતિહાસમાં શકવર્તી પલટો લાવનાર જીવસટોસટનું મિશન શિન બેતના સાહસિકોએ ખેડી બતાવવાનું હતું. સોએ સો ટકા સફળ પ્લાન ઘડવાનો હતો એટલું જ નહિ, પણ તે પ્લાન સોએ સો ટકા સફળ થાય એ રીતે તેનો અમલ કરવાનો હતો. અલબત્ત, પરબારો બળનો ઉપયોગ કરીને બાજી બગાડતા પહેલાં કળપૂર્વક વજીરચાલ ખેલવાની આવશ્યકતા હતી.

આ કામ ઇટાલિમાં રહેતી એડા સેરિનીનું હતું. વજીરચાલ ખેલવામાં તે બાહોશ હતી. વધુમાં દેશદાઝનું પ્રમાણ તેનામાં ભારોભાર હતું. આ યહૂદી જાસૂસનો પતિ બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમ્યાન હિટલરના નાઝી સૈન્ય સામે બ્રિટન વતી લડીને શહીદ થયો હતો. પતિના મૃત્યુ પછી એડા સેરિનીએ શેષ જીવન યહૂદી કોમની સેવામાં વીતાવવાનું નક્કી કર્યું હતું. ઇટાલિમાં જ રહીને તે શિન બેતની સભ્ય બની હતી અને જિનિવાથી શાઉલ એવિગુરે સોંપેલા કામ જવાબદારીપૂર્વક પૂરા કરી દેતી હતી. આ વખતે તેના માથે મોટી જવાબદારી આવી હતી, કેમ કે મોલ્કેતા બંદરમાં રોકાયેલી 'લીનો'ને તેણે બારામાં જ રોકી રાખવાની હતી. બળ નહિ, પણ બુદ્ધિનો પરચો દાખવવો પડે તેમ હતો.

ઇટાલિમાં ત્યારે સામાન્ય ચૂંટણી નજીક આવી રહી હતી. રાજકીય વાતાવરણ તંગ બન્યું હતું. એક તરફ ક્રિશ્ચિયન ડેમોક્રેટો અને બીજી તરફ સામ્યવાદીઓ એમ બન્ને પક્ષો આમનેસામને હતા. ઇટાલિયન સરમુખત્યાર (અને એડોલ્ફ હિટલરના જીગરી મિત્ર) બેનિટો મુસોલિનીને ૧૯૪૫ માં નગરચોકની વચ્ચેવચ ફાંસી અપાયા બાદ ઇટાલિમાં લોકશાહીનાં મૂળિયાં નાખવામાં ફાંફાં પડતાં હતાં. બન્ને રાજકીય પક્ષો એકબીજા પર સશસ્ત્ર બળવાની પૂર્વતૈયારીના આક્ષેપો મૂકતા હતા. રખે બળવો થાય અને નવો મુસોલિની ફૂટી નીકળે એ દહેશત જનતામાં ફેલાયેલી હતી.

આ જાતની તંગ રાજકીય પરિસ્થિતિનો એડા સેરિનીએ 'ઓપરેશન થીફ' માટે લાભ ઉઠાવ્યો. ક્રિશ્ચિયન ડેમોક્રેટિક પક્ષના એક ટેકેદાર વર્તમાનપત્રને તેણે ફોન કરીને જણાવ્યું કે, 'સામ્યવાદીઓ બળવા માટે શસ્ત્રો એકઠાં કરી રહ્યાં છે. હમણાં જ મોલ્કેતા બંદરમાં એક જહાજ રાયફલો અને દારૂ-ગોળાનો પુરવઠો લઈને પ્રવેશ્યું છે. બળવાનો સરંજામ કાંઠે ઉતરે એટલી જ વાર. એ પછી શું થાય તે કહેવું મુશ્કેલ છે!' એડા સેરિનીએ સાચે જ વજીરચાલ ખેલી દેખાડી. સિરિયા

તરફ જઈ રહેલા જહાજ અંગે તેણે ખોટી અફવા ફેલાવી, જે બીજે દિવસે અખબારોમાં મોટા મથાળા સાથે પ્રકાશિત થઈ. સમગ્ર ઇટાલિમાં હોબાળો મચી ગયો. સાચી હકીકત શી છે તે જાણવાની તસ્દી સુદ્ધાં કોઈએ લીધી નહિ અને તકેદારીના ઝડપી પગલાંરૂપે 'લીનો'ના કપ્તાન વિઝોલો પાયેત્રોની ધરપકડ કરવામાં આવી. 'એસ.એસ. લીનો'નો પ્રવાસ આગળ ચાલવાનો પ્રશ્ન જ ન રહ્યો. એપ્રિલ ૪, ૧૯૪૮ના રોજ 'લીનો'ને ઇટાલિયન ટગનૌકાઓ બારા સુધી ખેંચી ગઈ અને નૌકામથકના સુરક્ષિત જળવિસ્તારમાં તેને કેદ કરી દીધી.

બકરાને મારણ તરીકે બાંધેલો જોઈ વાઘને મધલાળ છૂટે તેમ 'લીનો' બંધનાવસ્થામાં હોવાનું જાણ્યા પછી મુન્યા માર્ડોર અને તેની કમાન્ડો ટુકડીના સભ્યોને શિકાર કરવાની તાલાવેલી જાગી. ખુશકિસ્મતીએ શિકાર હવે નજર સામે હતો અને વળી જંજીરોમાં જકડાયેલો હતો. સ્ટીમરને બોમ્બ વડે ફૂંકી દેવાનું કામ હવે કમાન્ડો ટુકડીના સભ્ય યોસેફ દ્રોરે આબાદ રીતે કરી

■ મધદરિયે 'લીનો'નું એન્જિન ખોટકાયું, એટલે નદૂટકે તેણે પોતાનો પ્રવાસમાર્ગ બદલ્યો અને મોલ્કેતા બંદર તરફ હંકારવું પડ્યું

બતાવવાનું હતું. કોઈ પણ જાતના દારૂગોળા સાથે કામ પાડવામાં દ્રોર માહેર હતો. હવે સમય ગુમાવવો પાલવે નહિ. 'લીનો'નો કેપ્ટન વિઝોલો પાયેત્રો ઇટાલિયન પોલીસને સાચું બયાન આપીને જણાવી દે કે સ્ટીમરમાં ભરેલો શસ્ત્રોનો પુરવઠો સિરિયન ખુશકિદળના કેપ્ટન અબ્દુલ અઝીઝ કેરીને ખરીદ્યો છે અને બધો માલ સિરિયાના બંદર બૈરુત ખાતે પહોંચાડવાનો છે તો કેપ્ટન તથા તેના જહાજને મુક્તિ આપતા ઇટાલિને કેટલો સમય લાગે ?

ઇટાલિમાં 'લીનો'ના આગમનને કારણે ચોતરફ હોબાળો મચ્યો હતો. આગંતુક જહાજ ઇટાલિમાંથી વિદાય ન લે ત્યાં લગી હોબાળો શમવાનો ન

હતો, એટલે ઇટાલિયન પોલીસ જહાજના કેપ્ટનને વહેલી તકે મુક્ત કરવાના પ્રયાસો કરી રહી હતી. થોડાં કલાકમાં જ જો જહાજને લંગર ઉપાડવાનું સિગ્નલ મળી જાય તો માર્ડોર અને તેના સાથીઓએ ફરી 'લીનો' સાથે પકડાવ રમવાનો થાય. હાથમાં આવેલો શિકાર ફરી છટકી જાય એ તો કેમ ચાલે? મુન્યા માર્ડોર અને તેની કમાન્ડો ટુકડીએ હવે ઘડિયાળના કાંટા સામે હોડમાં ઉતરવાનું હતું.

હોડ નહિ, પણ હડલ રેસ કહો, કેમ કે એડા સેરિનીએ ચલાવેલું તરકટ હવે શિન બેતના જ માર્ગમાં હડલની જેમ નડી રહ્યું હતું. ઇટાલિમાં ગેરકાયદે શસ્ત્રો આવ્યાં હોવાનો

એક સેરિનીએ કરેલો પ્રયાર એ સંસ્થાના એજન્ટોને બારે પડી રહ્યો હતો. શરૂની દાણચોરીના સમાચાર જાણ્યા પછી ઇંટાલિનું પોલીસતંત્ર સાબરું બન્યું હતું. ચોતરફ કડક જાપ્તો ગોઠવવામાં આવ્યો હતો, દરેક શંકાસ્પદ વાહનને તપાસવામાં આવતું હતું અને કેટલાક સંવેદનશીલ માર્ગોને બંધ પણ કરી દેવાયા હતા. એક અફવાએ કેટલી મુસીબતો ખડી કરી દીધી! મુન્યા માર્ડેરે નક્કી કરેલા પ્લાન મુજબ યોસેફ દ્રોર અને બે કમાન્ડો મદદનીશોએ દાડગોળા, બોમ્બ, જામગરીઓ, વાયરલેસ સેટ તથા હવા વડે ફુલાવી શકાતી રબ્બરની હોડી (ડિગી) વગેરે સામાન એક ખટારામાં છૂપાવી બારી નામના નોકામથક નજીક એકાદ સેઈફ સ્થળે પહોંચાડવાનો હતો. આ સંરંજામ રખે ઇંટાલિયન પોલીસ જુએ તો મામલો ઓર બીચકે, માટે યોસેફ દ્રોરે બધો સામાન જુદા જુદા બોક્સમાં પેક કરી દરેક પર જંતુનાશક દવા ડી.ડી.ટી.નું લેબલ મારી દીધું. આમ છતાં સૌથી મોટું જોખમ પોલીસની નજરથી બચીને નોકામથક સુધી પહોંચવાનું હતું.

■ યોસેફ દ્રોરે ખટારો પાર્ક કર્યો, એટલે ત્રણેય કમાન્ડો લપાતા છૂપાતા બહાર નીકળી આવ્યા

જોખમ ખેડ્યા વિના કોઈ સાહસ પાર પડે નહિ. અહીં તો વળી સમગ્ર યહૂદી કોમના રક્ષણનો સવાલ હતો. પોલીસની ચિંતા કર્યા વિના યોસેફ દ્રોરે માલસામાન બરેલો ખટારો મારી મૂક્યો. નસીબજોગે માર્ગમાં દરેક ચેકપોસ્ટને તે હેમખેમ પાર કરી ગયો. બારી નોકામથક પાસે ખંડિયેર જેવા એક ગેરેજમાં દ્રોરે ખટારો પાર્ક કર્યો. ત્રણેય જણા લપાતા છૂપાતા બહાર આવ્યા. પ્લાન મુજબ હવે તેમણે પોતે સંતાવાનું હતું. યહૂદી નિરાશ્રિતોનો ઢોંગ રચીને તેઓ એક કંઠંગી હોસ્ટેલમાં પહોંચ્યા, જ્યાં બે દિવસ પછી મુન્યા માર્ડેરે તેમની સાથે જોડવાનો હતો.

બે દિવસ પછી એપ્રિલ ૮, ૧૯૪૮ નો દિવસ ઊગે ત્યારે 'ઓપરેશન થીફ'ના નાટકનો ત્રીજો અને છેલ્લો અંક શિન બેતના સાહસિકોએ ભજવવાનો હતો. હુમલાનો ફાઈનલ પ્લાન યોસેફ દ્રોરે પોતાના દિમાગમાં કોતરી લીધો એટલું જ નહિ, તેને ભજવવા માટેનો તખ્તો પણ માંડી દીધો. 'લીનો' પર હુમલો કરવાનો જે પ્લાન દ્રોરે ઘડ્યો તે આ પ્રમાણે હતો :

મોલ્કેતા નોકામથક નજીક હલેસાંવાળી બોટ બાંડે ફેરવતા માછીમારને ત્યાં જઈ એકાદ બોટ બાંડે મેળવવી; માર્ડેર, દ્રોર અને બે મદદનીશ કમાન્ડો સહિત કુલ ચારે જણાએ સૂર્યાસ્ત

પછી તે બોટમાં દૂર નીકળી જવું; બારી નામના નોકામથકના મુખ સુધી ગયા પછી મરજીવાના પોશાકમાં સજ્જ થઈ 'લીનો' સુધી પહોંચવું; સ્ટીમરના પોલાદી પડખા પર ચુંબકીય બોમ્બ ચોંટાડી દેવો, ટાઈમફ્યુઝ ગોઠવવો અને છેવટે મોલ્કેતા બંદર પર ગોઠવાયેલી સર્ચલાઈટના શેરડાને ચૂકવતા પાછા હલેસાંવાળી બોટ તરફ સરકી જવું. ટાઈમ બોમ્બમાં નિર્ધારિત સમયના ટીક...ટીક...નો છેડો આવે કે એ સાથે 'લીનો'નો પણ અંત આવી જાય.

કેટલો સરળ પ્લાન! જાણે શાંત પાણી પર બેઠેલી બતકના રાયફલ વડે ફૂરચા ઉડાવવાના હોય! સરળ જણાતા પ્લાનનો સરળ રીતે અમલ થઈ શકે કે કેમ એ મોટો સવાલ હતો. યોજના મુજબ 'ઓપરેશન થીફ'નો સૂત્રધાર મુન્યા માર્ડેર

નિરાશ્રિતોની હોસ્ટેલ પર આવી ગયો. રોમથી બારી નોકામથક સુધીના મોટરપ્રવાસ દરમ્યાન તેને ઠેર ઠેર અફવા સાંભળવા મળી કે બ્રિટિશ સરકાર 'લીનો'ને વહેલી તકે મુક્ત કરવા માટે ઇંટાલિ પર દબાણ કરી રહી છે. સિરિયામાં બ્રિટિશ સરકાર કેટલાંક આર્થિક તેમજ રાજકીય હિતો ધરાવતી હતી, એટલે સિરિયાએ જ તેને ઇંટાલિનું નાક દબાવવા જણાવ્યું હતું.

આ અફવા સાચી હોય તેવું માર્ડેરને કે દ્રોરને પ્રથમ વિચારે તો લાગ્યું નહિ, પરંતુ ૮મી એપ્રિલના રોજ એક બ્રિટિશ વિનાશિકા ઓચિંતી મોલ્કેતાના નોકામથકમાં પ્રવેશી અને 'લીનો' પાસે લંગર નાખી ઊભી રહી ત્યારે 'ઓપરેશન

થીફ'ની ચોકડીના પેટમાં તેલ રેડાયું. મનમાં શંકાકુશંકા જાગી. આ વિનાશિકા 'લીનો'ને છોડાવવા માટે આવી હતી કે માત્ર બાધાખોરકીનો નવો પુરવઠો લેવા માટે તેણે બારામાં ટૂંક સમય પૂરતું લંગર નાખ્યું હતું? જે હોય તે, પણ બ્રિટિશ વિનાશિકાનું આગમન શિન બેતના ચારેય છાપામારો માટે બાધારૂપ થઈ પડ્યું. હવે ખુલ્લા સમુદ્રવાટે બારામાં દાખલ થઈ શકાય તેમ ન હતું, કેમ કે વચ્ચે ગ્રાચિયા કૂતરા જેવી બ્રિટિશ વિનાશિકા પડખું કાઢીને પડી હતી.

પરંતુ નોકામથકના સુરક્ષિત બારામાં દાખલ થવાનો બીજો રસ્તો મળી આવે તો? આ વિચાર મનના મહીદા જેવો હતો, કારણ કે નોકામથકમાં ધૂસણખોરી માટેનાં છીંદ્ર હોય એવું સામાન્ય રીતે બને નહિ. આમ છતાં માર્ડેરે અને દ્રોરે નોકામથકનો ગુપ્ત નકશો રાતબર તપાસ્યો ત્યારે બારાની

સુરક્ષિત કિલ્લેબંધીમાં નાનું બાકોરું જડી આવ્યું. એક તરફ બારાને સુરક્ષિત કરવા માટે પહાડી કિનારાથી શરૂ કરીને દીવાલ ખેંચવામાં આવી હતી, જેમાં વચ્ચે ખાંચો રહી જવા પામ્યો હતો. ઇટાલિયન નૌકાદળની મૂર્ખામી તો એ કે તેણે ખાંચો નકશામાં પણ બતાવ્યો હતો! બિલાડાને જાણે દૂધ દેખાડી દીધું!

આખી રાત વિચારણા કર્યા પછી સવારે છ વાગ્યે શિન બેતના ચારેય એજન્ટો પહાડી કિનારે ગયા, જ્યાં ઊભા રહીને નૌકામથકનું સ્પષ્ટ વિહંગાવલોકન થઈ શકતું હતું. દીવાલ માંદાલો ખાંચો પણ બરાબર દેખાતો હતો. માર્ડોરના આનંદની સીમા ન રહી. આ ખાંચા મારફત અંધારી રાતે

બારામાં પ્રવેશી શકાય તેમ હતું. તકેદારી એ વાતે લેવાની હતી કે રબ્બરની હોડી તરફ ચોકિયાતોનું ધ્યાન ન ખેંચાવું જોઈએ. અહીં ખુલ્લા સમુદ્રમાં હોડી માટે આડશ ન હતી. ઓથ લઈને આગળ વધી શકાય તેવાં ખરાબા કે બાંધકામો ન હતાં. માત્ર અંધકારના જ સહારે તેમણે સંતાવાનું હતું. યોસેફ દ્રોરે ગંભીર અવાજે માર્ડોરને કહ્યું, 'ભગવાનને ખાતર હવે વિલંબ ન કરશો. અંગ્રેજોના દબાણ હેઠળ 'લીનો'ને ગમે ત્યારે મુક્ત કરી દેવાય એમ લાગે છે. આ તક જો ચૂકી ગયા તો ઇતિહાસ આપણને કદી માફ કરશે નહિ.'

મોલ્ફેતા બંદરે લાંગરેલી 'લીનો'ના બાર વગાડવાનો નિર્ણય સહેજ પણ વખત બગાડ્યા વિના લેવાઈ ગયો. હવે વહેલી તકે ટાઈમ બોમ્બ તૈયાર કરી દેવો જોઈએ. બોમ્બ વડે ભાંગફોડ કરવાનું કામ યોસેફ દ્રોરના શિરે હતું, કેમ કે એક્સપ્લોઝિવ્સનો તે નિષ્ણાત હતો. બીજે દિવસે સૂર્યોદય થતાવેંત દ્રોર બોમ્બ બનાવવામાં લાગી પડ્યો. સમય ઉપરાંત પૂરતા સાધનોનો પણ અભાવ હતો, એટલે દ્રોરે તૈયાર કરેલા બોમ્બનો દેખાવ જરા વિચિત્ર બન્યો. બોમ્બની રચના પણ કઢંગી હતી. સ્ફોટક પદાર્થોનો બધો જથ્થો દ્રોરે મોટરસાયકલની નકામી ટ્યૂબમાં ઠાંસી દીધો હતો. ફટાકડાની વાટ જેવો પલીતો તેણે ટ્યૂબના વાલ્વ સોંસરવો પસાર કરી બહાર ખેંચ્યો હતો. આખેઆખી ટ્યૂબને છેવટે તેણે મોટરસાયકલના ટાયરમાં ફીટ કરી અને ટાયરમાં બાકી રહેલું પોલાણ પોટેશિયમ નાઈટ્રેટ (પોટાશ) વડે ભરી દીધું. ટ્યૂબમાં રહેલા સ્ફોટક દારૂગોળાના સંપર્કમાં આવતા પલીતાનો જે છોડો દ્રોરે વાલ્વ સોંસરવો પસાર કરીને બહાર ત્યાં પો હતો તેને ટાયર માંદાલા પોટાશમાં ખોસી દીધો. પોટાશ ગરમી આપવામાં આવે કે તરત પલીતો ચંપાય અને ટ્યૂબમાં રહેલો દારૂગોળો પ્રચંડ ધડાકા સાથે ફાટે તેવી

ઇટાલિના નકશામાં નૌકામથક મોલ્ફેતા

રચના કરવામાં આવી હતી.

બોમ્બમાં માત્ર ટાઈમર ક્લોક મૂકવાની રહેતી હતી. 'લીનો'ના પડખે બોમ્બ ફીટ કર્યા પછી શિન બેતના સાહસિકોને સુરક્ષિત રીતે નાસી છૂટવાનો સમય મળે એ માટે બોમ્બનું જોડાણ ટાઈમર ફ્યુઝ સાથે કરવું પડે તેમ હતું. સાધનોનો અભાવ હતો, છતાં દ્રોરે આબાદ તુક્કો લડાવ્યો. કાચના શીશામાં થોડોક સલ્ફ્યુરિક એસિડ તેણે ભર્યો. શીશાના મુખમાં ત્યાર બાદ અખબારી કાગળના ડૂચા ખોસી દીધા. પ્લાન મુજબ 'લીનો'ના પડખે ટાયર-ટ્યૂબરૂપી બોમ્બ લોહચુંબક વડે ચોંટાડ્યા પછી શીશાને

ઉલટાવવાનો હતો. અખબારી કાગળ દ્વારા પચતો તેજાબ કેટલીક વારે પોટાશ સુધી પહોંચે તે દરમિયાન મરજીવા ટુકડીએ નાસી છૂટવાનું હતું. તેજાબ ધીમે ધીમે નીચે ઊતરીને પોટાશમાં બેહદ ગરમી પેદા કરે તેવું દ્રોરનું આયોજન હતું. આ પોટાશમાં જ બોમ્બના પલીતા ખોસેલા હતા, જેમની 'કમાન' છટકવા માટે તેજાબની ગરમી બસ થઈ પડે તેમ હતી. પલીતો ચંપાય, એટલે બોમ્બમાં રહેલો દારૂગોળો પ્રચંડ ધડાકા સાથે ફાટે. એ પછી તો 'લીનો'માં રહેલો દારૂગોળો જ તેને ભરખી જવા માટે પૂરતો હતો. કઢંગા બોમ્બનો ટાઈમર ફ્યુઝ પણ સદંતર બેઢંગ હતો, છતાં ધાર્યું કામ આપે તો છાપામાર ટુકડીને બીજું શું જોઈએ?

કોણ જાણે કેમ, પણ તે દિવસે સૂર્ય અસ્તાચલમાં વહેલો ઢળી ગયો—કે પછી ઉશ્કેરાટ તેમજ ઉત્તેજના વચ્ચે શિન બેતના છાપામારોને એવું લાગ્યું. હોસ્ટેલમાં તેમણે ઝટપટ લૂખુંસૂકું ખાઈ લીધું. રાત્રે બરાબર ૯ વાગ્યે ભાંગફોડનો બધો સરંજામ એક ખટારામાં નાખ્યો. રબ્બરની હોડી, બોમ્બ, હલેસાં, તરવાનાં પોષાકો વગેરે ચીજો સાથે તેઓ પહાડી સાગરકાંઠા તરફ ઉપડ્યા. કાચો રસ્તો સુમસામ હતો. ખટારો બેરોકટોક પેલી દીવાલ સુધી પહોંચી ગયો. રબ્બરની હોડીમાં બેસીને જ હવે ખાંચા તરફ આગળ વધવાનું હતું. આ સૂમસામ વિસ્તારની તેઓ બીજી વિઝિટ લઈ રહ્યા હતા—અને બીજી વખત પણ તદ્દન નિર્જનતા જોયા પછી મુન્યા માર્ડોરને લાગ્યું કે આટલે સુધી કશું જોખમ નથી. માર્ડોરે ફક્ત કાજળઘેરા અંધકાર માટે પ્રભુને પ્રાર્થના કરી. રાત્રિના નવ વાગ્યા હોવા છતાં દક્ષિણમાં પથરાયેલું ભૂમધ્ય સમુદ્રનું આકાશ રતુમડો ઉજાસ ફેંકતું હતું. બીજો અણગમતો પ્રકાશ 'લીનો'ની પડખે ઊભેલી બ્રિટિશ વિનાશિકાની સર્યલાઈટનો હતો, જે અડધી મિનિટમાં ૩૬૦°ના

વ્યાપને આવરી લેતો હતો. આજે તો વિનાશિકાના તૂતક પર અને કેબિનોમાં પણ રોશની બેસુમાર હતી.

શાંત સમુદ્રનાં હળવાં મોજાં પર રબ્બરની હોડી ઉતારવામાં આવી. હલેસાં વીંઝાવાં શરૂ થયાં અને હોડી દીવાલની ધારે ધારે ખાંચા તરફ પાણી કાપવા લાગી. બાકોરા જેવો ખાંચો દૂરથી જોતાં લાગે તે કરતાં ઘણો છેટે હતો, માટે ત્યાં સુધી પહોંચવામાં એકાદ કલાક જેટલો સમય નીકળી ગયો. બારામાં દાખલ થયા પછીની સફર તો વધુ લાંબી નીવડી, કેમ કે બ્રિટિશ વિનાશિકાની ધૂમરાતી સર્ચલાઈટને ટાળવા માટે બીજી નાની-મોટી મનવારોની ઓથે હંકારવું પડતું હતું. નાકની દાંડીએ 'લીનો' તરફ જવાને બદલે વાંકોચૂંકો રસ્તો લેવો પડતો હતો. સમુદ્ર પર દીવાદાંડીના શેરડાની જેમ ખસતાં તેજકિરણોની ઝડપ અંદાજી ક્યારેક મનવાર પાછળ સંતાઈ રહેવા હોડીને અવળે હલેસે બ્રેક મારવાની થતી હતી, તો ક્યારેક પૂરપાટ બીજી મનવાર તરફ હંકારી જવી પડતી હતી. આ સંતાકૂકડીમાં ખાસ્સો સમય બરબાદ થઈ રહ્યો હતો. જોતજોતામાં મધરાત વીતી ગઈ.

—અને ત્યાર પછી મોકાણનું દૃશ્ય નજર સામે ઉપસવા લાગ્યું. બ્રિટિશ વિનાશિકાના તૂતક પર ચહલપહલ મચી હતી. ખલાસીઓ મધરાતે પણ કશીક ફરજમાં પ્રવૃત્ત હતા. માર્ડોરે અનુમાન કર્યું કે તે સમયે મધરાતનો ૧ વાગ્યો હોવો જોઈએ. આવે વખતે રોશનીનો ઝગમગાટ પાથરવાનું અને બારાને સર્ચલાઈટ વડે ફંફોસવાનું શું કારણ? ચહૂદી છાપામારોના આગમન વિશે તેના કપ્તાનને શું ગંધ પહોંચી ગઈ હતી? શિન બેતના કાવતરાને નિષ્ફળ બનાવવા માટે અંગ્રેજો ટાંપીને બેઠા હતા? કોને ખબર! માર્ડોર પાસે કે દ્રોર પાસે તેનો જવાબ ન હતો, પરંતુ સલામતીને ખાતર આજે તેમણે પાછા વળી જવાનું નક્કી કર્યું. બાવડાં તોડીને વળતી સફર પૂરી કરીને તેઓ ખટારા સુધી પહોંચ્યા ત્યારે પરોઢના ચાર વાગ્યા હતા.

■

બીજી રાત્રે એ જ કસરતનું પુનરાવર્તન થયું, પરંતુ બ્રિટિશ વિનાશિકા પર દોડધામ આગલી રાત કરતાં વધુ જોવા મળી. સ્થાનિક ફલડ લાઈટો વડે આખી વિનાશિકાને ઉજાળવામાં આવી હતી. અફસરો હૂકમ છોડતા હતા. ખલાસીઓ કાર્યરત દેખાતા હતા. તૂતક પર ઉત્તેજના જેવું વાતાવરણ હતું. છાપમારો ફરી વખત મૂંઝાયા. 'ઓપરશન થીફ'નો અમલ કરી જ નાખવો કે પાછા મુકામ ભેગા થઈ જવું? ચારેય જણા અંદાજે ૨૭૦ મીટર છેટે હોડીમાં નીચા ઝૂકીને વિનાશિકાને જોતાં રહ્યાં. બાજુમાં જ 'લીનો' પોતાનું લંગર નાખીને પડી હતી. વિનાશિકાની લાઈટો તેને પણ નવાજતી હતી. શું કરવું તેની દ્વિધામાં અડધો કલાક વીતી ગયો.

—અને ત્યાં તો વિનાશિકાની સાયરન પૂરેપૂરી બુલંદી સાથે નરજી ઊઠી. વાતાવરણનો સન્નાટો પળભરમાં હણાઈ ગયો.

'માર્યા ઠાર!' હોડીમાં લગભગ છાતીભર સૂતેલો માર્ડોર બોલી પડ્યો. દ્રોરને પણ ઠંડી હવામાં પસીનો છૂટવા માંડ્યો હોય એમ તેણે કપાળ લૂંછ્યું. સાયરન દેખીતી રીતે ચેતવણીના સંકેતરૂપે હતી. હુમલાખોરોનું આગમન ખુલ્લું પડી ગયું હતું? હવે વિનાશિકાની ચીલઝડપી પેટ્રોલ બોટોને સમુદ્ર પર ઉતારાય અને તેઓ 'ઓપરેશન થીફ'ના કમાન્ડરોને ઘેરી વળે એટલી જ વાર...

...પણ નહિ. પેટ્રોલ બોટને ઉતારવાનું તો બાજુએ રહ્યું, ઊલટું વિનાશિકાએ તેનું લંગર ખેંચવા માંડ્યું. આનો મતલબ એ કે તેણે પ્રવાસનો આરંભ સૂચવવા માટે સાયરન વગાડી હતી! કેલિડોસ્કોપમાં રંગો બદલાય તેમ ચારેય કમાન્ડોનો મૂડ ક્ષણાર્ધમાં જ ફેરવાઈ ગયો. ડાઘિયા કૂતરા જેવી બ્રિટિશ વિનાશિકા છેવટે વિદાય લઈ રહી હતી—અને તે પણ કેવા સોનેરી મોકાના સમયે! કમાન્ડો સાહસિકો રેઢા શિકારને સરળતાપૂર્વક ફૂંકી શકે એ માટે જ જાણે કે તે ખસી રહી હતી. લંગર ઉપાડ્યા પછી વિનાશિકાએ તેનાં એન્જિનો ચાલુ કર્યાં. ખુલ્લા ભૂમધ્ય સમુદ્ર તરફ મોરો ધૂમાવ્યો અને શાંત પાણી પર ફીણનો સફેદ પટ્ટો ચીતરતી રવાના થઈ ગઈ.

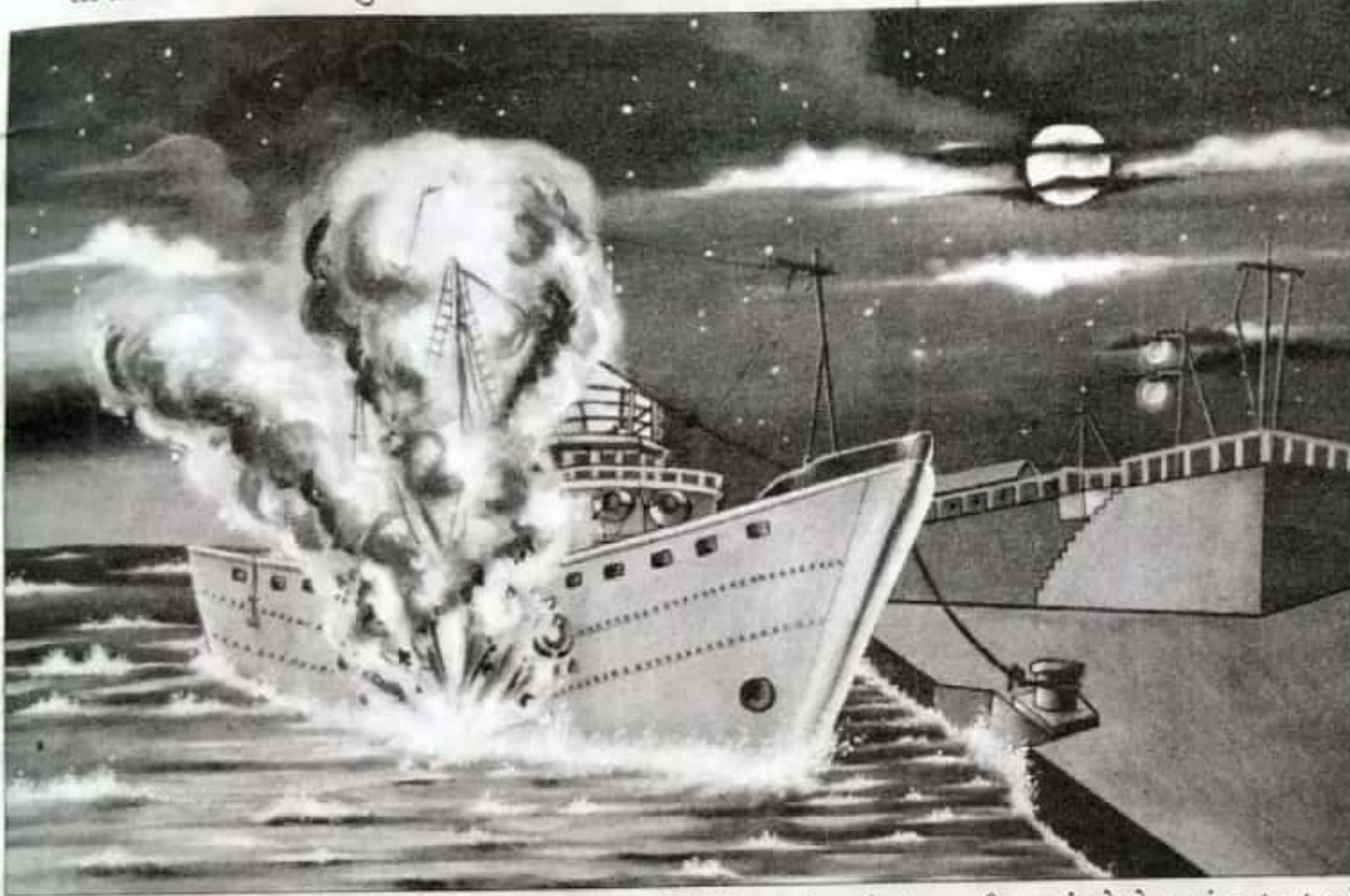
વાહ તકદીર! મારણ તરીકે બંધાયેલી લાચાર બકરીની માફક 'લીનો' હવે એકલી હતી. કોઈ તેનું રખોપું કરનાર ન હતું. રબ્બરની હોડીને સહેજ આગળ લઈ જવામાં આવી, કેમ કે વિનાશિકાના ગયા પછી કૃત્રિમ અજવાળું લગભગ નાબૂદ થઈ ચૂક્યું હતું. હોડીની ઉપસ્થિતિ ઉઘાડી પડી જવાનો ઝાઝો ભય ન હતો.

'આ છેલ્લો મોકો છે' મુન્યા માર્ડોરે દબાયેલા અવાજે કહ્યું. 'જલદી કરો!'

સૌએ ઝટપટ મરજીવાનો પોષાક ધારણ કરી લીધો. પહેલાં દ્રોરે તેના સ્ફોટક બોમ્બ સાથે પાણીમાં ફૂદકો માર્યો અને 'લીનો' તરફ પ્રયાણ કર્યું. આ સ્ટીમરમાં પણ લાઈટિંગ વ્યવસ્થા સારી એવી હતી. વીજળીના ડઝનબંધ ગોળાનો પ્રકાશ ઠીક ઠીક હદે સમુદ્ર સપાટીને ઉજાળતો હતો, માટે છાપામારોએ શક્ય એટલી સાવચેતી વરતવાની હતી. 'લીનો'ના પડખાની ઓથમાં લપાયા પછીયે તેમને લાગ્યું કે સેબોટેજનું કામ ચૂપકીદીપૂર્વક પતાવ્યા વિના છૂટકો નથી. તૂતક પર ઈટાલિયન ચોકિયાતો પહેરો ભરી રહ્યા હતા અને તેમનો વાર્તાલાપ પણ સ્પષ્ટ રીતે કાને પડતો હતો. બોમ્બ ગોઠવાય તે દરમિયાન તો ઠીક, પણ ગોઠવાયા પછીયે કારસ્તાનનો અણસાર કોઈને પહોંચવો ન જોઈએ. બોમ્બ ફાટ્યા પછી તરત નૌકામથકને ચોતરફ સીલ કરી દેવાય તેવો પૂરો સંભવ હતો, એટલે કમાન્ડો ટુકડી નાકાબંધીની અંદર રહી જાય તે પરવડે નહિ. કારસ્તાન છતું થાય તે પહેલાં તેણે ક્યાંક દૂર જતા રહેવું જોઈએ. યોસેફ દ્રોરને 'લીનો'ના પડખા પર ટાઈમ્સ બોમ્બ ગોઠવતા ઝાઝી વાર ન લાગી. લોહચુંબકના જોરે ટાયર-ટ્યૂબ માંઘલો બોમ્બ સ્ટીમરના

પડખાને સજજડ રીતે ચોંટી રહ્યો. આ ટ્યૂબ સાથે રબ્બરની નળી દ્વારા સલ્ફ્યુરિક એસિડનો શીશો જોડાયેલો હતો. ગોઠવણ પાકે પાચે હોવાની ખાતરી કર્યા પછી દ્રોરે તે શીશાને ઊંધો વાળ્યો. હવે ઝટપટ પોબારા ભણી જવા સિવાય કશું બાકી રહેતું ન હતું. કહેંગા પ્રકારનો ટાઈમ બોમ્બ ફાટે તે પહેલાં ખટારો લઈ માઈલો દૂર નાસી છૂટવું જોઈએ. ચારેય સાહસિકોએ એમ જ કર્યું. આમ છતાં તેમના જીવને ચેન પડતું ન હતું. ઝટપટી ડિઝાઈનનો ટાઈમ બોમ્બ ફાટશે કે કેમ તેની ચિંતા એમને કોરી ખાતી હતી.

શીશામાં રહેલો સલ્ફ્યુરિક એસિડ આસ્તે આસ્તે અખબારી

■ યોસેફ દ્રોરના કહેંગા ટાઈમ બોમ્બે 'લીનો'ના પડખાને ચીરી નાખ્યું. પ્રચંડ ધડાકાથી આખું મોલ્કેતા બંદર ધણધણ્યું

કાગળ સોંસરવો બહાર નીકળ્યો. તેજાબનું પહેલું ટીપું મળસ્કે બરાબર ૪ વાગ્યે પોટેશિયમ નાઈટ્રેટને સ્પર્શ્યું. બીજી જ સેકન્ડે આકાશમાં જાણે સેંકડો મેઘગર્જનાઓ સામટી થઈ હોય તેમ પ્રચંડ વિસ્ફોટનો અવાજ ચોતરફ ફેલાયો. આખું નૌકામથક ખળભળી ઊઠ્યું. બારાના શાંત પાણીમાં મોજાં ઊછળ્યાં અને તેમાં લાંગરેલી બધી મનવારો ડામાડોળ થઈ ગઈ. દારૂગોળાનો વિસ્ફોટ 'લીનો' માટે પ્રાણઘાતક નીવડ્યો. યોસેફ દ્રોરના બોમ્બે અને ત્યાર બાદ ભંડકિયામાં રહેલા હાથગોળાના સ્ફોટક દારૂગોળાના ધડાકાએ તેના પડખામાં મોટું ગાબડું પાડી દીધું. સમુદ્રનું પાણી એટલી ઝડપે ફાલકાની અંદર ધસી ગયું કે 'લીનો' પડખાભેર નમવા લાગી. જહાજમાં ફરી વળેલું પાણી દસ મિનિટમાં તો 'લીનો'ને જળસપાટી નીચે ખેંચી ગયું. સિરિયા માટેનાં કિંમતી શસ્ત્રો પણ 'લીનો' સાથે જ બારાના તળિયે ડૂબ્યાં.

કામિયાબીની ચરમસીમાનું રોમાંચક દ્રશ્ય જોવા માટે શિન બેતના ભાંગફોડિયા એજન્ટો ત્યાં મોજૂદ ન હતાં. સોગઠી બરાબર ડાહ્યાવાની આશાને મનોમન પંપાળતા તેઓ પરોઢિયે ૪ વાગ્યે તો ઈટાલિના પાટનગર રોમની દિશામાં બહુ આગળ

નીકળી ચૂક્યા હતા. 'ઓપરેશન થીફ'ની સફળ પૂર્ણાહુતિ તેમની જાણબહાર જ થઈ હતી. ઈઝરાયેલની સ્થાપનામાં વિઘ્નરૂપ બની શકતો કાંટો હંમેશને માટે નીકળી ગયો હતો.

■ નહિ, કાંટો હજી પૂરેપૂરો નીકળ્યો નહોતો. 'લીનો'એ જળસમાધિ લીધી હોવા છતાં સૂચિત રાષ્ટ્ર ઈઝરાયેલના માથેથી સંકટનાં વાદળ ન વિખેરાયાં. બન્યું એવું કે ભૂમધ્ય સમુદ્રના બીજા છેડે દમાસ્કસમાં સિરિયન દળના કર્નલ ફાઉદ માર્દામને 'લીનો'ના અકસ્માતના ખબર પહોંચ્યા ત્યારે એના દિમાગમાં પણ કોધની સુરંગ ફાટી. ઘડીભરનો વિલંબ કર્યા વિના સિરિયન

વડા પ્રધાન જમિલ માર્દામના રાજમહેલ પર તે હંકારી ગયો. વડા પ્રધાનને જાણે ઠપકો આપતો હોય તેવા કરડાકીભર્યા સૂરમાં તે બબડ્યો : 'આ શસ્ત્રો આપણા માટે તાતી જરૂરિયાતનાં હતાં, પણ ઈટાલિયન સરકારને શસ્ત્રોની માહિતી અંગે સત્તાવાર જાણ ન કરવામાં આવી. પરિણામે અત્યારે તે સમુદ્રમાં ગરક થયેલાં પડ્યાં છે. આ ષડ્યંત્ર ઈટાલિના બે પૈકી એકાદ રાજકીય પક્ષનું લાગે છે. ગમે તેનું હોય, પરંતુ આપણે ઈટાલિયન સરકાર પાસે સિરિયાના શસ્ત્રોનો કાયદેસરનો હક્ક રજૂ કરવો જોઈએ.'

'પછી શું?' વડા પ્રધાન જમિલ માર્દામે સામો સવાલ કર્યો.

'પછી તે શસ્ત્રભંડારને વહેલી તકે બહાર

કઢાવવો જોઈએ.' કર્નલ ફાઉદ માર્દામ બોલ્યો.

છેવટે એમ નક્કી થયું કે શસ્ત્રોને સમુદ્રમાંથી ઉલેચવાનું કામ ઝડપભેર આગળ વધે તે માટે ખુદ કર્નલ ફાઉદ માર્દામે ઈટાલિ જવું અને પોતાની દેખરેખ હેઠળ ડ્રેજિંગ કરાવવું અને શક્ય એટલાં શસ્ત્રો બહાર કઢાવવાં. હવે તો સમય પણ શસ્ત્રો જેટલો જ કિંમતી હતો. સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થામાં યહૂદી કોમના નવા રાજ્ય ઈઝરાયેલનો પ્રસ્તાવ મૂકાય અને પ્રસ્તાવને મંજૂરી મળે તેને પૂરા ત્રણ મહિનાની પણ વાર ન હતી. આથી કર્નલ માર્દામ વહેલી તકે શસ્ત્રોને બહાર કાઢી બીજા જહાજ દ્વારા બૈરૂત થઈને દમાસ્કસ લાવવા માગતો હતો.

આ દાઝે બળતો અફસર ઈટાલિ પહોંચે ત્યાં સુધીમાં સિરિયાના ડરથી ઈટાલિયન સરકારે બારાનું ડ્રેજિંગ ખાસ્સું આગળ વધારી દીધું હતું. ઘણી રાયફલો બહાર કઢાઈ ચૂકી હતી. ગ્રીઝ લગાડેલા લાકડાનાં ખોખામાં રાયફલો પેક કરેલી હતી, એટલે સમુદ્રનું પાણી તેમને જફા પહોંચાડી શક્યું નહોતું. રાયફલો જોતાંવેત કર્નલ માર્દામને ખાતરી થઈ ચૂકી કે તેમનો ઉપયોગ કરવામાં વાંધો આવે તેમ નથી. કોધને બદલે આનંદની લાગણી તે અનુભવી રહ્યો.

—પરંતુ એ જ વખતે એક વ્યક્તિ આનંદને બદલે કોપની લાગણી સાથે ડ્રેજિંગના કામકાજને જોઈ રહી હતી. વ્યક્તિનું નામ એડા સેરિની. ‘લીનો’ને ઇટાલિના મોલ્દેતા બંદરમાં કેદ કરવાનું પરાક્રમ જેણે કરી બતાવ્યું હતું તે સિકેટ એજન્ટ.

કર્નલ માર્દામ બહુ કુશળતાપૂર્વક ડ્રેજિંગનું સંચાલન કરી રહ્યો હતો. બહાર કઢાતી રાયફલોને બરાબર સાફ કરવામાં આવતી હતી અને છેવટે સ્થાનિક શસ્ત્રાગારમાં મોકલી દેવાતી હતી. આ કામમાં ઇટાલિનું નૌકાખાતું અને પોલિસખાતું નિઃસંકોચ મદદ કરતું હતું—અને શા માટે નહિ? ઇટાલિના રાજકીય વિખવાદોના પાપે ‘લીનો’એ જળસમાધિ લેવાનો વારો આવ્યો હતો. ઇટાલિયન નૌકાબારામાં વિદેશી માલમત્તા વિના કારણે ડૂબી હતી. ટીપેથી બગડ્યું તે તળાવે સુધારી લેવું એ તેની નૈતિક ફરજ બની રહેતી હતી. વળી ઇટાલિમાં જેના નામે ‘આયાતી’ રાયફલોનો હોબાળો મચ્યો તે ચૂંટણી ક્યારની પૂરી થઈ ગઈ હતી, એટલે બળવા માટે રાયફલોનો ઉપયોગ થવાની આશંકા પણ હવે પૂરી થઈ ગઈ હતી.

એડા સેરિનીએ શિન બેતના જિનિવા હેડક્વાર્ટર પર શાઉલ એવિગુરને સંબોધતો ટેલિગ્રામ કર્યો. ટેલિગ્રામ સાંકેતિક હતો, પણ તેના મતલબમાં ભારોભાર ચેતવણી જણાતી હતી :

‘આ વખતે ઇટાલિના સત્તાવાળાઓ બિલકુલ ચાન્સ લેવા માગતા નથી. શિન બેતે સ્ટીમર ડૂબાવ્યાનો કોઈને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નથી, છતાં જાપ્તો જડબેસલાક છે. મને પ્રાપ્ત થયેલી બાતમી મુજબ ઇટાલિયનોએ સિરિયાના હાથમાં રાયફલો હેમખેમ સુપરત કરવાની ગાંઠ વાળી છે, માટે આપણે તાકીદે ભાંગફોડનો નવો પ્રયાસ હાથ ધરવો પડશે.’

શાઉલ એવિગુરનો જવાબ ટૂંકો અને ટચ હતો : ‘રાયફલોના કન્સાઈનમેન્ટને ઇટાલિમાં ન ફૂંકી શકાય તો મધદરિયે ફૂંકી દેવા માટે બધું જ કરી છૂટો!’

—અને તે સાથે ‘ઓપરેશન થીફ’નો બીજો (તેમજ વધુ કપરો) તબક્કો શરૂ થયો.

આ કટોકટીના સંજોગો દરમ્યાન જ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થામાં ઇઝરાયેલના સર્જનનો પ્રસ્તાવ મૂકાયો. મતદાન કરવામાં ઘરના ભૂવા હતા અને ઘરના ડાકલિયા હતા. મતલબ કે યુરોપ-અમેરિકી દેશો પોતાને ત્યાં વસતા યહૂદીઓને ટાઢે પાણીએ ડાબવા ઇઝરાયેલનું નવું રાષ્ટ્ર સર્જાય તેમ ઈચ્છતા હતા, એટલે

તેમણે પ્રસ્તાવને તરત મંજૂરી આપી દીધી. મે ૧૪, ૧૯૪૮ના રોજ પેલેસ્ટાઈનમાં ડેવિડ બેન ગુરિઅને ઇઝરાયેલની સ્થાપના અંગે જાહેરાત કરી દીધી. આ બનાવના તણખાએ સમગ્ર પેલેસ્ટાઈનમાં દાવાનળ ફેલાવ્યો. આરબ તથા યહૂદી કોમો વચ્ચે પહેલા રમખાણો ફાટી નીકળ્યાં અને પછી રીતસરનું યુદ્ધ સળગી ઊઠ્યું. હવે સિરિયાને ૬,૦૦૦ રાયફલોની ખૂબ જ આવશ્યકતા હતી. આ શસ્ત્રોને શિન બેતની કમાન્ડો ટુકડીએ પહોંચતા રોકવા પણ એટલું જ આવશ્યક હતું. સિરિયા પહોંચતા રોકવા પણ એટલું જ આવશ્યક હતું. યહૂદીઓના નવા રાષ્ટ્ર ઇઝરાયેલનું અસ્તિત્વ હવે કદાચ ‘ઓપરેશન થીફ’ની સફળતા પર અવલંબતું હતું.

શિન બેતનું સદ્ભાગ્ય ફક્ત એટલું કે કર્નલ ફાઉદ માર્દામ હજી સુધી દાળમાં કાળું જોવા પામ્યો ન હતો. શસ્ત્રસરંજામ ઉલેચીને ચાર્ટર્ડ જહાજ દ્વારા વહેલી તકે સિરિયા કેમ પહોંચાડવો એમાં જ તેનું દિમાગ રચાયેલું હતું. સિરિયા પાસે વ્યાપારી જહાજો ગણ્યાગાંઠ્યાં પણ ન હતાં અને રાયફલો લાદવા માટે

■ ઇઝરાયેલનું સર્જન થયું તેના થોડા કલાકોમાં જ આરબો અને યહૂદીઓ વચ્ચે રમખાણો ફાટી નીકળ્યાં. રમખાણો વખત જતાં યુદ્ધનું સ્વરૂપ લેવાના હતા.

અનુકૂળ રહે તેવું જહાજ શોધી કાઢવું સહેલું ન હતું. ઇટાલિયન નૌકામથકમાં બેઠાં બેઠાં જ તેણે ચોતરફ પૂછતાછો કરી, પણ બધું ફોગટ. ભાડૂતી જહાજ ક્યાંય મળતું ન હતું. અંતે તેની હોટલના માલિકે સૂચવ્યું કે રોમમાં આવેલી મેનારા શિપિંગ એજન્સી કદાચ મદદરૂપ બને ખરી.

હોટલમાલિકનું અનુમાન સાચું ઠર્યું. મેનારા શિપિંગ એજન્સી મદદરૂપ બનવા માટે તૈયાર જ નહિ, બલકે તત્પર હતી. એજન્સીના મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે કર્નલ માર્દામને જણાવ્યું કે તેની પાસે ‘એસ.એસ.આર્ગીરો’ નામનું માલવાહક જહાજ છે, જે બૈરૂત સુધી

ખેપ કરી શકે તેમ છે. જહાજ વર્ષો જૂનું છે અને થોડુંઘણું કટાયેલું પણ છે, છતાં યોગ્ય કામ આપવામાં તે કાચું સાબિત તેવું નથી.

કર્નલ માર્દામે સેલ્સમેનશીપના પ્રોત્સાહક વાક્યો સાંભળવાની જરૂર ન હતી. ગમે તે પાણીએ મગ ચડાવવાના હતા, એટલે તેણે જહાજ નૂરના ૧૦ લાખ ઇટાલિયન લીરા તાબડોલ ગણી આપ્યા. ઊલટું, કામ જલદી આટોપાયાનો સંતોષ લઈને તે પાછો મોટર રસ્તે રોમથી ઇટાલિના નૌકામથકે જવા ઊપડ્યો. હવે તેના જીવને નિરાંત હતી. વ્યક્તિગત રીતે પોતાની જવાબદારી તે અદા કરી ચૂક્યો હતો.

કર્નલ માર્દામ વાસ્તવમાં ભરમાયો હતો. નૌકામથક પાસે તેણે જ્યાં ઉતારો મેળવ્યો હતો એ હોટલનો માલિક કર્નલ માર્દામને પેલી શિપિંગ એજન્સીનું નામ સૂચવવા માટે પૈસા

લઈ ચૂક્યો હતો—અને તે પણ એડા સેરિની પાસેથી! આ મહિલા જાસૂસે શિપિંગ એજન્સીની પ્રતિનિધિ હોવાનો ડોળ કર્યો હતો અને પોતાનું જહાજ ચાર્ટર કરાવી દેવા બદલ હોટલ માલિકને એડવાન્સ કમિશન આપ્યું હતું. વાસ્તવમાં મેનારા શિપિંગ એજન્સીને શિન બેત સાથે કે પછી એડા સેરિની સાથે કશી નિસ્બત ન હતી.

રોમ નજીક સિવિતા બંદરે ‘આર્ગીરો’ જહાજ નવરું જ પડ્યું હતું. (પાના નં. ૧૭ ના નકશામાં સિવિતા જુઓ.) ખાલીખમ ફાલકામાં ઉંદરડા દોડતા હતા. વરધી માટે લંગર ઉપાડવાનો સમય થયો ત્યારે જ ‘આર્ગીરો’ના બે નાવિકો માંદા પડ્યા. આ બે નાવિકોના સ્થાને જે ઉસ્તાદો ડ્યુટી પર આવ્યા તેમને પોતાના કામનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ હતો. ડ્યુટી પર ચડ્યા પછી શું કરવું તેનો મંત્ર બેઉના કાનમાં ફૂંકવામાં આવ્યો હતો. ઑગષ્ટ, ૧૯૪૮ના પહેલા અઠવાડિયે જહાજ રોમથી બારી નામના નૌકામથક તરફ હંકાર્યું. અહીંથી તેણે રાયફલોની પેટીઓ ફાલકામાં ભરવાની હતી.

આ કાર્ય પતાવવામાં બીજું અઠવાડિયું નીકળી ગયું. છેવટે ઑગષ્ટ ૧૮, ૧૯૪૮ના રોજ ‘આર્ગીરો’ બધો શસ્ત્રસરંજામ ભરી રહી. શસ્ત્રોમાં મુખ્યત્વે તો ચેકોસ્લોવેકિયન બનાવટની ૬,૦૦૦ ઘાતક રાયફલો હતી. બીજે દિવસે તેણે લંગર ઉપાડ્યું. નૌકામથક પર ઊભેલો કર્નલ ફાઉદ માર્દામ નિશ્ચિંત જીવે જહાજની કટાયેલી, વયોવૃદ્ધ અને જીર્ણ કાયાને ક્ષિતિજ પર અદ્રશ્ય થતી જોઈ રહ્યો. સિરિયન પાટનગર દમાસ્કસને તેણે ખુશખબરનો ટેલિગ્રામ પણ કરી દીધો. ત્યાર બાદ એ પોતે વિમાન માર્ગે દમાસ્કસ જવા નીકળ્યો.

‘આર્ગીરો’ના દરિયાઈ પ્રવાસમાં વિઘ્ન ન પડે એ વાતમાં કંઈ માલ ન હતો, કારણ કે ‘ઓપરેશન થીફ’ના હિટલિસ્ટમાં તે મૂકાયું હતું. શિન બેતના એજન્ટો તેના પર ધૂપા વેશે મોજૂદ હતા. ઈટાલિનો દક્ષિણ કાંઠો હજી તો માંડ દેખાતો બંધ થયો એવામાં જહાજના એન્જિનો ખોટકાઈ ગયાં. અલબત્ત, તેમનું સંચાલન છેલ્લી ઘડીએ ભરતી થયેલા બે ‘નાવિકો’ જ કરતા હતાં, છતાં કપ્તાનને એ વાતનો ઝબકારો મગજમાં ન થયો. હિલોળા લેતા ભૂમધ્ય સમુદ્ર પર મોજાંના ભરોસે ‘આર્ગીરો’ ડોલવા લાગ્યું. કપ્તાનની મુખ્ય ચિંતા વહેલી તકે ઈજિપ્તના એલેક્ઝાન્ડ્રિયા બંદરે પહોંચવાની હતી, કારણ કે શસ્ત્રોની ડિલિવરીના કોન્ટ્રાક્ટમાં ચોક્કસ સમય નક્કી કરાયો હતો. હતાંતો સ્ટીમર ‘લીનો’એ રાયફલોને બૈરૂત પહોંચાડવાની હતી, પણ તે પહોંચી નહિ. દરિયાન બૈરૂતમાં તોફાનો ફાટી નીકળ્યાં હતાં,

માટે ‘આર્ગીરો’ને નદૂટકે એલેક્ઝાન્ડ્રિયા બંદરે ખાલી કરવી પડે તેમ હતી.

અત્યારે તો ‘આર્ગીરો’ની સફર બિલકુલ સ્થગિત થઈ ગઈ હતી. મધદરિયે તેનાં એન્જિનો અટકી પડ્યાં હતાં, જેમની મરામતના નામે પેલા બે ઈજનેર નાવિકોએ વ્યર્થ પ્રયત્નો ચાલુ રાખ્યા હતા. ત્રણ-ચાર કલાકો વીત્યા બાદ એક મોટા કદની માછીમાર નૌકા ‘આર્ગીરો’ તરફ આવતી દેખાઈ. જહાજના કપ્તાને મદદનો સંદેશો વહેતો મૂક્યો ન હતો, એટલે નૌકાનું આગમન તેને વિચિત્ર લાગ્યું. નૌકા છેક ‘આર્ગીરો’ના પડખા નજીક ગોઠવાઈ. બે જણા તેના તૂતક પર ઊભા હતા. ‘આર્ગીરો’ના કપ્તાનને તેમણે જણાવ્યું કે, ‘અમને ઈજિપ્શિયન સરકારે તમારો સંપર્ક કરવા અને તમારી સાથે રહેવા સૂચના આપી છે. અમારે વાયરલેસ મારફત એલેક્ઝાન્ડ્રિયા બંદરને ‘આર્ગીરો’ના પ્રવાસ અંગે સતત માહિતગાર રાખવાનું છે.’

જહાજનો કપ્તાન ભરમાઈ ગયો. હસતે મોઢે તેણે બેઉ શખ્શોને તૂતક પર આવકાર્યા.

હવે ‘આર્ગીરો’માં શિન બેતના ચાર એજન્ટો હતા. પેલા બે ઈજનેરી નાવિકો, જેમણે મધદરિયે જહાજનાં એન્જિનોની ખરાબી કરી હતી અને બે હવે માછીમાર નૌકા દ્વારા ચડી આવેલા આગંતૂકો! કપ્તાને તે આગંતૂકો પાસે ફક્ત વાયરલેસ

■ ઈઝરાયેલ પર હુમલો કરવા સિરિયન લશ્કર તૈયાર હતું. બસ, રાયફલોના આગમનની રાહ જોવાતી હતી.

રેડિયો સેટ જોયો હતો. બેગ-બિસ્તરામાં ધૂપાવેલા પિસ્તોલ, રિવોલ્વર અને મશીનગન જેવા ચાર-પાંચ હથિયારો પ્રત્યે તેનું ધ્યાન ગયું ન હતું. ટૂંક સમય પછી લાગ જોઈને ચારેય એજન્ટો પોતાના મૂળ સ્વાંગમાં પ્રગટ થયા. પિસ્તોલની અણીએ જહાજના દરેક નાવિકને તેમણે ગિરફતાર કર્યા અને કપ્તાનને જહાજનો માર્ગ બદલવા જણાવ્યું. જહાજના અણધારી રીતે બંધ પડેલાં એન્જિનો પાછાં અણધારી રીતે ચાલુ પણ થઈ ગયાં ! કપ્તાનને સૂચવવામાં આવેલી નવી દિશા ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવની હતી.

પરિસ્થિતિની લગામ બરાબર હાથમાં લીધા પછી વાયરલેસ ધરાવતા એજન્ટોએ તેમના શક્તિશાળી ટ્રાન્સમીટર દ્વારા સંદેશો વહેતો મૂક્યો, જે એલેક્ઝાન્ડ્રિયાને બદલે તેલ અવિવ માટે હતો. ‘ઓપરેશન થીફ’નો છેલ્લો પાસો પોબાર પડ્યાની સાંકેતિક વધામણી શિન બેતના ઈઝરાયેલી મથકે ઝીલી કે તરત ‘આર્ગીરો’ની દફનવિધિ પતાવવા માટે ડાઘૂઓ રવાના થયા. હવે સંકંજામાં આવેલા શિકારને જતો કરાય નહિ.

થોડા કલાક પછી ‘આર્ગીરો’ના ઈટાલિયન કપ્તાનને બે નાની મનવારો પૂરજાડપે ધસી આવતી દેખાઈ. શું બનવાનું છે એ પામી જતાં

તેને વાર ન લાગી. મનવારો જહાજની અડોઅડ ઊભી રહી, એટલે કપ્તાનને તેમજ નાવિકોને તેમાં ઊતરવાનો હુકમ અપાયો. સૌને બે મનવારો વચ્ચે લગભગ સરખે ભાગે વહેંચી દેવામાં આવ્યા.

—અને પેલી રાયફલો? એ પણ શા માટે બાકી રહી જાય? શિન બેતે હાથ ધરેલા જાસૂસી પડયંત્રનું નામ ‘ઓપરેશન થીફ’ અમસ્તું પાડવામાં આવ્યું હતું? પડયંત્રમાં એજન્ટોએ છેવટે થીફનો યાને તસ્કરનો રોલ અદા કરવો જ રહ્યો. વળી જે રાયફલો સિરિયાને ખપ ન લાગવાની હોય તેનો ‘સદુપયોગ’ પેલેસ્ટાઈનમાં આરબો સામે લડવા માટે ઈઝરાયેલે પોતે શા માટે ન કરવો? આ ગણતરી સાથે ‘આર્ગીરો’નો બોજો હળવો કરવામાં આવ્યો. બે મનવારો વચ્ચે અંદાજે ૬,૦૦૦ રાયફલોને પણ વહેંચી દેવાઈ. મનવારો ત્યાર પછી કમાન આકારે હંકારતી એક-દોઢ ફ્લાંગ છેટે ગઈ અને સણસણતા ગોળા વડે ‘આર્ગીરો’નું પડખું વીંધી નાખ્યું. જૂનું, કટાયેલું અને જર્જરિત માલવાહક જહાજ આમેય ડૂબવાના વાંકે જ તરતું હતું, છતાં બિચારા ઈટાલિયન કપ્તાને પોતાના જહાજ માટે આટલું ભૂંડું મોત ધાર્યું ન હતું. બે-ત્રણ ગાબડાં પડ્યા કે તરત ‘આર્ગીરો’ પડખાભેર નમીને જોતજોતામાં ભૂમધ્ય સમુદ્રની અંદર સમાઈ ગયું. ‘આર્ગીરો’નો જરાસરખોય ભંગાર સપાટી પર તરતો ન રહે તેની ખાતરી કર્યા પછી મનવારોએ ઈઝરાયેલના હાઈફા બંદરની દિશા પકડી. શિન બેતે હાથ ધરેલા ‘ઓપરેશન થીફ’ની એ રીતે સફળ પૂર્ણાહુતિ થઈ.

■

‘એસ. એસ. લીનો’ને છાપામાર ટુકડીએ ચૂપકીદીપૂર્વક સમુદ્રતળિયે દફન કરી એ જ રીતે ‘એસ.એસ. આર્ગીરો’નું સેબોટેજ કરવામાં પણ જાસૂસોએ સદંતર મૌન સેવ્યું. આ ચૂપકીદીનું પરિણામ એ આવ્યું કે ધૂંઆપૂંઆ થયેલી સિરિયન સરકારનો પિત્તો કર્નલ ફાઉદ માર્દામ તરફ વળ્યો. ઈટાલિના નૌકાબારામાં ડૂબેલા શસ્ત્રો કાઢવા માટે કર્નલને ખાસ ઈટાલિ મોકલાયો હતો અને તેણે જહાજમાં શસ્ત્રો રવાના કર્યા હોવાનું પણ જણાવ્યું હતું. જો એમ હોય તો શસ્ત્રો ભરેલું જહાજ અધરસ્તેથી ગયું ક્યાં? આ પ્રશ્નનો સંતોષકારક ખુલાસો દમાસ્કસની સરકારને મેનારા શિપિંગ એજન્સી પણ આપી શકી નહિ—અને જે ખુલાસો તેણે રજૂ કર્યો એ સિરિયાના વડા પ્રધાન જમિલ માર્દામને ગળે ઉતરે તેવો ન હતો. એજન્સીએ ફક્ત એટલું જ જણાવ્યું કે ઑગષ્ટ ૧૯, ૧૯૪૮ના દિવસે તેનું ‘આર્ગીરો’ નામનું માલવાહક જહાજ એલેક્ઝાન્ડ્રિયા જવા ઊપડી ચૂક્યું હતું.

પરંતુ શિપિંગ એજન્સીની કેફિયત માને કોણ? અહીં તો ન જહાજનો પત્તો હતો કે નહિ પેલી ૬,૦૦૦ રાયફલોનો ! દમાસ્કસની સરકારે છેવટે કર્નલ ફાઉદ માર્દામને જ દોષિત ઠરાવ્યો. લશ્કરી અદાલતમાં તેની સામે કેસ ચાલ્યો અને

અદાલતે ટૂંકી સુનાવણી પછી કર્નલને દેહાંતદંડ ફરમાવ્યો.

આ ચૂકાદો ઈઝરાયેલના યહૂદી સ્થાપકોને અન્યાયી લાગ્યો. કર્નલ ફાઉદ માર્દામ હાડોહાડ દેશભક્ત હતો. દેશદ્રોહના આરોપસર તેને ફાંસી અપાય તે યોગ્ય નહિ. પરિણામે થોડા વખત પછી ઈઝરાયેલી સરકારે ‘ઓપરેશન થીફ’નું સિકેટ ઉઘાડું પાડ્યું. શિન બેતનું કારસ્તાન જાણી આરબોને આશ્ચર્ય ભેગો આઘાતનો આંચકો લાગ્યો. શિન બેત કઈ બલાનું નામ છે તેનું બરાબર ભાન થયું. કર્નલ ફાઉદ માર્દામને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો એટલું જ નહિ, પણ શિન બેત સામે તેણે બજાવેલી કામગીરીને બિરદાવવામાં આવી.

મે ૧૪, ૧૯૪૮ના રોજ ઈઝરાયેલની સ્થાપના વખતે પેલેસ્ટાઈનની માત્ર ૫૫% ભૂમિ યહૂદીઓના કબજામાં હતી. એ પછી આરબો સામે યુદ્ધ ખેલાયું તેમાં ઈઝરાયેલે પેલેસ્ટાઈનનો ૩૫% ટકા પ્રદેશ કબજે કરી લીધો. આ પ્રદેશમાં રહેતા આઠેક લાખ જેટલા આરબોને તેણે હાંકી કાઢ્યા. પેલેસ્ટાઈનમાં આરબોનાં ૪૭૫ ગામો વસ્યાં હતાં, જે પૈકી ૩૮૫ ગામોને ઈઝરાયેલે તબાહ કરી નાખ્યા. ચેકોસ્લોવેકિયન રાયફલો જો સિરિયન લશ્કરને સમયસર મળી હોત તો એ રાયફલો વડે સજ્જ થઈને સિરિયાના ૬,૦૦૦ સૈનિકો પેલેસ્ટાઈનમાં ઊતરી આવ્યા હોત અને યહૂદી પ્રજાએ કદાચ પેલેસ્ટાઈનમાંથી ફરી હિજરત કરવાનો વારો આવત. સિરિયન શસ્ત્રો આંચકીને યુદ્ધનો સંપૂર્ણ તખ્તો શિન બેતના જાસૂસોએ પલટી નાખ્યો હતો. ઈઝરાયેલની સ્થાપના કરવામાં અને સ્થાપના પછી તેનો પ્રાદેશિક વિસ્તાર વધારી આપવામાં ચાવીરૂપ યોગદાન એ સંસ્થાનું હતું. ૧૯૫૧ પછી તેની સમાંતર નવી જાસૂસી સંસ્થા રચવામાં આવી. ઇમ્પોસિબલ જણાતા મિશનો પાર પાડવા બદલ જગતભરમાં જાણીતું બનેલું એ સંસ્થાનું નામ હતું : મોસાદ ! ■

નાઝી હત્યાકાંડ એડોલ્ફ આઈઝમાનના અપહરણનું ઈઝરાયેલી મિશન

બીજા વિશ્વયુદ્ધમાં લગભગ પચાસ લાખ યહૂદીઓનું ઠંડે કલેજે નિકંદન કાઢી નાખનાર નાઝી ફોજનો એક ચમદૂત તેના પાપની સજા પામ્યા વિના છટકી ગયો. મૂળ વતન જર્મની તેણે છોડ્યું હતું એટલું જ નહિ, પણ પોતાની મૂળ ઓળખ પણ તેણે મિટાવી દીધી હતી. મોસાદે આખરે પંદરમે વર્ષે તે નાઝીને શોધી કાઢ્યો અને ન્યાયના હવાલે કર્યો

વર્ષ ૧૯૫૭નું હતું અને મહિનો નવેમ્બર હતો. ઈઝરાયેલે પોતાનો નવમો સ્થાપનાદિન બડા હર્ષોલ્લાસ સાથે ઊજવ્યો. ઘણા યહૂદી પ્રજાજનોના હૃદયમાં થોડી હતાશા પણ હતી. એક લાંબી કાળરાત્રિ જેવું બીજું વિશ્વયુદ્ધ આટલાં વર્ષ પછીયે તેમને બરાબર યાદ હતું. હિટલરના નાઝી સૈન્યે ગુજારેલા સિતમો હજી તેમના મનમાં તાજા હતા.

ઊજવણી પછી હજારો ઈઝરાયેલી પ્રજાજનો રાજધાની તેલ અવિવમાં યુદ્ધના સ્મારકે ગયા અને નાઝી જનસંહારનો ભોગ બનેલાં પોતાનાં સદ્ગત આત્મજનોને શ્રદ્ધાંજલિ આપી. માનવજાતની તવારીખમાં એ જનસંહાર અભૂતપૂર્વ હતો. હિટલરે યુદ્ધ દરમિયાન યુરોપના ૬૦,૦૦,૦૦૦ યહૂદી લોકોને મારી નાખ્યા હતા. નજરે ચડે એ દરેક યહૂદીનો બેરહેમીપૂર્વક ખાત્મો કરાવ્યો હતો. ઈઝરાયેલના નવમા જન્મદિન વખતે (યુદ્ધ પછી ૧૨ વર્ષે) ૧૯૫૭માં સમગ્ર દેશની વસ્તી એટલે જ વીસ લાખ કરતાં વધારે ન હતી. માર્યા ગયેલા લોકોની સંખ્યાના ત્રીજા ભાગ જેટલી પણ નહિ ! આમાં ઘણાખરા લોકો એ કે જેઓ યુરોપ છોડીને કશી માલમત્તા વગર માત્ર પહેરેલે કપડે સ્થળાન્તર કરી ગયા હતા. ઈઝરાયેલનું ત્યારે અસ્તિત્વ ન હતું, પેલેસ્ટાઈન નામના રેગિસ્ટ્રારની આરબ પ્રદેશમાં તંબૂ બાંધી તેમણે નિરાશ્રિતો તરીકે પડાવ નાખ્યો હતો. પેલેસ્ટાઈન ૧૯૪૮માં ઈઝરાયેલ નામનું સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર બન્યું. આશરે ૨,૦૦૦ વર્ષ અગાઉ ગુમાવેલું વતન યહૂદી ગ્રામન યાદું મળ્યું, પણ ખુશાલીના તે અવસરમાં સામેલ

થવા માટે પેલાં ૬૦,૦૦,૦૦૦ સ્ત્રી-પુરુષો અને બાળકો હયાત ન હતાં. હિટલર પણ ત્યારે હયાત ન હતો અને જર્મનીના પરાજય બાદ જીવતા પકડાયેલા તેના દરેક મુખ્ય સેનાપતિને ફાંસી મળી ચૂકી હતી. ઈઝરાયેલે પાશવી જનસંહારનું વેર કોના પર વાળવું ? હિટલરના અમુક નાઝી અફસરો જો કે વિજેતા દેશોનાં સૈન્યોને હાથતાળી આપી છટકી ગયા હતા. છટકીને અંતે ગયા ક્યાં તે કોણ જાણે ! બ્રિટન, અમેરિકા, ફ્રાન્સ વગેરે દેશોએ શરૂઆતમાં તેમનું પગેડું શોધવાનો થોડોક પ્રયત્ન કર્યો, પણ ત્યાર બાદ શોધખોળનો માત્ર ડોળ કરતા

■ રાષ્ટ્રના નવમા સ્થાપનાદિનની ઊજવણી નિમિત્તે ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવ ખાતે લાખો યહૂદીઓ ઉમટી પડ્યા હતા

રહ્યા. યહૂદીઓ મર્યા તેમાં એ દેશોને તો શું નહાવા કે નીચોવવાનું ? જો હુઆ સો હુઆ એમ સમજી તપાસનું કાર્ય તેમણે ધીમું પાડી દીધું.

ઈઝરાયેલની જાસૂસી સંસ્થા મોસાદે જો કે ભાગેડુ નાઝી અફસરોનો પત્તો લગાવવાના પ્રયાસો એકધારા ચાલુ રાખ્યા. વર્ષો પર વર્ષો પસાર થયાં, છતાં સહેજ પણ ઢીલ ન મૂકી.

એક ખૂન કરનાર હત્યારાને જો મોતની સજા મળે તો આવડો મોટો હત્યાકાંડ ચલાવનાર જલ્લાદોને કેમ નહિ ? લાખોના જાન લીધા પછી જગતના કો'ક અજ્ઞાત ખૂણે તેઓ આઝાદ જીવન વીતાવતા હોય એ તો બિલકુલ સાંખી લેવાય નહિ. મોસાદને સૌની તલાશ હતી. દરેકના સંપૂર્ણ બાયોડેટા સાથેનું લાંબું હિટ-લિસ્ટ તેણે બનાવ્યું હતું. દરેકનું નામ પણ બહુ જાણીતું હતું: માર્ટિન બોરમાન, જોસેફ મેન્ગેલ, એડોલ્ફ આઈકમાન...

હિટ-લિસ્ટ ભલે લાંબું રહ્યું, પણ નક્કર વાસ્તવિકતા એ કે મોસાદે બીજા વિશ્વયુદ્ધ પછીનાં બાર વર્ષ સુધી પુષ્કળ મથામણો કર્યા છતાં ટોચની પાયરીનો એકેય નાઝી તેના હાથમાં આવ્યો ન હતો. દિવસોદિવસ તેનું કાર્ય મુશ્કેલ પણ બનતું હતું. વર્ષો જેમ વીતે તેમ આવા નાઝીનો શારીરિક દેખાવ બદલાય, નવા મુલકમાં તેણે અપનાવેલું બનાવટી નામ સરકારી રેકૉર્ડ પર કાયમી થાય, બે-પાંચ વખત તેણે પોતાનું રહેઠાણ બદલ્યું હોય અને તેના અંગે ખરી માહિતી આપી શકતા નિકટના પરિચિત લોકો પણ દરમ્યાન કદાચ મરી પરવાર્યા હોય, એટલે તેના પાકા સગડ તો છેવટે મળે જ નહિ.

યુરોપ-અમેરિકામાં ફેલાયેલા મોસાદના એજન્ટો શક્ય એટલી બાતમી એકઠી કરતા હતા. મોસાદની કચેરીમાં દરેક નાઝીની ફાઈલ વર્ષોવર્ષ દળદાર બનતી હતી. તપાસના નામે અદ્વજક ખર્ચ થતો હતો. અને છતાં પરિણામ જોવા બેસો તો કશું નહિ. બધી કોશિશો વ્યર્થ, કારણ કે ૧૯૪૫માં જર્મનીનો કારમો પરાજય થયો એ વખતે ચોમેર અંધાધૂંધીનું વાતાવરણ હતું અને ત્યારે ગૂપચૂપ સરહદ પાર નીકળી ગયેલા નાઝી અફસરોએ ખંધા દીપડાની જેમ ક્યાંય પોતાનાં નિશાન રહેવાં દીધાં ન હતાં. મહત્વની એકાદ કડી પણ દુશ્મનોના હાથમાં ન જાય એ માટે પોતાના ફોટોગ્રાફ, સહીવાળા દસ્તાવેજો, ઓળખપત્રો, ફિંગર-પ્રિન્ટના નમૂના, બર્થ સર્ટિફિકેટ, ડાયરી વગેરે બધા પુરાવાનો નાશ કરી નાખ્યો હતો—કહો કે પોતાની ઓળખાણ જ નાબૂદ કરી નાખી હતી. જર્મની છોડ્યા બાદ તેમણે જુદી ઓળખાણ માટે નવેસરના જે પુરાવા એટલી જ ચબરાકી વાપરીને ખડા કર્યા હોય એ તો મોસાદના એજન્ટો માટે તદ્દન નકામા હતા. કોઈક રીતે બન્ને જાતના પુરાવા વચ્ચે 'લિન્ક' બેસે તો વાત જુદી, પરંતુ એવો મેળ બેસાડવા

■ મોસાદનો વડો નિયામક ઈસર હેરેલ

માટે પણ કડીરૂપ ખાસ પુરાવો જોઈએ!

ઈઝરાયેલની સ્થાપનાને મે ૧૪, ૧૯૫૭ના રોજ નવ વર્ષ પૂરાં થયાં તે પછી નવેમ્બર મહિનામાં અણધારી ઘટના બની. એક સવારે મોસાદનો વડો નિયામક ઈસર હેરેલ પોતાના કચેરીએ પહોંચ્યો ત્યારે તેના મદદનીશ 'કોન્ફિડેન્શ્યલ' એવું માર્કિંગવાળું સીલબંધ પરબીડિયું તેના હાથમાં મૂક્યું. ઈઝરાયેલના જર્મની ખાતેના રાજદૂત ડૉ. શિનારે તે મોકલ્યું હતું. ઈસર હેરેલ માટે તેમાં બે લીટીનો સંદેશો હતો :

'જર્મનીના સરકારી વકીલ ફિટ્ઝ બૉયર તમને કશીક ખાનગી બાતમી આપવા માગે છે. બાતમી શેના અંગે છે તે મને ખબર નથી, છતાં મહત્વની હોય એવું લાગે છે.

—ડૉ. શિનાર

પત્ર વાંચી હેરેલ વિચારમાં પડ્યો. ફિટ્ઝ બૉયરનું નામ તેણે પણ અનેક વખત સાંભળ્યું હતું. બીજા વિશ્વયુદ્ધ પછી જર્મનીમાં રહ્યાસહ્ય નાઝીવાદને ખતમ કરવા માટે બૉયર પોતાની રીતે ઝુંબેશ ચલાવતો હતો અને કેટલાક ભૂતપૂર્વ નાઝી આગેવાનો સામે તે જર્મન સરકાર વતી

અદાલતમાં કેસ પણ લડ્યો હતો. વિશ્વયુદ્ધ દરમ્યાન તેણે પોતે ઘણા અત્યાચારો વેઠવા પડ્યા હતા. જર્મન હોવા છતાં તેનો દોષ એ કે હિટલરે સ્થાપેલા નાઝી પક્ષમાં તે જોડાયો નહિ. વિરોધપક્ષના સભ્યપદે જ રહ્યો. હિટલર સત્તા પર આવ્યો ત્યારે આવા દરેક વિરોધી પર આફત વરસી. ધરપકડથી બચવું ફિટ્ઝ બૉયર ૧૯૩૩માં દેશ છોડી બેલ્જિયમ જતો રહ્યો.

વિશ્વયુદ્ધ શરૂ થયા બાદ જર્મન ફોજ બેલ્જિયમ પર ફર વળી અને ત્યાં બૉયરને પકડવામાં આવ્યો. વિશ્વયુદ્ધ ચાલુ ત્યાં સુધી તેણે લશ્કરી છાવણીમાં કારાવાસ વેઠવો પડ્યો. યહૂદીઓ પર શું વીત્યું એ તેણે લશ્કરી છાવણીમાં નજરે જોયું અને જોવા માટે છેવટ સુધી જીવતો રહી શક્યો તેનું કારણ એટલું કે પોતે યહૂદી ન હતો. આખરે જીવતો છૂટી પણ શક્યો તેનું કારણ એ કે યુદ્ધમાં જર્મની હાર્યું અને વિજેતા દેશોનું લશ્કરે જર્મનીમાં પ્રવેશી તેના જેવા સૌ બંદીવાનોને મુક્ત કરાવ્યા. પાંચ વર્ષ ચાલેલું ભયાનક સ્વપ્ન જાણે પૂરું થયું હોય એવું ફિટ્ઝ બૉયરને લાગ્યું. આઝાદી મળ્યા પછીયે તેના મનમાં શાંતિ ન હતી. પલાયન થયેલા નાઝી ગુનેગારો જ્યાં હોય તેમને શોધી કાઢી યોગ્ય સજા અપાવવાના કામને તેણે પોતાના જીવનનું ધ્યેય બનાવ્યું. ગુપ્તચરની માફક ગુનાશોધન શરૂ કર્યું. હવે જર્મનીમાં લોકશાહી સરકાર હતી. હિટલરના નાસત કરતા સાગરિતોને શોધવા તેણે પણ ખાસ ટુકડી રચી હતી. આથી બૉયર પોતાને તપાસ દ્વારા ક્યારેક મળતી બાતમી જર્મન સરકારને પહોંચાડવા લાગ્યો. ઘણા વખત પછી તે

ખ્યાલ આવ્યો કે પોતે એમાં છેતરાતો હતો ! સિકેટ ખાતમી અપરાધીને સંક્રામાં લેવા માટે નહિ, પણ તેને સાવધાન કરી દેવા માટે વપરાતી હતી ! એકાદ સરકારી અમલદાર ફૂટી જાય, એટલે બધું ચોપટ ! અપરાધી તરત બીજે ક્યાંક સરકી જતો હતો.

નવેમ્બર, ૧૯૫૭માં ફિટ્ઝ બૉયરને મળેલી ખાતમી સહેજ ચોંકાવનારી હતી, એટલે જર્મન સરકારને તેણે જાણ કરવાનું માંડી વાળી જર્મની ખાતેના ઈઝરાયેલી રાજદૂતના કાને વાત નાખી. પરંતુ મામલો શો છે તે ફોડ પાડીને જણાવ્યું નહિ. મોસાદના નામે પણ લેખિત પત્ર આપવા તૈયાર ન થયો. રૂબરૂ ચર્ચાનો જ આગ્રહ રાખ્યો, માટે ઈસર હેરેલે નવેમ્બરના અંતે પોતાના એક સિનિયર એજન્ટને જર્મની મોકલ્યો.

જર્મનીના હેસ શહેરમાં નિયત સમયે બન્ને જણા એકાંત સ્થળે મળ્યા. પરિચય માટે કોડ વર્ડની આપ-લે થયા બાદ એજન્ટે પૂછ્યું : 'શેના અંગે માહિતી આપવા માગો છો ?'

'તમે કશી અટકળ કરી નથી ?' ઊંચા બાંધાના ફિટ્ઝ બૉયરે સામે પ્રશ્ન કર્યો. બૉયરના લાંબા, ગુચ્છાદાર વાળ તદ્દન સફેદ હતા. વયમાં તે પંચાવન-છપ્પન વર્ષનો જણાતો હતો. 'મારે તમને આઈકમાન વિશે જણાવવું છે. એડોલ્ફ આઈકમાન ! જેને તમે શોધી રહ્યા છો એ માણસ હયાત છે. આર્જેન્ટિનામાં રહે છે.'

'આઈકમાન ?' મોસાદનો એજન્ટ સહેજવાર તો ચોંકી ગયો, કેમ કે ફિટ્ઝ બૉયર કદાચ પેલેસ્ટાઈનના આરબ ગેરિલાઓ વિશે ગુપ્ત ખબર આપવા માગતો હોય એવું તેણે ધાર્યું હતું. આરબ ગેરિલાઓ ત્યારે ઈઝરાયેલ સામે છાપામાર યુદ્ધ ચલાવતા હતા, કારણ કે ૧,૩૦૦ વર્ષ થયે તેઓ જ્યાં વસતા એ પેલેસ્ટાઈનનો ઘણો ખરો પ્રદેશ ઈઝરાયેલે પોતાના નકશામાં સામેલ કરી દીધો હતો. અલબત્ત, પેલેસ્ટાઈન એ પહેલાં યહૂદી લોકોનું હતું. ઈ. સ. ૬૩૬માં આરબોના હુમલાખોર સૈન્યે ત્યાંના દરેક યહૂદીને હાંકી કાઢીને પોતાનું રાજ્ય સ્થાપ્યું હતું.

'કોઈ સાબિતી મળી છે તમને ?' મોસાદના એજન્ટે ફરી સવાલ કર્યો. 'આઈકમાનનો ફોટોગ્રાફ કે આર્જેન્ટિનામાં જેણે તેને નજરે જોયો હોય એવો સાક્ષી અથવા તો...'

'ફોટોગ્રાફ નથી.' ફિટ્ઝ બૉયરે કહ્યું. 'એક સાક્ષી છે, પણ તે આંધળો છે.'

'આંધળાને તમે સાક્ષી ગણો છો ? જુઓ, મારે તમને હતાશ કરવા નથી, પણ આઈકમાન વિશે આવા ઢંગધડા વગરના

રીપોર્ટ અમને વારંવાર મળતા રહે છે. અંતે બધા ખોટા પૂરવાર થાય છે. તમારો સાક્ષી છે કોણ ?'

'યહૂદી છે. આર્જેન્ટિનામાં જ વસે છે.' બૉયરે જવાબ દીધો. 'અગાઉ જર્મન પોલીસખાતામાં હતો. નાઝી પક્ષ સત્તા પર આવ્યો ત્યારે તેનાં માતાપિતાને જર્મન સૈનિકોએ મારી નાખ્યાં, પણ એ પોતાની જર્મન પત્ની સાથે પહાડોના દુર્ગમ રસ્તે ભાગવામાં સફળ થયો અને દક્ષિણ અમેરિકા પહોંચ્યો.'

'નામ શું છે ?'

'લોથર હેરમાન.' બૉયરે કહ્યું. 'આ રહી મને તેણે મોકલેલા પત્રની નકલ, જેમાં તેનું સરનામું પણ લખ્યું છે.'

'જર્મન સરકારને તમે જાણ કરી ?'

'કોઈ મતલબ નથી. અગાઉ મને ઘણા કડવા અનુભવો થયા છે. આ દેશમાં હજી પણ હિટલરને મહાન દેશભક્ત માંનનારા લોકોનો તોટો નથી. અમુક તો સરકારમાં ટોચના હોદ્દદારો છે, એટલે તેમના પર ભરોસો મૂકી શકાય નહિ.'

મુલાકાત પૂરી. બીજી સવારે મોસાદનો એજન્ટ પાછો સ્વદેશ જવા માટે રવાના થયો.

■

ફિટ્ઝ બૉયરે કહેલો આખરી મુદ્દો એકદમ સાચો હતો. વિશ્વયુદ્ધમાં આખું જર્મની પાયમાલ થયા છતાં હિટલરને ઘણા જર્મનો ગર્વભેર યાદ કરતા હતા. દેશનો સંપૂર્ણ માનતા હતા, કારણ કે જર્મની પર જોહૂકમી ચલાવનારા દેશો સામે તે લડ્યો હતો. જોહૂકમીનું અસલ કારણ પહેલું વિશ્વયુદ્ધ હતું. બ્રિટન, ફ્રાન્સ, રશિયા, અમેરિકા, બેલ્જિયમ, ગ્રીસ વગેરે દેશો યુદ્ધમાં

■ એડોલ્ફ આઈકમાન : યહૂદીઓનો કતલખોર જલ્લાદ નાઝી

જીત્યા અને પછી યુદ્ધમાં પોતાને થયેલો ખર્ચ વસૂલ કરવા તેમણે જર્મની પર આકરી પેનલ્ટી ઠોકી બેસાડી. વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન જર્મનીમાં સત્તા ભોગવતો સમ્રાટ વિલ્હેમ બીજો તો ગાદી ભેગો દેશનો પણ ત્યાગ કરીને નેધરલેન્ડ જતો રહ્યો, એટલે વિજેતા રાષ્ટ્રોને પેનલ્ટીના ૧૩૨ અબજ ગોલ્ડ માર્ક્સ એટલે કે સોનામહોરો ચૂકવવાનો બોજો યુદ્ધમાં પાયમાલ થયેલી જર્મન પ્રજાના માથે આવ્યો. વજન પ્રમાણે જોતાં એ સોનું પચાસ હજાર ટન જેટલું થતું હતું ! અલબત્ત, વિજેતા રાષ્ટ્રો 'દયાળુ' તો ખરા, કેમ કે જર્મન પ્રજાની હાલત જોતાં તેમણે આસમાની રકમના હપતા પાડી આપ્યા. ૧૯૨૧થી શરૂ કરીને ૧૯૮૮ સુધીના કુલ અડસઠ હપતા, માટે દર વર્ષે જર્મનીએ સરેરાશ ૭૩૫ ટન સોનું વિશ્વયુદ્ધ ખેલ્યાની સજારૂપે વિજેતા રાષ્ટ્રોને સુપરત કરી દેવાનું હતું ! ગોલ્ડ માર્ક્સ કે એટલા વજનનું નગદ સોનું જો આપી ન શકાય તો

કોલસા, ઘઉં, બટેટા, ઘોડા, લોખંડ, જહાજો વગેરેમાં તે ચૂકવણી કરે તો પણ ચાલે !

છેવટનો હિસાબ આમ હતો : ૧૯૨૧ થી ૧૯૩૨ સુધીમાં જર્મનીએ ૧૭ અબજ ગોલ્ડ માર્ક્સ ચૂકવ્યા. વધુમાં પોતાનો ૮૦% જહાજો કાફલો વિજેતા દેશોને આપી દેવો પડ્યો. ઉત્પાદનનું ૭૫% લોખંડ, ૬૭% જસત અને ૨૮% સીસું તેમને વિનામૂલ્યે નિકાસ કરવું પડ્યું. ઉત્પાદનનો ૨૮% કોલસો વિજેતા દેશો તાણી ગયા. ઘઉં, જવ, બટેટા વગેરેનો ૧૦-૧૫% જેટલો પુરવઠો જુમાંના તરીકે એ સૌને પહોંચતો કરવો પડ્યો. ઘોડા, ગાય, સફેદ ભૂંડ વગેરે પણ ગુમાવવા પડ્યા. કુલ ૫૦૦ ઘોડા, ૨,૦૦૦ આખલા તેમજ ૧,૦૦૦ ઘેંટા તો એકલા ફાન્સને તેણે આપ્યા!

■ ૧૯૩૩માં હિટલરનો નાઝી પક્ષ સત્તા પર આવ્યો કે તરત પહેલું કામ તેણે વિજેતા દેશોને અપાતી પેનલ્ટી બંધ કરવાનું કર્યું, અને પછી...

કેટલી હદનું શોષણ ! ૧૯૩૨ સુધીનાં ફક્ત ૧૧ વર્ષમાં જો કંગાળ જર્મનીએ આવડો મોટો આર્થિક ફટકો વેઠ્યો, તો સરવાળે વાત ક્યાં પહોંચે? વિજેતા દેશોએ કદી એ ન વિચાર્યું કે તેઓ જે વિશ્વયુદ્ધ આપાતુદ્ધ સમ્રાટ વિલ્હેમ સામે લડ્યા હોય તેનું નુકશાન જર્મન આમજનતા પાસે વસૂલ કરવાનું વાજબી ન ગણાય. આં સરાસર અન્યાય હતો, જેની સામે ૧૯૩૩માં એડોલ્ફ હિટલરે અવાજ ઊઠાવ્યો. મોંઘવારી, અછત, બેકારી અને ભૂખમરો વેઠતી પ્રજાને તેણે પોતાનાં તેજાબી ભાષણો વડે જુસ્સો ચડાવ્યો. પેનલ્ટીનો દલ્લો ચૂકવવાનું બંધ કર્યું. બ્રિટન, ફાન્સ, બેલ્જિયમ, અમેરિકા વગેરે દેશો મફતના (એટલે કે હરામના) મલીદા ગુમાવવા તૈયાર ન હતા, માટે તેઓ વિકર્યા. સપ્ટેમ્બર, ૧૯૩૯માં એ રીતે બીજું વિશ્વયુદ્ધ

સળગી ઊઠ્યું. હિટલર દરેક શોષણખોર દેશ સામે લડ્યો. યુરોપી દેશોના યહૂદી લોકોને પણ સપાટામાં લીધા. હિટલરની નજરે તેઓ પણ શોષણખોરી માટે ઓછા જવાબદાર ન હતા. પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધના નામે વર્ષોવર્ષ ખંડણી ભરતી જર્મન પ્રજા તનતોડ મહેનત કરીને તૂટી જાય ત્યારે યહૂદી શાહુકારો તેને પૈસા ધીરી આકરું વ્યાજ ઓકાવતા હતા ! વિના મહેનતે પૈસા બનાવતો દરેક યહૂદી જેટલો માલદાર થયો એટલા જ બિચારા જર્મનો દેવામાં ડૂબ્યા. ધીરાણની વસૂલાત ન થાય ત્યારે યહૂદી શાહુકારો માલ-મિલકતની જપ્તિ કરતા હતા. વખત જતાં અઢળક સંપત્તિના તેઓ માલિક બન્યા હતા. ઘણીખરી સંપત્તિ એ રીતે તેમણે સ્વિટ્ઝરલેન્ડની બેન્કોમાં ખાનગી રીતે જમા કરી હતી. જર્મનીનો પૈસો ધંધા-ઉદ્યોગોમાં મૂડી તરીકે વપરાવાને બદલે પરદેશ તરફ એકધારો ઘસડાતો રહે તો પાયમાલ જર્મની પાછું સમૃદ્ધ શી રીતે બને ?

હિટલરે શા માટે યહૂદીઓ પર દાઝ કાઢી અને છેવટે તેમનો મોટી સંખ્યામાં ખુરદો કાઢ્યો તેનાં કારણો એ સરમુખત્યારની નજરે સમજવાં રહ્યાં. હિટલરની જબરજસ્ત ભૂલ એ કે માત્ર જર્મનીના નહિ, યુરોપ આખાના યહૂદી

■ ...તરતનું કાર્ય હતું યહૂદી કોમના વ્યાપારી બહિષ્કારનું ! જર્મનીમાં આવેલી ઘણીખરી યહૂદી દુકાનો પર નાઝી સૈનિકોએ બજાબરીપૂર્વક કબજો જમાવ્યો.

પ્રજાજનોને તેણે પોતાના દુશ્મન ગણી લીધા. હિટલરના આકોશનો ભોગ બનવામાં પહેલાં જર્મન યહૂદી કોમનો વારો આવ્યો. સૌ પ્રથમ તેનો વ્યાપારી બહિષ્કાર થયો, પછી શહેરોમાં વસતાં યહૂદી કુટુંબોને દૂરના અલગ વિસ્તારમાં રહેવા માટે ફરજ પડી, સૌના પૈસા અને દાગીના આંચકી સરકારી તિજોરીમાં જમા કરાયાં અને છેલ્લે ૧૯૩૯માં યુદ્ધ શરૂ થયું ત્યારે લાખો જણાને દેશદ્રોહી જાહેર કરી નાઝી ફોજમાં કેદી બનાવવામાં આવ્યા. તારની કાંટાળી વાડમાં પુરાયેલાં કેદી સ્ત્રી-પુરુષોનો અને બાળકોનો જેલર હતો : એડોલ્ફ આઈકમાન.

હિટલરની ગેસ્ટાપો તરીકે ઓળખાતી દૂષી પોલીસમાં સાર્જન્ટ તરીકે જોડાયેલો આઈકમાન કડક નિયંત્રણ અને દ્રઢ મનોબળનો અફસર હતો. ૧૯૩૨માં તે નાઝી પક્ષનો અગ્રણી

સભ્ય થયો હતો, એટલે હિટલરના રાજમાં તેને એક પછી એક બઢતી મળતાં વાર ન લાગી. હિટલરે ૧૯૩૫માં ફરમાન બહાર પાડેલું કે જર્મનીના રહેવાસી યહૂદીઓ જર્મન નાગરિકો ગણાય નહિ. જર્મન વ્યક્તિ સાથે યહૂદી લગ્ન પણ કરી શકે નહિ. યહૂદીની ફરજ કે તે પોતાનું ઓળખપત્ર ગેસ્ટાપોના એજન્ટોને બતાવવા માટે હંમેશા ખિસ્સામાં રાખે. હિટલરે સરકારમાં નોકરી બજાવતા યહૂદી ડૉક્ટરો, વિજ્ઞાનીઓ, સચિવો, રેડિઓ પ્રવક્તાઓ, એન્જિનિયરો વગેરેને છૂટા કરી દીધા હતા. યહૂદીઓ માટે ટપાલ અને ટેલિફોન સેવા પ્રતિબંધિત હતી. બસ અને ટ્રામ જેવાં સરકારી વાહનોમાં પણ બેસવાની તેમને પરવાનગી ન હતી. આ દરેક હુકમનું બરાબર પાલન થાય છે કે કેમ તે આઈકમાને જોવાનું હતું. હુકમભંગ કરનારને તેણે ઘેટાં-બકરાના વાડા જેવી લશ્કરી છાવણીમાં મોકલી આપવાના હતા. આઈકમાને તે કાર્ય એટલી સરસ રીતે બજાવ્યું કે ટૂંક સમયમાં હિટલરે તેને ગેસ્ટાપોના યહૂદી વિભાગનો સર્વોચ્ચ નિયામક બનાવ્યો. સૈન્યના લેફ્ટનન્ટ-જનરલનો સમોવડિયો હોદ્દો તેને મળ્યો. નાઝી યુનિફોર્મનો વૂલન પોશાક, ચામડાનો બેલ્ટ, ગરુડની મહોરવાળી કેપ અને પોલિશદાર ગમબૂટ પહેરીને તે છાવણીનું અવલોકન કરવા નીકળે ત્યારે તેનો દબદબો પણ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ કરતાં જરાય ઓછો નહિ.

જર્મનીનું બુલડોઝર જેવું સૈન્ય ૧૯૩૯ પછી બે વર્ષમાં યુરોપના પોણો ડઝન દેશો પર ફરી વળ્યું. આઈકમાનનું કામ વધ્યું. પોલેન્ડ, બેલ્જિયમ, નોર્વે, ફાન્સ, લક્ઝેમ્બર્ગ, નેધરલેન્ડ, યુગોસ્લાવિયા, ફિનલેન્ડ વગેરે બધા દેશોના યહૂદી કુટુંબોને તેણે ‘રાઉન્ડ-અપ’ કરી અટકાયતમાં લેવાના હતા. પહેલાં તો એ માટે કાંટાળા તારની રાક્ષસી છાવણીઓ બાંધવાનું જરૂરી હતું. વ્યક્તિગત દેખરેખ નીચે બાંધકામ કરાવવા આઈકમાને કેટલાક દેશોની મુલાકાત લીધી. રશિયાનો અમુક પ્રદેશ જીતાયા બાદ ત્યાંના મિન્સ્ક શહેરની મુલાકાતે પણ તે ગયો. હોંશમેર ગયો, કેમ કે મિન્સ્કના ૪૦% લોકો યહૂદી હતા. અહીં તેને જરા મૂંઝવણ જાગી. લાખો યહૂદી ‘ઘેટાં-બકરા’ના સમાવેશ માટે કેટલા વાડા બાંધવા? જગ્યાની કમી ન હતી. અછત કાંટાળા તારની હતી. જર્મન કારખાનાંમાં દરરોજ તારનાં સેંકડો વીંટલાં તૈયાર કરાતાં હતાં, પણ એ પુરવઠો ઓછો પડતો હતો. પરાજિત દેશોમાં નાઝી લશ્કર તેના પડાવ માટે તાર વડે સુરક્ષિત એવાં મથકો બાંધતું હતું. આ દેશોમાં તેણે પકડેલા યુદ્ધકેદી સૈનિકો માટે છાવણીઓ ખડી કરાતી હતી અને તે સૈનિકો

પણ લાખોની સંખ્યામાં હતા. સૌથી વધુ સંખ્યા યહૂદી સ્ત્રી-પુરુષો અને બાળકોની હતી. જર્મનીમાં ૧,૬૦,૦૦૦, ચેકોસ્લોવેકિયામાં ૨,૭૭,૦૦૦, નેધરલેન્ડમાં ૧,૦૬,૦૦૦, હંગેરીમાં ૨,૦૦,૦૦૦, ગ્રીસમાં ૭૧,૦૦૦, ઑસ્ટ્રિયામાં ૬૫,૦૦૦, ફાન્સમાં ૮૩,૦૦૦, રૂમાનિયામાં ૪૦,૦૦૦, પશ્ચિમ રશિયામાં ૧,૪૦,૦૦૦ અને પોલેન્ડમાં તો ૩૦,૦૦,૦૦૦ કરતાં પણ વધારે! હવે મિન્સ્ક જીતી લેનાર જર્મન સૈનિકો ત્યાંની ૪૦% વસ્તીને ‘રાઉન્ડ-અપ’ કરી રહ્યા હતા. આ બંદીવાનો માટે બનેલી છાવણીના અવલોકન વખતે આઈકમાન બગડ્યો : ‘આપણે પૈસાનો દુર્વ્યય કરી રહ્યા છીએ. આ ઉપદ્રવી જીવો વાડામાં પણ રહેવાને લાયક નથી.’

હિટલર પણ એવું જ માનતો હતો. ઈતિહાસમાં જે ‘ફાઈનલ સોલ્યુશન’ના નામે અંકિત થયું તે આખરી કેંસલાનું હુકમનામું તેણે ૧૯૪૧ના અંતે વાયા ગેસ્ટાપો આઈકમાનને મોકલાવ્યું : ‘યહૂદીઓને ખતમ કરી દો !’

મિન્સ્કમાં આઈકમાનને સરમુખત્યારનું ફરમાન જેવું મળ્યું કે તરત નાઝી લશ્કરના તેમજ ગેસ્ટાપોના દૈત્યોને તેણે કામે લગાડી દીધા. બંદીવાનોને જૂથોમાં વહેંચી તેમને વારાફરતી શહેરની બહાર નીકળવાનું જણાવવામાં આવ્યું. આઈકમાનની દેખરેખ હેઠળ તેમને નિર્જન જગ્યા તરફ દોરી જવામાં આવ્યા. ઊંડી ખાઈ પાસે તેમને કતારબંધ ખડા કરાયા પછી દૈત્ય બંદૂકબાજોએ તેમને વીંધી નાખ્યા. ખાઈમાં જ સૌનાં મડદાં પડ્યાં. એ પછી બીજા, ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા જૂથનો વારો આવ્યો. ઉપદ્રવી જીવાતો પર જાણે ડી.ડી.ટી. છાંટવાનું હોય એ રીતે આઈકમાને ઠંડે કલેજે સંહાર કરાવ્યો. આ ક્રમ દિવસરાત ચાલ્યો —અને છેવટે પૂરો થયો ત્યારે મિન્સ્કની વસ્તીમાં ૪૦%ને બદલે માત્ર ૨% યહૂદી બાકી રહ્યા!

■ મોટેરાં ઉપરાંત યહૂદી બાળકોને પણ નાઝી સૈનિકોએ કાંટાળી વાડની તથા ક્રાળકોટડી જેવી જેલોમાં ધકેલી લીધા હતા

દયાની ભીખ માગતા નિઃસહાય, સ્ત્રી-પુરુષોને તથા નિર્દોષ બાળકોને પણ બુલેટ વડે આમ વીંધી નાખવા એ શું યોગ્ય હતું? આઈકમાનના મતે બિલકુલ યોગ્ય ન હતું, કારણ કે યહૂદીઓ કરતાં બુલેટો મોંઘી હતી ! આ જલ્લાદને તેમાંય પૈસાનો બગાડ જણાતો હતો. સમયની પણ બરબાદી થતી હતી. જર્મનીના પાટનગર બર્લિન પાછા ફર્યા બાદ તેણે પોતાના મદદનીશોને ગેસ ચેમ્બરની ડિઝાઈન તૈયાર કરાવવા સૂચના આપી. આઈકલોન-બી નામનો ઝેરી ગેસ મેળવવા પણ જણાવ્યું.

બીજે વર્ષે ગેસ ચેમ્બરનો પહેલો અખતરો તેણે પોલેન્ડની ઑશવિટ્ઝ કહેવાતી વિશાળ છાવણીમાં કર્યો, જેમાં ત્રીસ લાખ યહૂદીઓ નજરકેદ હતા. માંદગી અને ભૂખમરો વેઠ્યા પછી તેમનો દેખાવ જીવંત હાડપિંજરો જેવો થયો હતો. જોઈને અરેરાટી છૂટે એટલી યાતના તેમના ચહેરા પર હતી. આઈકમાને તે યાતના દૂર કરી દીધી. ગેસ ચેમ્બરમાં રોજના ૧૫,૦૦૦ જણાને કાચમનો છૂટકારો અપાવ્યો ! બીજા યુરોપી દેશોમાં પણ સામુહિક હત્યાની એ જ રીત તેણે અખત્યાર કરી. બીજા વિશ્વયુદ્ધમાં યુરોપના કુલ ૬૦,૦૦,૦૦૦ યહૂદીઓ નાઝી હકૂમતના ભોગ બન્યા, જેમાં અંદાજે ૫૦,૦૦,૦૦૦નો સફાયો તો એડોલ્ફ આઈકમાને પોતાની અંગત દેખરેખ અને દોરવણી નીચે કર્યો હતો !

બ્રિટન, અમેરિકા તથા ફ્રાન્સનું સંયુક્ત લશ્કર જર્મનીને પરાજય આપી જ્યારે આવા 'ઉથ કેમ્પ'માં તપાસ માટે પહોંચ્યું ત્યારે જગતને વ્યાપક જનસંહારનો સાચો ખ્યાલ મળ્યો. સંહારનો ખલનાયક જો કે મળ્યો નહિ. લશ્કરના આવતા પહેલાં તે નાસી છૂટ્યો હતો. ભવિષ્યમાં કોઈ તેને શોધી ન શકે એ માટે દરેક પુરાવાનો નાશ કરવાની પૂરતી તકેદારી પણ તેણે લીધી હતી.

ઈઝરાયેલ પાછા ફરી મોસાદના એજન્ટે વડા નિયામક ઈસર હેરેલને પોતાનો રીપોર્ટ આપ્યો. દક્ષિણ અમેરિકી દેશ આર્જેન્ટિનામાં રહેતા પેલા યહૂદી બાતમીદારનું સરનામું રજૂ કર્યું. વાતમાં કેટલો દમ છે એ તો પૂરી તપાસ ચલાવ્યા વિના ખબર પડે નહિ અને તપાસનો પણ છેવટે કશો અર્થ સરે કે કેમ તેનો ભરોસો નહિ. પરંતુ દેશ આર્જેન્ટિના હતો, માટે ઈસર હેરેલને થોડીક આશા જાગી. વિશ્વયુદ્ધ પછી અમુક

ભાગેડુ આઈકમાનનું વતન : આર્જેન્ટિના

નાઝી ગુનેગારો ભાગીને આર્જેન્ટિનામાં લપાયા હોવાનું મનાતું હતું. એ દેશનો આપખુદ લશ્કરી પ્રમુખ જુઆન પેરોન નાઝીવાદનો સમર્થક હતો. હિટલરને તે પોતાનો હીરો માનતો હતો. ભાગેડુ નાઝી અફસરો તેના રાજમાં સહીસલામત રહી શકે તેમ હતા. અફસરોની શોધખોળ માટે સહકાર માગવામાં આવે ત્યારે જુઆન પેરોનનો જવાબ એ જ હોય કે પરદેશી જાસૂસોને આર્જેન્ટિનામાં પ્રવેશ આપી શકાય નહિ. અફસરોની મોજૂદગીના સાંયોગિક પુરાવા રજૂ કરાય ત્યારે એ સરમુખત્યાર પોલીસ તપાસ માટે થોડોક સમય માગી છેવટે હાથ ઊંચા કરી દે. યહૂદી રાષ્ટ્ર ઈઝરાયેલ સાથે તો તેણે રાજદ્વારી સંબંધો પણ રાખ્યા ન હતા. આર્જેન્ટિનાની રાજધાની બ્યુએનોસ એરિસમાં ઈઝરાયેલી એલચીની કચેરી ન હતી. ઈઝરાયેલના

પાટનગરમાં એ જ રીતે આર્જેન્ટિનાની એલચી કચેરી ન હતી.

ઈસર હેરેલનું નસીબ જરા સારું કે જુઆન પેરોનને ૧૯૫૫માં પદભ્રષ્ટ કરાયો હતો અને તે વાતને બે વર્ષ થયાં હતાં. આર્જેન્ટિનામાં નવી સરકાર હતી. અલબત્ત, ઈઝરાયેલ સાથે રાજદ્વારી સંબંધો તેણે પણ સ્થાપ્યા ન હતા. નાઝી ગુનેગારોને શોધવા માટે કશી મદદ કરતી ન હતી. તપાસની બાબતમાં હેરેલે એકદમ સ્વાવલંબી બનવું પડે તેમ હતું. એક બાહોશ જાસૂસ ડેવિડ શેફીને તેણે આર્જેન્ટિના મોકલવાનું નક્કી કર્યું. ફિટ્ઝ બૉયરને સંદેશો મોકલી તેના નામનો ભલામણપત્ર મંગાવ્યો. પત્રમાં ડેવિડ શેફીનું નામ જુદું એટલે કે બનાવટી હતું. આ જાસૂસે કાર્લ સુપર્ટ તરીકે પેલા બાતમીદાર લોથર હેરમાન સમક્ષ હાજર થવાનું હતું. કેટલાક મહિના એ કાર્યવાહીમાં વીતી ગયા.

ડેવિડ શેફી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૮માં નકલી પાસપોર્ટ સાથે આર્જેન્ટિના પહોંચ્યો. લોથર હેરમાનને મળ્યો અને ફિટ્ઝ બૉયરનો ભલામણપત્ર તેના હાથમાં મૂક્યો. આંધળા હેરમાનને એ પત્ર તેની દીકરીએ વાંચી સંભળાવ્યો. આંખોથી ધ્રાવ્યાર એવા માણસે આઈકમાનને શી રીતે ઓળખી કાઢ્યો તે ડેવિડ શેફીને સમજાતું ન હતું, પણ વાતચીત શરૂ થયા પછી તેણે મળ્યું કે નિકોલસ આઈકમાન નામનો કોલેજિયન ઓકરો હેરમાનની દીકરી સાથે ભણતો હતો. એક વખત દરેકનીના મોઢે હેરમાને તે નામ સાંભળ્યું ત્યારે સહેજ રોષેયો સ્વાંનાવિક

રીતે એડોલ્ફ આઈકમાન તેને યાદ આવ્યો. દીકરીને તેણે વધુ પૂછ્યું-કરવા સુચના આપી. દિવસો પછી હેરમાનને દીકરી મારફત એ બાતમી મળી કે જેની તે આતુરતાપૂર્વક રાહ જોતો હતો બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન નિકોલસ આઈકમાનનો પિતા જર્મન ગુપ્તચર સંસ્થામાં બહુ મોટો અફસર હતો. આંધળા હેરમાને ત્યાર પછી બીજો દાવ ખેલ્યો. દીકરી પાસે તેણે નિકોલસના ઘરનું સરનામું મંગાવ્યું. ફરી વખત તેણે ધારેલું એ જ બન્યું. નિકોલસે ગલ્લાંતલ્લાં કરી વાત ટાળી દીધી.

ડેવિડ શેફી ત્યાંથી વિદાય થયો. હવે આર્જેન્ટિનામાં રોકાવું પડે તેમ હતું અને નિકોલસ આઈકમાનના ઘરનો પતો લગાવવાનો હતો. આ કાર્યમાં મદદરૂપ થાય એવા બીજા જાસૂસને મોકલવા માટે મોસાદના પેરિસ મથકે સંદેશો પાઠવ્યો, જ્યાંથી એ મેસેજ ઇસર હેરેલને પહોંચ્યો. ત્રણ દિવસ પછી મોસાદના રાફેલ ઝુર નામના જાસૂસે એ જ રીતે બ્યુએનોસ એરિસની સફર વાયા પેરિસ ખેડી. ફોટોગ્રાફીનો તે જાણકાર હતો. ચોરીછૂપીથી ફોટા પાડવાની ગજબ કુનેહ તેનામાં હતી. ટ્યૂકડા કદના ત્રણ કેમેરા તેણે સાથે લીધા હતા. બે પાવરફુલ બાયનોક્યુલર પણ હતાં.

બ્યુએનોસ એરિસની સામાન્ય હોટલમાં ડેવિડ શેફી અને રાફેલ ઝુરે પડાવ નાખ્યો. ટેલિફોન ડિરેક્ટરી તપાસી. આઈકમાનનું નામ તેમાં ન હતું, એટલે તેણે સહેલો માર્ગ અપનાવ્યો. નિકોલસની કોલેજ શોધી કાઢી અને કોલેજ છૂટ્યા બાદ તે ઘરે જવા નીકળ્યો ત્યારે તેનો ચૂપકીદીપૂર્વક પીછો કર્યો. ઘર મળી ગયું. રસ્તાનું નામ હતું: ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટ.

થોડા દિવસ પછી એક સેલ્સમેને તે ઘરની સામેના મકાનની ડોર બેલ વગાડી. દરવાજો ખૂલ્યો. આર્જેન્ટાઈન મહિલાએ પૂછ્યું: 'કોનું કામ છે?'

'એક પ્રખ્યાત વિદેશી કંપનીનો સેલ્સમેન છું. અમે સિલાઈ મશીનો વેચીએ છીએ.'

'મને ન જોઈએ.'

'વાત સાંભળો ! મારે તમને મશીન વેચવું નથી. હું તો ખરીદી માટે આવ્યો છું. મારી કંપની અહીં નજીકમાં સીલાઈ મશીન બનાવવાનો પ્લાન્ટ નાખવા માગે છે. કર્મચારીઓ માટે અમે રહેઠાણ શોધી રહ્યા છીએ. આ મકાન અમને તમે વેચો ખરા?'

ઘણી રકઝક ચાલી. સેલ્સમેને પોતાની એટેચી દરવાજા પાસે કંઠરા પર ટેકવેલી રાખી હતી અને તેની આંગળી તે એટેચી પરના બટનને વારંવાર દાબ્યે જતી હતી. અંદર ગોઠવેલા મીની કેમેરાના છૂપા લેન્સ દ્વારા સામેવાળા મકાનની તસવીરો

ઝીલી રહ્યો હતો—અને સેલ્સમેન પોતે રાફેલ ઝુર હતો. એક ફોટો ખેંચ્યા પછી બીજી તસવીરમાં એટેચીને તે સહેજ જુદા એન્ગલે ગોઠવતો હતો.

'મારે સોદો કરવો નથી.' છેલ્લો જવાબ મળ્યો.

બનાવટી સેલ્સમેને ચાલતી પકડી. કામ પતી ગયું હતું. હોટલ પર રાત્રે તેણે ફોટા ડેવલપ કર્યા. અફલાતૂન રીઝલ્ટ મળ્યું. એક ફોટામાં અડધી ટાલવાળો અને કાળી ફેમનાં ચરમાં પહેરેલો માણસ દેખાતો હતો. ફોટાને એન્લાર્જ કરાયા પછી તેનો ચહેરો વધુ સારી રીતે ઉપસ્યો.

■ આઈકમાનનો દીકરો નિકોલસ આઈકમાન

આઈકમાન ? રાફેલ ઝુર અને ડેવિડ શેફી ક્યાંય સુધી મીનપણે તે ચહેરો જોતા રહ્યા. વાચા બંધ હતી. હૃદયમાં ધમસાણ હતું. આ માણસ ખરેખર એ જ કે જેણે અડધો કરોડ નરબલિ લીધા હતા ? ઇતિહાસ કદી માફ ન કરે એવો ધોર હત્યાકાંડ જેણે ચલાવ્યો હતો? વ્યક્તિત્વ તો નાઝી અફસર જેવું લાગતું ન હતું. વિશ્વયુદ્ધ સમયના તેના લશ્કરી ફોટા અને હાલના દેખાવ વચ્ચે ઘણો તફાવત હતો. કદાચ તે આઈકમાન નહિ, ભળતો જ માણસ હોય એવું પણ બને!

તસવીરો ઇઝરાયેલ પહોંચી. બીજી તરફ ડેવિડ શેફી અને રાફેલ ઝુર વધુ તપાસના કામે લાગ્યા. હતાશજનક વાત એ જાણવા મળી કે તેમના 'શિકાર'નું નામ એડોલ્ફ આઈકમાનને બદલે રીકાર્ડો ક્લેમેન્ટ હતું. બ્યુએનોસ એરિસના પરા વિસ્તારમાં આવેલી મર્સિડિઝ-બેન્ઝની કાર ફેક્ટરીમાં તે મામૂલી નોકરિયાત હતો અને દરરોજ બસમાં આવ-જા કરતો હતો. માનવા જેવું ન હતું. ભૂતપૂર્વ નાઝી અફસર પોતાનું ગુજરાન ચલાવવા નોકરી કરે તે સાચે જ માની ન શકાય, કેમ કે યુદ્ધ વખતે યહૂદી સ્ત્રી-પુરુષોને તથા બાળકોને મારી નાખતા પહેલાં તેમના પૈસા અને દાગીના સહિત બધું આંચકી લેવામાં આવ્યું હતું. ચેઈન કે વીંટી તો ઠીક, સોનું પુરાવેલા દાંત પણ ખેંચી કાઢવામાં આવ્યા હતા. આ જબ્બર ખજાનામાં દરેક નાઝી અફસરને ભાગ મળ્યો હતો. એડોલ્ફ આઈકમાન તો એ બધાનો ઉપરી, માટે તેના ભાગની સંપત્તિ નાનીસૂની હોવાનો જરાય સંભવ ન હતો.

ઇઝરાયેલમાં મોસાદનો વડો ઇસર હેરેલ પણ કામે લાગી ગયો. રાફેલ ઝુરે મોકલેલા ફોટાને અવલોક્યા બાદ તેણે ઇઝરાયેલી પોલીસના ખાસ નિષ્ણાતોને બોલાવ્યા. ખાનગી મિટિંગ યોજી. વિશ્વયુદ્ધના અરસામાં (૧૯૪૦-૪૧માં) લેવાયેલો આઈકમાનનો નાઝી લેબાશવાળો ફોટો તેમને દેખાડ્યો. અઢારેક વર્ષ પછી આજે તે કેવો દેખાય તેનું વૈજ્ઞાનિક ઢબે અનુમાન કરી રેખાચિત્રો દોરવા જણાવ્યું. નિષ્ણાતો ભલભલા બહુરૂપી અપરાધીને ફોટાના આધારે વર્ષો પછીયે

ઓળખા કાઢવામાં પાવરધા હતા. વૃદ્ધત્વની અસર ચહેરાના ક્યા ભાગને વધુ થાય અને દેખાવમાં તેને લીધે કેવો ફરક પડે એ પણ તેઓ કહી શકે તેમ હતા. મામલો આઈકમાનનો હતો, એટલે તેમણે વિશેષ કાળજી લીધી. ફાઈનલ રેખાચિત્ર પંદર દિવસે બન્યું. રાફેલ ઝુરે બ્યુએનોસ એરિસમાં જેનો ફોટો પાડેલો એ શકમંદ આરોપી કરતાં સહેજ પણ જુદો નહિ! ચહેરાના ઘાટધૂટમાં દરેક વાતે સામ્ય હતું.

ઈસર હેરેલ ખોટી જલ્દબાજી કરવા માગતો ન હતો. હજી

એકાદ સજ્જડ પુરાવો મેળવવાનું તેને જરૂરી લાગ્યું. ફરી તેણે આઈકમાનના બાયો-ડેટાની ફાઈલ તપાસી. વિશ્વયુદ્ધ પહેલાંની વિગતો પણ વાંચી. માર્ચ ૨૧, ૧૯૩૫ની તારીખ પર તેનું ધ્યાન પડ્યું. અચાનક તેનું મગજ સળવળ્યું. આઈકમાને તે દિવસે વેરોનિકા નામની યુવતી સાથે લગ્ન કર્યા

■ આઈકમાન : નાઝી અફસરના લેબાશમાં અને રીકાર્ડો ક્લેમેન્ટના 'લેબાશ'માં

હતાં. વિશ્વયુદ્ધ પછી વેરોનિકા બે સંતાનો ભેગી ઑસ્ટ્રિયા જતી રહી હતી. એડોલ્ફ આઈકમાનને શોધી રહેલી અમેરિકાની લશ્કરી ટુકડીએ ઑસ્ટ્રિયા પહોંચી તેને પૂછપરછ કરી ત્યારે તેણે કહી દીધું કે આઈકમાન યુદ્ધમાં જ માર્યો ગયો હતો. ટુકડીના સૈનિકોએ ઘરવખરી ફંફોસી. આઈકમાનનો લખેલો એકાદ તાજો પત્ર મળે તો સાચાખોટાની તરત ખબર પડી જાય, પણ ટુકડીને ન પત્ર મળ્યો કે ન આઈકમાનનો ફોટો હાથ લાગ્યો. ત્રણ વર્ષ સુધી તેમણે વેરોનિકાના રહેઠાણ ફરતે જાખો રાખ્યો. ટપાલખાતાને સતર્ક રહેવા જણાવ્યું. ઈઝરાયેલના જાસૂસો પણ ત્યાં આટાંફેરા કરતા રહ્યા. કંઈ વળ્યું નહિ. આઈકમાન મૃત્યુ પામ્યો છે એમ ધારી લેવામાં આવ્યું.

બે વર્ષ પછી ૧૯૫૨માં તે ધારણા ખોટી ઠરી. વેરોનિકા અચાનક લાપતા બની ! કોઈને જણાવ્યા વગર પોતાનાં બે પુત્રો (નિકોલસ અને ડેઈટર) સાથે ક્યાંક જતી રહી અને ઘણા સમય બાદ ઑસ્ટ્રિયન સરકારને જાણવા મળ્યું કે તેણે અમેરિકા જવા માટે ટિકિટો ખરીદી હતી. અમેરિકામાં પણ તેને શોધવાના પ્રયાસો સફળ ન થયા.

ઈસર હેરેલના મનમાં તરત પ્રશ્ન જાગ્યો : આર્જેન્ટિનાથી મળેલા જાસૂસી રીપોર્ટ પ્રમાણે રીકાર્ડો ક્લેમેન્ટ એટલે કે તે નામવાળો સંભવિત આઈકમાન ૧૯૫૩માં પરણ્યો હતો, તો તેની પત્ની કોણ હતી ? ખુદ વેરોનિકા ? અસલિયત છૂપાવવા માટે આઈકમાને બીજાં લગ્નનો ઢોંગ રચ્યો હતો ? જો એમ

હોય તો ઢોંગ ખુલ્લો પડવા આડે ઝાઝી વાર ન હતી.

થોડા દિવસ પછી માર્ચ ૨૧, ૧૯૬૦ના રોજ એડોલ્ફ આઈકમાનનાં પ્રથમ લગ્નને પચ્ચીસ વર્ષ પૂરાં થતાં હતાં. સિલ્વર જૂબિલિ હતી. આર્જેન્ટિનામાં જન્મેલા ત્રીજા પુત્ર ફાન્સિસ્કો સહિત આખું કુટુંબ તે પ્રસંગની ઉજવણી કરે તો સમજવાનું કે રીકાર્ડો ક્લેમેન્ટ નામનો માણસ હકીકતમાં આઈકમાન હતો. આ શકમંદ પર નજર રાખતા પોતાના બેય જાસૂસોને હેરેલે એ તારીખનું મહત્વ જણાવતો સંદેશો પાઠવ્યો.

રીકાર્ડો ક્લેમેન્ટ દરરોજ રૂટ નં. ૨૦૨ની બસમાં સફર કરતો હતો. માર્ચની ૨૧ તારીખે સાંજે તે ઘરે પાછો ફર્યો ત્યારે ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટના નાકે ડેવિડ શેફી અને રાફેલ ઝુર તેની રાહ જોતા હતા. બસ સ્ટોપ પર તે ઉતર્યો. હાથમાં ફૂલોનો

મોટો ગુલદસ્તો તેણે પકડ્યો હતો. બસ છોડવા બાદ ઘરે પહોંચવા તેણે હંમેશા ૧૫૦ મીટરનું અંતર કાપવું પડતું હતું.

જાસૂસો ખુશ હતા. ઉજવણી શરૂ થાય ત્યાં સુધી તેઓ ખસ્યા નહિ.

ઈલેક્ટ્રિસિટી કંપનીના માણસો હોવાનો ડોળ કરી ટોચ સાથે આસપાસનાં મકાનોમાં વીજળીના મીટરો તપાસવા ગયા, જ્યાંથી રીકાર્ડો ક્લેમેન્ટના ઘરનું દ્રશ્ય અવલોકી શકાતું હતું. ઘરમાં પાર્ટી જેવો શણગાર કરાયો હતો. મિજબાની ગોઠવાતી હતી. ડાઈનિંગ ટેબલ પર ક્લેમેન્ટે મોટાં ફલાવર વાઝમાં ગુલદસ્તો મૂક્યો હતો. નહિ, ક્લેમેન્ટે નહિ, આઈકમાને ! ચોક્કસ તે આઈકમાન હતો અને ફેમિલિ પાર્ટીમાં ભાગ લેતી તેની પત્ની ખુદ વેરોનિકા હતી.

ઈઝરાયેલની મોસાદ કચેરીને એ જ રાત્રે સાંકેતિક તાર વાયા પેરિસ મોકલવામાં આવ્યો. પાંચ શબ્દોનું ટૂંકું સાંકેતિક વાક્ય હતું :

‘ધ મેન ઈઝ ધ મેન.’

અનેક વર્ષ લાંબી તપશ્ચર્યાનો અંત. પરંતુ હવે શું કરવું ? ઈસર હેરેલ વિમાસણમાં પડ્યો. આઈકમાનને વીધી નાખવો ? મામલો નાજૂક હતો. યહૂદી કોમના ઇતિહાસ સાથે ગાઢ રીતે સંકળાયેલો હતો, એટલે દેશના વડા પ્રધાન બેન ગુરિઅનની અર્જન્ટ મુલાકાત તેણે માગી. થોડા કલાક પછી વડા પ્રધાનની જેરૂસાલેમ ખાતેની ઑફિસે પહોંચી એકાંતમાં તેમને મળ્યો.

‘પશ્ચિમ જર્મનીના એક સરકારી વકીલે આઈકમાનનો પત્તો લગાવવામાં આપણને મદદ કરી છે.’ હેરેલે કહ્યું. ‘આઈકમાન હાલ આર્જેન્ટિનામાં છે, જ્યાં અમે તેને શોધી કાઢ્યો છે. હવે તમે કહો એ પ્રમાણે આગળ વધીએ!’

‘જે શાન’ને અહીં હાજર કરો! જીવતો યા મરેલો !’ હા ગુરિઅન ઉચ્કેરાટમાં બોલ્યા. એ પછી સહેજવાર મૌન રહ્યા. ‘હું ધારું છું કે તમારે એને જીવતો પકડી અહીં લાવવો જોઈએ. દેશની નવી પેઢી સમક્ષ એને રજૂ કરાય તે જરૂરી છે. પરંતુ આર્જેન્ટિના સરકાર એ કામમાં આપણને સાથ આપે એની મને જરાય આશા નથી.’

‘કાનૂની રીતે આર્જેન્ટિના સરકાર આપણને સાથ આપવા બંધાયેલી પણ નથી. આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદો તેના પક્ષે છે. આઈકમાને પોતાના અપરાધો જર્મનીમાં કર્યા છે, માટે તેને આપણા હવાલે કરવાનો અધિકાર માત્ર જર્મનીને છે.’ ઇસર હેરેલે જણાવ્યું.

‘કોઈ બીજો ઉપાય ?’

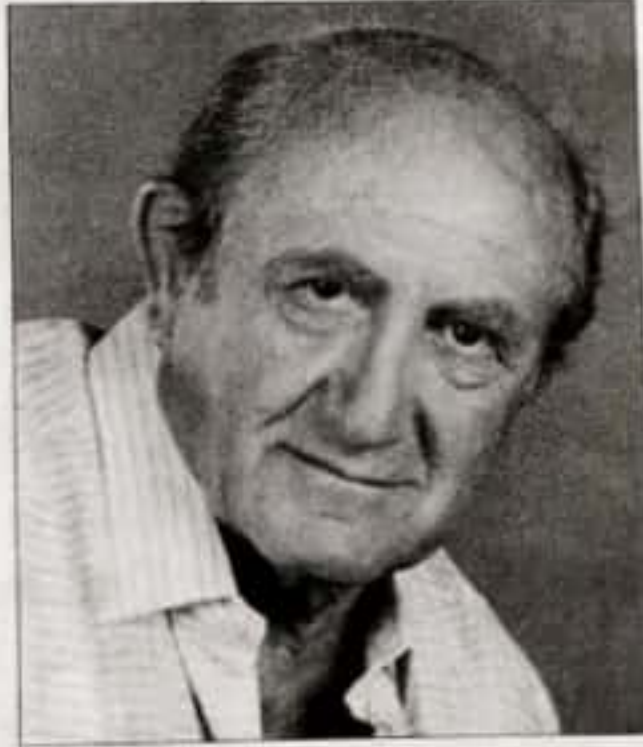
‘મને સૂઝતો નથી. વિચારવા માટે જરા સમય આપો.’ સંપર્કમાં રહેવાનો વાયદો કરી હેરેલ રવાના થયો.

વિચારવા જેવું તો શું હતું ? આઈકમાનને જીવતો પકડવો તે એક વાત હતી. ઇઝરાયેલ સુધી તેને પહોંચાડવો તે સાવ જુદી વાત હતી. ઇઝરાયેલનું ભૌગોલિક સ્થાન ક્યાં અને ક્યાં આર્જેન્ટિનાનું. બન્ને દેશો પૃથ્વીના લગભગ સરખા અક્ષાંશે, પરંતુ અક્ષાંશો દક્ષિણ તથા ઉત્તરના ! જહાજનો ટુ-વે પ્રવાસ ખેડતાં બે મહિના વીતી જાય અને માર્ગમાં કેટલાંક બંદરે રોકાણ કરવું પડે, માટે આઈકમાનને સમુદ્રરસ્તે લાવવાનું અશક્ય હતું. બે દેશો વચ્ચે ડાયરેક્ટ વિમાની સેવા પણ ન હતી. ઇઝરાયેલની અલ એલ નામની એરલાઈન્સના પેસેન્જર વિમાનો કદી બ્યુએનોસ એરિસ જતાં ન હતાં. હાઈજેક કરાયેલા આઈકમાનને બીજી એરલાઈન્સના વિમાનમાં મૂંઝોમંતર બેસાડવો કેમ? વિમાનનો પ્રવાસ વળી યુરોપ સુધીનો જ હોય, એટલે ત્યાં બીજી ફ્લાઈટ મળે એ પહેલાં ઍરપોર્ટ પર રોકાવું પડે તેમ હતું.

આમ છતાં હોગા સો દેખા જાયેગા એમ સમજી ઇસર હેરેલે તૈયારી શરૂ કરી દીધી. જ્યુડો અને કુંગ ફુના દાવ ખેલી જાણતા પીટર મેલ્કિન નામના એજન્ટની સરદારી હેઠળ કુલ ચાર જણાની ટીમ રચી. ત્રાસવાદીઓ સામે લડવાનો પીટર મેલ્કિનને અનુભવ હતો એટલું જ નહિ, પણ વેશપલટાની કળાનો તે ઉસ્તાદ હતો. પ્લાસ્ટિકની બનાવટી ત્વચા, નકલી દાઢીમૂંછ, ફોમ રબ્બરના કાન અને મેક-એપની બીજી સાધનસામગ્રી વડે માણસને જુદા લેબાશમાં પલટી નાખવાની તેને ગજબ ફાવટ હતી. આઈકમાનની ધરપકડનું કારસ્તાન પારકા દેશમાં કરવાનું હતું. જરૂર કરતાં વધારે જાસૂસોને ત્યાં મોકલાય તો સૌને હેમખેમ પાછા લાવવાની જફા પણ વધે, માટે હેરેલે નક્કી કર્યું કે ચાર જણા ક્યારેક સંજોગોવશાત્ આઈકમાનની નજરે ચડી જાય તો બીજી વખત બીજા વેશે

અને ત્રીજી વખત ત્રીજા વેશે તેનો જાપ્તો રાખે. પીટર મેલ્કિન ઉપરાંત ટીમમાં આહરોન, મીર અને ઉઝી નામના ત્રણ એજન્ટો હતા. (મોસાદે સલામતીનાં કારણોસર તેમનું પૂરું કે સાચું નામ આજ સુધી જાહેર કર્યું નથી.) મિશનનું નામ ‘ઓપરેશન અતિલા’ રાખવામાં આવ્યું, કેમ કે આઈકમાન હૂણોના સરદાર અતિલાનો જ નવો અવતાર હતો. પાંચમી સદીમાં છેક યુરોપ સુધી ફરી વળેલા તે અમાનુષી હૂણોએ લાખો જણાને રહેસી નાખ્યા હતા.

પીટર મેલ્કિને જેરૂસાલેમના એક જિમ્નેશિયમમાં આહરોન, મીર તેમજ ઉઝીને કરાટે જેવા દાવપેચોની તાલીમ આપવાનું શરૂ કર્યું. ‘ઓપરેશન અતિલા’ની ચર્ચા માટે દરરોજ મસલતો યોજી ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટના નકશાની સ્લાઈડ દેખાડી અપહરણનો પ્લાન સમજાવ્યો અને ત્રણેયનાં અમુક સૂચનો મુજબ પ્લાનમાં યોગ્ય ફેરફારો કર્યા. રૂટ નં. ૨૦૨નું બસ સ્ટોપ નકશામાં x ના કાળા ચિહ્ન વડે માર્ક કરવામાં આવ્યું હતું. આઈકમાનના ઘર અને બસ સ્ટોપ સુધીનું ૧૫૦ મીટર જેટલું અંતર લીલી ત્રુટક લીટી વડે દર્શાવેલું હતું. ઘરની સામે બીજાં મકાનો હતાં, જેના પછી સમાંતર રેલ્વેલાઈન હતી. ઊંચી પાળ બાંધી તેના પર એ ટ્રેક તૈયાર કરાયો હતો, એટલે ત્યાં રહીને જોતાં આઈકમાનનું ઘર લગભગ પૂરેપૂરું દેખાતું હતું. નિરીક્ષણ માટે એ જગ્યા સરસ હતી. રાત્રિના સમયે તો ઉત્તમ!

■ મોસાદનો સિક્રેટ એજન્ટ પીટર મેલ્કિન

આ બધી પૂર્વતૈયારીનો છેવટે કશો મતલબ ખરો ? આઈકમાનને જીવતો પકડ્યા બાદ તેને હાઈજેક કરી આર્જેન્ટિનાની બહાર કાઢવાનો રસ્તો વિચારી ન શકાય ત્યાં સુધી ‘ઓપરેશન અતિલા’નો પ્લાન હવાઈ કિલ્લા જેવો જ રહેવાનો હતો. ઇસર હેરેલનું મગજ બહેર મારી ગયું હતું. હાઈજેકિંગમાં ક્યાંક પણ ઊંધું વાગે તો આંતરરાષ્ટ્રીય હોબાળો મચી જાય તે મોટી બીક હતી, કેમ કે ઇઝરાયેલનું

પગલું ગેરકાયદેસર હતું. છબરડો વળ્યા બાદ આર્જેન્ટિના સરકાર આઈકમાનને પોલિસનું રક્ષણ આપે, કદાચ પોતાની કસ્ટડીમાં લે અને તપાસનું ડિગ ચલાવ્યા પછી તે આઈકમાનને બદલે ભળતો માણસ હોવાનું જાહેર કરી દે.

આમ ‘ઓપરેશન અતિલા’ અધવચ્ચે અટક્યું. ૧૯૬૦નો માર્ચ મહિનો પૂરો થયો. એપ્રિલનું પહેલું અઠવાડિયું વીત્યું. યોજના હજી ઠપ્પ હતી. વડા પ્રધાન બેન ગુરિઅન અકળાતા હતા, પણ ત્યાં તો આર્જેન્ટિના સરકારે જ તેમની મૂંઝવણ દૂર કરી દીધી. આશ્ચર્યમાં નાખી દેતો એ સરકારનો આમંત્રણપત્ર તેમને મળ્યો : ‘નામદાર વડા પ્રધાન, આર્જેન્ટિનાને સ્વતંત્રતા મળી તેને મે ૨૧, ૧૯૬૦ના દિવસે ૧૫૦ વર્ષ પૂરાં થાય છે. વીસમી સદીમાં જગતના અનેક ગુલામ દેશો આઝાદી પામ્યા, પરંતુ અમે સ્પેનિશ હકૂમતને દોઢ સૈકા પહેલાં નાબૂદ કરી

શક્યા એ વાતનો અમને ગર્વ છે. સ્વતંત્રતાની દોદસોમી જયંતીના ઉત્સવપ્રસંગે બીજા દેશોની જેમ ઈઝરાયેલનું પણ રાજદ્વારી પ્રતિનિધિમંડળ બ્યુએનોસ એરિસ પધારે તો આર્જેન્ટિનાની પ્રજા માટે તે પ્રસંગ બહુ યાદગાર બને.’

તકદીર ખૂલ્યું ! બૅન ગુરિઅને તરત હેરેલનો સંપર્ક કર્યો, અને હેરેલ તરત હાજર થયો. બૅન ગુરિઅનના અનુમાન મુજબનો જ પ્રસ્તાવ તેણે મૂક્યો : પ્રતિનિધિમંડળને સ્પેશ્યલ પ્લેનમાં આર્જેન્ટિના મોકલો !

આર્જેન્ટિનાને વળતો સંદેશો મોકલાયો કે, ‘આપણા બેય દેશના મૈત્રીભર્યા સંબંધો અને પ્રસંગનું મહત્વ જોતાં ઈઝરાયેલનું પ્રતિનિધિમંડળ પોતાના વિમાનમાં આર્જેન્ટિના આવવા માગે છે. પ્લેનના ઉતરાણની પરવાનગી તથા બીજી સુવિધા મળવાની અમને પાકી ખાતરી છે.’

આર્જેન્ટિના સરકારે વિનંતી મંજૂર રાખી. ઈઝરાયેલની અલ એલ એરલાઈન્સનું બ્રિટાનિયા પ્રકારનું એક વિમાન મોસાદને ફાળવવામાં આવ્યું. બૅન ગુરિઅનના મંત્રી અબ્બા ઈબાનને

■ આર્જેન્ટિના ખાતેના ‘મોંઘેરા મહેમાન’ને તેડવા માટે ગયેલું ઈઝરાયેલનું બ્રિટાનિયા પ્રકારનું વિમાન

પ્રતિનિધિમંડળના નેતા તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા. ઈબાન ખુશ થયા કે તેમને ખાસ વિમાનમાં પ્રવાસ ખેડવાનું બહુમાન મળવાનું હતું. વાસ્તવમાં બ્રિટાનિયા વધુ મહત્વના ‘વી. આઈ. પી.’ એડોલ્ફ આઈકમાન માટે છે તે એમને ખબર ન હતી!

ફ્લાઈટની તારીખ મે ૧૧, ૧૯૬૦ હતી, પણ મોસાદે વિમાનનો કબજો દિવસો પહેલાં સંભાળી લીધો. અલ એલના યુનંદા પાયલટોને બરાબર વીણીયૂંટીને પસંદ કર્યા અને ત્યાર બાદ પ્રવાસના દિવસ સુધી એકાંતવાસમાં રાખવા તેમને અલગ સ્થળે ઉતારો આપ્યો. દરમ્યાન એપ્રિલ ૩૦, ૧૯૬૦ના દિવસે ઈસર હેરેલ વાયા યુરોપના માર્ગે આર્જેન્ટિના જવા નીકળ્યો. બર્નાર્ડ જ્યોર્જ એવું બનાવટી નામ ધારણ કરી તેણે બનાવટી જર્મન પાસપોર્ટ કઢાવ્યો હતો.

ત્રણ દિવસ પછી મે ૩, ૧૯૬૦ના રોજ પીટર મેલ્કિન, આહરોન, મીર અને ઉઝી પણ ઉપડ્યા. બ્યુએનોસ એરિસ પહોંચીને ત્યાંના શિયાળુ વાતાવરણમાં ઠરી ગયા. ‘ઓપરેશન અત્તિલા’નું બહુ ઝીણવટ સાથે પ્લાનિંગ કરાયું હતું, છતાં મે દરમ્યાન પૃથ્વીના દક્ષિણ ગોળાર્ધમાં ઉનાળાને બદલે શિયાળો હોય એટલી સાદી વાત એકેય જણને સૂઝી ન હતી!

ડેવિડ શેફી અને રાફેલ ઝુરે ચાર મજલાના એક મકાનમાં

આલિશાન ફ્લેટ ભાડે રાખ્યો હતો. બે મોટરો ખરીદી લીધી હતી. એક કાળી મર્સિડિઝ હતી, જ્યારે બીજું લેટેસ્ટ મોડલ અમેરિકન ક્રાઈસ્લરનું હતું. હાઈજેકિંગની યોજનામાં મોટરો અત્યંત ચાવીરૂપ ગણાય, એટલે મોટરના ઉસ્તાદ મિકેનિક તરીકે મીરને ખાસ પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. સુપરફાસ્ટ ગ્રાઈવિંગમાં આહરોનનો જવાબ ન હતો.

ઈસર હેરેલે થોડીક ચર્ચા પછી સાંજે મેલ્કિન, આહરોન તેમજ ઉઝીને ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટનું અવલોકન કરવા મોકલ્યા. શિયાળુ ઠંડી જોરદાર હતી. વરસાદનાં છાંટણાં પડતાં હતાં. મગજમાં અંકિત કરી રાખેલા નકશા મુજબ આહરોને મોટર

હંકારી, ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટની પાછલી લેનમાં વાળી અને સાઈડ પર દાબીને પાર્ક કરી. અહીંથી તેઓ વરસાદમાં પલળતા ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટના નાકે ગયા. અત્તિલા દરરોજ ૭:૨૦ અને ૮:૦૦ના સમયગાળા દરમ્યાન ઘરે પાછો ફરતો હતો.

નાકેથી પેલા નાકા તરફ જાસૂસો નજર માંડી રહ્યા, જ્યાં ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટ સાથે કાટકોણ રચતા મુખ્ય

રસ્તા પર ઘણો ટ્રાફિક હતો. વરસાદી અને ધુમ્મસિયા વાતાવરણમાં એટલે દૂર જો કે વાહનોની હાજરી ફક્ત હેડલાઈટના પ્રકાશના આધારે પામી શકાતી હતી. અડધા કલાક પછી એ ટ્રાફિકમાં હેડલાઈટના બે શેરડા ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટ તરફ ધૂમ્યા. શેરડા આંખમાં ન જાય તેનું મેલ્કિને ખાસ ધ્યાન રાખ્યું, કેમ કે તેણે મેગ્નિફાઈંગ ગ્લાસનાં બેતાળા ચશ્માં પહેર્યાં હતાં. ચશ્માંનો માત્ર નીચલો કાચ સાદા પ્રકારનો હતો.

રૂટ નં. ૨૦૨ની બસ આવતી હતી. સ્ટ્રીટમાં દાખલ થયા બાદ તેણે ઝડપ ઘટાડી અને સ્ટોપ આવતાં થોભી. બે જણા નીચે ઊતર્યા. એક તો મહિલા હતી. બીજો માણસ લાંબા ઓવરકોટમાં સજ્જ હતો. માથા પર હેટ પહેરી હતી. મેલ્કિને ચશ્માં સેટ કર્યા.

‘એ જ છે.’ મેલ્કિન પહેલાં આહરોન બોલી પડ્યો.

‘અવાજ ધીમો રાખ !’ મેલ્કિને કહ્યું.

એ જ અત્તિલા હતો. એડોલ્ફ આઈકમાન. બસ છોડી તે ફૂટપાથ પર ચાલવા માંડ્યો એ વખતે ઉઝીએ પોતાની રીસ્ટ વોચમાં સેકન્ડો ગણવાનું શરૂ કરી દીધું હતું. આઈકમાન ઘરના વરંડામાં પ્રવેશ્યો ત્યાં સુધીનો કુલ સમય તેણે માપી લીધો.

પીટર મેલ્કિન બીજે દિવસે મોડી બપોરે મર્સિડિઝ બેન્ઝના

એ કારખાના તરફ જવા નીકળ્યો કે જ્યાં આઈકમાન નોકરી કરતો હતો. કારખાના નજીક બસ સ્ટોપ હતું, જ્યાંથી તેણે રૂટ નં. ૨૦૨ની બસ પકડી અને ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટની ટિકિટ લીધી. આઈકમાનને દરરોજ જે અનુભવ થાય એ તેને પ્રત્યક્ષ કરવો હતો. એકલો માણસ કલાકેક લાંબી બસ મુસાફરી ખેડે ત્યારે પ્રવાસના અંતે તેની માનસિક સ્થિતિ શી હોય એ તેને જાતઅનુભવ કરીને સમજવું હતું.

બસ સાંજના ૬:૧૦ વાગ્યે ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટ પહોંચી. જાતઅનુભવે મેલ્કિને જાણ્યું કે એકલો માણસ જાત જાતના વિચારોમાં ખોવાયેલો રહે, સ્ટોપ પર ઊતર્યા પછીયે વિચારોનો ચરખો હજી ચાલુ હોય અને ગાફેલ હાલતમાં ચાલતી વખતે પોતાની આસપાસ પણ તે ન જુએ.

વિચારોને કદાચ પડતા મૂકે તો પછી ઘરે પહોંચવા તે અધીરો બન્યો હોય, માટે પણ આસપાસ ન જુએ. આ સંજોગોમાં આઈકમાનને પિસ્તોલ કે રિવૉલ્વર કાઢવાની તક મળે એ પહેલાં તેને ઝડપી લેવાનું સહેલું હતું. મેલ્કિન ત્યાં જ સ્ટ્રીટના નાકે થોભ્યો. આજે તેણે સહેજ ખૂંધવાળા અને પગે લંગડાતા માણસનો રૉલ અપનાવ્યો હતો. ડાબા અને જમણા પગમાં ઊંચી-નીચી એડીના બૂટ પહેર્યા હતા. ચશ્માં જુદી ફેમનાં હતાં.

■ રીકાર્ડો ઉર્ફે એડોલ્ફ : ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટ ખાતેના ઘરમાં

સાડા સાતે બસનું આગમન થયું. આઈકમાન નીચે ઊતર્યો. આ માણસ પોતાની રોજિંદી આદતમાં ક્યારેક ફેરફાર કરે છે કે કેમ તે પણ મેલ્કિને જાણવું અનિવાર્ય હતું. આકસ્મિક ફેરફાર થાય તો સેકન્ડ-ટુ-સેકન્ડના ટાઈમિંગ મુજબ નક્કી કરાયેલી યોજનામાં બરાબર નાજુક ક્ષણે લોચો વાગે. સ્ટ્રીટના છેડે સામી ફૂટપાથ પર ચાલતી વખતે મેલ્કિને તેનું એકીટશે નિરીક્ષણ કર્યું. ગઈ કાલ જેવો જ પોશાક આઈકમાને પહેર્યો હતો. ચાલવાની ઢબ એ જ હતી. ગઈ કાલની જેમ જ હાથ ઑવરકોટના ખિસ્સામાં હતા--અને તે સારી વાત હતી. પિસ્તોલ કે રિવૉલ્વર સુધી તેનો હાથ તરત ન પહોંચે.

ઈસર હેરેલની સૂચના મુજબ જાસૂસો રોજેરોજ વેશપલટો કરી ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટની મુલાકાત લેતા રહ્યા. નાની અમથી બાબત પણ ધ્યાન બહાર રહે તે પોસાવાનું ન હતું. રૂટ નં. ૨૦૨ની બસ કેટલી વહેલીમોડી થાય છે, બીજા કેટલા પેસેન્જરો ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટનું બસ સ્ટોપ વાપરે છે, સાડા સાત અને પાંચ આઠ વચ્ચે આસપાસનાં કેટલાં ઘરોની લાઈટ બંધ કે

ચાલુ હોય છે વગેરે અવલોકનોની રોજિંદી ડાયરી જાસૂસોએ લખી. હેરેલે તેના આધારે પ્લાનમાં કેટલાક ફેરફારો કર્યા. દરમ્યાન ડેવિડ શેફીએ બ્યુએનોસ એરિસની ઉત્તરે અને મોટરમાર્ગે અડધા કલાકના અંતરે બેઠા ઘાટનું એક મકાન ભાડે રાખ્યું. પાટનગરમાં રહેતા તેના માલિકને ડિપોઝીટની મોટી રકમ આપી ખુશ કરી દીધો. અપહરણ પછી આઈકમાનને તત્પુરતો ગોંધી રાખવા માટે તે મકાન બહુ યોગ્ય હતું, કેમ કે તેના વિશાળ કમ્પાઉન્ડ ફરતે સવા આઠ ફીટ ઊંચી દીવાલ હતી અને વાહનો માટેનો એકમાત્ર કાયો રસ્તો મકાન કરતાં સહેજ દૂર હતો. અહીં જાસૂસોએ પડાવ નાખ્યો. યોજનાની રૂપરેખા તાજી કરી લેવા મે ૧૦, ૧૯૬૦ની રાત્રે તેમણે બધા મુદ્દા પાછા તપાસ્યા. હેરેલે બાથબાથીના દાવપેચનું થોડું રીહર્સલ પણ કરાવ્યું. આખરી નાટક બીજે દિવસે જરાય નિષ્ફળ ગયા વગર ભજવવાનું હતું.

મે ૧૧, ૧૯૬૦નો સૂરજ ઊગે તે પહેલાં ઊઝી અને મીર ઊઠી ગયા. બન્ને જણા મોટરોના ટેસ્ટિંગ માટે ઉપડ્યા. એક કલાક બાદ પાછા ફરીને સર્ટિફિકેટ આપ્યું કે બેય મોટરો ટીપટોપ હતી. મેલ્કિને તે દરમ્યાન પાછલી તરફનો ઓરડો પણ મહેમાનના ઉતારા માટે ટીપટોપ કરી નાખ્યો હતો. પલંગની ડાબી-જમણી તરફ લોખંડી પાઈપમાં અકેક હાથકડીનો અકેક ગાળિયો ફીટ કરી દીધો હતો. રાત્રે બાકીના ખાલી બે ગાળિયામાં મહેમાનનાં ડાબા-જમણાં કાંડાં પરોવવાનાં હતાં. આંધળાપાટા તરીકે વાપરી શકાતું લાંબું કપડું તેને મળ્યું નહિ, એટલે રૂમાલ વાપરવાનું તેણે નક્કી કર્યું. મહેમાનની આંખો પર રૂમાલ નાખ્યા પછી કાળાં ગોગલ્સ પહેરાવાય એટલે કામ ચાલી જાય તેમ હતું.

સાંજના ૬:૪૫ વાગ્યા. નીકળવાનો વખત થયો. ટીમની સરદારી પીટર મેલ્કિને લીધી. ઈસર હેરેલ ઠીંગણો અને જાડો હતો, માટે એ તો ટીમમાં સામેલ પણ થયો નહિ. આ જોખમી કાર્ય ઊઝી, આહરોન, મીર અને શેફી જ કરી શકે તેમ હતા. કાઈસ્લર તથા મર્સિડિઝ, એમ બે મોટરોમાં તેઓ વહેંચાયા અને બ્યુએનોસ એરિસ તરફ હંકાર્યા. રસ્તો પાંત્રીસેક મિનિટનો હતો. એ હિસાબે તેઓ મોડા નીકળ્યા હતા, પરંતુ જરૂર કરતાં સહેજ પણ વહેલા પહોંચવામાં ખતરો હતો. પ્લાન મુજબ તેમની એક મોટર કાર (મર્સિડિઝ) ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટમાં જ 'ખોટકાવાની' હતી. રસ્તા વચ્ચે તે લાંબો સમય પડી રહે તો મિકેનિકલ ડહાપણ બતાવવા કે ધક્કો મારવા ભેગા થતા પરગજુ રાહદારીઓ આખી બાજી ચોપટ કરી દે.

લગભગ ૭:૧૫ વાગે સિલેટિયા રંગની કાઈસ્લર અને કાળા રંગની મર્સિડિઝ ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટના સામસામા છેડે પહોંચી. મેલ્કિન, શેફી, મીર તથા ઊઝી મર્સિડિઝમાં ગોઠવાયા હતા. સ્ટ્રીટમાં દાખલ થયા પછી એ મોટર આઈકમાનના ઘર

અને બસ સ્ટોપની વચ્ચે થોભી, જ્યાંથી ઘર લગભગ પાંસઠ ફીટ દૂર હતું. આહરોન પોતાની કાઈસ્લરને સામા નાકે પાર્ક કરી રહ્યો હતો. વ્યવસ્થિત ગોઠવાયા પછી તેણે હેડલાઈટ અને પાર્કિંગ લાઈટ પણ બંધ કરી. કાઈસ્લરે માત્ર બેક-અપ કારનો પાઠ ભજવવાનો હતો.

મર્સિડિઝનો દરવાજો ખોલી ચશ્મેઢબ મેલ્કિન નીચે ઉતર્યો. હવામાન સખત ઠંડું હતું. દિવસે પુષ્કળ વરસાદ પડ્યો હતો. ઠેર ઠેર ખાબોચિયાં ભરાયાં હતાં. અત્યારે વરસાદ ન હતો, પણ વાદળોની મેઘગર્જના ચાલુ હતી. દર મિનિટે વીજળીના એકાદ-બે ચમકારા થતા હતા. સૂમસામ રસ્તા પર મેલ્કિન પોતાનાં ડગલાં ગણતો આગળ ચાલ્યો. ચાલીસમા ડગલે અટક્યો.

બસ ! અહીં જ તેને આઈકમાનનો ભેટો થવાનો હતો. પચાસ લાખ નરબલિ લેનારા ચમદૂતનો સાક્ષાત્કાર. મેલ્કિનની રગેરગ તપી ઊઠી. વિશ્વયુદ્ધ દરમ્યાન માર્યા ગયેલા ચહૂદી પ્રજાજનોમાં તેની અભાગી બહેન પણ સામેલ હતી. આજે લગભગ ઓગણીસ વર્ષ પછી બહેનના હત્યારાને તેણે રૂબરૂ મળવાનું હતું. આજે તે હત્યારાના પાપનો હિસાબ અધૂરો ન રહેવો જોઈએ. બહેન સહિત અડધો કરોડ ચહૂદી સ્ત્રી-પુરુષો અને બાળકોના આત્માને શાંતિ અપાવવાની નૈતિક જવાબદારી હવે મેલ્કિનના શિરે હતી. કસોટીનો સમય આવ્યો હતો.

વીજળીના ઉપરાઉપરી કડાકા બોલ્યા. ક્ષણિક અજવાળામાં મેલ્કિને જોયું તો ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટ તદ્દન સૂમસામ હતી. મર્સિડિઝ તરફ એ પાછો ફર્યો. ઊઝીને તેણે પ્રશ્ન કર્યો : ‘બહુ મોડું થયું. તને શું લાગે છે ?’

‘બસ આપણી પહેલાં આવી ચૂકી હોય તો કહેવાય નહિ.’

‘ના, અતિલા ઘરે પહોંચીને હંમેશા વધુ બે-ત્રણ લાઈટો ચાલુ કરે છે. આ તેની રોજની ટેવ છે. અત્યારે ઘરમાં એટલી બધી રોશની જણાતી નથી.’

‘તો આપણે બીજી દસેક મિનિટ રાહ જોઈએ.’ ઊઝી બોલ્યો.

—અને ત્યાં જ હેડલાઈટ મારતી રૂટ નં. ૨૦૨ની બસે ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટના સામા નાકે પ્રવેશ કર્યો. મર્સિડિઝ તરત થોડાક ફીટ આગળ વધી. અચાનક તેનું એન્જિન બંધ પડ્યું. યોજના પ્રમાણે એન્જિન ખોટકાવાનું જ હતું. મર્સિડિઝથી બસ સ્ટોપ હવે સહેજ આગળ તરફ હતું, જ્યારે આઈકમાનનું ઘર

■ શિકારી ગરૂડની માફક કુસ્તીબાજ મેલ્કિને એકાએક આઈકમાન પર તરાપ મારી !

સહેજ પાછળ તરફ હલુ પડી નીચે ઉતર્યો. ગાડીનું બોનેટ ખોલ્યું. મેલ્કિન ઉતાવળ પગલે આઈકમાનના ઘરની ટિરાનાં બહુ દૂર સુધી ગયો, જ્યાંથી ધીમા પગલે તે પાછો વળ્યો. ઈવનિંગ વૉક લેતો હોય તેમ ચાલ અત્યંત ધીમી રાખી. બસમાંથી કાળી આકૃતિ નીચે ઉતરી. એ જ આઈકમાન યાને કે રીકાર્ડો કલેમેન્ટ યાને કે અતિલા ! બસ રવાના થયા બાદ રસ્તો ફરી અંધારિયો તેમજ સૂમસામ બન્યો. હવે આઈકમાનના બૂટના ઠપકારા પણ મેલ્કિન સાંભળી શકતો હતો. બન્ને વચ્ચે અંતર ઘટવા લાગ્યું. પચાસ ફીટ, પચ્ચીસ ફીટ, પંદર ફીટ અને છેવટે પાંચ ફીટ !

‘ઉન મોમેન્ટિતો, સિન્યોર !’

મેલ્કિને ‘એક મિનિટ સર !’ એવું કહેવા માટે ગોખી રાખેલું સ્પેનિશ વાક્ય ઉચ્ચાર્યું.

આઈકમાન અટક્યો. સામસામી આંખો મળી. આકાશમાં વીજળીના બે-ત્રણ ઝબકારા સામટા થયા, જેના અજવાળામાં તદ્દન અપરિચિત માણસનો ચહેરો દેખાતા આઈકમાન જરા ડઘાયો. એક ડગલું પાછળ હટ્યો. કરાટે-કુસ્તીનો અઠંગ દાવબાજ મેલ્કિન તરત લપક્યો. શિકારને ઓચિંતી પલટી આપી બાવડાંના સકંજામાં લીધો. પછવાડેથી બાથ ભીડી. બન્ને જણા નીચે પટકાયા. મેલ્કિન ગંદા કીચડના અનેક સેન્ટિમીટર જાડા થરમાં પીઠભર ખૂંપ્યો. ડાબા હાથ વડે તેણે આઈકમાનની ગરદન ફરતે ભરડો જમાવ્યો હતો. ફંદો મજબૂત હતો. આઈકમાનનો દમ ઘૂંટાવા લાગ્યો, છતાં તેણે રાત્રિની શાંતિને ચીરી નાખતી ચીસ પાડી. મેલ્કિને તરત વધુ ભીંસ આંપી તેની સ્વરપેટી પર દબાણ વધાર્યું અને બોલ્યો : ‘ખોટી કોશિશો ન કર, બદમાશ ! આજે તારો ખેલ પૂરો થયો છે.’

આઈકમાન છૂટવા માટે ખૂબ મથ્યો, પણ મર્સિડિઝનું બોનેટ વાસીને દોડતા આવેલા મીરે તેને વધુ મોકો ન આપ્યો. શિકારના બન્ને ટાંટિયા તેણે પકડ્યા. મેલ્કિને શિકારના મોંમાં રૂમાલનો ડૂંચો ખોસી દીધો અને જેમ તેમ પોતે ઊભો થયો. ઊઝીએ મર્સિડિઝનો પાછલો દરવાજો ખોલી ટીંગાટોળીમાં બેયને મદદ કરી. સામાનના પોટલાની જેમ શિકારને પાછલી સીટ પર ખડકી દેવામાં આવ્યો. મેલ્કિને તેના પર કાળો ધાબળો નાખી દીધો. મર્સિડિઝ જોરદાર પિક-અપ લેતી ભાગી. પાંત્રીસેક સેકન્ડમાં તો બધો ખેલ પતી ગયો અને ગેરિબાલ્ડી સ્ટ્રીટમાં વળી પાછો સોપો પડી ગયો.

કડક હતી. નાકાબંધી જેવા કન્ટ્રોલ પોઈન્ટ નજીક બે આર્જેન્ટાઈન ચોકિયાતો આડા ઉતર્યા. બન્નેના હાથમાં મશીનગન હતી. આહરોને મોટર રોકી.

‘ઈઝરાયેલ !’ તેણે મોટરના બોનેટ પરના રાષ્ટ્રધ્વજ તરફ આંગળી ચીંધતા કહ્યું. ચોકિયાતો મોટરની બેય પડખે બારી પાસે આવ્યા. પાછળની સીટના બે પાયલટો તરફ જોયું. ડૉક્ટરે આઈકમાનને સહેજ ઢંઢોળ્યો, એટલે તે જરા સજાગ બન્યો. કંઈક ન સમજાય એવું તે બબડ્યો.

‘આને શું થયું છે ?’

‘જવા દો એની વાત ! ઉજવણીના મૂડમાં એણે વધુ પડતો દારૂ ઢીંચ્યો છે.’

‘ઠીક છે. આગળ વધો.’ ચોકિયાતે નાકાબંધીનો ઝાંપો ખોલવા સંકેત કર્યો.

આહરોને તરત એક્સિલરેટર દાબ્યું. બ્રિટાનિયા લગભગ બસસો મીટર છેટે હતું. મોટર તેની નજીક થોભી કે તરત અલ એલના પાયલટો તેને ઘેરી વળ્યા. આઈકમાનને છાવરી લેવાયો અને બહાર કાઢવામાં આવ્યો. ટોળીમાં હવે કયો પાયલટ નકલી અને કયો અસલી તે પરખાય તેમ ન હતું. આઈકમાન લથડિયાં ખાતો હતો. ટોળીની બરાબર વચ્ચેવચ્ચ તેને રાખી બધા પાયલટો બ્રિટાનિયા વિમાનની સીડી તરફ ચાલ્યા. વિદેશી મહેમાનોના દરેક વિમાનની સુરક્ષા માટે આર્જેન્ટિના સરકારે પાર્કિંગ એરિયામાં પોલીસનો બંદોબસ્ત ગોઠવ્યો હતો, એટલે પોલીસને શંકા ન જાય એ રીતે પાયલટો આઈકમાનને ટેકો આપી ટટ્ટાર રાખતા હતા. એક પાયલટ તેની જોડે વાતચીત પણ કરતો રહ્યો. અલબત્ત, વાતચીતનો ટ્રાફિક વન-વે હતો ! આઈકમાન બોલવાના હોશમાં ન હતો. વિમાનના ફર્સ્ટ-ક્લાસ વિભાગની સીટ પર બેસતાવેંત તેણે માથું એક તરફ ઢાળી દીધું. ડાબી સીટ પર ડૉક્ટર ગોઠવાયો. ફરી તેણે પમ્પનું બટન દાબી કેફી દવાનો મંદ ડોઝ આઈકમાનના રક્તપ્રવાહમાં દાખલ કર્યો. બીજા પાયલટો આજુબાજુમાં મનફાવતી સીટ પર બિરાજ્યા. ઈઝરાયેલના મુખ્ય પ્રતિનિધિ અબ્બા ઈબ્રાહમનો મોટર કાફલો હજી ઍરપોર્ટ આવ્યો ન હતો.

જલદી આવે તો સાફ ! સૌની ધીરજ ખૂટી હતી. પરંતુ મોટર કાફલો આવે તે પહેલાં આર્જેન્ટિના સરકારની બે મોટરો હેડ લાઈટ ચમકાવતી ટપકી પડી. નીચે સીડી પાસે રાહ જોતા અલ એલના મુખ્ય પાયલટને ફાળ પડી. કંઈક અજૂગતું બનવાનું કે શું ? વિમાનમાં બેઠેલા પોતાના કૉ-પાયલટને તેણે વૉકી-ટોકી દ્વારા કશીક સૂચના આપી.

પરંતુ એ ખોટો ડર્યો. આર્જેન્ટિના સરકારના અમલદારો તો ઈઝરાયેલી પાયલટો માટે સુવેનિયર અને સિક્કા લાવ્યા હતા. સ્વાતંત્ર્ય દિનની વર્ષગાંઠ નિમિત્તે શુભેચ્છાના પ્રતીકરૂપે સૌને તેઓ હાથોહાથ ભેટ આપવા માગતા હતા. પણ બ્રિટાનિયામાં તેઓ ગયા ત્યારે બધા પાયલટોને તેમણે ઘસઘસાટ

ઊંઘતા ભાળ્યા ! વૉકી-ટોકીની જ તે અસર હતી. કોઈ ઊંઘવાન હાથોહાથ ભેટ લેવા માટે હવે જાગે પણ ખરો ? બધા જાગ્યા થાય અને માત્ર આઈકમાન ઘોરતો રહે એ પોસાવાનું ન હતું કેમ કે આર્જેન્ટિનિયન યજમાનો તે એકલાને તો જગાડવાનું ચોક્કસ આગ્રહ રાખે.

સરકારી અમલદારો સોગાદોના બોક્સ મુખ્ય પાયલટને સુપરત કરી જતા રહ્યા. થોડી વારે અબ્બા ઈબ્રાહમ પધાર્યા અને ત્યાર પછી થોડી વારે બ્રિટાનિયાનાં પ્રોપેલર એન્જિનો ચાલુ થયાં. ઍરપોર્ટના કન્ટ્રોલ ટાવરનું કલીઅરન્સ મળ્યું, એટલે વિમાને રન-વેના છેડે પહોંચી ટૅક-ઓફ માટે દોટ મૂકી રાત્રિના આકાશમાં ચડી ગયું.

—અને સૌનો અદ્ધર ચડેલો જીવ નીચે બેઠો. ‘ઍપરેશન અતિલા’ કામિયાબ ! અલવિદા આર્જેન્ટિના ! સામાન્ય રીતે કો’ક ગુનાખોર બદમાશ એકાદ વિમાનને હાઈજેક કરે, પણ અહીં વિમાન જ બદમાશને હાઈજેક કરી ગયું.

‘નીકળી ગયા એ લોકો. અતિલા પણ ગયો.’ ઍરપોર્ટથી પાછા ફરેલા ઉઝીએ ખુશાલી વ્યક્ત કરતાં મેલ્કિનને તેમજ ઈસરને કહ્યું.

‘કંઈ તકલીફ નડી ?’ ઈસરે પૂછ્યું.

‘કોઈ જ નહિ ! બધું આપણી યોજના મુજબ પત્યું. આપણે ખરેખર નસીબદાર છીએ.’

‘નસીબદાર નહિ.’ મેલ્કિને બરાડો નાખ્યો. ‘આપણે નીડર છીએ. વિશ્વયુદ્ધમાં નસીબે આપણા માટે શું કર્યું ? અતિલાના ભરોસે છોડી દીધા...’

‘બસ !’ ઈસર હેરેલે તરત જ મેલ્કિનને શાંત પાડ્યો. ‘અહીંથી ભાગવાની તૈયારી કરો.’

એ સમયે રાત્રિના ૩:૦૦ વાગ્યા હતા. આર્જેન્ટિનાની હવાઈ સરહદને ઓળંગી બ્રિટાનિયા ઍટલાન્ટિક મહાસાગર ઉપર હવે ઊડતું હતું. ઈઝરાયેલ સુધીનું વણથંભ્યું ઊડ્યન કરવા જેટલી બ્રિટાનિયામાં ક્ષમતા ન હતી. ઍટલાન્ટિકના સામે કાંઠે આફ્રિકા પહોંચી તરત નવું બળતણ લેવું રહ્યું. હાઈજેકિંગનો ભાંડો એ પહેલાં જો ફૂટી જાય તો આર્જેન્ટિનાનું હવાઈદળ બ્રિટાનિયાને આંતરી લેવા માટે પોતાનાં ફાઈટર વિમાનોની ટુકડી અચૂક મોકલે અથવા તો બ્રિટાનિયાને નવું બળતણ આપનાર દેશને સાવધાન કરી દે. આથી મોસાદને પશ્ચિમ આફ્રિકાનો ડકાર નામનો દેશ રીફ્યુલિંગ માટે સલામત જણાયો જ્યાં ફ્રાન્સની સત્તા હતી. આગોતરી સૂચના આપ્યા વગર જ વિમાન ત્યાં ઊતર્યું. ફ્યુલ ટેન્ક ભરી અને પછી દિશા પકડી સીધી ઈઝરાયેલની !

આ તરફ બ્યુએનોસ એરિસમાં સૌ જાસૂસોએ પોતાનો બનાવટી પાસપોર્ટ વાપરી આર્જેન્ટિના છોડ્યું, પણ પ્લેનની ટિકિટ મેળવવામાં મેલ્કિન અને ઉઝી બાકાત રહી ગયા. બુકિંગ

ન મળ્યું, એટલે ટ્રેન પકડી તેઓ પડોશી દેશ ચીલીના પાટનગર સાન્તિયાગો પહોંચ્યા. સાન્તિયાગોથી પણ ટિકિટ અઠવાડિયા પછીની મળી. એક હોટલમાં તેમણે ધામા નાખ્યા. સાંજે બન્ને જણા રસ્તા પર લટાર મારવા નીકળ્યા ત્યારે તેમણે એક માણસને છાપું વાંચતા દીઠો. મથાળામાં એક ચોંકાવનારો શબ્દ મોટા અક્ષરે લખ્યો હતો : આઈકમાન.

મેલ્કિન ખરેખર ચોંક્યો. તરત છાપાની દુકાન શોધી

કાઢીને તેણે નકલ ખરીદી. ‘આઈકમાન’ શબ્દના અંગ્રેજી જેવા મૂળાક્ષરો તે ઓળખી શકેલો, પણ સ્પેનિશ ભાષા તેને આવડતી ન હતી. ઉઝીએ તેને અનુવાદ ટૂંકમાં કહી સંભળાવ્યો :

‘ઈઝરાયેલના જાસૂસો નાઝી ગુનેગાર એડોલ્ફ આઈકમાનને હાઈજેક કરી ગયા છે. આઈકમાન હવે ઈઝરાયેલની કસ્ટડીમાં છે...’

વાત આટલી જલદી કેમ જાહેર થઈ? શું આર્જેન્ટિનાને ખબર પડી ચૂકી હતી? નહિ, વડા પ્રધાન બૅન ગુરિઅને જ રાષ્ટ્રજોગ જાહેરાત કરી ઈઝરાયેલી પ્રજાજનોને ખુશખબર આપ્યા હતા. મેલ્કિન જેવા એજન્ટો સહીસલામત પાછા ફરે ત્યાં સુધી તેઓ ધીરજ રાખી શક્યા.

વિશ્વ આખામાં સનસનાટી મચી. ઈઝરાયેલી જાસૂસોના પરાક્રમે બધા દેશોને સ્તબ્ધ કરી દીધા. ઘોરખોદિયાની જેમ ક્યાંના ક્યાં પહોંચી ગયા અને ભૂગર્ભમાં સંતાયેલા આઈકમાનને પંજામાં ઝડપી લીધો ! ઈઝરાયેલ પર અનેક દેશો આફ્રિન થયા, પણ એપ્રિલ ફૂલ બનેલી આર્જેન્ટિના સરકારે ધમપછાડા મચાવ્યા. સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થામાં (યુનોમાં) ફરિયાદ કરી. ઈઝરાયેલ બંદીવાન આઈકમાનને તાબડતોબ પાછો આર્જેન્ટિનાના હવાલે કરી દે એવો દુરાગ્રહ પકડ્યો. ઈઝરાયેલે સાચે જ આર્જેન્ટિનાની સ્વાયત્તાનો ભંગ કર્યો હતો. ચાંચિયા-ગીરી જેવું પગલું ભર્યું હતું, છતાં હવે તો કબજો બળવાન !

ઈઝરાયેલની ખાસ અદાલતમાં એપ્રિલ ૧૧, ૧૯૬૧ના રોજ એડોલ્ફ આઈકમાન સામે મુકદ્દમો શરૂ થયો. બૂલેટપ્રૂફ કાયની બંધ કેબિન વચ્ચે તેને ખડો કરવામાં આવ્યો, કેમ કે ઘણા યહૂદીઓ તેને મારી નાખવા તત્પર હતા. વિશ્વયુદ્ધમાં અનેકે પોતાનાં આપ્તજનો ગુમાવ્યાં હતાં, માટે તેમનો ક્રોધ સંજોગે ન હતો. આઈકમાન વતી કેસ લડવા માટે જર્મનીનો પ્રખ્યાત નાઝીવાદી વકીલ ડૉ. રોબર્ટ સર્વેટિયસ હાજર થયો

■ ઈઝરાયેલી કોર્ટમાં કેદી આઈકમાનને કાયની કેબિનમાં ખડો કરાયો

હતો. ઈઝરાયેલી સરકારે પોતે તેને ફી તરીકે ૨૫,૦૦૦ ડૉલર ચૂકવ્યા હતા. ન્યાયની વાત હતી. આઈકમાન એકલો પડી જાય તે યોગ્ય નહિ.

મહિનાઓ સુધી કેસ ચાલ્યો. આઈકમાને તે દરમ્યાન એકનું એક રટણ ચાલુ રાખ્યું : ‘હિટલરે મને હુકમ આપેલો, જેનું પાલન કરવું તે મારી ફરજ હતી. તમે પણ તમારા ઉપરીના ફરમાનનો અમલ કરો છો કે નહિ? ફરજને વળગી રહેવું એ ગુનો નથી. હું નિર્દોષ છું.’

‘ધારો કે મારો ઉપરી અધિકારી મને એક નિર્દોષ માણસનું ખૂન કરવા જણાવે તો મારે શું એનું ખૂન કરી નાખવું?’ ન્યાયાધીશે પૂછ્યું.

‘પણ યહૂદીઓ નિર્દોષ ન હતા. જર્મનીને તેમણે પાયમાલ કરી નાખેલું.’

‘પણ બદલામાં તમે જે કર્યું તેનો પસ્તાવો થાય છે તમને?’

‘નહિ.’ આઈકમાન મક્કમ રહ્યો.

ઈઝરાયેલનું ન્યાયતંત્ર મોટે ભાગે મૃત્યુદંડની સજા ફરમાવતું ન હતું. ખૂનીને માત્ર જન્મટીપ અપાતી હતી. આમ છતાં અદાલતે ડિસેમ્બર ૧૫, ૧૯૬૧ના દિવસે આઈકમાનને મોતની સજાનો ચૂકાદો સંભળાવ્યો. એ પછી ઘણા વખતે મે ૩૧, ૧૯૬૨ના રોજ ફાંસીનો માંચડો તૈયાર કરવામાં આવ્યો. ગાળિયો નાખવામાં આવે તે પહેલાં ચહેરા પર કાળો બુરખો પહેરવાની આઈકમાને ચોખ્ખી ના પાડી દીધી. આ નાઝીના છેલ્લા શબ્દો હતા : ‘જર્મની અમર રહો !’

બે કલાક પછી કારાવાસના યોગાનમાં જ આઈકમાનના મૃતદેહનો અગ્નિસંસ્કાર કરી દેવાયો. ઈઝરાયેલી વાયુસેનાના એક વિમાને બીજે દિવસે ભૂમધ્ય સમુદ્ર પર તેની રાખ વિખેરી દીધી. નાઝી હત્યારાને દફન કરી કબર બનાવાય નહિ, કેમ કે વખત જતાં હિટલરના અમુક ટેકેદારો તેને પવિત્ર માનવા લાગે. ઈઝરાયેલ પર નાઝી હત્યારાની રાખ પણ વેરી શકાય નહિ, કેમ કે યહૂદી લોકોની માતૃભૂમિ અપવિત્ર બને.

ઈસર હેરેલ, પીટર મેલ્કિન, રાફેલ ઝુર, ડેવિડ શેફી, મીર, ઉઝી, આહરોન વગેરે જાસૂસોએ સ્વદેશ પાછા ફર્યા બાદ પોતાના ‘ઓપરેશન અતિલા’નો જે છેલ્લો રીપોર્ટ આપ્યો તે એડોલ્ફ આઈકમાનની યાને કે રીકાર્ડો ક્લેમેન્ટની ફાઈલમાં મૂક્યા પછી વર્ષો જૂની અને વર્ષોવર્ષ જાડી બનતી રહેલી તે ફાઈલ હંમેશ માટે બંધ થઈ. ■

જૂન, ૧૯૬૭. ૫ સિક્સ ડે વૉર : બળ + બુદ્ધિ = જ્વાલંત વિજય !

એક તરફ ઈઝરાયેલ, જેની વસ્તી ૨૬ લાખ જેટલી હતી. બીજી તરફ આઠ મોટા આરબ દેશો, જેમની કુલ વસ્તી ૬ કરોડ કરતાં ઓછી ન હતી. આરબ સૈન્યો કરતાં અડધું લશ્કરી સંખ્યાબળ ધરાવતા અને ત્રીજા ભાગનો શસ્ત્રસરંજામ ધરાવતા ઈઝરાયેલે છતાં પણ ૧૯૬૭માં સિનાઈના રણમાં વિજયધ્વજ ખોડ્યો--અને તે પણ માત્ર છ દિવસમાં !

૫ સિક્સ ડે વૉર.

ઈતિહાસમાં હંમેશ માટે લખાયેલું અને ખુદ ઇતિહાસને હંમેશ માટે જુદી રીતે લખનાર યુદ્ધ.

નામ જ એવું છે કે કાને પડતાવેંત રોમાંચ જાગે. ઈઝરાયેલે તેના કરતાં અનેકગણા બળવાન આરબ દેશોને ફક્ત છ દિવસમાં રેગિસ્તાનની ધૂળ ફાકતા કેવી રીતે કરી દીધા તેની કથા જાણવાનીયે તત્પરતા જાગે. કથા અદ્ભુત છે. પહેલેથી છેલ્લે સુધી ચિલર છે. કાલ્પનિક વૉર-સ્ટોરીને તો ક્યાંય ઝાંખી પાડી દે છે. આમ છતાં તેનું યાદગાર બનેલું શીર્ષક અમુક હદે સાચું નથી--અથવા તો યોગ્ય નથી. ઈઝરાયેલ v/s આરબોનું સશસ્ત્ર યુદ્ધ જૂન ૫, ૧૯૬૭ ના રોજ આરંભાયું તે વાત ખરી, કેમ કે ઈઝરાયેલી ઍર ફોર્સનાં ગરુડરાજ જેવાં બોમ્બર વિમાનો એ દિવસે સવારે ઈજિપ્ત, સિરિયા અને જોર્ડન પર ત્રાટક્યાં. ભૂમિમોરચે તથા સમુદ્રીમોરચે તરત ગોલંદાજનો તુમુલ સંગ્રામ શરૂ થયો, જે માત્ર છ દિવસ ચાલ્યો.

પરંતુ શસ્ત્રો વડે ખેલાય તેને જ શું યુદ્ધ ગણવાનું ? ઈઝરાયેલની ત્રણેય લશ્કરી પાંખોના જવાનો ભલે જૂન ૫, ૧૯૬૭ ના દિવસે યુદ્ધના મેદાને પડ્યા, પણ ઈઝરાયેલની ગુપ્તચર સંસ્થા મોસાદના જાસૂસોએ પોતાનો છૂપો જંગ તો '૫ સિક્સ ડે વૉર'ના ઘણા વખત પહેલાં શરૂ કરી દીધો હતો. બરાબર ચાર વર્ષ અગાઉ, જ્યારે મહિનો જૂન હતો અને વર્ષ ૧૯૬૩નું

હતું. સ્થળ હતું : ઈઝરાયેલનું પાટનગર તેલ અવિવ, જ્યાં વડા પ્રધાન લેવી એસ્કોલે ડિકેન્સને લગતા મુદ્દા ચર્ચવા મિટિંગ યોજી હતી. મોસાદનો નવો મુખ્ય નિયામક જનરલ મીર એમિત પણ મિટિંગમાં સામેલ હતો.

પિસ્તાલીસ મિનિટ પછી સૌ છૂટા પડ્યા. ઈઝરાયેલી ઍર ફોર્સના સેનાપતિ જનરલ એઝર વેઈઝમાન જોડે હાથ મિલાવી ગૂડ બાય કરતી વખતે મીર એમિત બોલ્યો :

‘કઈ રીતે હું તમને મદદરૂપ બની શકું એ મને ખબર નથી, એટલે મોસાદને ચીંધવા જેવું કામ સૂઝે ત્યારે તમે જ સીમેથી મારો સંપર્ક કરજો.’

‘એક કામ છે.’ વેઈઝમાને કહ્યું. ‘પણ મુશ્કેલ છે.’

‘અશક્ય હોય તો પણ શું ?’ મીર એમિતે જવાબ દીધો. ‘કહી નાખો.’

‘મારી વાયુસેનાને મિગ-૨૧ની જરૂર છે. માત્ર એક નંગ જોઈએ. ઈજિપ્તનું, સિરિયાનું કે પછી ઈરાકનું ! બોલો, હાજર કરી શકો છો ?’

જનરલ એમિતને પળભર તો થયું કે તેણે દોઢ ડહાપણ ન દાખવ્યું હોત તો સારું હતું. દુશ્મન આરબ દેશોનું સુપરફાઈટર તફડાવવું એ પડોશીની વાડીનાં શું રીંગણાં તોડી લાવવા જેવું કામ હતું ? વેઈઝમાન

■ મોસાદના
દ્વિતીય વડા :
મીર એમિત

જનરલના દરજ્જાનો અફસર હોવા છતાં આટલી સાદી વાત સમજે નહિ? ઈજિપ્તના, સિરિયાના કે ઈરાકના એકાદ હવાઈમથક પર ફૌજ પહેરા વચ્ચે સુરક્ષિત રાખવામાં આવેલા મિગ-૨૧ને ચોરવું, હવાઈ સીમાડાને પાર કરવા અને સેંકડો યા હજારો કિલોમીટરનો પ્રવાસ ખેડી હેમખેમ ઈઝરાયેલ પહોંચવું...! નહિ, એ બધું કાલ્પનિક નવલકથામાં બને; વાસ્તવિક જીવનમાં નહિ. વાયુસેનાપતિ સમક્ષ ઑફર મૂકી એ જ ભૂલ કરી.

ખરું જોતાં ભૂલને બદલે લાચારી હતી. ઈસર હેરેલ નામનો ઈંગ્લેન્ડ જાસૂસ મીર એમિતની પહેલાં મોસાદનો નિયામક હતો, જેના માર્ગદર્શન હેઠળ મોસાદે કેટલાંય હેરતજનક પરાક્રમો કર્યા હતાં. બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન ૫૦,૦૦,૦૦૦ ચહૂદી સ્ત્રી-પુરુષોનો અને બાળકોનો ભોગ લેનાર હિટલરની નાઝી ટુકડીના અફસર એડોલ્ફ આઈકમાનને પણ ઈસર હેરેલે આર્જેન્ટિનામાંથી પકડી

ઈઝરાયેલની જનતા સામે ખડો કર્યો હતો અને છેવટે ફાંસીના માંચડે પહોંચાડ્યો હતો. હેરેલ રિટાયર થયો તે પછી સેનાપતિઓ જરાક ચિંતામાં પડ્યા. જનરલ એમિતની ચાતુરી, કુશળતા અને ખુમારીનો તેમને બહુ અંદાજ ન હતો. આથી જનરલને થયું કે વહેલીતકે એકાદ પરાક્રમ કરી દેખાડીએ! વાયુસેનાપતિ જનરલ વેઈઝમાન સમક્ષ એટલે જ તેણે સામે ચાલીને ઑફર મૂકી.

વેઈઝમાને ઑફર સ્વીકારી તદ્દન અશક્ય કામ શા માટે ચીંધું? ઈઝરાયેલના સંરક્ષણની દ્રષ્ટિએ જોવા બેસો તો એ વળી જુદી રીતે લાચાર હતો. ઈજિપ્ત, જોર્ડન, ઈરાક, સિરિયા

વગેરે સહિત બધા આરબ દેશો પશ્ચિમ એશિયાના નકશા પર ઈઝરાયેલનું નામોનિશાન ભૂંસી નાખવા માગતા હતા. ઈજિપ્તના પ્રમુખ ગમાલ આબ્દેલ નાસેર ૧૯૫૬માં પોતાની રીતે ઈઝરાયેલને પાઠ ભણાવવાની કોશિષ કરી ચૂક્યા હતા. રાતા સમુદ્ર અને ભૂમધ્ય સમુદ્રને જોડતી સુએઝ નહેરને તેમણે ઈઝરાયેલી જહાજો માટે બંધ કરી દીધી હતી. ઈઝરાયેલના દક્ષિણ છેડે આવેલું વ્યાપારી બંદર ઈલાત ત્યારે સાવ વિખૂટું પડી ગયું હતું. (આગામી પાને નકશો જુઓ.) અહીં લાંગરેલાં માલવાહક જહાજોએ ઉત્તરનાં હાઈફા જેવાં બંદરો સુધીનો ટૂંકો પ્રવાસ આફ્રિકાના દક્ષિણ છેડે કેપ ઑફ ગૂડ હોપના માર્ગે ખેડવાનો વારો આવ્યો. વ્યાપારી જહાજોને એટલા પ્રવાસનો ખર્ચ રવડે જ નહિ. ઈઝરાયેલની લશ્કરી

■ જનરલ એઝર વેઈઝમાન : ઈઝરાયેલી હવાઈદળનો બાહોશ સેનાપતિ

હાલત પણ નાજૂક બની. નૌકાકાફલાના બે ભાગ પડી ગયા. ઉત્તરની મનવારો ઉત્તરે રહી અને દક્ષિણની દક્ષિણે! આ સંજોગોમાં તંગદિલી સતત વધ્યા કરીને મામલો યુદ્ધ સુધી પહોંચે તો થાય શું?

ઈજિપ્તનું લશ્કર પૂરું શસ્ત્રસજ્જ હતું. લડાઈ માટે પ્રમુખ નાસેરે સંપૂર્ણ તૈયારી રાખી હતી. ઈઝરાયેલે કેટલાંક બ્રિટિશ અને ફ્રેન્ચ શસ્ત્રો મંગાવવાં પડ્યાં. આ બન્ને દેશોએ આર્થિક મદદ પણ મોકલી. લડાઈનો જેવો આરંભ થયો કે તરત સૈનિકો પણ મોકલ્યા. ઈઝરાયેલી બખ્તરિયા દળ સિનાઈના રેગિસ્તાનમાં ઈજિપ્શિયન ટેન્કોના ભુક્કા કાઢતું છેક સુએઝ નહેર લગી પહોંચ્યું. નહેરના આરબ સંચાલકોને હાંકી

કાઢી તેનું સંચાલન પોતાના હાથમાં લીધું.

ઈજિપ્તનો કારમો પરાજય થયો અને તેના પ્રમુખ નાસેરની હાલત નાજૂક બની, કેમ કે સુએઝમાં પોતાનો જહાજ ટ્રાફિક ચલાવતા બધા દેશો તેમના પર દબાણ કરવા લાગ્યા. યુદ્ધવિરામ સ્વીકારવાની તેમને ફરજ પાડી. ઈઝરાયેલ માટે પણ નહેર ખુલ્લી રાખવા જણાવ્યું અને ફરી છમકલું ન થાય એટલા ખાતર સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંસ્થાનાં અમુક શાંતિદળોનો ત્યાં કાયમી પડાવ રહે એ જાતનો બંદોબસ્ત ગોઠવવા પ્રમુખ નાસેર પાસે કબૂલાત લીધી. ઈજિપ્તની તદ્દન અકબંધ રીતે કબજે લીધેલી ૧૨૫ રણગાડીઓ સાથે ઈઝરાયેલનાં વિજેતા બખ્તરિયાં દળો સ્વદેશ પાછાં ફર્યા!

■ શિન બેતનો તથા મોસાદનો ભુતપૂર્વ વડો ઈસર હેરેલ

ઉપરાઉપરી બે વખત હારેલો દુશ્મન ત્રીજી વખત સળવળાટ કરવાની હિંમત ન દાખવે, પરંતુ અહીં તેના કરતાં અવળું જ બન્યું. ઈઝરાયેલને ૧૯૫૬ના યુદ્ધમાં બ્રિટન તથા ફ્રાન્સે લશ્કરી સહાય કરી, માટે તેમના કટ્ટર શત્રુ સોવિયેત સંઘે ઈજિપ્તને શસ્ત્રો સસ્તા દામે આપ્યાં. ઈરાકે તેમજ સિરિયાએ પણ સોવિયેત એટલે કે રશિયન બનાવટનો પુષ્કળ શસ્ત્રસરંજામ ખરીદ કર્યો. રશિયાનાં મિગ-૧૭ વિમાનો, સેમ-૨ પ્રકારનાં સરફેસ-ટુ-એર મિસાઈલ, ટી-૫૪ અને ટી-૫૫ રણગાડીઓ, ૧૨૨ એમ.એમ.ના વ્યાસવાળી તોપો, બઝૂકાં, તુપલોવ-૧૬ પ્રકારનાં બોમ્બર વિમાનો, ઓસા વર્ગની મિસાઈલ બોટ વગેરે અનેક જાતનાં શસ્ત્રોનો ઢગ એ ત્રણ આરબ દેશોમાં ખડકાયો.

ઈજિપ્તે તો કેટલાક રોકેટશાસ્ત્રી જર્મનોને આકર્ષક પગારે રોકી અલ કાહિરા (The

Cairo) નામનું દૂરગામી મિસાઈલ પણ છૂપી રીતે બનાવડાવ્યું. આ જર્મનો બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન હિટલરના નાઝી પક્ષમાં હતા અને નાઝી સૈન્ય માટે V2 પ્રકારનાં રોકેટો તૈયાર કરતા હતા. હિટલરની માફક તેમને પણ યહૂદીઓ પ્રત્યે નફરત હતી. ઈજિપ્તને કદાચ એટલે જ તેમણે પોતાના જ્ઞાનનો લાભ આપવાનું નક્કી કર્યું હતું.

ગુપ્તતા એટલી સજ્જડ કે મોસાદના જાસૂસોને તેની ગંધ છેવટ સુધી ન પહોંચી. ઈજિપ્તના પાટનગર કૈરોમાં (કાહિરામાં) મોસાદે જાસૂસીનું બહુ મોટું નેટવર્ક સ્થાપેલું, છતાં પ્રવાહી બળતણ ધરાવતું અલ કાહિરા મિસાઈલ ક્યારે અને ક્યાં બન્યું તે ખબર પડી નહિ. જુલાઈ ૨૧, ૧૯૬૨ના રોજ કૈરોમાં લશ્કરી પરેડ વખતે પ્રમુખ નાસેરે તેને જાહેરમાં પ્રદર્શિત કરાવ્યું ત્યારે જગતના ઘણા દેશો ચોંકી પડ્યા. ઈઝરાયેલને તો સજ્જડ આંચકો લાગ્યો. બીજા વિશ્વયુદ્ધના નાઝી હત્યારા એડોલ્ફ આઈકમાનને ફાંસી પર લટકાવવામાં આવ્યો તે વાતને માંડ પોણા બે મહિના થયા હતા, ત્યાં બીજા નાઝી પલીતો વળી ક્યાં ફૂટી નીકળ્યા? વાત ૧૯૬૨ની, માટે સ્વાભાવિક રીતે મોસાદનો નિયામક હજી ઈસર હેરેલ હતો. રાતોરાત તેણે જાસૂસોની અલાયદી ટીમ રચી. ઈજિપ્તના રહીશો અને જર્મનીના રહીશો વચ્ચે ચાલતા ટપાલવ્યવહારને તેણે જાસૂસીનું નિશાન બનાવવાનું નક્કી કર્યું. મ્યુનિક, બોન, ફ્રેન્કફર્ટ, બર્લિન અને સ્ટટગાર્ટનાં એરપોર્ટ પર હેરેલના ગુપ્તચરો લાગવગ

વાપરીને કે લાંચ આપીને શંકાસ્પદ ટપાલો તપાસવા લાગ્યા. ઘાસની ગંજમાં ખોવાયેલી બારીક સોંચને શોધી કાઢવા જેવું પળોજણિયું કામ આખરે ફળ્યું. જર્મનીમાં મોસાદના એજન્ટ ઝવી માલ્થિને ટપાલનું એક પરબીડિયું ઢીઠું. ઈજિપ્તના કૈરોવાસી નાગરિકના સરનામે એ પરબીડિયું મોકલનારનું નામ પ્રો. વૂલ્ફગેંગ પિલ્ઝ હતું. આ નામ મોસાદ દ્વારા ઝવી માલ્થિનને અપાયેલા બ્લેક લિસ્ટ પર હતું—એટલે કે પ્રો. પિલ્ઝ ભુતપૂર્વ નાઝી હતો. પરબીડિયાના નીચલા ભાગે લખ્યા મુજબ તે જર્મન શહેર કોલોનમાં રહતો હતો.

ઈસર હેરેલને સગડ મળ્યાનો સાંકેતિક મેસેજ

ઈઝરાયેલની ધોરીનસ જેવું ઈલાત

■ ઈજિપ્તના પ્રમુખ ગમાલ આબ્દેલ નાસેર

પાઠવ્યા બાદ ઝવી માલ્થિન ભરેલી રિવૉલ્વર, મિનિ કેમેરા અને ઘરફોડીનાં ઓજારો સાથે કોલોન પહોંચ્યો. રોકેટશાસ્ત્રી પ્રો. વૂલ્ફગેંગ પિલ્ઝની લેબોરેટરી શોધી કાઢી. માલ્થિને જોયું કે દિવસભરના કામને અંતે મોડી સાંજે પ્રોફેસર લેબોરેટરી બંધ કરી રવાના થાય તે પછી ડોબરમેન જાતનો પડછંદ કૂતરો આખી રાત કમ્પાઉન્ડમાં ચોકી ભરતો હતો. એક રાત્રે માલ્થિને ઘેનની દવા ભેળવેલા બિસ્કીટ વડે તેની ચાર કલાક પૂરતી છુટ્ટી કરી, તાળું ખોલી લેબોરેટરીમાં પ્રવેશ્યો અને દસ્તાવેજો તથા બ્લુપ્રિન્ટના ફોટા પાડી લીધા.

ઈજિપ્તના પ્રમુખ નાસેરે પ્રવાહી બળતણના મિસાઈલ અલ કાહિરા વિશે કરેલી ધમકીભરી જાહેરાત પછી એકાદ મહિને (ઓગસ્ટ, ૧૯૬૨માં) ઈસર હેરેલ બધા પુરાવા સાથે ઈઝરાયેલના વડા પ્રધાન બેન ગુરિઅનને મળ્યો.

‘આ વખતે કેવા સમાચાર લાવ્યા છો? સારા કે ખરાબ?’ વડા પ્રધાને સવાલ કર્યો. કોઈ અગત્યની છતાં અત્યંત ખાનગી બાતમી આપવાની હોય ત્યારે જ મોસાદનો નિયામક લશ્કરી પાંખોના સેનાપતિઓ પાસે જવાને બદલે સીધો બેન ગુરિઅનને જાણ કરતો હતો.

‘જાસૂસી પૂરતી વાત હોય તો સારા.’ હેરેલે કહ્યું. ‘ઈજિપ્તના રોકેટ પ્રોગ્રામને લગતો ગમે તે પ્રશ્ન હવે મને પૂછી શકો છો. પ્રમુખ નાસેર કરતાં મારી પાસે કદાચ વધુ જાણકારી છે. હું

ધારું છું કે આટલી ગુપ્ત માહિતી આટલી ઝડપે મેળવવાનું કારસ્તાન મોસાદ સિવાય બીજા ગુપ્તચર સંસ્થા કરી શકે નહિ. પરંતુ હું એ વાતે ખુશ નથી. મારી પાસે અલ કાહિરા રોકેટો અંગે ફક્ત જાણકારી છે. ઈજિપ્ત પાસે થોડા વખત પછી એવાં ૮૦૦ રોકેટો હશે. ઈઝરાયેલ માટે તે ખરાબ સમાચાર છે.’

‘ખરાબ નહિ, આઘાતજનક છે!’ બેન ગુરિઅને કહ્યું. ‘નવસો રોકેટો તો આપણું બધું લશ્કરી ગણિત બદલી નાખે! પણ તમે ક્યો શબ્દ વાપર્યો? રોકેટો? અલ કાહિરા રોકેટ છે કે મિસાઈલ?’

‘ગાઈડન્સ સિસ્ટમ બહુ સંતોષકારક હોય એવું બ્લુપ્રિન્ટ જોતાં લાગતું નથી, એટલે તેને રોકેટ સાથે વધારે સામ્ય છે.’

‘કોઈ બીજી વિગતો છે કે જેના વિશે તમારે મને વાકેફ કરવો જોઈએ?’ વડા પ્રધાન બોલ્યા.

‘ઈજિપ્તમાં જર્મનોએ ત્રણ ઘૂપાં કારખાનાં બંધાવ્યાં છે. દરેક કારખાનાને સાંકેતિક નંબર અપાયો છે—નામ નથી. ભુતપૂર્વ નાઝી રોકેટશાસ્ત્રી પ્રો. વૂલ્ફગેંગ પિલ્ઝની દેખરેખ હેઠળ ત્રીસ અલ કાહિરા બની ચૂક્યાં છે. બધાં ગ્રાઉન્ડ-ટુ-ગ્રાઉન્ડ રોકેટો છે. ફાયરિંગ પછી યોગ્ય દિશા પકડે તો તેલ અવિવ સુધી પહોંચી શકે તેમ છે. નિશાનચૂક થાય તો પણ સેંકડો અનામત રોકેટો ધરાવતા દેશ માટે ખાસ ફરક પડતો નથી. અલ કાહિરાને લીધે આપણા માટે જો કે બહુ મોટો ફરક પડે છે—કદાચ જીવનમરણનો.’ હેરેલે ચોખ્ખી વાત કરી.

‘આ ખતરો નીવારવા માટે તમે શું કરી શકો તેમ છો?’

‘અત્યારે કહી શકતો નથી.’ ઈસર હેરેલ પોતાના જાસૂસી રીપોર્ટની ફાઈલ વડા પ્રધાનના હાથમાં મૂકતા બોલ્યો. ‘વિચારવા દો. કંઈક તો કરવું જ રહ્યું.’

વાર્તાલાપ ત્યાં જ પૂરો થયો. ઈસર હેરેલનો સ્વભાવ સારી રીતે જાણતા વડા પ્રધાનને ચર્ચા લંબાવવાનું જરૂરી પણ ન લાગ્યું. વિદાય લેતી વખતે હેરેલ જે છેલ્લું વાક્ય બોલ્યો તેનો અર્થ એ થાય કે પ્રમુખ ગમાલ આબ્દેલ નાસેરના રોકેટ પ્રોગ્રામનું હવે આવી બન્યું! બરાબર દોઢ મહિના પછી નાસેરને મોસાદનો પરચો મળવો શરૂ થયો. સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૨માં જર્મન શહેર મ્યુનિકનાં ટેકનિકોએ ખબર છાપ્યા કે ડૉ. હેઈન્ઝ ફુગ નામનો ટેકનિશિયન ભેદી રીતે ગૂમ થયો હતો. ઈજિપ્તની વ્યાપારી કંપની ઈન્દ્રાનો મ્યુનિક ખાતેનો કારોબાર સંભાળતા એ જર્મનને શોધવા માટે પોલીસ

-ખાતું બધા પ્રયાસો કરી છૂટ્યું હતું, પણ તેનો પત્તો લાગ્યો ન હતો. ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૩માં ડૉ. હાન્સ ક્લેઈનવેટર નામના બીજા જર્મન પર ગોળીબારો થયા, પણ તે બચી ગયો. થોડા દિવસ પછી ફરી હુમલો કરાયો ત્યારે પણ તેને ગોળી ન વાગી.

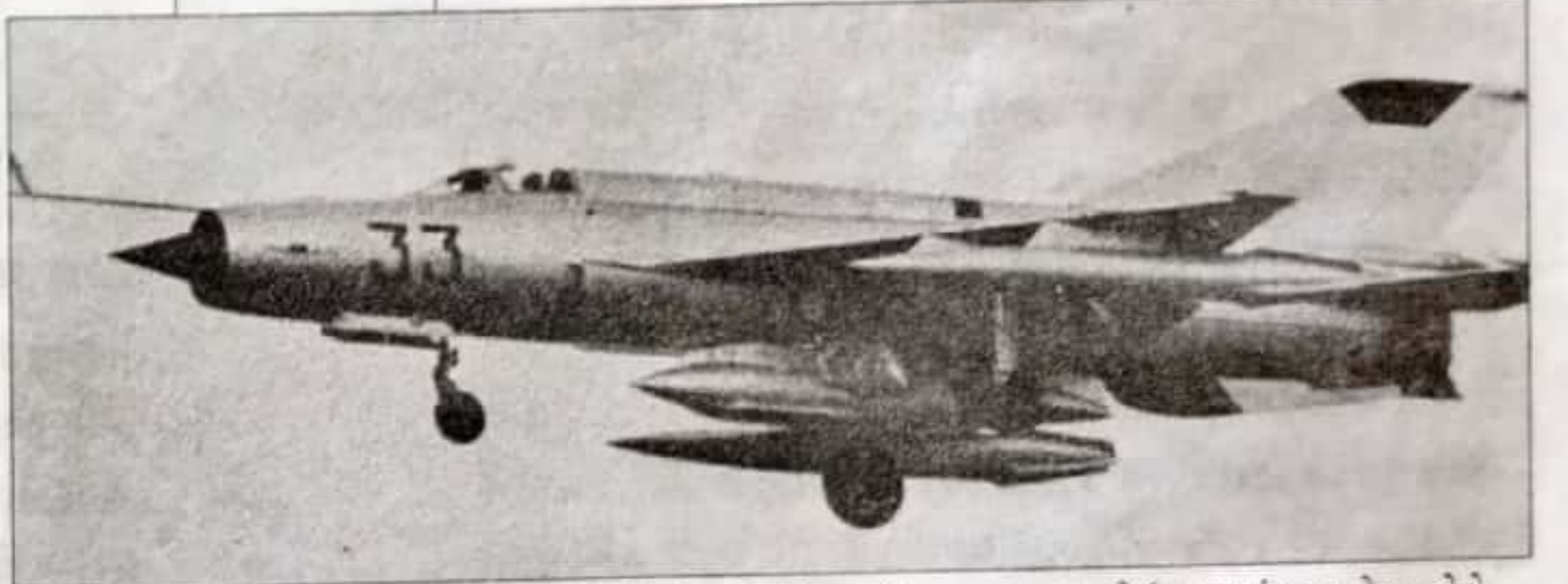
આ જર્મનને શૂટ કરાયાના સમાચાર જાણવા માટે તેલ અવિવમાં ઈસર હેરેલ કાગડોળે રાહ જોતો હતો. ડૉ. હાન્સ ક્લેઈનવેટર જેટલું વધારે જીવે એટલું ઈઝરાયેલ માટે વધારે જોખમ, કેમ કે ઈજિપ્તનાં રોકેટોને વીજાણુ યંત્રો વડે ગાઈડેડ મિસાઈલમાં ફેરવવાનું કામ તેણે સંભાળ્યું હતું. બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમ્યાન તે હિટલરનાં V2 રોકેટો બનાવતી ટીમનો સભ્ય હતો. યહૂદીઓ તેને મન શત્રુ, એટલે અલ કાહિરા પ્રોજેક્ટમાં ફાળો આપી તે ઈઝરાયેલને ખતમ કરવા તત્પર હતો.

ઈસર હેરેલને જ્યારે ખબર પડી કે ડૉ. હાન્સ ક્લેઈનવેટર બે વખત બચી ગયો ત્યારે એણે પોતે જર્મની પહોંચી તેના માટે છટકું ગોઠવ્યું. આ ભુતપૂર્વ નાઝીના ઘરની બહાર રસ્તાની સીડી તરફ મોટર પાર્ક કરી હેરેલ અને તેનો જાસૂસ એજન્ટ તેમજ ઘાબળો ઓઢીને રાતભર બેસી રહ્યા. ફરી વખત

બેડ લક, કેમ કે શિકાર ત્યાં આવ્યો જ નહિ.

બેએક દિવસે ફરીવાર અફો જમાવ્યો ત્યારે મધરાત પછી ડૉ. હાન્સ ક્લેઈનવેટર પગપાળા આવતો દેખાયો, પરંતુ સબમશીનગનની પ્રથમ બુલેટ હજી તો નીકળી ત્યાં નાળયું ‘જામ’ થયું! છૂટેલી ગોળી પણ શિકારને વાગી નહિ—અને તે ઝટપટ અંધારામાં નાસી છૂટ્યો. ઈસર હેરેલે ત્યાર પછી તેના વિશે કદી સાંભળ્યું નહિ. ઘણું કરીને તો પ્રમુખ નાસેરે પણ નહિ. મોસાદના એજન્ટો પાછળ લાગ્યા હોવાનો ડર હિંમતવાનના પણ હાંજા ગગડાવી નાખે!

ઈજિપ્તમાં રહેતા કેટલાક રોકેટશાસ્ત્રી જર્મનોને મોસાદનો લોખંડી પંજો જુદી રીતે વાગ્યો. જર્મનીથી દરેક જણના ‘સગાસ્નેહીએ કે મિત્રએ’ તેના નામે સાદી ટપાલ દ્વારા પરબીડિયું મોકલ્યું, જેના પર ખાસ સૂચના તરીકે ‘પર્સનલ’ લખ્યું હતું. સ્વાભાવિક રીતે જે તે જર્મને તેનું પરબીડિયું જાતે ફોડ્યું અને પરબીડિયાના સ્વરૂપનો લેટર બોમ્બ પણ બરાબર એ જ ક્ષણે ફૂટ્યો! કોઈ જર્મને જાન તો ન ગુમાવ્યો, પણ

■ ઈજિપ્તનું પલ્લું જેને લીધે ભારે થયું અને ઈઝરાયેલી હવાઈદળના જનરલ વેઈઝમાનનું બ્લડ પ્રેશર જેણે વધાર્યું તે રશિયન બનાવટનું સુપરફાઈટર મિગ-૨૧ વિમાન

અમુક જણા બુરી રીતે જખમી થયા.

પંદરેક દિવસ પછી જો કે અલ કાહિરા રોકેટ માટે વપરાતી ઇલેક્ટ્રોનિક સરકીટનું પાર્સલ ખોલવા જતાં પાંચ ઈજિપ્શિયન રોકેટ એન્જિનિઅરો બોમ્બધડાકામાં માર્યા ગયા. જર્મનીના હેમ્બુર્ગ શહેરમાં ટપાલ કચેરીએ બૂક કરાયેલા તે પાર્સલની અંદર મૂળ તો ઇલેક્ટ્રોનિક સરકીટો જ હતી, પણ મોસાદના એજન્ટે તેને અધરસ્તે ક્યાંક અદલબદલ કરી નાખ્યું હતું.

મોસાદની ઝુંબેશનું રીઝલ્ટ છેવટે શું આવ્યું? ફફડી ગયેલા અમુક જર્મનો અલ કાહિરાને પડતું મૂકી સ્વદેશ જતા રહ્યા. ઈઝરાયેલ પર સેંકડો રોકેટો વરસાવવા માગતા પ્રમુખ નાસેરનો પ્રોજેક્ટ તેને કારણે ધીમો પડ્યો, છતાં પડી ન ભાંગ્યો. ઈજિપ્તના ટેકનિશિયનો જર્મન બ્લુપ્રિન્ટના આધારે જાતે રોકેટો બનાવવા લાગ્યા હતા. રશિયનોએ પણ તેમને એ કામમાં ઘણી મદદ કરી.

ઈઝરાયેલનું નામોનિશાન મિટાવી દેવા ઈજિપ્ત, સિરિયા અને ઈરાકે કરેલો મક્કમ નિર્ધાર જોતાં રશિયાએ તેમને વધુ શસ્ત્રો અત્યંત સોંધા દરે વેચ્યાં એટલું જ નહિ, પણ ઈઝરાયેલને

ક્યારેક યુદ્ધમોરચે ભારે પડી જાય એવું લેટેસ્ટ
શસ્ત્ર ત્રણેય દેશોને આપ્યું : મિગ-૨૧ વિમાન !

જુલાઈ, ૧૯૬૪નો એક દિવસ—અને સ્થળ
ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવનું લશ્કરી
હેડક્વાર્ટર.

ઈઝરાયેલના વાયુસેનાપતિ એઝર વેઈઝમાન,
મોસાદના નવા નિયામક મીર એમિત, લશ્કરી
ગુપ્તચર ખાતા અ'માનના વડા આહરોન યારિવ
અને ખુશ્કીદળના સેનાપતિ યિત્ઝાક રાબિન વચ્ચે
તાકીદની મંત્રણા ચાલતી હતી. આમાં વધુ
માહિતગાર અને મહત્વનો અફસર હોય તો
આહરોન યારિવ, જેને ટૂંક સમય પહેલાં જ
લશ્કરી ગુપ્તચર વિભાગનો નિયામક બનાવવામાં આવ્યો હતો.

આ મિટિંગ પણ તેણે બોલાવી હતી. ઈજિપ્તથી પ્રાપ્ત
થયેલી જાસૂસી બાતમીના આધારે તેણે મિટિંગમાં ભારપૂર્વક
જણાવ્યું કે પ્રમુખ નાસેર બળપ્રદર્શન કરવા માટે નહિ, પરંતુ
ઈઝરાયેલને મરણતોલ ફટકો મારવાના ઈરાદે રશિયન શસ્ત્રો
ખરીદી રહ્યા હતા. સોવિયેત રશિયા પણ એ જ શરતે તેમને
શસ્ત્રો આપતું હતું. ઈઝરાયેલનો કચ્ચરઘાણ વળી જાય,
આરબજગતમાં પ્રમુખ નાસેરનો ડંકો વાગે, બધા આરબ દેશો
તેમના પ્રભાવ નીચે આવે, બ્રિટન-અમેરિકા તથા બીજાં યુરોપી
રાષ્ટ્રોને તેઓ નાસેરના ફરમાન મુજબ ખનિજ તેલ વેચવાનું
સંદેશ બંધ કરે અને તે રાષ્ટ્રો પાંચમાલ થાય એવો રશિયાનો
લાંબા ગાળાનો પ્લાન હતો.

‘એક વાતને આપણે વાસ્તવિકતા તરીકે સ્વીકારી લઈએ.’
આહરોન યારિવે કહ્યું. ‘ઈજિપ્ત, સિરિયા તથા ઈરાક સામે
નિર્ણાયક યુદ્ધ ખેલી લેવાનો વખત આવી ચૂક્યો છે.’

‘મને પણ એમાં શંકા નથી. યુદ્ધ અનિવાર્ય બનતું જાય
છે.’ વાયુસેનાપતિ એઝર વેઈઝમાને
કહ્યું. ‘પરંતુ અફસોસ સાથે મારે કહેવું
પડે છે કે આપણો પરાજય થાય એમાં
પણ મને શંકા નથી.’

‘જરા સંભાળીને બોલો, એઝર !’
ખુશ્કીદળના વડા યિત્ઝાક રાબિને ઠપકો
આપતાં જણાવ્યું. ‘તમે દુશ્મનની ભાષા
વાપરી રહ્યા છો.’

‘જુઓ, તમારા કરતાં હું
પરિસ્થિતિને વધુ સારી રીતે સમજું છું.
અગાઉ બે વખત તમે રણગાડીઓ પર
મદાર રાખીને લડ્યા અને જીત્યા, પરંતુ
તે પછીનું નિર્ણાયક યુદ્ધ આકાશમાં
લડાવાનું છે. તમે ૧૯૪૮માં અને

■ લશ્કરી ગુપ્તચર
ખાતાનો વડો
આહરોન યારિવ

૧૯૫૬માં દુશ્મનના ઘર સુધી પહોંચી ગયા. હવે
દુશ્મન આપણા સુધી પહોંચી શકે છે, કેમ કે તેની
વાયુસેના અદ્યતન વિમાનોથી સજ્જ છે. મિગ-૨૧,
તુપલોવ-૧૬ અને ઈલ્યુશિન-૨૮નાં ધાડાંને તમે રોકી
ન શકો તો જીતવાનો ખ્યાલ પણ તજી દેવો જોઈએ.
એઝર વેઈઝમાને તડ ને ફડ કરી નાખ્યું અને પછી
મોસાદના નિયામક મીર એમિત સામે જોતા બોલ્યા
‘મોસાદ પાસે એટલે જ હું ક્યારનો એકાદ મિગ-
૨૧ માગી રહ્યો છું.’

‘પ્લાન શો છે તમારો ?’ ખુશ્કીદળના યિત્ઝાક
રાબિને પૂછ્યું.

‘કોઈ પ્લાન નથી.’ એઝર વેઈઝમાન બોલ્યો.
‘માત્ર સતર્ક રહેવું છે. ઊંઘતા ઝડપાવું નથી.’

કોઈ પ્લાન ન હોવા છતાં મિટિંગમાં ચર્ચા જેમ આગળ
ચાલી તેમ આપમેળે પ્લાન આકાર લેવા માંડ્યો. છેવટના
પ્લાનની રૂપરેખા એ કે—

ઈજિપ્ત, સિરિયા, ઈરાક અને કદાચ જોડન પણ ઈઝરાયેલ
પર સંયુક્ત હુમલો કરવાના છે એવી જાસૂસી બાતમી મળે કે
તરત ઈઝરાયેલના વિમાનોએ તેમને હુમલાનો મોકો આપ્યા
વગર મરણતોલ ફટકો મારી દેવો. ડિકેન્સની ભાષામાં જેને
‘બ્લિટ્ઝક્રિગ’ કહેવાય એ જાતનું ઓચિંતું હવાઈ આક્રમણ
કરી દુશ્મનનાં બધાં ઍરબેઝનો ખુરદો કાઢી નાખવો, જેથી
રેગિસ્તાનમાં ભૂમિમોરચે ખેલાતા યુદ્ધમાં દુશ્મનો ઈઝરાયેલી
રણગાડીઓ પર ત્રાટકી શકે નહિ—અને આરબ રણગાડીઓ
પર ત્રાટકતાં ઈઝરાયેલી વિમાનોને પડકારી શકે નહિ.

પ્લાન તો જાણે સરસ હતો, પણ રશિયન બનાવટનું
અદ્યતન મિગ-૨૧ વિમાન તેને ચોપટ કરી શકે તેમ હતું. આ
વિમાન જાતનું ઈન્ટરસેપ્ટર, માટે ઍરબેઝ તરફ ધસી આવતાં
ઈઝરાયેલી વિમાનોને માર્ગમાં આંતરી લેવાં એ તેની મુખ્ય
કામગીરી હતી. ઈઝરાયેલનાં મિરાજ-૩ બહુ શક્તિશાળી ખરાં,
પરંતુ તેમનો વેગ મિગ-૨૧ જેટલો નહિ. ત્રિકોણાકાર પાંખને
લીધે તેઓ આકાશી દાવપેચ વખતે પણ મિગ-૨૧ને પહોંચી
વળે તેમ ન હતાં. ઈઝરાયેલ પાસે બાકી તો મિસ્ટર કહેવાતાં
ફેન્ચ વિમાનોની ટુકડીઓ હતી. વધુમાં ફેન્ચ ઍરિગન હતાં.
મિગ-૨૧ની તુલનામાં બધાંની સ્પીડ જુઓ : મિરાજ-૩નો
વેગ પ્રતિકલાકે ૨,૨૦૦ કિલોમીટર, મિસ્ટરનો ૧,૧૨૦
કિલોમીટર, ઍરિગનનો ૯૪૦ કિલોમીટર અને મિગ-૨૧નો
૨,૨૩૦ કિલોમીટર!

વાયુસેનાપતિ એઝર વેઈઝમાન ચિંતિત હોય તેમાં આશ્ચર્ય
ન હતું. ઈજિપ્ત, સિરિયા અને ઈરાક પાસે કુલ મળી લગભગ
૩૫૦ મિગ-૨૧ હતાં. આમ છતાં રશિયાએ દરેક પ્લેનમાં
કેવું રેડારચંત્ર ગોઠવ્યું છે, કઈ જાતનાં અને કેટલી રેન્જનાં
મિસાઈલો વડે તેને સજ્જ કર્યું છે, ડોગફાઈટ વખતે એ પ્લેન

■ ઈઝરાયેલી ખુશ્કીદળના વડા યિત્ઝાક રાબિન

મહત્તમ કેટલા અંશનો ટર્ન મારી શકે છે, ઇલેક્ટ્રોનિક સાધનોમાં ખૂબીઓ અને ખામીઓ શી છે વગેરે ટેકનિકલ પાસાં એઝર વેઈજમાન માટે તદ્દન અજાણ્યાં હતાં. ઉપાધિ જ સિકેટ હોય એવા સંજોગોમાં તેનો ઉપાય પણ કેમ સૂઝે? મોસાદના જાસૂસો મિગ-૨૧ને લગતા આંકડા જાણી લાવે તે પૂરતું ન હતું. વેઈજમાન જેવો અભ્યાસી તેની રચના પ્રત્યક્ષ તપાસે ત્યારે જ વિચારી શકાય કે ગરુડની ક્ષમતાવાળા એ પ્લેનને કબૂતરમાં પલટી નાખવા શું કરવું જોઈએ.

મોસાદના નિયામક મીર એમિતે વધુ કેટલાક જાસૂસોને ઈજિપ્તના પાટનગર કૈરો ખાતે નીમ્યા. ઈરાકની રાજધાની બગદાદમાં પણ જાસૂસી નેટવર્કને સતેજ બનાવ્યું. સિરિયાનું પાટનગર દમાસ્કસ તો મોસાદના બહુરૂપી એજન્ટો વડે ખદબદતું હતું. આ ત્રણ દેશો ઉપરાંત માત્ર ભારત પાસે મિગ-૨૧ હતાં, પરંતુ લાંબા ભૌગોલિક અંતરને કારણે ભારતીય વાયુસેનાનું પ્લેન તફડાવવાનો સવાલ જ પેદા થતો ન હતો. ઈઝરાયેલને બદલે આરબ દેશોનો પક્ષ તાણતા ભારતનું વિમાન ચોરવામાં આવે તો આંતરરાષ્ટ્રીય વિવાદ પણ જાગે. બીજી તરફ આરબોનું પ્લેન આંચકી લેવું તે વર્ષો થયે ખેલાતી 'વૉરગેમ'નો જ વધુ એક દાવ ગણાય.

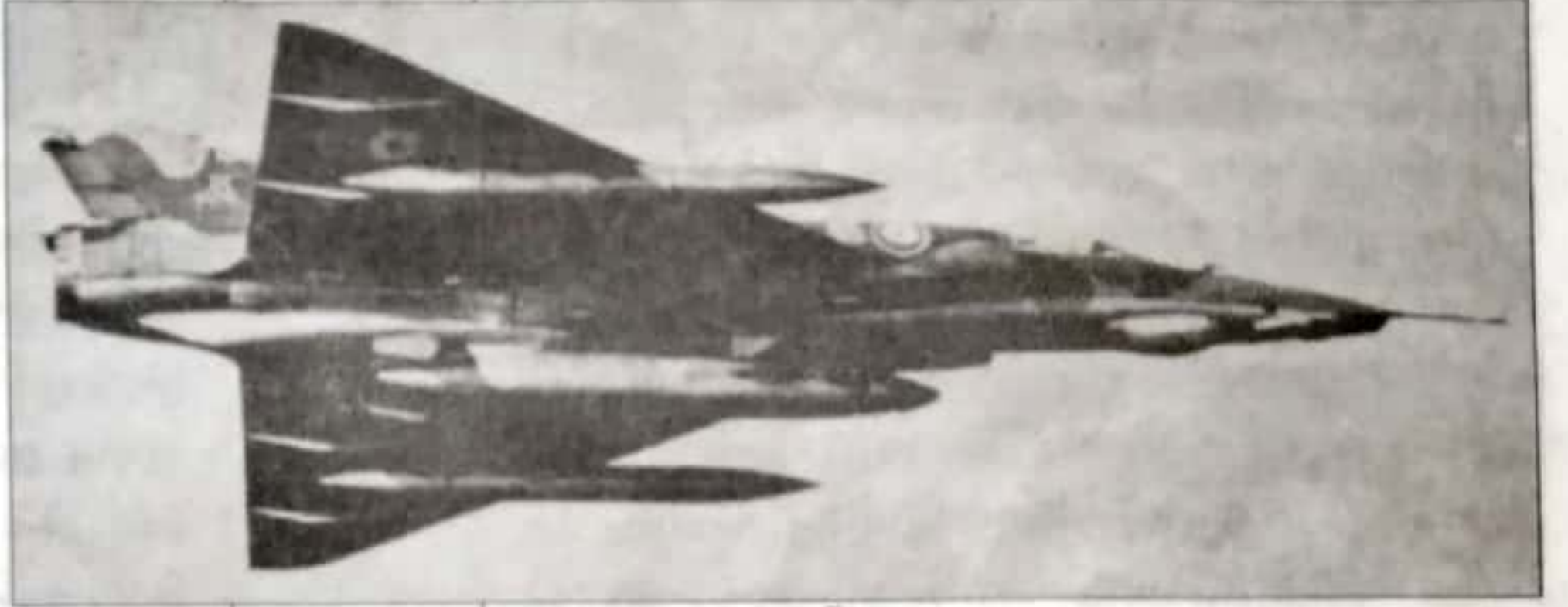
મિગ-૨૧ સુધી જતો ભુલભુલામણી જેવો સંભવિત માર્ગ શોધવા માટે યુરોપમાં તથા પશ્ચિમ એશિયામાં મોસાદનું જાસૂસી નેટવર્ક ચોવીસે કલાક સક્રિય રહ્યું. એકાદી 'કલૂ' મળી જાય તે આશામાં તેના એજન્ટો વાતવાતમાં પોતાના અનેક પરિચિતોને તથા પરિચિતોના પણ અનેક પરિચિતોને આડકતરી રીતે સવાલો પૂછતા રહ્યા. પુષ્કળ સમય માગી લે એવું કામ હતું, છતાં મીર એમિત હવે તેમને સમય આપવા તૈયાર ન હતો.

જાસૂસોએ વધુ સમય માગ્યો પણ નહિ. ઈરાકમાં રહેતા એક યહૂદી વેપારીના મોઢે જાણવા મળ્યું કે એ દેશના ઍર ફોર્સનો મુનિર રદ્ફા નામનો ફાઈટર પાયલટ દુઃખી હતો. ઈરાકની બહુમતી પ્રજા મુસ્લિમ, જ્યારે મુનિર રદ્ફા ખ્રિસ્તી હતો. શંકાશીલ અફસરો તેને બઢતી આપતા ન હતા, એટલું જ નહિ, પણ તેણે એકલાએ કુદ જાતિના સરહદી ગેરિલાઓ પર બોમ્બમારો કરવા માટે જવાનું હોય ત્યારે તેના મિગ-૨૧ની ફ્યૂલ ટેન્ક છલોછલ ભરવામાં આવતી ન હતી. વર્ષોથી અન્યાયો તેમજ અપમાનો વેઠીને તે કંટાળી ગયો હતો. દેશ છોડવા માગતો હતો. મિગ-૨૧માં બેસીને દેશ છોડવા રાજી થાય કે કેમ એ મોટો પ્રશ્ન !

આ પ્રશ્ન મીર એમિતે પૈસાના જોરે ઉકેલી નાખ્યો. ઈરાકી પાટનગર બગદાદના પેલા યહૂદી વેપારી મારફત જ તેણે મુનિર રદ્ફાને સંદેશો પાઠવ્યો. ઈટાલિના વાયુસેનાના લીડર મુનિર રદ્ફાને સંદેશો પાઠવ્યો. ઈટાલિના વાયુસેનાના લીડર મુનિર રદ્ફાને સંદેશો પાઠવ્યો. ઈટાલિના વાયુસેનાના લીડર મુનિર રદ્ફાને સંદેશો પાઠવ્યો.

સરકાર વતી મુનિરને દસ લાખ ડૉલર આપવાનું મીર એમિતે કબૂલ્યું. મુનિરે બીજી શરત મૂકી : ફલાઈટ પહેલાં મોસાદે તેનાં દરેક કુટુંબીજનોને સલામત રીતે દેશની બહાર કાઢવાનો બંદોબસ્ત ગોઠવવાનો—અને દરકે જણ હેમખેમ રહે તો જ સોદો કબૂલ! આ શરત પણ એમિતે માન્ય રાખી. મુનિરને સલાહ આપી કે તેમની લાંબી ગેરહાજરી અડોશપડોશમાં સંદેહ ન જગાડે એ માટે ફલાઈટના દિવસે જ તેમને ખસેડવા જોઈએ.

ફલાઈટનો દિવસ કયો હતો ? ઈરાકી વાયુસેના જે નક્કી કરે તે ખરો ! નાયબ સ્ક્વૉડ્રન લીડર મુનિર રદ્ફાનું ઍરબેઝ કિર્કુ ઈરાકની ઉત્તર-પૂર્વ સરહદ પાસે હતું. જ્યારે ઈઝરાયેલ

■ ઈઝરાયેલનું મિરાજ-૩ બધી રીતે મારફત હતું, પરંતુ મિગ-૨૧ સામે કદાચ તેનો ગજ વાગે તેમ ન હતો.

તદ્દન પશ્ચિમમાં, એટલે મિગ-૨૧ ભરચક ટાંકી સાથે પણ ત્યાં સુધીનો માર્ગ કાપી શકે નહિ. વળી મોટા ભાગનો પ્રવાસ તેણે ઈરાકના આકાશમાં જ ખેડવાનો રહે, જ્યાં બીજાં ઈરાકી વિમાનો તેને આંતરી શકે તેમ હતાં. આ સંજોગોમાં મુનિરે અને મોસાદે કરવું શું?

મહિનાઓ વીત્યા. ૧૯૬૬ની અધવચ્ચે (કદાચ જૂનના અંતે) ઈરાકી ઍરફોર્સે મુનિર રદ્ફાને પાટનગર બગદાદ નજીક રશીદ ઍરબેઝ ખાતે ટ્રાન્સફર કર્યો. ઈઝરાયેલી પાટનગર તેલ અવિવમાં ત્યાર પછી તરત મોસાદના રેડિઓ એરિઅલના તાર ઝણઝણ્યા. બગદાદમાં રહેતા પેલા યહૂદી વેપારીનો મેસેજ ઉતર્યો. મીર એમિતે તરત પોતાના એજન્ટોને બગદાદ મોકલ્યા. થોડા દિવસ પછી તેમણે નાયબ સ્ક્વૉડ્રન લીડર મુનિર રદ્ફાના એક કુટુંબીજનને 'માંદો' પાડ્યો અને 'તબીબી સારવાર' માટે યુરોપ રવાના કરી દીધો. બીજો કુટુંબીજન મોસાદના પૈસે વેકેશન માણવા પરદેશ ઉપડ્યો. મુનિરને પણ એજન્ટોએ પેરિસની ઍર ટિકિટ સુપરત કરી.

આ નાયબ સ્ક્વૉડ્રન લીડરે પેરિસ જતી વખતે અસલી પાસપોર્ટ વાપર્યો. પેરિસમાં તેના માટે બનાવટી પાસપોર્ટ તેમજ બીજા નકલી ઓળખપત્રો તૈયાર હતા, જેમના આધારે તેણે ઈઝરાયેલ જવાનું હતું. મોસાદના જાસૂસોએ ત્યાં મુનિરની વેશભૂષા બદલી નાખી. ફ્રાન્સથી તેને પર્યટક તરીકે ઈઝરાયેલ લાવવામાં આવ્યો. નવા વાયુસેનાપતિ મોર્દેશાઈ હોદ સાથે તેનો ભેટો કરાવવામાં આવ્યો. (અગાઉના વાયુસેનાપતિ વેઈજમાન હવે ચીફ ઍફ સ્ટાફ એટલે કે ત્રણેય લશ્કરી પાંખોના

સર્વોચ્ચ સેનાપતિ હતા.) મોર્દેશાઈ હોદ્દે ઈરાકી મહેમાનને ઉત્તર ઈઝરાયેલનું એ સરહદી ઍરબેઝ બતાવ્યું કે જ્યાં તેણે મિગ-૨૧ને ઉતારવાનું હતું.

લડાઈ માટે છેક ક્યાં સુધીની પૂર્વતૈયારી ! લડાઈ ક્યારે ફાટી નીકળે તે કહેવાય નહિ. નિકટના ભવિષ્યમાં ન થાય એવો સંભવ પણ ખરો. આમ છતાં મીર એમિત, મોર્દેશાઈ હોદ્દે, આહરોન યારિવ, એઝર વેઈઝમાન અને બીજા સૌ ઈઝરાયેલી અફસરો પૂરતી તકેદારી લેતા હતા. સૌના જુસ્સાનો, ઝનૂનનો અને જવાબદારી પ્રત્યેની સભાનતાનો પારો બુલંદ હતો.

મોસાદના નિયામક મીર એમિતના નામ આગળ પણ 'જનરલ' શબ્દ લાગેલો હતો, એટલે ઈઝરાયેલની સુરક્ષા રશિયાના મિગ-૨૧ વિમાન પર કેટલી હદે અવલંબે છે એ તેને ખબર હતી. ઑગષ્ટ, ૧૯૬૬માં ઈરાકથી નાયબ સ્ક્વૉડ્રન લીડર મુનિર રદ્ફાએ તેને ગુપ્ત સંદેશો પાઠવ્યો કે બાકીના કુટુંબીજનોને ખસેડવા તૈયારી કરજો. ઈરાકની વાયુસેનાએ મુનિરને ખાસ મિશન સોંપ્યું હતું, જેના માટે તેણે ૮૦૦ કિલોમીટરનો પ્રવાસ ખેડવાનો હતો—અને પ્રવાસ માટે તેને પૂરતું બળતણ મળવાનું હતું. સાચે જ ખુશાલીના સમાચાર ! અન્યાય તેમજ અપમાન વેઠતા રહેલા મુનિરનું નસીબ આખરે ચમક્યું ખરું. મીર એમિત પણ સદ્ભાગી કે દસ લાખ ડૉલરનો સોદો નક્કી કર્યા બાદ પોણા બે વર્ષે સોનેરી મોકો આવ્યો.

ફલાઈટનો દિવસ ઑગષ્ટ ૧૬, ૧૯૬૬ હતો. સવારે મુનિર પોતાના ઍરબેઝ તરફ જવા રવાના થયો અને તેનાં બાકી રહેલાં કુટુંબીજનો પિકનિકે ઉપડ્યાં. બગદાદથી એ પિકનિક સ્પોટ ઘણું દૂર હતું. બે ભાડૂતી સ્ટેશન વેગનો ત્યાં પાર્ક થયેલી પડી હતી. સૌ તેમાં બેઠાં, એટલે મોસાદના જાસૂસોએ બેય વેગનોને ઈરાક-ઈરાન સરહદ તરફ હંકારી મૂકી. ઈરાકી હકૂમત સામે લડતા કુર્દ ગેરિલાઓ તેમને સરહદ પાર કરવામાં મદદરૂપ બન્યા. સરહદની પેલી તરફ ઈરાનનું લશ્કરી હેલિકોપ્ટર તૈયાર હતું. (ઈરાક અને ઈરાન એકમેકના એટલી હદે દુશ્મન કે વખત જતાં તેમની વચ્ચે દસ વર્ષીય યુદ્ધ ફાટી નીકળવાનું હતું.) હેલિકોપ્ટરે સૌને નજીકના લશ્કરી હવાઈમથક સુધી પહોંચાડ્યા, જ્યાંથી ઈરાની વાયુસેનાનું સૈનિકવાહક વિમાન તેમની સાથે ઈઝરાયેલ જવા ઊડ્યું.

આ તરફ મિગ-૨૧ને તદ્દન નીચા લેવલે રાખી મુનિર રદ્ફા પશ્ચિમી સરહદ ઓળંગી ગયો. ઉત્તર જોર્ડનના આકાશી સીમાડામાં તેનું વિમાન દાખલ થયું ત્યારે ઍર ડિકેન્સ રેડારના ઑપરેટરે ચંદા પર ટપકારૂપે દીઠું. દિશા ઉત્તર, માટે તેણે સિરિયન ઍર ફોર્સનો સંપર્ક કર્યો :

એક વિમાનનું હું ટ્રેકિંગ કરી રહ્યો છું. તમારું છે ?
'ખબર નથી.' જવાબ મળ્યો. 'પણ અમારું જ હશે.'

■ ઈઝરાયેલી વાયુસેનાપતિ મોર્દેશાઈ હોદ્દે

મિગ-૨૧ જોર્ડનની સરહદને પહોંચી ઈઝરાયેલના સીમાડામાં પ્રવેશ ને પહેલાં તેનાં અંગરક્ષકો જેવા બે ઈઝરાયેલી મિરાજ-૩ વિમાનો સામાં આવ્યાં. પાંખો નમાવી મુનિર રદ્ફાનું તેમણે અભિવાદન કર્યું અને લશ્કરી ઍરબેઝની દિશામાં તેને દોરી જવા લાગ્યાં. મિગ-૨૧ ૨૧-વે પર ઊતર્યું ત્યારે ફક્ત પાંચ મિનિટ ચાલે એટલું બળતણ ફ્યૂલ ટેન્કમાં બચ્યું હતું. વાયુસેનાપતિ મોર્દેશાઈ હોદ્દે તેમના માટે અદ્ભુત સોગાદ લાવેલા મુનિરને આવકાર્યો. દુનિયાભરનાં અખબારોમાં બીજે દિવસે

ચોરીના અજબ કિસ્સાનો અહેવાલ ચમક્યો. મિગ-૨૧ નામના સુપરફાઈટર પ્લેનની ચોરી ! ઈઝરાયેલના ઍરોનોટિકલ ઈજનેરોએ તે દિવસે ચોરીના માલને એકદમ બારીકીથી તપાસવાનું પણ શરૂ કરી દીધું. ઈરાક, સિરિયા, જોર્ડન અને ઈજિપ્ત કાગારોળ મચાવતા રહ્યા. એક વાતનું જો કે તેમને રહી રહીને ભાન થવાનું હતું : ઈઝરાયેલે વિમાન નહિ, પણ વિજય આંચકી લીધો હતો.

મે ૧૪ અને મે ૧૫, ૧૯૬૭.

ઈજિપ્તની બે ડિવિઝનો સુએઝ નહેરને પાર કરી પૂર્વમાં સિનાઈ પ્રદેશ તરફ આગળ વધી. ઈઝરાયેલના વડા પ્રધાન લેવી એશ્કોલને યુદ્ધના ભણકારા વાગ્યા કે તરત જનરલ મોશે દાયાનને તેમણે સંરક્ષણ મંત્રી તરીકે નીમી દીધા. વિગ્રહની વ્યૂહરચના ગોઠવવામાં જનરલ દાયાનનો જવાબ ન હતો. યુદ્ધનિષ્ણાતો તેમને એ સમયના શ્રેષ્ઠ સેનાપતિ માનતા હતા. બીજા વિશ્વયુદ્ધમાં બ્રિટન વતી લડેલા મોશે દાયાન ૧૯૫૩માં ઈઝરાયેલના સર્વોચ્ચ સેનાપતિ બન્યા હતા. ઈજિપ્તે ૧૯૫૬નું યુદ્ધ હારવું પડ્યું એમાં પણ જનરલ દાયાનની રણનીતિએ બહુ મોટો રોલ ભજવ્યો હતો. ઘણા આરબ કમાન્ડરો એટલે સુધી કબૂલતા કે જનરલ મોશે દાયાન જીવતા છે ત્યાં લગી ઈઝરાયેલને છંછેડવું ન જોઈએ. અકસ્માતમાં ડાબી આંખ ખોયા પછી ચાંચિયા જેવો 'બ્લેક પેય' પહેરતા મોશે દાયાનનું વ્યક્તિત્વ પણ આરબ સૈનિકોને આંજી દેતું હતું.

ઈજિપ્તના પ્રમુખ ગમાલ નાસેર સિનાઈમાં વધુ ડિવિઝનો ખડકતા ગયા. પંદર દિવસમાં ટી-૫૪ અને ટી-૫૫ જાતની રણગાડીઓનો જુમલો ૮૦૦ થયો. સૈનિકોનો આંકડો ૧,૦૦,૦૦૦ કરતાં વધી ગયો. સિનાઈના પ્રદેશમાં ખરેખર તો લશ્કરી હિલચાલ કરવાની તેમને પરવાનગી ન હતી. ૧૯૫૬માં યુદ્ધવિરામના સમયે એમ નક્કી થયેલું કે સિનાઈ પ્રદેશ ઈજિપ્તનો ખરો, પરંતુ તેણે એ 'બફર ઝોન'માં લશ્કરી અડા સ્થાપવા નહિ. સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંસ્થાના (યુનોનાં) શાંતિદળે

ત્યાં હંમેશ માટે રહી શકે એમ પણ નાસેરે કબૂલ્યું હતું. હવે તેઓ ફરી ગયા. મે ૧૬, ૧૯૬૭ના દિવસે તેમણે યુનોના મહાસચિવને સૂચના આપી કે શાંતિદળોને તત્કાળ પાછાં ખેંચી લો. મહાસચિવે હુકમનું પાલન કરવું પડ્યું.

ઈઝરાયેલ નામનું યહૂદી રાષ્ટ્ર જીવતું રહે એ માટે તેનો દરેક નાગરિક મરી ફીટવા તૈયાર હતો. આ વાત પ્રમુખ નાસેર બહુ સારી રીતે જાણતા હોવા છતાં તેમની હિંમત, તાલાવેલી અને ખુમારી કેમ સમાતી ન હતી ? આત્મવિશ્વાસ કેમ આસમાને હતો ? કદાચ એ કારણે કે આરબોની લશ્કરી તાકાત સામે ઈઝરાયેલ તેમને માયકાંગલું જણાતું હતું. ઈઝરાયેલ પાસે ૨,૭૫,૦૦૦ સૈનિકો હતા, જ્યારે કુલ ૮ આરબ રાષ્ટ્રોના (મુખ્યત્વે ઈજિપ્ત, સિરિયા અને ઈરાકના) સૈનિકોની કુલ સંખ્યા ૪,૬૨,૦૦૦ હતી. ઈઝરાયેલ ફક્ત ૮૦૦ રણગાડીઓ ધરાવતું હતું. આમાં પણ શેરમાન તથા એ.એમ.એક્સ.-૧૩ પ્રકારની રણગાડીઓ બીજા વિશ્વયુદ્ધના સમયની હતી. ઈજિપ્તનું સૈન્ય જરા આધુનિક ગણાતી રશિયન બનાવટની ટી-૫૪ અને ટી-૫૫ રણગાડીઓ વડે સજ્જ હતું. બીજી ટેન્કો સહિત કુલ સંખ્યા ૧,૨૦૦ હતી. ઈરાક, સિરિયા અને જોર્ડન જેવા દેશોની ટેન્કો ૧,૩૦૦ જેટલી હતી. આમ, ટેન્કોની કુલ સંખ્યા ઈઝરાયેલ કરતાં ત્રણ ગણી હતી. ઈઝરાયેલ પાસે વિમાનો ૨૮૦ હતાં. ઈજિપ્તની વાયુસેનામાં લગભગ ૫૦૦ અને બીજા આરબ રાષ્ટ્રોની પણ વાયુસેનાને ધ્યાનમાં લો તો ૧,૦૧૪ વિમાનો હતાં. આ બધાં આંકડાને કાગળ પર

■ લશ્કરી દાવપેચ ખેલવામાં ચાણક્યબુદ્ધિ ધરાવનાર જનરલ મોશે દાયાન

સરખાવ્યા કરતા પ્રમુખ નાસેરની બહાદુરી ઝાલી ન રહે તેમાં શી નવાઈ? બહાદુરી અંતે બેકાબૂ થાય ત્યારે બુદ્ધિને ઓવરટેક કરી જાય તેમાં પણ શી નવાઈ?

ઈઝરાયેલના સંરક્ષણ મંત્રી જનરલ મોશે દાયાને કલ્પના બહારનો લશ્કરી દાવ માંડ્યો હતો. દાવની રૂપરેખા સમજવા માટે સિનાઈ પ્રદેશનો મેપ જુઓ. પશ્ચિમથી પૂર્વ સુધી ૨૧૦ કિલોમીટરમાં ફેલાયેલા એ રેગિસ્તાનને ઈજિપ્તની બખ્તરિયા ડિવિઝનોએ કમાન્ડર-ઈન-ચીફ જનરલ અબ્દુલ મોર્તાગીની સરદારી હેઠળ પાર કર્યું ત્યાં સુધી મોશે દાયાન સળવળ્યા નહિ. ઈજિપ્તના કેરો રેડિઓ પર વાગતાં શૌર્યગીતોને રોકી પ્રમુખ નાસેરે રોક કે સાથ જાહેરાત કરી કે, ‘આપણું કસાયેલું સૈન્ય છેક શત્રુના દરવાજે પહોંચી ગયું છે. મને કહેતાં ગર્વ થાય છે કે આપણી તાકાત જોયા પછી શત્રુ હવે લડવા તૈયાર નથી. ઘરમાં જ પૂરાયેલા રહેવાનું તેણે પસંદ કર્યું છે...’

પ્રમુખ નાસેરના શેખીભર્યા પ્રવચને ઈઝરાયેલમાં ગભરાટ ફેલાવ્યો. વડા પ્રધાન લેવી એશ્કોલે તરત સિનિઅર અફસરોની મિટિંગ યોજી અને સંરક્ષણ મંત્રી જનરલ મોશે દાયાનને પણ તેમાં બોલાવ્યા.

‘તમે શું કરી રહ્યા છો ? સમજાવો જરા !’ જનરલને તેમણે પૂછ્યું. ‘ઈજિપ્ત સાત ડિવિઝનોને આપણી દક્ષિણ-પશ્ચિમ સરહદે ખડકી ચૂક્યું છે. ચિંતા થાય છે મને.’

‘મારી ફરજ છે કે તમારી ચિંતા હું દૂર કરું.’ જનરલ દાયાન બોલ્યા. ‘આપણે જુગારી પગલું ભરવું પડ્યું છે. જોખમી છે, છતાં ઈજિપ્તે જે કર્યું એ મૂર્ખામી છે. આપણે તેમને રોકટોક વગર અહીં સુધી આવવા દીધા, જેથી તેમની નવસો રણગાડીઓ પુષ્કળ બળતણનો ધુમાડો કરી નાખે. અમુકનાં ડીઝલ એન્જિનો બગડે, રણની ગરમીમાં તેમના ચાલકો પરેશાન થાય, પાણીની ખેંચ પડે, પુરવઠા વાહનો ખોટકાય... આ બધું તેમનો જુસ્સો ભાંગી નાખવા માટે પૂરતું છે. સુએઝથી આટલે છેટે તેમને ખોરાકનો, તોપગોળાનો અને બળતણનો નવો પુરવઠો ન મળે તે માટે આપણા પાયલટો બધું કરી છૂટવા તૈયાર છે. ઈજિપ્શિયનો જે રસ્તે આવ્યા તે રસ્તે જ આખરે તેમણે પાછા જવાનું છે. આ જાતનો ત્રાસ આપણા સૈનિકોએ શા માટે ભોગવવો ?’

‘આપણે દુશ્મનના સંખ્યાબળને તેમજ શસ્ત્રબળને એકલે હાથે પહોંચી વળીએ તેમ નથી.’ એઝર વેઈઝમાને પણ સંરક્ષણ મંત્રીની વાતમાં સૂર પૂરાવ્યો. ‘કુદરતનો સાથ લેવો જરૂરી છે.’

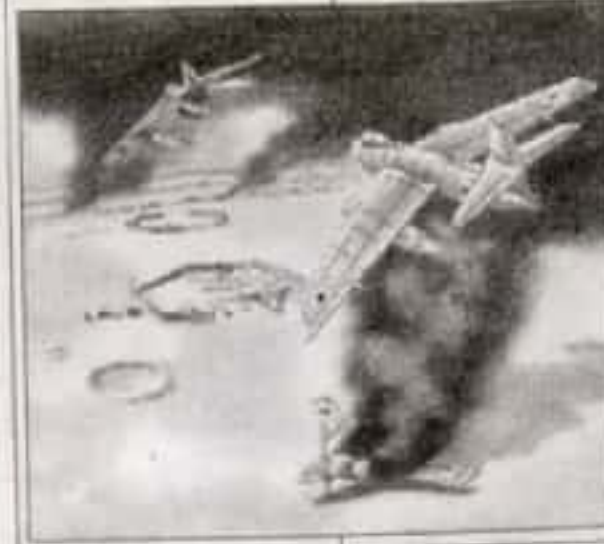
‘નાસેરે શું કરવા ધાર્યું છે ? કોઈ બાતમી છે તમારી પાસે?’ વડા પ્રધાન એશ્કોલે લશ્કરી ગુપ્તચર ખાતાના નિયામક જનરલ આહારોન યારિવ પાસે જવાબ માગ્યો.

‘બાતમી પાકી છે. એ માણસ ઈઝરાયેલને હુમલાખોર ઠરાવવા માગે છે. આવતા ચોવીસ કલાકમાં આપણા માટે અકાબાનો અખાત બંધ થવાનો છે એટલું સમજી લેજો.’ યારિવે

જણાવ્યું. 'આ મિટિંગ પૂરી થાય એ પહેલાં નાસેરનો હુકમ છૂટે એવી શક્યતાને પણ હું નકારી કાઢતો નથી.'

મે ૨૨, ૧૯૬૭ના દિવસે યોજાયેલી એ મિટિંગ કલાકેક બાદ પૂરી થઈ, પણ નાસેરે હુકમ છોડ્યાના સમાચાર ન આવ્યા. ઈઝરાયેલી જહાજો માટે અકાબાના અખાતમાં નાકાબંધી ઠોકી બેસાડતી જાહેરાત તેમણે મધરાતે કરી. ઈજિપ્તના છત્રીસૈનિકોની આખી બટાલિયન એ જ રાત્રે સિનાઈના દક્ષિણ છેડે શર્મ અલ શેખ નામના બંદર પાસે ઉતરી. વિમાનોએ કાંઠાની તોપો માટે સેંકડો તોપગોળા પણ મોટી પેરેશૂટ વડે બંદરના કાંઠે ઊતાર્યા.

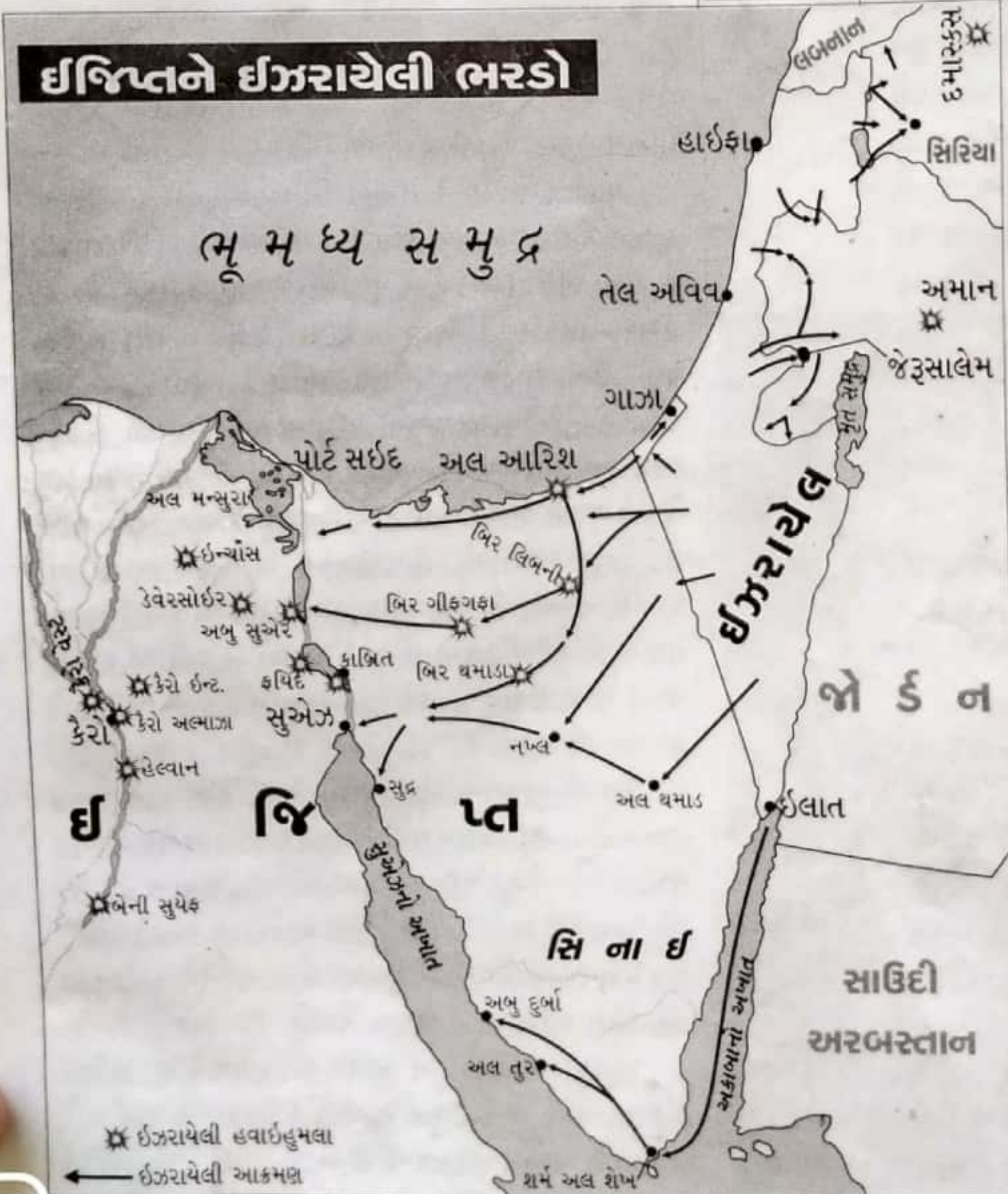
બસ ! ઈઝરાયેલની ધીરજનો હવે અંત આવ્યો. ઈલાત બંદરના પ્રવેશદ્વાર જેવો અકાબાનો અખાત બંધ થાય એ તેના માટે ખનિજ તેલના પુરવઠાની ધોરી નસ કપાયા બરાબર હતું. ઈઝરાયેલનાં તેલવાહક જહાજો એ જ માર્ગે ખનિજ તેલ લાવતાં હતાં. વડા પ્રધાન લેવી એશ્કોલે છેલ્લી મિટિંગ યોજી. જરૂરી ચર્ચા પછી જનરલ મોશે દાયાનને યુદ્ધ શરૂ કરવા પરવાનગી આપી દીધી.

જૂન ૫, ૧૯૬૭ની સવાર અને સમય ૮:૨૫ વાગ્યાનો જેરૂસાલેમની ઉત્તરના લશ્કરી ઍરબેઝ પર દોટ મૂકી મિરાજ-૩ વિમાનનાં પાંચ જૂથો આકાશમાં ચડ્યાં. દરેક જૂથમાં પાંચ વિમાનો હતાં, જેમણે અંગ્રેજી V આકારનું 'ફોર્મેશન' રચી એકમેક વચ્ચેનું અંતર ઘટાડીને ૨૦ ફીટ કરી નાખ્યું. ત્રિકોણાકાર પાંખ (ડિલ્ટ વિંગ) ધરાવતા મિરાજ-૩નો આકાર પણ અંગ્રેજી V જેવો હતો, માટે દુશ્મનના રેડારચંત્રને પાંચનું જૂથ પણ એક પ્લેન જેવું દેખાવાનું હતું. આક્રમણને રોકવા દુશ્મન ત્યાર પછી કદાચ માત્ર બે મિગ-૨૧ને સામાં મોકલે.

દરેક મિરાજ-૩ની પાંખ નીચે કુલ ૪,૦૦૦ કિલોગ્રામ વજનના પોણો ડઝન બોમ્બ ફીટ કરેલા હતા. બે વિમાનવિરોધી તોપો માટે વિમાનના પેટાળમાં સેંકડો નાના ગોળાનો ભંડાર ખડકેલો હતો. ભૂમધ્ય સમુદ્ર ઉપર સોએક ફીટ ઊંચે રહીને ઊડતી વખતે પચ્ચીસ વિમાનોએ તેમનાં વાયરલેસ રેડિઓ બંધ રાખ્યાં હતાં. થોડી વાર પછી બે જૂથો સિનાઈની ઈજિપ્શિયન બખ્તરિયા હરોળ તરફ વળ્યાં, જ્યારે બાકીનાં ત્રણ સુએઝ નહેરની દિશામાં આગળ વધ્યા. આ તો હજી શરૂઆત હતી. મિરાજ-૩ પ્રકારનાં વધુ પચ્ચીસ વિમાનોનું જૂથ પણ ઈઝરાયેલથી નીકળી ચૂક્યું હતું.

ઈજિપ્તના પાટનગર કૈરોમાં સવારના ૮:૩૫નો સમય થયો ત્યારે એકાએક ચારેય દિશાઓ ગરજવા લાગી. પૂર્વયોજના મુજબ ઈઝરાયેલી પાયલટો તેમને ફાળવવામાં આવેલાં વિવિધ હવાઈમથકો તરફ ફંટાયા. કૈરો વેસ્ટ, કૈરો ઈન્ટરનેશનલ, કૈરો અલ્માઝા, હેલ્વાન, અલ મન્સુરા, ડેવેરસોઈર, ઈન્બાસ, બેની સુયેફ, ફયિદ, અબુ સુએર, કાબ્રિત વગેરે મળીને કુલ ૧૭ હવાઈમથકોને તેમણે સપાટામાં લીધા. (નકશો જુઓ.) હુમલાનો સમય પણ બરાબર વિચારીને પસંદ કરાયો હતો. નાઈટ ડ્યૂટી પતાવ્યા બાદ રેડાર ચંત્રોના ઑપરેટરો, સેમ-૨ પ્રકારનાં એન્ટિ-ઍરક્રાફ્ટ મિસાઈલોના સંચાલકો, મિગ-૨૧ તથા બીજાં ફાઈટર વિમાનોના પાયલટો અને વિમાનવિરોધી તોપોના ચાલકો ઘરબેગા થવાની વેતરણમાં હોય, તાજગી માટે હાથ-મોઢું ધોતા હોય અને કદાચ ઍરબેઝની કેન્ટિનમાં ચા-કોફી પી રહ્યા હોય ત્યારે ઍરબેઝને ઘમરોળી નાખવાનો શ્રેષ્ઠ મોકો હતો. જનરલ આહરોન યારિવના લશ્કરી ગુપ્તચર વિભાગે મેળવેલી બાતમી પ્રમાણે દિવસનો સ્ટાફ જે તે ઍરબેઝ પર સવારે ૮:૦૦ વાગ્યા પહેલાં ડ્યૂટી પર હાજર થતો ન હતો.

ઈઝરાયેલી પાયલટોને જનરલ યારિવના ચુનંદા ગુપ્તચરોએ જાણે તૈયાર ભાણું પીરસ્યું હોય તેમ દરેક ઍરબેઝના ટ્રોપ પોંઝનું ડ્રોઈંગ તેમને સુપરત કર્યું હતું. રેડારચંત્રો, એન્ટિ-ઍરક્રાફ્ટ ગન, મિસાઈલો અને પાર્કિંગ એરિયામાં વિમાનો લગભગ એ જ રીતે ગોઠવેલાં હતાં. મિગ-૨૧ની કતારો લાગેલી હતી. મિરાજ-૩ના તોપગોળા જેવા વાગ્યા કે તરત એ રશિયન વિમાનો અગનગોળા બન્યા. રશિયન બનાવટનાં વિમાનવિરોધી મિસાઈલ સેમ-૨, બળતણની ટાંકીઓ, દારૂગોળાના ભંડારો, કન્ટ્રોલ ટાવર, રેડાર એન્ટેના વગેરેનું સત્યાનાશ કાઢી ઈઝરાયેલના મિરાજ-૩નું પહેલું મોજું પાછું વળ્યું તેની થોડી વારમાં બીજું ઝંઝાવાતી મોજું ચડી આવ્યું. પાંચસો કિલોગ્રામના બોમ્બ ફેંકી તેણે રન-વેમાં ગાબડાં પાડી દીધાં. ઍરબેઝ તરફના માર્ગ પર દેખાતાં પુલોને તોડી નાખ્યા.

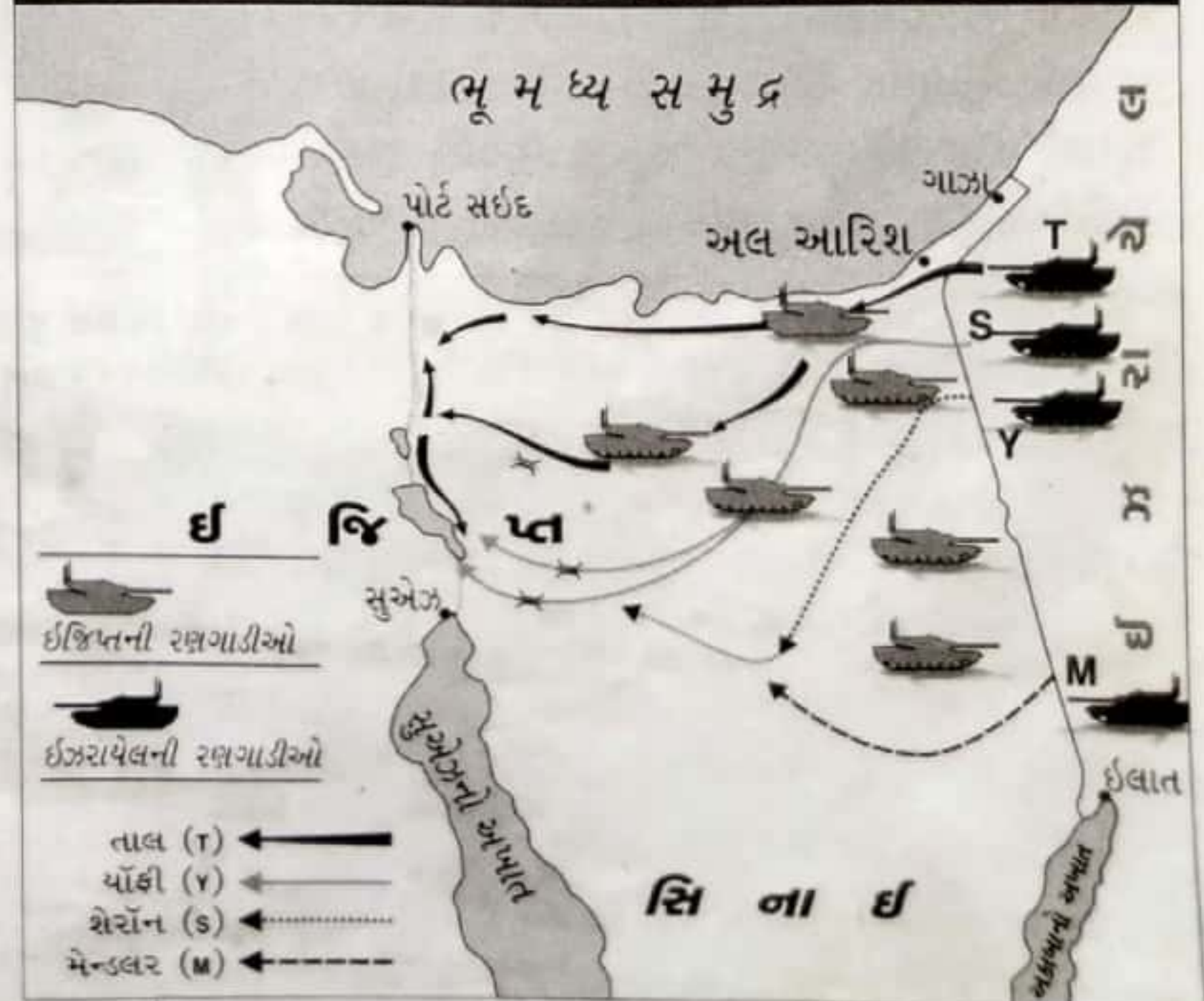
કૈરો વેસ્ટ નામના ઍરબેઝ પર તો ઈઝરાયેલી હવાબાજોને જંકપોટ લાગ્યો. તુપલોવ-૧૬ તરીકે ઓળખાતાં રાક્ષસી બોમ્બર વિમાનોને ત્યાં રેતીની ગુણો વડે બનાવવામાં આવેલી દીવાલ વચ્ચે પાર્ક કરાયાં હતાં. મિગની જેમ તુપલોવ પણ રશિયન બનાવટનું, પરંતુ તેના કરતાં સાડા આઠ ગણું વજનદાર હતું. શસ્ત્રોની ઊડતી વખાર જેવું, કારણ કે ૮,૫૦૦ કિલોગ્રામ જેટલાં રોકેટો, તોપગોળા, બોમ્બ અને મિસાઈલો તેમાં ખડકી શકાતાં હતાં. ઈજિપ્તની વાયુસેના માટે તુપલોવ-૧૬ વસાવનાર પ્રમુખ નાસેરનું સ્વપ્ન ઈઝરાયેલને તેમના વડે મરણતોલ ફટકા મારવાનું હતું. આજે તે સ્વપ્નનું ઊંટ જાણે કે અવળી કાઠીએ બેઠું. કૈરો વેસ્ટ ઍરબેઝ પરનાં કુલ ૧૪ તુપલોવ ભડ્યું બન્યાં. મિરાજ-૩ની આગામી ટુકડીએ બીજાં ૧૬ તુપલોવને ભંગારમાં ફેરવી નાખ્યાં.

ઈજિપ્તના પાટનગર કૈરોની ૨૫૦ કિલોમીટર પશ્ચિમે સિનાઈ રેગિસ્તાનના આકાશમાંય પ્રથમ હુમલા પછી ધુમાડાના ગોટા ચડી રહ્યા હતા. ઈઝરાયેલના નેગેવ રણમાં સરહદ પાસે ત્રણ બખ્તરિયા ડિવિઝનો ઈજિપ્તની સાત ડિવિઝનો સામે હરોળ રચીને ગોઠવાયેલી હતી. (જમણો નકશો તપાસો.) ઉત્તરે ગાઝા પટ્ટી નજીકની ડિવિઝનનો સરદાર મેજર-જનરલ ઈઝરાયેલ તાલ હતો, જેના બખ્તરિયા દળમાં પેટન, સેન્યુરિયન, એ.એમ.એક્સ-૧૩ અને શેરમાન એ ચાર પ્રકારની કુલ ૨૧૦ રણગાડીઓ હતી. સહેજ દક્ષિણે બીજી ડિવિઝનનું નેતૃત્વ મેજર-જનરલ (અને ઈઝરાયેલના ભાવિ વડા પ્રધાન) એરિએલ શેરૉન નામના ભારે આક્રમક મિજાજના અફસરે સંભાળ્યું હતું. શેરૉનની પણ ૧૭૦ રણગાડીઓ ચાર અલગ પ્રકારોની હતી. વધુ દક્ષિણે મેજર-જનરલ એવરાહમ યોફીની ડિવિઝનમાં ૨૦૦ સેન્યુરિયન હતી. ઈઝરાયેલની ત્રણ ડિવિઝનો, તો ઈજિપ્તની સાત ! નકશામાં બતાવ્યું છે તેમ છેક દક્ષિણનો મોરચો કર્નલ આલ્બર્ટ મેન્ડલરે સંભાળવાનો હતો. પરંતુ મેન્ડલર પાસે ફક્ત બ્રિગેડ હતી, ડિવિઝન નહિ.

જૂનવાણી એવી ૫૦ શેરમાન ટેન્કોના જોરે તેણે લડવાનું હતું. ઈજિપ્તની ૮૦૦ રણગાડીઓ સામે લડવું અને લડીને જીતવું ખરેખર કઠિન હતું. રણગાડીઓ હોય કે તોપો, વિમાનો હોય કે બખ્તરિયા વાહનો, મિસાઈલો હોય કે હેલિકોપ્ટરો—બધી જાતનાં શસ્ત્રોમાં ઈજિપ્ત કરતાં ઈઝરાયેલ કમજોર હતું. જાસૂસીની કળાને તેણે જો કે શસ્ત્ર તરીકે વાપરી જાણી એ મોટી વાત હતી. જૂન ૫, ૧૯૬૭ની જ સવારે ટેન્કયુદ્ધનો આરંભ થયો કે તરત એ શસ્ત્ર ઈજિપ્તને વસમું પડવા લાગ્યું. જનરલ યારિવના કોડબ્રેકર નિષ્ણાતોએ ઈજિપ્તની સાંકેતિક લશ્કરી ભાષાનો કોડ તોડી નાખ્યો હતો. કઈ રીતે ઈજિપ્શિયનો સાદી ભાષાનું સાંકેતિક ભાષામાં રૂપાંતર કરે છે તે શોધી કાઢ્યું હતું. ઈઝરાયેલના ટેન્ક કમાન્ડરોએ દુશ્મનોને વાયરલેસ દ્વારા તેમની સાંકેતિક ભાષામાં વખતોવખત ખોટી માહિતી આપી, વ્યૂહરચના બદલવા માટેના હુકમો ફરમાવ્યા અને ક્યારેક તત્કાળ કુમક માગી તેમની યોગ્ય સ્થાને ગોઠવાયેલી ટેન્કોને ‘કુમક’ના મિશન પર બીજે રવાના કરી દીધી.

ઈજિપ્તથી સિનાઈના પૂર્વ છેડા સુધી ૮૦૦ ટેન્કો, ૫૪૦ તોપો, ૧૦,૦૦૦ વાહનો અને ૧,૦૦,૦૦૦ સૈનિકોનો રસાલો લાવનાર પ્રમુખ સેનાપતિ જનરલ અબ્દુલ મોર્તાગીને ઈજિપ્તનાં હવાઈમથકો પર શો તરખાટ મચ્યો તેની લેશમાત્ર જાણ ન હતી. દેશનું નાક કપાવે તેવા એ સમાચાર કૈરોના રેડિઓ સ્ટેશને પ્રસારિત ન કર્યા. ઊલ્ટું, હુમલાખોર સ્ક્વૉડ્રનનાં અનેક વિમાનો તોડી પડાયા હોવાનો દાવો કર્યો. આ સમાચારે જનરલ મોર્તાગીના આરબ સૈન્યનો જુસ્સો એકદમ વધારી મૂક્યો, પણ ટેન્કયુદ્ધમાં તુમુલ ગોલંદાજી શરૂ થયા પછી આરબ વિમાનો જ્યારે સૈન્ય માટે આકાશી છત્ર રચવા સિનાઈ ન આવ્યા ત્યારે ગભરાટ મચી ગયો. ઈઝરાયેલનાં મિરાજ-૩,

સિનાઈ પ્રદેશમાં ખેલાયેલા લશ્કરી દાવપેચ

ઓરિગન, વોતૂર અને મિસ્ટિર વિમાનોએ મોડી સાંજે મોર્તાગીના સૈન્ય પર હુમલા શરૂ કર્યા ત્યારે તો રીતસર ભાગદોડ મચી. આરબોની હિંમત ઓસરી જવા લાગી. મોતની જેમ માથે તોળાતાં વિમાનોને ખેરવી નાખવા મિગ-૨૧ કેમ હજી આવ્યાં નહિ? એક જ બોમ્બમારામાં આખી બખ્તરિયા બ્રિગેડને રગદોળી નાખે એવાં જંગી તુપલોવ-૧૬ ક્યાં અટવાયાં? ઇલ્યુશિન-૨૮ પ્રકારનાં રશિયન બોમ્બર પણ કેમ નજરે ચડતાં ન હતાં ?

ઉત્તરે ગાઝા પટ્ટી નજીક રહી રહીને એક મિગ ડોકાયું અને મેજર-જનરલ તાલની રણગાડીઓ પર બોમ્બ ફેંકવા સહેજ નીચે આવ્યું. બોમ્બ ફક્ત બે હતા, પણ ૨૫૦ કિલોગ્રામના હતા. પાયલટને તરત વાયરલેસ સંદેશો મળ્યો કે, ‘બોમ્બમારો કરવાનો નથી. બેઝ તરફ પાછા જતા રહો!’

‘મતલબ શો છે તમારો ? દુશ્મન પર મારે આક્રમણ કરવું નહિ ?’ ઇજિપ્શિયન પાયલટ સ્વાભાવિક રીતે સામો થયો. ‘તમારી ઓળખાણ આપો!’

વાયરલેસ મારફત હુકમ ફરમાવનારે પોતાની ઓળખાણ કોડ-વર્ડ સહિત આપી, પાયલટનું નામ કહી બતાવ્યું અને તેનાં સંતાનો વિશે પણ વિગતો આપી તેની શંકા દૂર કરી દીધી. પાયલટે મિગને ભૂમધ્ય સમુદ્ર તરફ વાળ્યું. બન્ને સ્કોટક બોમ્બ તેણે દરિયામાં પધરાવ્યા ! હકીકતે જે હુકમનું તેણે પાલન કર્યું તે ઇઝરાયેલી અફસરે ફરમાવ્યો હતો !

બીજે દિવસે મેજર-જનરલ તાલની ડિવિઝને ઇજિપ્શિયન હરોળને તોડી ગાઝા પટ્ટીનું રફાહ મથક કબજે લીધું. મેજર-જનરલ યોફીએ બિર હાસાના તરીકે ઓળખાતી ઇજિપ્શિયન છાવણીનો માર્ગ પકડ્યો, જ્યારે મેજર-જનરલ શેરૉનની ડિવિઝન મધ્ય સિનાઈમાં નખ્લની દિશા તરફ આગળ વધી. આરબોને રાત્રે લડવાની ફાવટ ન હતી, એટલે સંરક્ષણ મંત્રી જનરલ મોશે દાયાને એ જ રાત્રે અનામત સૈનિક ટુકડીને હેલિકોપ્ટરો દ્વારા આરબ હરોળની પાછળના ભાગમાં ઉતારી, જ્યાંથી એ સૈનિકોએ છૂટાછવાયા ગોઠવાઈને આરબો પર મોર્ટાર

તોપો વડે ગોલંદાજી શરૂ કરી. ગ્રેનેડ લોન્ચર પણ વાપર્યાં. યહૂદી સૈનિકો ભાંગફોડિયા પ્રવૃત્તિની કમાન્ડો તાલીમ પામેલા હતા. ગોલંદાજી ઉપરાંત જ્ઞાનતંતુનું યુદ્ધ ખેલવા તેમણે ઇજિપ્તનાં પુરવઠા વાહનોને નિશાન બનાવ્યાં. ટેન્કર વાહનોમ રણગાડીઓ માટે ડીઝલ ભરેલું હતું. અમુક ટેન્કરો મીઠા પાણીની હતી. બાકીના લશ્કરી ખટારામાં તોપગોળા, ખોરાક, દવાદારુ સ્ટ્રેચર વગેરે હતાં. રાત્રિના અંધકારમાં સેંકડો વાહનો ધડાકાભેં ફાટ્યાં અને પોતાની જીવાદોરી કપાતી જોનાર આરબ સૈન્ય ફફડી ઊઠ્યું. ઇઝરાયેલની રણગાડીઓ પણ દરમ્યાન ફાયરિંગ કરી આરબોની રહીસહી હિંમત તોડી રહી હતી. દિવસ ઊગ્યે કે તરત મિસ્ટિર, ઓરિગન તથા મિરાજ-૩ વિમાનો ચાલ આવ્યાં. વોતૂર પ્રકારનાં બોમ્બર વિમાનોએ ૨૨૫ કિલોગ્રામના બોમ્બ વરસાવવાનું કાર્ય તો સાંજ લગી ચાલુ રાખ્યું.

ઇજિપ્તના લશ્કરે પીછેહઠ શરૂ કરી. પ્રથમ ચોવીસ કલાકમ જ તેણે યુદ્ધ ગુમાવ્યું હતું, છતાં એ યુદ્ધ ‘વન ડે વૉર’ને બદલે ‘સિક્સ ડે વૉર’ એટલા માટે કહેવાયું કે બાકીના પાંચ દિવસ ઇજિપ્તે પોતાના દુઃસાહસની સજા વેઠવાની હતી. ઊનાઇઝ ગરમીમાં રેગિસ્તાન પર આરબો ભાગતા ગયા તેમ ઇઝરાયેલ તેમને ખોખરા કરતું રહ્યું. વળતો પ્રવાસ બસ્સો કિલોમીટરને હતો. ઇઝરાયેલી વિમાનોએ ટેન્કોને તથા ટ્રકોને ફૂંકી દીધા પછી ઇજિપ્તના સૈનિકો તદ્દન લાચાર બન્યા. ખોરાક અને પાણીના અભાવે શરીરમાં તાકાત ન રહી, એટલે વજનદાર લશ્કરી બૂટ અને જેકેટ તેમણે કાઢી નાખ્યા. આમ છતાં સુએઝ

નહેર સુધી પહોંચવું મુશ્કેલ હતું હજારો જણા માર્ગમાં ઢળી પડ્યા. એ જ માર્ગમાં શસ્ત્રસંરંજામ પણ પડ્યો હતો કુલ ૮૦૦ રણગાડીઓ ૧૦,૦૦૦ વાહનો, ૪૫૦ તોપો અને વિમાનો! ઇજિપ્તે બધું મળીને તો ૪૧૬ વિમાનો ગુમાવ્યા અને વધુમાં તેનાં ૨૫ હવાઈમથકો સદંતર નાશ પામ્યાં. સૈનિકખુવારી ૧૫,૦૦૦ કરતાં વધારે હતી સૌથી મોટી ખુવારી તો ઇઝરાયેલનું અસ્તિત્વ નાખી કરવાના સ્વાખની ! આ સ્વાખ પ્રમુખ નાસેરે ૧૨ વર્ષ સુધી જોયું--અને છેવટે ફક્ત ૬ દિવસમાં તેને ચકનાચૂર થયું પણ જોયું! ■

■ ‘ધ સિક્સ ડે વૉર’ કહેવાતો તુમુલ સંગ્રામ પૂરો થયો ત્યારે સિનાઈનો સમગ્ર પ્રદેશ ઇજિપ્શિયન શસ્ત્રોનું તથા સૈનિકોનું કબજામાં બની ચૂક્યો હતો

R

ઈઝરાયેલી સૈનિકોનું 'મિશન ઈમ્પોસિબલ' જેવું કુમાળો સાહસ

ઈઝરાયેલી હકૂમત નીચેના પેલેસ્ટાઈનને મુક્ત કરાવવા માગતા ત્રાસવાદી આરબ સંગઠને જૂન ૨૭, ૧૯૭૬ના રોજ ઓચિંતો તરખાટ મચાવ્યો. કેટલાક યહૂદીઓને તેમણે વતનથી ૪,૨૦૦ કિલોમીટર છેટે બાન પકડી રાખ્યા. આતંકવાદીઓના પંજામાંથી દેશબાંધવોને છોડાવવા ઈઝરાયેલે જે મિશન હાથ ધર્યું એ કલ્પનાતીત થિલર કથાનેય આંટી જાય તેવું હતું.

દિવસ હતો જૂન ૨૭, ૧૯૭૬ નો અને સમય વહેલી સવારનો. બહેરિનથી નીકળીને વાયા કુવૈત થતું આવેલું સિંગાપુર ઍરલાઈન્સનું પેસેન્જર જેટ વિમાન બરાબર ૬:૪૫ વાગ્યે ગ્રીસના પાટનગર એથેન્સ ખાતે ઍરપોર્ટ પર ઊતર્યું. કોઈને એ વખતે તો કલ્પના પણ શી હોય કે પ્લેનનું આગમન થયું તે સાથે એકાદ સપ્તાહ લાંબા એક સસ્પેન્સભર્યા બનાવનો આરંભ પણ થયો ?

વિમાનમાંથી ફક્ત પાંચ મુસાફરો બહાર આવ્યા. બાકીના બધા પેસેન્જરો પ્લેનમાં જ બેસી રહ્યા, કારણ કે તેમને બ્રિટન જવું હતું.

એક મુસાફર તો જાણે ટેક્સી પકડીને એથેન્સ શહેર તરફ રવાના થયો, પણ બીજા ચાર જણા ઍરપોર્ટના ટર્મિનલમાં બેસી ઍર ફ્રાન્સના પ્લેન માટે રાહ જોવા લાગ્યા. ઍરબસ-૩૦૦ પ્રકારનું એ પ્લેન આવવાને હજી ઘણી વાર હતી, એટલે ચારેય મુસાફરોએ ટર્મિનલમાં ખાસ્સો સમય વીતાવવાનો હતો. એક યુવતી હતી અને ત્રણ યુવાનો હતા. કોનું નામ શું એ તો શી ખબર, કારણ કે ચારેયના બનાવટી પાસપોર્ટમાં ખોટાં નામો લખેલાં હતાં. દરેક જણ પાસે પોતપોતાની હેન્ડબેગ હતી, જેમાં રિવૉલ્વર, હેન્ડ ગ્રેનેડ અને પિસ્તોલ હતી. હથિયારો દેખાડીને તેઓ ઍર ફ્રાન્સના ઍરબસ-૩૦૦ વિમાનને હાઈજેક કરવા માગતા હતા. રજેરજની ગણતરી સાથે અપહરણનો પ્લાન તેમણે ઘડી રાખ્યો હતો.

હાઈજાક કરવા પાછળ ચારેય જણાનો હેતુ તો સાફ

હતો : પેલેસ્ટાઈનની આઝાદી ! મે, ૧૯૪૮માં યહૂદીઓએ પચાવી પાડેલા પેલેસ્ટાઈનના પ્રદેશ માટેનો મુક્તિસંગ્રામ ચરમસીમાએ પહોંચ્યો હતો. ઈઝરાયેલ સામે ૧૯૪૮ના અને ૧૯૬૭ના યુદ્ધમાં આરબ રાષ્ટ્રો બૂરી રીતે હાર્યા હતા એટલું જ નહિ, પણ યુદ્ધની સજારૂપે સેંકડો ચોરસ કિલોમીટરનો પેલેસ્ટાઈની પ્રદેશ ગુમાવી ચૂક્યા હતા. પરિણામે ઈઝરાયેલ સામે કેટલાક સંગઠનોએ ગેરિલા યુદ્ધ આરંભ્યું હતું. ઈઝરાયેલના જુદા જુદા શહેરો પર સશસ્ત્ર છાપા મારવાનું તેમણે શરૂ કર્યું. આતંકવાદ ફેલાવ્યો. વખત જતાં ઈઝરાયેલી પેસેન્જરો જેમાં પ્રવાસ ખેડતા હોય એ વિમાનોને હાઈજેક કરવા લાગ્યા.

હાઈજેકિંગમાં જૂન ૨૭, ૧૯૭૬ ના રોજ ઍર ફ્રાન્સના પેલા ઍરબસ-૩૦૦ પ્લેનનો વારો આવવાનો હતો. એથેન્સના વિમાનીમથકે ચાર સશસ્ત્ર ગેરિલાઓ તે વિમાનના આગમન માટે ક્યારના ટાંપીને બેઠા હતા. વિમાન ફ્રાન્સનું હોવા છતાં આવવાનું હતું ઈઝરાયેલથી, માટે તેમાં ઈઝરાયેલી મુસાફરો ઘણા બધા હોય એ ચોક્કસ વાત હતી. વિમાનનું અપહરણ કરી ગેરિલાઓ તે સૌને બાન પકડવા માગતા હતા. કામ જોખમી હતું. પરંતુ પેલેસ્ટાઈનની આઝાદી ખાતર લડતા સંગઠનના ચારેય સભ્યો જરૂર પડે તો મરવા પણ તૈયાર હતા.

બે કલાક વીત્યા. ઈઝરાયેલના બૅન ગુરિઅન ઍરપોર્ટ પર સવારના ૮:૦૦ વાગ્યે ઍર ફ્રાન્સના વિમાને ટેક-ઓફ કરવા માટે રન-વે પર દોટ મૂકી. પેસેન્જરોમાં ઈઝરાયેલી મુસાફરો કુલ ૭૭ હતા. થોડા કલાક પછી કેવો ભયાનક ખેલ શરૂ

થવાનો છે એનો તેમને લેશમાત્ર આશ્વાસ ન હતો. ઘણા ખરા મુસાફરોને પેરિસ જવું હતું, જ્યારે અમુક જણા ગ્રીસના પાટનગર એથેન્સ સુધીનો જ પ્રવાસ ખેડવાના હતા. વિમાનના ફેન્ચ કેપ્ટન માઈકલ બેકોસે ગ્રીસ તરફ જતો ભૂમધ્ય સમુદ્રનો આકાશી માર્ગ પકડ્યો. ઈઝરાયેલથી ગ્રીસ પહોંચતા ઍરબસને સરેરાશ અઢી કલાક તો સહેજે લાગે. સવારે ૧૧:૩૦ વાગ્યે વિમાન એથેન્સના રન-વે પર ઊતર્યું. ટર્મિનલની બરાબર સામે મોરો રાખીને ઊભું રહ્યું. કુલ ૩૮ મુસાફરોનો પ્રવાસ અહીં પૂરો થયો હતો. આ બધા જણા સાથે જ બડભાગી, કેમ કે થોડા સમય બાદ ભરઆકાશે શરૂ થનાર ભયાનક ખેલમાં તેમણે ભાગ લેવાનો વારો આવવાનો ન હતો. બીજી તરફ કેટલાક મુસાફરો ઍરબસમાં ગોઠવાયા, જેમાં ચાર ગેરિલાઓ પણ સામેલ હતા.

વિમાનમાં તેઓ હેમખેમ ચડી શક્યા એ ભારે અચરજની વાત હતી, કેમ કે દરેક જણે સાથે રાખેલી હેન્ડબેગમાં પિસ્તોલ, હેન્ડ ગ્રેનેડ અને રિવૉલ્વર હતી. કોઈ પેસેન્જરનો સામાન બરાબર તપાસ્યા વગર તેને વિમાન સુધી જવા ન દેવાય, પરંતુ એથેન્સના વિમાનીમથકે ફરજ બજાવતા સિક્યોરિટી અમલદારો બેદરકાર હતા. ચેકિંગ કરવાને બદલે એકબીજા સાથે ગપ્પાં મારવામાં તેઓ મશગૂલ હતા. બંધ હેન્ડબેગમાં રહેલાં ધાતુનાં શસ્ત્રોને ઓળખી કાઢે તેવું ઑટોમેટિક મેટલ ડિટેક્ટર ઍરપોર્ટ પર હતું, પણ એકેય સિક્યોરિટી અમલદાર ત્યાં હાજર જ ન હતો ! ફ્લોરોસ્કોપ કહેવાતું બીજું યંત્ર દારૂગોળાને ‘સૂંઘી’ કાઢી તેની એક્સ-રે જેવી આકૃતિ મોનિટર

■ ઍર ફ્રાન્સનું ઍરબસ-૩૦૦ પ્રકારનું બે એન્જિનોવાળું વિમાન, જેનું ૨૪૬ મુસાફરો અને ૧૨ કર્મચારીઓ સહિત અપહરણ કરવામાં આવ્યું

સ્ક્રીન પર રજૂ કરી દે એ પ્રકારનું હતું. હેન્ડ ગ્રેનેડ કે બુલેટ એ યંત્રમાં છૂપી રહી શકે નહિ. પરંતુ ફ્લોરોસ્કોપ સંભાળતા ગ્રીક અમલદારનું ધ્યાન સ્ક્રીન તરફ ન હતું. પરિણામે ચાર ગેરિલાઓ પોતપોતાની હેન્ડબેગમાં સંતાડેલાં શસ્ત્રો સાથે જરાય રોકટોક વગર નીકળી ગયા ! યહૂદીઓને શત્રુનજરે જોત જર્મન ગેરિલા યુવતી ઍરબસના ફર્સ્ટ-ક્લાસમાં બેઠી, જ્યારે બીજો એક જર્મન તથા બે આરબ યુવાનો પાછળના સેકન્ડ-ક્લાસમાં ગોઠવાયા. આ જેટ પ્લેન કુલ ૩૭૫ પેસેન્જરોનો સમાવેશ કરી શકે એટલું ગંજાવર હતું, પણ અત્યારે તેમાં મુસાફરો કુલ મળીને ૨૪૬ હતા. એ સિવાય બે પાયલટો સહિત ૧૨ કર્મચારીઓ હતા.

વિમાનીમથકના કન્ટ્રોલ ટાવરે બપોરે ૧૨:૨૦ વાગ્યે ટેક-ઑફ માટે પરવાનગી આપી કે તરત ૧૭૭ ફીટ લાંબું અને ૧૪૭ ફીટ પહોળી તથા ૨,૮૦૦ ચોરસફીટના ક્ષેત્રફળની પાંખોવાળું વિમાન પેરિસ જવા ઉપડ્યું. શક્તિશાળી બે જેટ એન્જિનોના જોરે હવા પર સવાર થયું. ઊંચાઈ તથા ઝડપ વધારવા કેપ્ટન માઈકલ બેકોસે એન્જિનોને ફુલ પાવરમાં કામે લગાડ્યાં. બળતણની મહત્તમ એવરેજ મળે એટલા માટે ઍરબસ-૩૦૦ પ્લેને ૩૧,૦૦૦ ફીટના લેવલે પાતળી હવામાં પ્રવાસ ખેડવો જોઈએ. ઉડ્ડયનનો વેગ પણ કલાકના સરેરાશ ૮૭૫ કિલોમીટર રાખવો જોઈએ. હાઈજેકર ટુકડીના ચાર સભ્યો ઊંચાઈ તથા ઝડપ વધે તેની જ રાહ જોતા ચૂપચાપ બેઠા હતા. દરેકની નજર પોતપોતાની રીસ્ટ-વૉચ સામે હતી. પ્લેનમાં ચઢતા પહેલાં ચારેય રીસ્ટ-વૉચનો સમય તેમણે સેકન્ડ-ટુ-સેકન્ડ મેળવી રાખ્યો હતો. કઈ સેકન્ડે શસ્ત્રો કાઢીને તરખાટ મચાવવો એ પણ બરાબર નક્કી કરી રાખ્યું હતું.

ટેક-ઓફ પછી સાત મિનિટો વીતી ચૂકી હતી. ઘડિયાળોમાં સેકન્ડ કાંટા આઠમી મિનિટ પૂરી કરવા નવો રાઉન્ડ ફરવા લાગ્યા. ખેલ શરૂ થાય તે પહેલાંનો છેલ્લો રાઉન્ડ! વિમાન હજી ઊંચે ચડી રહ્યું હતું. વિમાનના કર્મચારીઓ ૨૪૬ પેસેન્જરો માટે ભોજનના બંદોબસ્તમાં પડ્યા, પણ ત્યાં તો બરાબર આઠમી મિનિટે ચારેય ગેરિલા આતંકખોરો તેમનાં શસ્ત્રો કાઢીને અગાઉ નક્કી કરેલી જગ્યા પર ગોઠવાયા.

■ એક જર્મન આતંકવાદી ભરેલી બંદૂક સાથે વિમાનની કોકપિટમાં ઘૂસ્યો અને કેપ્ટન માઈકલ બેકોસને ઓરબસનો પ્રવાસમાર્ગ બદલવા હુકમ આપ્યો

‘સૌ જ્યાંના ત્યાં બેસી રહેજો!’ એક જણે દાટીભર્યા અવાજે ઘાંટો પાડ્યો. ‘સહેજ પણ હિલચાલ કરી તો તમારા બધાનું મોત નિશ્ચિત સમજજો !’

પેસેન્જરો ચોંકી પડ્યા. વિમાનમાં સન્નાટો વ્યાપી ગયો. સૌના જીવ તાળવે ચોંટ્યા, કેમ કે આગળપાછળ નજર કરીને જોયું તો દરેક હાઈજેકરના એક હાથમાં પિસ્તોલ કે રિવૉલ્વર હતી અને બીજા હાથમાં સ્કોટક હેન્ડ ગ્રેનેડ હતી.

‘ખબરદાર !’ બીજો આતંકવાદી ભરેલી રિવૉલ્વર દેખાડતો બોલ્યો. ‘વીંધાઈ ન મરવું હોય તો બધા જણા સીટ પર ચૂપચાપ બેસી રહેજો. સીટ-બેલ્ટ જેમણે છોડી નાખ્યા હોય તેઓ પાછા બાંધી લે.’

આ રૂપેરી ઝુલ્ફાંવાળો આતંકવાદી યુવાન આરબ નહિ, પણ જર્મન હતો. નાઝીવાદી હતો, એટલે યહૂદી પ્રજા માટે તેને અનહદ નફરત હતી. મુસાફરોને દબડાવ્યા પછી તે કોકપિટ તરફ દોડ્યો અને ઝાટકાભેર દરવાજો ખોલી નાખી કેપ્ટન બેકોસના લમણે રિવૉલ્વર ધરી. હેન્ડ ગ્રેનેડને તત્પુરતી ગજવામાં મૂકી તેણે બીજા હાથે વાયરલેસ રેડિઓ બંધ કરી દીધો.

‘કેપ્ટન ! આ પ્લેન હવે અમારા કબજામાં છે.’ ઉત્તેજના અને આક્રશ્ણતાથી તે બોલ્યો. ‘મુસાફરોને સલામત રાખવા માગતા હો અને તમારે પણ જીવતા રહેવું હોય તો પેરિસ નહિ, પણ બેન્ગાળી તરફ પ્લેનને વાળો ! કશી ચાલાકી કરતા નહિ. અમારી પાસે હેન્ડ ગ્રેનેડ છે. એક જ ધડાકે પ્લેનના ફરચા નીકળી જાય તેમ છે, સમજ્યા તમે ?’

‘ઠીક છે.’ કેપ્ટન બેકોસે જવાબ દીધો. ‘...પણ બેન્ગાળીના કન્ટ્રોલ ટાવરને જાણ કરવા પૂરતો વાયરલેસ રેડિઓ મને વાપરવા દો.’

‘હમણાં નહિ.’ આતંકવાદી બોલ્યો. ‘પહેલાં ભૂમધ્ય સમુદ્ર તરફ દિશા બદલો.’

‘શોટ ઓન ટાર્ગેટ’ આતંકવાદી પાને નકશામાં બતાવેલું) ઉત્તર

આફ્રિકાના લિબિયા દેશનું એક મુખ્ય શહેર કે જ્યાં પેલેસ્ટાઈન માટે લડતા આરબો ઘણી વાર આશરો લેતા હતા. વિમાને ઓચિંતી દિશા બદલી કે તરત એથેન્સના કન્ટ્રોલ ટાવરના ઓપરેટરોને ટ્રાસ્કો પેઠો, કેમ કે વાયરલેસ સંપર્ક પણ ઓચિંતો તૂટી ગયો હતો. ઍરપોર્ટના રેડાર ડાયલ પર ઍરબસનું ટપકું દક્ષિણ તરફ સરકી રહેલું દેખાતું હતું. ઉત્તર-પશ્ચિમે આવેલા પેરિસનો માર્ગ પકડવાને બદલે કેપ્ટન બેકોસે અને તેના કૉ-પાયલટે વિમાનને દક્ષિણે વાળ્યું અને વાયરલેસ દ્વારા એથેન્સ

કન્ટ્રોલ ટાવરને જાણ સુદ્ધાં ન કરી, એટલે નક્કી કશુંક ન બનવાનું જ બન્યું હશે. એથેન્સના કન્ટ્રોલ ટાવરમાં ચિંતાનું મોજું ફરી વળ્યું. પેરિસના ઍરપોર્ટને સંદેશો પાઠવવામાં આવ્યો, જ્યાં ઍર ફ્રાન્સના સિનિયર અમલદારો પણ મોજૂદ હતા. પેસેન્જરોનું લિસ્ટ જોતાવેંત તેઓ મામલો પામી ગયા. ઈઝરાયેલથી ૭૭ પેસેન્જરો સાથે પ્લેન રવાના થયું હતું. એથેન્સમાં વળી બીજા ઈઝરાયેલી મુસાફરો ચડ્યા હતા. યહૂદી કોમના મુસાફરો કુલ મળીને ૮૩ જેટલા હતા—અને માટે પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના ત્રાસવાદી આરબ સભ્યો ઍરબસને હાઈજેક કરી જતા હોય તો કહેવાય નહિ.

ઈઝરાયેલના બેન ગુરિઅન ઍરપોર્ટને સમાચાર મોકલાયા ત્યારે એ દેશમાં તો ખળભળાટ મચી ગયો. વિમાન ભલે ફ્રાન્સનું હોય, પણ તેના ૮૩ મુસાફરો ઈઝરાયેલી હતા. ઍરપોર્ટ તરત દેશના વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિનને તથા સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝને સાબદા કર્યા, જેમણે પહેલાં તો એક લશ્કરી ટુકડીને ઍરપોર્ટ પર મોકલી આપી. મોકલવાનું કારણ એ કે વિમાનમાં હવે પછી કશીક પણ નવાજૂની થાય તો તેના સમાચાર એથેન્સના કે પેરિસના કન્ટ્રોલ ટાવર મારફત બેન ગુરિઅન ઍરપોર્ટને મળવાના હતા. ઈઝરાયેલી પેસેન્જરો સાથેના પ્લેનને હાઈજેકરો વળી પાછું બેન ગુરિઅન ઍરપોર્ટ પર લાવે એ શક્યતા પણ ખરી ! અને લાવ્યા પછી તેમને મુક્ત કરવાના સાટામાં કોને ખબર શું માગે ?

હાઈજેકરોનો પ્લાન જો કે સાવ જુદો હતો. ઈઝરાયેલથી શક્ય એટલા દૂર તેમને જતા રહેવું હતું, જેથી ઈઝરાયેલના સૈનિકો તથા મોસાદના ભાંગફોડિયા સિકેટ એજન્ટો ત્યાં પહોંચી શકે નહિ. આથી જ તેમણે દક્ષિણ તરફની દિશા પકડી હતી. વિમાન ભૂમધ્ય સમુદ્રના આકાશમાં દોઢેક કલાક

સુષ્ક ઊડ્ય ૧૧/૧૨ પછી ૨:૦૦ વાગ્યા ત્યારે જર્મન હાઈજેકરે કોન્ટિનૅન્ટ વાયરલેસ રેડિઓ પાળો સ્વિચ-ઑન કરાવ્યો. કેપ્ટન મહાકલ બેકોસે તેના હુકમ પ્રમાણે લિબિયાના બેન્ગાઝી ઍરપોર્ટને વાયરલેસ સંદેશો મોકલ્યો : 'આ પ્લેનને પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાની ગેરિલા ટુકડીએ હાઈજેક કર્યું છે. થોડી વાર પછી અમે તમારા રન-વે પર લેન્ડિંગ કરવાના છીએ, પરંતુ લાંબો સમય રોકાવા માગતા નથી. ફરી વખત ટેક-ઑફ કર્યા પછી પ્લેન બીજા ચારેક કલાક ચાલે એટલું બળતણ અમારા માટે તૈયાર રાખજો !'

■ ઈઝરાયેલના વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિન (ડાબી બાજુ) અને સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝ

આશ્ચર્યની વાત ! ઈઝરાયેલના જાની દુશ્મન એવા લિબિયામાં હાઈજેકરો પ્રવાસનો અંત લાવવા માગતા ન હોય તો પછી બીજે ક્યાં જવાનું તેમણે નક્કી કર્યું હતું ?

લિબિયાના બેન્ગાઝી ઍરપોર્ટ પર ઍરબસ-૩૦૦ મોડી બપોરે ૨:૫૮ વાગ્યે ઊતર્યું. કન્ટ્રોલ ટાવરે તેના ફેન્ય કેપ્ટન માઈકલ બેકોસને ચોખ્ખા શબ્દોમાં સૂચના આપી કે દૂરના રન-વે પર વિમાનને પાર્ક કરો, જેથી હેન્ડ ગ્રેનેડ વડે રખે વિમાનને ફૂંકી દેવામાં આવે તો ટર્મિનલ પાસેનાં બીજાં વિમાનોને નુકસાન ન પહોંચે. કેપ્ટન બેકોસે તે સૂચનાનું પાલન કરી પ્લેનને દૂર જ થોભાવ્યું.

બળતણની ટેન્કર આવવામાં પુષ્કળ સમય વીતી ગયો. શસ્ત્રો દેખાડીને વારંવાર દાટી માર્યા કરતા હાઈજેકરોએ સૌને પ્લેનમાં જ ગોંધી રાખ્યા. એક બ્રિટિશ મહિલા સખત રીતે બિમાર પડી ત્યારે તેને પણ તેઓ મુક્ત કરવા તૈયાર ન થયા. મહિલાની હાલત એ પછી વધારે બગડવા લાગી. સશસ્ત્ર બદમાશો પહેલાં તો ટસના મસ ન થયા. શી ખાતરી કે તે છટકી જવા માટે ઢોંગ કરતી ન હતી ? સાચેસાચ એ માંદી છે કે કેમ તે જાણવા કન્ટ્રોલ ટાવરને સંદેશો મોકલી તેમણે લિબિયાના એક ડૉક્ટરને બોલાવ્યો. વિમાનનો દરવાજો ખોલ્યો, પૈડાંવાળી નિસરણી મંગાવી, હથિયારબંધ એવા બે હાઈજેકરો દરવાજા પાસે ગોઠવાયા અને માત્ર ડૉક્ટરને અંદર પ્રવેશવા દીધો. ડૉક્ટરની સલાહ મુજબ

છેવટે તેમણે એ મહિલાને સ્ટ્રેચરમાં સૂવાડી બહાર મોકલી આપી. દરમ્યાન બેન્ગાઝી ઍરપોર્ટના સંચાલકોએ ઍરબસ-૪૩ ટન નવું બળતણ ભર્યું અને રાત્રે ૮:૫૦ વાગ્યે તે પ્લેન ફરી પ્રવાસ આગળ ચલાવવા આકાશમાં ચડી ગયું.

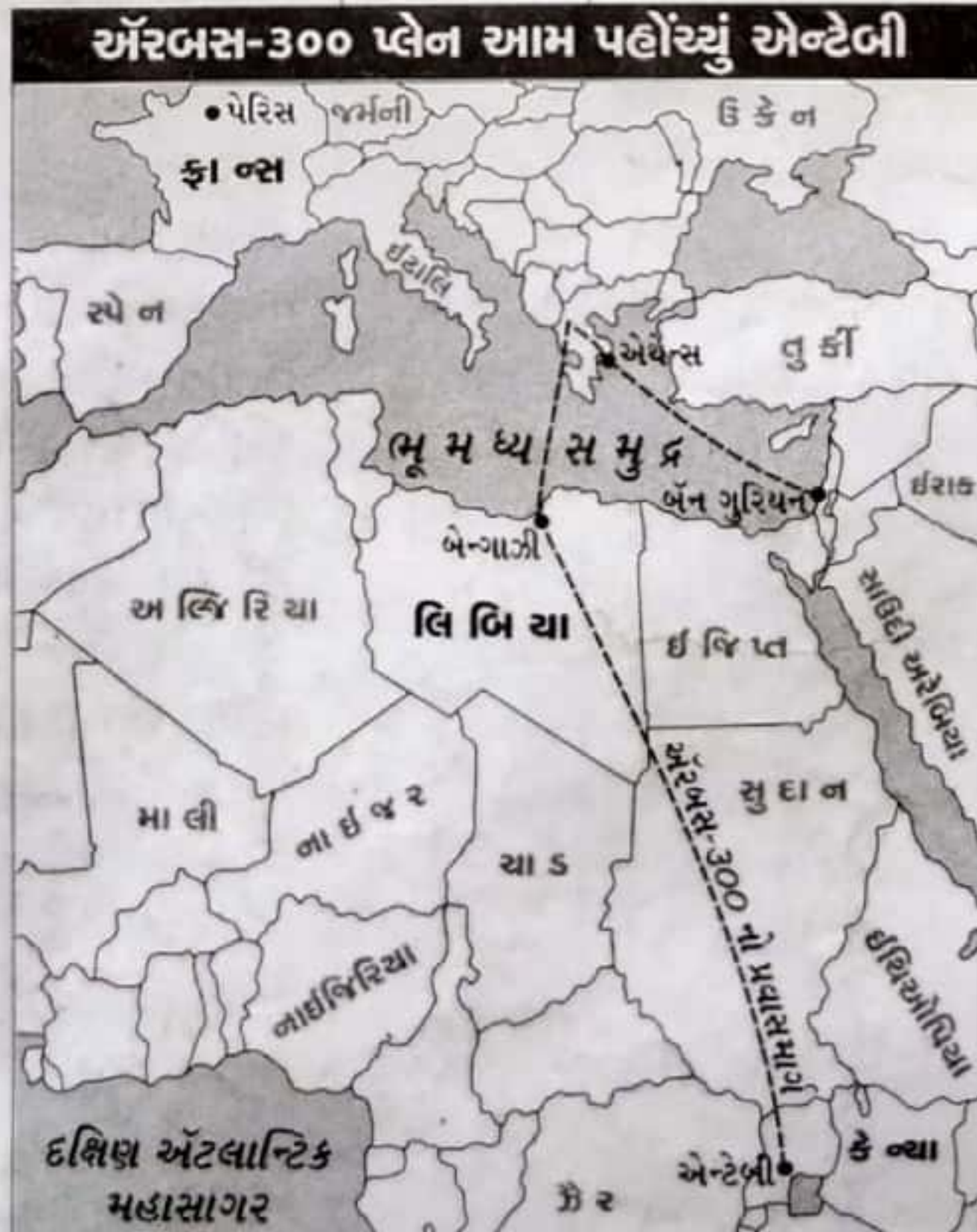
વિમાનનો આગામી મુકામ ક્યાં હશે તેના અંગે સૌ કોઈ બેખબર હતા. કેપ્ટન બેકોસ પણ તે બાબતે અજાણ હતો. ગેરિલાઓ પ્લેનને અમુક દિશા તરફ વાળવાની સૂચના આપે તેની એ રાહ જોતો હતો. ઈજિપ્ત જેવા આફ્રિકી દેશોનાં રેડાર યંત્રો ઍરબસ-૩૦૦ ને શોધવા માટે આકાશમાં ચોમેર મોજાં ફેલાવતાં હતાં. ઈઝરાયેલનાં કેટલાંક રેડારસજ્જ લડાયક વિમાનો પણ ભૂમધ્ય સમુદ્ર ઉપર લિબિયાના કાંઠા પાસે ઊડતાં હતાં. બૅન ગુરિઅન ઍરપોર્ટને રાત્રે સાડા સાત વાગ્યે સમાચાર મળ્યા કે અપહ્રત ઍરબસ-૩૦૦ હવે આફ્રિકાની દક્ષિણ તરફ આગળ વધતું હતું.

આ નવી મોકાણ ! વિમાન જેમ દૂર જાય એમ તેમાં ફસાયેલા મુસાફરોને બચાવવાનું કાર્ય ઈઝરાયેલ માટે વધુ મુશ્કેલ બને, કારણ કે બચાવ ટુકડીના કમાન્ડો સૈનિકોને હજારો કિલોમીટર છેટે મોકલી શકાય નહિ.

ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવમાં વડા પ્રધાન રાબિને તેમના સૌ પ્રધાનોને ચર્ચા માટે બોલાવ્યા. પહેલો જ સવાલ એ થયો કે ચર્ચા ક્યા મુદ્દા પર કરવાની હતી ? વિમાન હજી અંધારી રાતના આકાશમાં પ્રવાસ ખેડતું હતું અને છેવટે ક્યા અજાણ્યા સ્થળે જાય એ તેમને ખબર ન હતી. વિમાનમાં આતંકખોરો કેટલા છે અને કેવાં શસ્ત્રો વડે સજ્જ છે એ પણ

તેઓ જાણતા ન હતા. વિમાનનું અપહરણ કરાયું તેનો ફોડ પાડતી આતંકખોરોની માગણીના સમાચાર પણ તેમને હજી મળ્યા ન હતા. કોઈ નક્કર માહિતી પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી ચર્ચા કરીને શો ફાયદો ?

ચિંતામાં ને ચિંતામાં જૂન ૨૭, ૧૯૭૬ ની મધરાત વીતી. ઈઝરાયેલના સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝે મુખ્ય સેનાપતિ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ મોર્દેશાઈ ગુરને બોલાવ્યા. ગેરિલાઓ ઍરબસ-૩૦૦ ને ક્યાં દોરી જતા હતા ? દક્ષિણના ક્યા આફ્રિકી દેશમાં તેમને પડાવ નાખવો હતો ? ઈઝરાયેલ સાથે દોસ્તી ધરાવતા દેશો તો હાઈજેકર ટુકડીને આશરો ન આપે, પરંતુ ઈઝરાયેલને દુશ્મન માનતા યુગાન્ડાનો ભરોસો

નહિ. એ દેશ પર ઈદી અમીન નામના ચસ્કેલ ભેજના સરમુખત્યારનું હતું. અંધેરી નગરીના ગંડુરાજા જેવો અમીનનો સ્વભાવ હતો. ધૂની પણ ખરો અને ઘાતકી પણ ખરો. ઈઝરાયેલ સાથે માર્ચ, ૧૯૭૨ સુધી તેને ગાઢ દોસ્તી હતી. ઈઝરાયેલના સેંકડો ઈજનેરોને તેણે યુગાન્ડામાં પુલોનું, ઈમારતોનું અને રસ્તાનું બાંધકામ કરવા માટે રોક્યા હતા. ઈઝરાયેલની ઘણી કંપનીઓ યુગાન્ડામાં પોતાના વેપારધંધા ચલાવતી હતી. માર્ચ, ૧૯૭૨ માં ઈદી અમીને કેન્યા અને ટાન્ઝાનિયા નામના બે પડોશી દેશો પર હવાઈ આક્રમણ કરવા ફેન્ટમ પ્રકારના ફાઈટર-બોમ્બર વિમાનો ઈઝરાયેલ પાસે માગ્યાં. ઈઝરાયેલ પાસે એ વિમાનો મોટી સંખ્યામાં હતાં. આમ છતાં સોદો કરવાની તેણે ચોખ્ખી ના પાડી દીધી. ઈદી અમીનને એ વાતનું બહુ જલદ રીએક્શન આવ્યું. મગજ છટક્યું અને ઈઝરાયેલ જોડેના સંબંધો તેણે રાતોરાત કાપી નાખ્યા. યુગાન્ડામાં રહેતા દરેક ઈઝરાયેલીને ચોવીસ કલાકમાં દેશ છોડી જવાનો હુકમ ફરમાવ્યો. આ ભેજાગેપ સરમુખત્યાર હાઈજેકિંગનો ભોગ બનેલા ઍરબસ-૩૦૦ ને આવકારે એમાં તો જરાય શંકા ન હતી.

સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝે અને મુખ્ય સેનાપતિ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ મોર્દેશાઈ ગુરે સેવેલી ભીતી છેવટે સાચી પડી. લાગલગાટ પાંચ કલાકનો પ્રવાસ ખેડ્યા પછી રાત્રે ૩:૧૫ વાગ્યે ઍર ફાન્સનું અપહત પ્લેન યુગાન્ડાના એન્ટેબી નામના ઍરપોર્ટ પર ઉતર્યું. વિમાનની ફ્યુલ ટેન્કમાં તે વખતે થોડીક મિનિટો ચાલે એટલું બળતણ માંડ બાકી રહ્યું હતું. આ લાંબી સફર દરમ્યાન મુસાફરો તો ઠીક, પણ કેપ્ટનના અને કૉ-પાયલટના શા હાલ થયા એ માત્ર તેઓ જાણતા હતા. આંખનું મટકું પણ માર્યા વગર લાગલગાટ ૩૬ કલાક સુધી તેમણે ઍરબસ-૩૦૦ નું સંચાલન કરવું પડ્યું હતું. એથેન્સ તેમજ બેન્ગાળી ઍરપોર્ટ પરના રોકાણ વખતે તેમને જરા

રાહત મળી ખરી, છતાં સીટ પર એકધારા બેસી રહેવું પડ્યું હતું. વિમાનના (પેલી બ્રિટિશ મહિલાને બાદ કરતાં) ૨૪૫ મુસાફરો પણ ખૂબ જ ત્રાસી ગયા હતા—અને શી ખબર કસોટી હજી ક્યાં સુધી ચાલે ?

જૂન ૨૮, ૧૯૭૬ ની સવારનું અજવાળું ફેલાયું ત્યારે કાયની બારી વાટે મુસાફરોએ જોયું તો રન-વે નજીક હરિયાળા ઘાસ પર યુગાન્ડાના શસ્ત્રસજ્જ હબસી સૈનિકો જમા થયા હતા. એ.કે.-૪૭ રાયફલો ધરાવતા બ્રીજ કેટલાક આતંકીઓ પાસે નજરે ચડ્યા. કસોટીના અંતને બદલે અહીં

■ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ મોર્દેશાઈ ગુર

પડ્યું. વિમાનથી શરૂ કરીને ઍરપોર્ટના જૂના ટર્મિનલ સુધી યુગાન્ડાના રાયફલધારી સૈનિકો બે સમાંતર હરોળ રચીને ખડા રહી ગયા હતા. મુસાફરો તે પહેરા વચ્ચે ચાલતા જૂના ટર્મિનલે પહોંચ્યા, જ્યાં હબસી સૈનિકોએ તેમને વિશાળ હોલમાં ફરસ પર બેસી જવાનો ઍર્ડર કર્યો. ટર્મિનલ આલિશાન હતું, છતાં તે જૂનું એટલા માટે કહેવાતું કે ઈદી અમીને થોડેક દૂર એન્ટેબીનું નવું ટર્મિનલ બંધાવ્યું હતું. ઉતાડૂઓ હવે તેનો ઉપયોગ કરતા હતા, એટલે જૂના ટર્મિનલમાં કશી અવરજવર થતી ન હતી.

હા, બપોર પછી મુસાફરોને અવરજવર જોવા મળી. યુગાન્ડાના સરમુખત્યાર ઈદી અમીન પોતે કાળી મર્સિડિઝ કારમાં બેસીને તેમના અંગરક્ષકો સાથે ત્યાં પધાર્યો. ઈઝરાયેલી મુસાફરોને તેણે સલાહ આપી કે, ‘પેલેસ્ટાઈનનો મુલક આરબોનો છે. તમારી સરકારને જરા સમજાવો કે એ પ્રદેશ ચૂપચાપ આરબોના હવાલે કરી દે. જુઓ તો ખરા, સરકારના પાપે તમારે કેટલા પરેશાન થવું પડે છે ! પેરિસ જવાને બદલે તમે છેક ક્યાં આવી પહોંચ્યા !’

આવી લેકચરબાજી કરીને ઈદી અમીન તો જતો રહ્યો,

પરંતુ તેમનો પાગલ જેવો સ્વભાવ પહેલી વખત રૂબરૂ જોયા પછી યહૂદી પેસેન્જરો ફફડી ઊઠ્યા. હવે તેઓ ફક્ત આતંકવાદી ટુકડીના નહિ, અમીનના પણ કેદી હતા—અને તે માથાફરેલ સરમુખત્યાર ક્યારે શું કરે તે કહેવાય નહિ ! ૧૯૭૧ માં હજારો રાજકીય દુશ્મનોને ફૂર રીતે મારી સત્તા પર આવેલા તે સરમુખત્યારને મન પેસેન્જરોના જાનની પણ શી કિંમત ? ઈઝરાયેલી સરકાર પણ આટલે દૂર ફસાયેલા તેના નાગરિકોને બચાવવા માટે શું કરી શકવાની હતી ?

■ યુગાન્ડાનો સરમુખત્યાર ઈદી અમીન

પાલકોએ પોતાના બાળકોને ત્રાસવાદ ફેલાવતા આતંકખોરોને પાલક બનાવવા માટે શું ન કરે એ પૂછો. આતંકખોરો સામે તેમને નમતું તો ક્યારેય ન જોખે, કેમ કે એ રીતે ઝૂકી પડવામાં કમીથી છતી થાય અને પોતાનું ધાર્યું કરાવવામાં સફળ થયેલા આતંકખોરો સાથોસાથ ઓર ચડી વાગે. આમ છતાં વડા પ્રધાન રિઝાક રાબિન અને તેમના પ્રધાનો કશો જ નિર્ણય લીધા વગર કેટલોક સમય નિષ્ક્રિય બેસી રહ્યા. ઑરબસ-૩૦૦ છેવટે ક્યા ઑરપોર્ટ પર આશરો લે છે અને તેનું અપહરણ કરનાર પેલેસ્ટાઈનના ગેરિલાઓ પેસેન્જરોને છોડી મૂકવાના સાટામાં શી માગણી રજૂ કરે છે એ તેમને પહેલાં જાણવું હતું.

વિમાનના બધા પેસેન્જરોને એન્ટેબીના જૂના ટર્મિનલમાં ધકેલી દીધા બાદ હબસી સૈનિકો ત્યાં પહેરો આપવા ગોઠવાયા, એટલે બે આતંકખોરો પાછા વિમાન પર ગયા. ઑરબસ-૩૦૦ ની કોકપિટમાં પાયલટો હજી બેઠા હતા.

‘આ સંદેશો પેરિસ ઑરપોર્ટને મોકલી આપો.’ એક જણે કેપ્ટન બેકોસના હાથમાં ચબરખી મૂકતા કહ્યું.

‘તમે શું કરવા માગો છો ?’ ઉજાગરા વેઠીને તેમજ કલાકો સુધી પ્લેનમાં કન્ટ્રોલ્સ સંભાળીને થાકી ગયેલા કેપ્ટન બેકોસે ગુસ્સામાં પૂછ્યું.

‘મેસેજ રવાના કરો ! અને બીજી વાર આવા સવાલો પૂછતા નહિ.’ કહી આતંકખોરે રિવોલ્વરની નાળ બેકોસના લમણે જોરમાં ફટકારી. કેપ્ટન સમસમી ગયો, પણ બિચારો લાચાર હતો.

ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવમાં વડા પ્રધાન રાબિનને અડધા કલાક પછી ફ્રેન્ચ સરકારનો મેસેજ પહોંચ્યો કે વિમાન યુગાન્ડાના એન્ટેબી વિમાનીમથકે હતું. આતંકખોરો પેલેસ્ટાઈનના હતા. દરેક પેસેન્જરને તેઓ હેમખેમ છોડી મૂકવા તૈયાર હતા, પરંતુ શરત એ કે પાંચ દેશોમાં કેદ પકડાયેલા તેમના પૈકી સાથીદારોને તે દેશો છોડી દે. વધારામાં ફ્રેન્ચ સરકાર પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાને ૫૦ લાખ ડૉલર રોકડા આપે !

સ્થિતિ હવે સ્પષ્ટ બની. વધારે મૂંઝવણભરી પણ બની. ચોપ્પન પૈકી માત્ર ૧૪ જણા ફ્રાન્સ, જર્મની, સ્વિટ્ઝરલેન્ડ, કેન્યા વગેરે દેશોમાં જેલના સળિયા પાછળ હતા. બાકીના ૪૦ ત્રાસવાદી આરબોને ઈઝરાયેલે વર્ષો થયે કારાવાસમાં પૂરી રાખ્યા હતા. સૌએ ત્રાસવાદને લગતા ગંભીર અપરાધો કર્યા હતા. નિર્દોષોને માર્યા હતા, વિમાનોનું હાઈજેકિંગ કર્યું હતું અથવા બોમ્બધડાકા વડે આતંક ફેલાવ્યો હતો. ધમકીથી ડરી તેમને આઝાદ કરી દેવામાં આવે તો શું પોતાની ત્રાસવાદી

પ્રવૃત્તિઓ તેઓ પાછી શરૂ ન કરી દે તેની શી ખાતરી ? ધમકી સામે ઘૂંટણિયે પડી જવું એ બાવીસ આરબ દેશો વડે ઘેરાયેલા ઈઝરાયેલને બિલકુલ પોસાય તેમ ન હતું, કેમ કે વખત જતાં એ દેશો તેને કાયરમાં ખપાવીને વારંવાર ઘૂંટણિયે પડવા મજબૂર કરે. આમ છતાં અત્યારે તો સંજોગો ભારે ગંભીર હતા. હાઈજેકિંગ થયા પછીનો બીજો એટલે કે જૂન ૨૮, ૧૯૭૬ નો દિવસ પૂરો થયો.

ત્રીજો દિવસ : લિબિયાના બેન્ગાઝી ઑરપોર્ટ પર માંદી પડનાર જે બ્રિટિશ મહિલાને આતંકખોરોએ છોડી મૂકેલી તે બીજી ઑરલાઈન્સ દ્વારા લંડન પહોંચી હોવાના સમાચાર મળ્યા.

ઈઝરાયેલની જાસૂસી સંસ્થા મોસાદના ગુપ્તચરોએ તરત એ મહિલાને શોધી કાઢી, પૂછપરછ કરી અને જાણી લીધું કે હાઈજેકર ટુકડીમાં ચાર સભ્યો હતા. એક જર્મન યુવાન હતો. બીજી જર્મન યુવતી હતી અને બે આરબ યુવાનો હતા. મહિલાએ તે દરેકના ચહેરાનું વર્ણન કર્યું, જેના આધારે બ્રિટનમાં જ સ્કોટલેન્ડ યાર્ડના ચિત્રકારોએ પેન્સિલ ચિત્રો દોર્યા. સ્કોટલેન્ડ યાર્ડ પોતાનો કમ્પ્યુટર ડેટા તપાસી બે જર્મનોને તો બરાબર

ઓળખી કાઢ્યાં, કેમ કે તેઓ રીઢા ત્રાસવાદીઓ હતાં. સત્તાવીસ વર્ષના યુવાનનું નામ વિલફ્રેડ બૉઈસ હતું. ગેબ્રિયલ ટેઈડમાન નામની યુવતી ત્રેવીસ વર્ષની હતી. પેલેસ્ટાઈનના બે આરબ યુવાનોને જો કે ઓળખી શકાયા નહિ. એ જ રીતે એન્ટેબીમાં હવે શી સ્થિતિ હોય તે પણ જાણી ન શકાયું, કેમ કે બ્રિટિશ મહિલા તો લિબિયામાં અધરસ્તે છૂટકારો પામીને બ્રિટન આવતી રહી હતી. ઈદી અમીને પોતાનાં ખાસ વિમાનો મોકલી બીજા કેટલાક ત્રાસવાદી આરબોને યુગાન્ડા તેડાવ્યા હતા અને

■ ઈઝરાયેલની જેલમાં પુરાયેલા આરબ આતંકખોરો, જેમને છોડાવવા માટે ઑરબસ-૩૦૦ નું હાઈજેકિંગ કરવામાં આવ્યું હતું

વળી ઑરબસ-૩૦૦ ના મુસાફરો પર તેમના સૈનિકો પણ કડક પહેરો ભરતા હતા. આ વાતનો ઈઝરાયેલી સરકારને લેશમાત્ર ખ્યાલ ન હતો.

ત્રીજો દિવસ પૂરો થાય એ પહેલાં વડા પ્રધાન રાબિનને હાઈજેકર ટુકડીનો બીજો ધમકીભર્યો સંદેશો વાયા ફ્રાન્સ મળ્યો: ‘ઈઝરાયેલના લોકલ ટાઈમ પ્રમાણે ગુરૂવાર, જુલાઈ ૧, ૧૯૭૬ ના રોજ બપોરે ૨:૦૦ વાગ્યા સુધીમાં અમારા પૈકી સાથીદારોને છોડી દો. પચાસ લાખ ડૉલર પણ ત્યાં સુધીમાં અમને મળવા જોઈએ. અમે ત્યાર પછી વધુ રાહ જોયા વગર પેસેન્જરો સહિત આખા પ્લેનને બોમ્બ વડે ફૂંકી દઈશું !’

હવે જ ખરી કટોકટીનો આરંભ થયો. હાઈજેકર ટુકડીએ

■ ઈઝરાયેલી
વાયુસેનાપતિ
બેની પેલેદ

સમય બાંધી આપ્યો, માટે પેસેન્જરોને છોડાવવા માત્ર જે પણ કરવું હોય તે ઘડિયાળનાં કોટે એટલા સમયમાં કરી નાખવું જોઈએ. ઈઝરાયેલથી એન્ટેબી લગભગ ૪,૨૦૦ કિલોમીટર છેટે હતું. શસ્ત્રસજ્જ બચાવ ટુકડીને એટલે દૂર મોકલી શકાય અને રાત્રે એન્ટેબી પર સફળ કમાન્ડો એટેક કરી શકાય તો પણ મહાપરાણો છોડાવવામાં આવેલા ૨૪૫ મુસાફરોને તથા પ્લેનના પાયલટો સહિત ૧૨ જણાને સહીસલામત પાછા કેમ લાવવા ? વિમાનમાર્ગે ? વિમાન આટલું લાંબું એકધારે ઊડ્યન કરી શકે નહિ. વળતા પ્રવાસ વખતે તેને નવું બળતણ જોઈએ.

રાજધાની તેલ અવિવમાં રાત્રે ૯:૦૦ વાગ્યે સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝ, લશ્કરની ત્રણેય પાંખોના વડા સેનાપતિ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ મોર્દેશાઈ ગુર, હવાઈદળના સેનાપતિ મેજર-જનરલ બેની પેલેદ અને બીજા ફોજી અફસરો કશોક પ્લાન વિચારવા માટે ભેગા થયા. લશ્કરના જાસૂસીખાતાના વડા શ્લોમો ગાઝિતને પણ બોલાવવામાં આવ્યા. (ઈઝરાયેલે તેના લશ્કરનું અલાયદું જાસૂસી ખાતું રચ્યું હતું. મોસાદ તથા શિન બેત કરતાં તેની કામગીરી જુદા પ્રકારની હતી.) કોઈ પ્લાન એન્ટેબીને લગતી નક્કર જાણકારી વગર ઘડી શકાય નહિ, એટલે ક્યાંક જરૂરી ખાતમી ખૂટતી હોય તો એ જાસૂસી દ્વારા મેળવી આપવાનું કામ શ્લોમો ગાઝિતનું હતું. મેજર-જનરલ કુટી આદમ નામના કમાન્ડો અફસરને પણ હાજર રાખવામાં આવ્યો.

‘આતંકખોરો જક્કી અને માથાભારે જણાય છે. સમાધાન થાય એમ લાગતું નથી.’ સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝ બોલ્યા. ‘આતંકખોરોની શરતો સ્વીકારીને આપણે પરાજય કબૂલવા માગતા નથી. નિર્દોષ પેસેન્જરોને તેમના ભરોસે છોડી દેવા એ યોગ્ય નથી. વિચારવાનું એ છે કે આપણે તેમના માટે શું કરી શકીએ ? આ દેશ તેના આફતમાં ફસાયેલા નાગરિકો માટે શું કરી શકે એ તમારે દેખાડી આપવાનું છે.’

‘ત્રણ જાતના વિકલ્પો અમે વિચાર્યા છે.’ મેજર-જનરલ કુટી આદમે બધા અફસરો વતી કહ્યું. ટેબલ પર તેણે યુગાન્ડાનો નકશો પાથર્યો. ‘આ જુઓ, વિક્ટોરિયા સરોવરના બિલકુલ કાંઠે જ એન્ટેબી છે, જ્યાંથી પાટનગર કમ્પાલા વીસેક કિલોમીટર છેટે આવેલું છે. વિમાન દ્વારા આપણા છત્રીસૈનિકો રબરનાં હોડકાં સાથે એ સરોવરમાં ઉતરે, રાત્રિના અંધકારમાં ચૂપચાપ ઍરપોર્ટ સુધી પહોંચી જાય અને ત્યાર બાદ મુક્ત થયેલા મુસાફરો ભેગા કરી પાછા રબરનાં હોડકાંમાં ઝડપભેર વળતો પ્રવાસ ખેડીને પૂર્વમાં કેન્યા પહોંચે ! આ સાહસમાં કેન્યાનો પૂરો સહકાર આપણને મળવો જરૂરી છે. જો કે અમને

જ પ્લાન સલામત જણાતો નથી.’

‘મને સમજાવો કે શા માટે ? બાકી કેન્યા સરકાર આપણી પડખે રહેવા તૈયાર છે.’ સંરક્ષણ પ્રધાને કહ્યું.

‘એન્ટેબીથી છેક સરોવરના કાંઠા સુધી અઢીસો જેટલા મુસાફરોને લાવવામાં ઘણો સમય વીતી જાય અને તે દરમ્યાન કોણ જાણે શું બને ! વિક્ટોરિયા સરોવરમાં ત્યાર પછી લાંબો પ્રવાસ ખેડવાનો થાય, કેમ કે પૂર્વ તરફ કેન્યાની સરહદ દૂર છે. યુગાન્ડાના જળવિસ્તારમાં લાંબો સમય રોકાવું યોગ્ય નથી. ઈદી અમીને ત્યાં કેટલીક પેટ્રોલ બોટ પણ રાખી છે.’

‘પરંતુ અમીન ઈઝરાયેલી કમાન્ડો ટુકડી પર હુમલો કરે એમ શા માટે ધારી લેવું ? યુગાન્ડા સાથે આપણને દોસ્તી નથી, તો દુશ્મની પણ નથી. આપણો ઝઘડો મૂળ હાઈજેકર આતંકખોરો સાથે છે.’ સંરક્ષણ પ્રધાને સાવ જુદી દલીલ કરી. ઈદી અમીને પોતે હાઈજેકર ટુકડીને આવકારેલી તે હજી તેમને ખબર ન હતી. એન્ટેબીમાં શું બન્યું એ ફક્ત બાન પકડાયેલા મુસાફરો જાણતા હતા.

‘આનું તાત્પર્ય એ થયું કે આતંકખોર ટોળકીના સંકજામાં ફસાયેલા મુસાફરોને છોડાવ્યા બાદ આપણે તેમને યુગાન્ડામાં જ રહેવા દઈએ અને પછી તેમને ઈઝરાયેલ લાવવા માટે ઈદી અમીનની પરવાનગી માગીએ !’ વડા સેનાપતિ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ મોર્દેશાઈ ગુર બોલ્યા. ‘એ માણસનો ભરોસો ન કરાય.’

‘સારું, બીજો પ્લાન શો છે ?’ સંરક્ષણ પ્રધાન બોલ્યા.

‘એ પણ લગભગ તો આવો જ છે.’ મેજર-જનરલ કુટી આદમે જણાવ્યું. ‘વિમાનો દ્વારા નહિ, પણ કેન્યાના જ સરોવરના કાંઠે ભાડે કરેલી અથવા ચોરેલી નૌકાઓ હંકારીને કમાન્ડો સૈનિકો એન્ટેબી જાય અને...’

‘ત્રીજો પ્લાન ?’ સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝને મેજર-જનરલનો બીજો પ્લાન પણ જોખમી લાગ્યો.

‘ઈઝરાયેલી ઍરફોર્સનાં વિમાનો પરબારાં એન્ટેબી પર લેન્ડિંગ કરે, મુસાફરોને છોડાવે અને તેમની સાથે જોતજોતામાં ટેક-ઓફ કરી યુગાન્ડાની આકાશી સરહદને વહેલીતકે ઓળંગી નાખે !’ કુટી આદમે કહ્યું.

સંરક્ષણ પ્રધાને લમણે હાથ દીધો. આ જાતનો કમાન્ડો એટેક તો ક્યાંય જોખમી હતો ! વિમાનો શું એન્ટેબીના કન્ટ્રોલ ટાવરની મંજૂરી લીધા વગર ત્યાં ઉતરે ? મંજૂરી લેવા માટે તેઓ વાયરલેસ સંદેશો મોકલે તો અણધાર્યો છાપો મારવાનું છૂપું કમાન્ડો મિશન ખુલ્લું પડી જાય અને ચેતી ગયેલા આતંકખોરો મિશનને ચોપટ કરી દે. એક શક્યતા એ પણ ખરી કે અજાણ્યાં વિમાનો રેડારમાં દેખાયા પછી યુગાન્ડાની વિમાનવિરોધી તોપો ગરજવા લાગે. કંઈ પણ અજુગતું બની

શકે—અને વળી આવા ખતરનાક સાહસમાં તો ક્યારેક ન બનવાનું ધરાવે બને.

‘અફસોસ !’ સંરક્ષણ પ્રધાન બોલ્યા. ‘આપણી પાસે ઝાઝો સમય નથી. એન્ટેબીમાં ખરેખર શું ચાલી રહ્યું છે તેય આપણે જાણતા નથી.’

ખરી વાત હતી. બાન પકડાયેલા મુસાફરોને હજી પ્લેનમાં બેસાડી રખાયા છે એવું સંરક્ષણ પ્રધાન સહિત બધા જણા માનતા હતા, જ્યારે એ પ્લેન તો સંદતર ખાલી હતું. પાયલટને તથા કો-પાયલટને પણ જૂના ટર્મિનલ બિલ્ડિંગમાં ટ્રાન્સફર કરી દેવાયા હતા. દિવસે બપોર પછી બીજો એક મહત્વનો બનાવ ત્યાં બન્યો હતો.

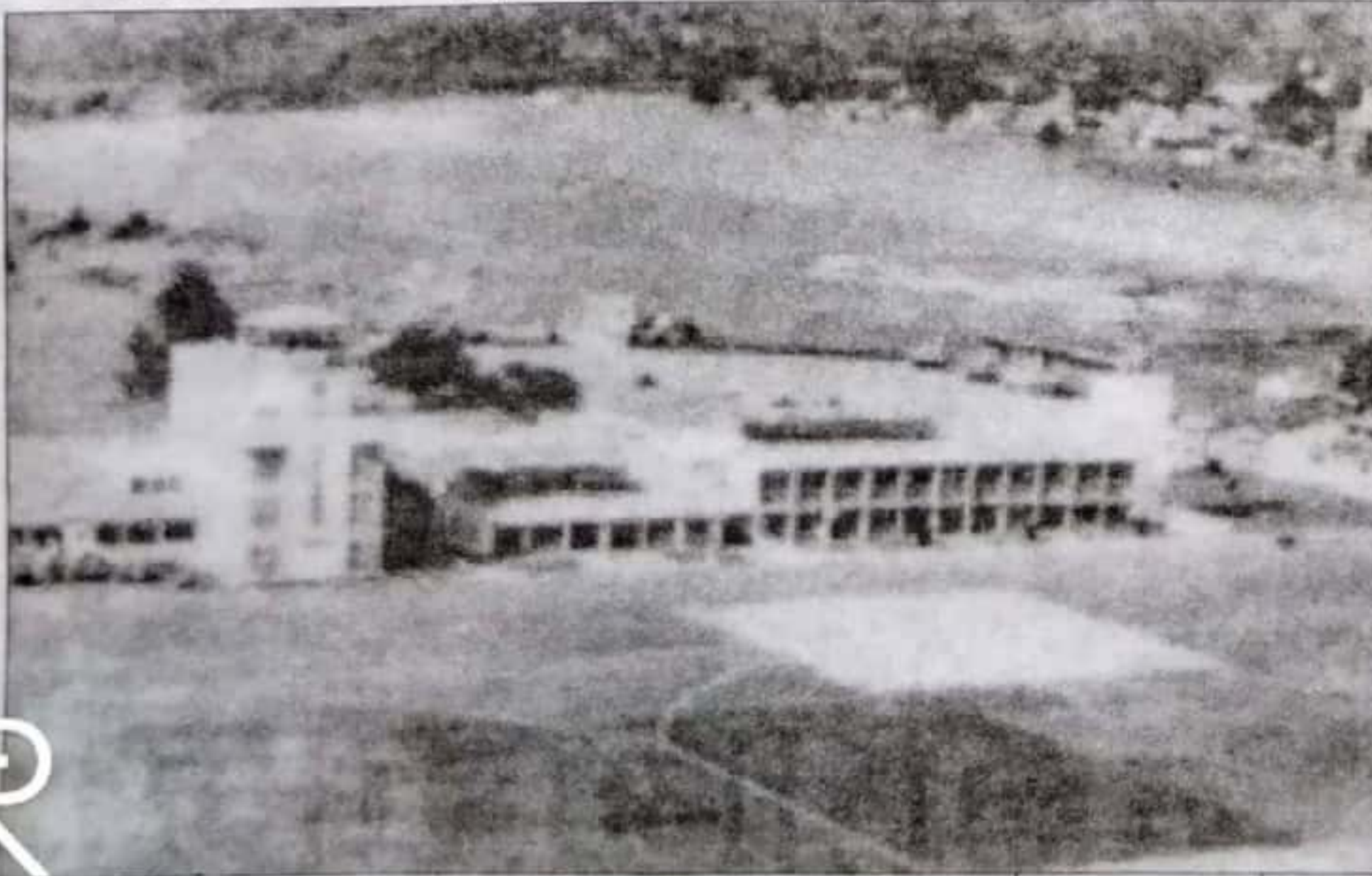
થયું એવું કે મુસાફરોને જ્યાં રાખવામાં આવેલા તે ટર્મિનલ બિલ્ડિંગના હોલની દીવાલને યુગાન્ડાના સૈનિકોએ જરાક તોડી અને માણસ આવ-જા કરી શકે એવડા કદનું ગાબડું પાડ્યું. થોડી વારે પેલો જર્મન આતંકવાદી યુવાન વિલફ્રેડ બોઈસ હોલમાં આવ્યો. વિમાનમાં રહેલું મુસાફરોનાં નામોનું લિસ્ટ તેની પાસે હતું.

‘હું વારાફરતી દરેકના નામો બોલું છું.’ તેણે કહ્યું. ‘કમવાર જેનું નામ બોલાય એ પેસેન્જરે તરત જ પછવાડે દીવાલના બાકોરા વાટે બાજુના ઓરડામાં જતા રહેવાનું છે !’

ડાબા હાથમાં લિસ્ટ અને જમણા હાથમાં રિવોલ્વર પકડીને બોઈસ એક પછી એક નામ બોલવા લાગ્યો. પાંચેક નામો તેણે કહી સંભળાવ્યા કે તરત કેટલાક જણાના માથે જાણે આભ તૂટી પડ્યું. જર્મન હાઈજેકર ફક્ત યહૂદી પેસેન્જરોનાં નામો બોલતો હતો. સૌ યહૂદીઓને તે બીજા ઓરડામાં ધકેલવા માગતો હતો.

બધાં નામો પોકાર્યા બાદ હજી તેને સંતોષ ન થયો, એટલે તેણે સૌના પાસપોર્ટ તપાસ્યા. ઈઝરાયેલી પાસપોર્ટ ધરાવતા

■ ઍરબસ-૩૦૦ વિમાનના બાન પકડાયેલા મુસાફરોને જ્યાં રાખવામાં આવ્યા તે એન્ટેબી ઍરપોર્ટનું જૂના ટર્મિનલનું વિશાળ બિલ્ડિંગ

બે-ત્રણ મુસાફરો તેના ધ્યાનમાં આવ્યા, જેમને પણ તેણે બીજા ઓરડામાં રવાના કર્યા. મુસાફરો એ રીતે બે ભાગે વહેંચાયા પછી યુગાન્ડાના હબસી સૈનિકોએ દીવાલના બાકોરા પર અંગ્રેજી T આકારનાં પાટિયાં જડી દીધાં.

ચોથો એટલે કે જૂન ૩૦, ૧૯૭૬ નો દિવસ : હાઈજેકર ટોળકીએ આપેલી મુદત પૂરી થવા આડેનો તે છેલ્લો દિવસ હતો. બીજે દિવસે બપોરે ૨:૦૦ વાગ્યે મુદત પૂરી થઈ જવાની હતી. ઈઝરાયેલ, ફ્રાન્સ, સ્વિત્ઝરલેન્ડ, કેન્યા, જર્મની વગેરે દેશોએ તેમની જેલોમાં પુરાયેલા પેલેસ્ટાઈની આરબ ત્રાસવાદી બંદીવાનોને છોડી મૂકવાના હતા. ફ્રેન્ચ સરકારે રોકડા ૫૦ લાખ ડૉલર એન્ટેબી પહોંચાડી દેવાના હતા. હાઈજેકરની દમદમીને એ રીતે જો વશ ન થવું હોય તો ઈઝરાયેલી કમાન્ડો ફોજે એન્ટેબી પર સફળ ઍટેક કરી મુસાફરોને તાત્કાલિક છોડવવા રહ્યા. પરંતુ એવા સાહસ માટે ફક્ત આડત્રીસ કલાક જેટલો સમય બાકી રહ્યો હતો ! કમાન્ડો ફોજ આટલા ટૂંકા સમયમાં હુમલા માટે ફાઈનલ પ્લાન ઘડીને તે મુજબ તૈયારી પણ કરી શકે નહિ, તો ૪,૨૦૦ કિલોમીટર છેટેના એન્ટેબી ઍરપોર્ટ સુધી પહોંચે ક્યારે ?

બીજી તરફ નાસીપાસ થયે પણ કેમ ચાલે ? પરિણામ જે આવે તે ખરું, છતાં પ્રયત્નો ચાલુ રાખવા જોઈએ. ઈઝરાયેલી સરકારે કેટલે સુધીના પ્રયત્નો કર્યા એ જુઓ : આગળની રાત્રે સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝે વડા સેનાપતિ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ મોર્દેશાઈ ગુરને હુકમ આપેલો કે યુગાન્ડામાં લાંબો સમય રહી ચૂક્યા હોય તેવા આપણા લશ્કરી અફસરોને શોધી કાઢો અને વહેલી સવારે તેમને વડા પ્રધાનની ઑફિસમાં હાજર થવા જણાવો !

ઈઝરાયેલી સરકારે યુગાન્ડાના સૈનિકોને તાલિમ આપવા માટે ૧૯૭૧-૭૨ માં પોતાના કેટલાક અફસરોને તે દેશમાં મોકલ્યા હતા. બન્ને દેશો વચ્ચે એ વખતે મિત્રાચારી હતી, માટે ઘણા અફસરો તો ઈદી અમીનને પણ વારંવાર મળતા હતા. કર્નલ બર્કા બારલ્યેવ નામના અફસરે તો અમીન સાથે ગાઢ દોસ્તી કરી દીધી હતી. દોસ્તી એટલી પાકી કે અઠવાડિયે બેએક વખત તેઓ એકલા બેસીને કલાકો સુધી ગપ્પાં મારતા હતા. આજે જ તે કર્નલ નિવૃત્ત થયો હતો, એટલે મધરાત પછી ૧:૦૦ વાગ્યે કો'ક સગાને ત્યાં ચાલતી પાર્ટીમાં તેનો પત્તો લાગ્યો ! હવાઈદળના રીટાયર થયેલા પાંચેક બીજા અફસરો માટે પણ આખી રાત લગી શોધ ચાલી ત્યારે માંડ તેઓ હાથમાં આવ્યા.

જૂન ૩૦ ના રોજ સવારે ૮:૦૦ ના ટકોરે કર્નલ બર્કા બારલ્યેવ વડા પ્રધાન પિત્ઝાક રાબિનની ઑફિસે હાજર થયો, જ્યાં અંગરક્ષકો તેને સંરક્ષણ પ્રધાન

શિમોન પેરેઝના ખાસ રૂમમાં દોરી ગયા.
'આવો, કર્નલ !' પેરેઝ બોલ્યા. 'આજે
દેશને તમારી ખાસ જરૂર પડી છે.'

'તમે કહો તે કરવા તૈયાર છું.
હાઈજેકિંગને જ લગતી વાત છે ?'

'હા, મેં સાંભળ્યું છે કે તમે ઈદી
અમીનના જિગરી દોસ્ત હતા.' પેરેઝે કહ્યું.
'મારી સાથે બાજુના રૂમમાં ચાલો.

ટેલિફોન પર અમીન સાથે વાત કરો, જેથી
હું જાણી શકું કે એન્ટેબીમાં શું બની રહ્યું
છે. મીઠી જબાન વાપરીને શક્ય એટલી
બાતમી કઢાવવાનો પ્રયત્ન કરજો.'

પડોશના રૂમમાં ગયા પછી કર્નલ
બારલ્યેવે યુગાન્ડાના પાટનગર
કમ્પાલાનો ટ્રન્ક કોલ જોડ્યો. ટેલિફોન
એક્સચેન્જ પાસે ડાયરેક્ટ લાઈન માગીને
ઈદી અમીનનો જ નંબર પરબારો ધૂમાવ્યો
અને મસ્તીમજાકના લહેકામાં વાતચીત
શરૂ કરી દીધી. સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન
પેરેઝે ગુપ્ત્યુપ વાર્તાલાપ સાંભળવા માટે

એ વખતે બીજા ફોનનું રિસીવર કાને માંડી રાખ્યું હતું. ઈદી
અમીન કશીક મહત્વપૂર્ણ બાબત ભૂલમાં કહી નાખે તો એ
મુદ્દો નોંધી લેવા પેરેઝે કાગળ-પેન પણ તૈયાર રાખ્યા હતા.
કર્નલ બારલ્યેવે યુગાન્ડાના સરમુખત્યારને એવો વાતે
વળગાડ્યો કે અજાણતા તેણે પુષ્કળ બાતમી ઓકી કાઢી. એક
વાત તેમાં મુખ્ય હતી : હાઈજેકર ટુકડીના સભ્યો અમીનના
કઘામાં હતા, એટલે બારલ્યેવ જો અમીનને સમયની મુદત
વધારી આપવાનું કહે તો એ સરમુખત્યાર કદાચ ના પાડે
નહિ. પેરેઝે જો કે બારલ્યેવને વધુ પૂછપરછ કરતો અટકાવ્યો.
ઈશારો કરી તેને વાર્તાલાપનો અંત લાવવા જણાવ્યું.

થોડા કલાક પછી યુગાન્ડામાં એન્ટેબી ખાતે એક મહત્વનો
બનાવ પણ બન્યો. હાઈજેકર ટુકડી બહુ મોટી ગફલત કરી
બેઠી. ઈઝરાયેલી ન હોય એવા પેસેન્જરોને તેણે છોડી મૂક્યા
એટલું જ નહિ, પણ એન્ટેબી વિમાનીમથકે આવેલા બીજા
ઍર ફ્રાન્સના વિમાનમાં પ્રથમ ૪૭ જણાને બેસાડી દીધા.
આમાં મોટા ભાગના મુસાફરો ફ્રેન્ચ હતા. હાઈજેક કરાયેલા
ઍરબસ-૩૦૦ ના કેપ્ટન માઈકલ બેકોસ અને કૉ-પાયલટ
સહિત બાર કર્મચારીઓ પણ ફ્રેન્ચ હતા, પરંતુ તેમણે ફરજને
વહાલી ગણી અને બાકીના પેસેન્જરો સાથે એન્ટેબી પર જ
રહેવાનું પસંદ કર્યું.

ઈઝરાયેલના વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિનને જ્યારે ખબર
પડી કે ઍર ફ્રાન્સનું વિમાન એન્ટેબીના ૪૭ પેસેન્જરો સાથે
જવા નીકળ્યું છે ત્યારે મોસાદને તેમણે સાબદા કરી.

વિક્ટોરિયા કાંઠે વસેલું એન્ટેબી

મોસાદે યુરોપમાં પોતાના જાસૂસોને
સાબદા કર્યા, જેઓ સહેજ પણ વખત
ગુમાવ્યા વગર પેરિસ તરફ રવાના
થયા. પેરિસના ઍર્લી નામના ઍરપોર્ટ
પર ઍર ફ્રાન્સનું પ્લેન થોડા કલાક
પછી આવ્યું તે સમયે ૪૭ પેસેન્જરોનાં
સગાંવહાલાંનું મોટું ટોળું જામ્યું હતું.
ઈઝરાયેલી જાસૂસો તેમાં ભળી ગયા.
વારાફરતી અને વાતવાતમાં પૂછપરછ
કરી દરેક પેસેન્જરનું નામ-સરનામું
તેમણે મેળવ્યું.

—અને ત્યાર બાદ મોડી રાત્રે ઘણા
પેસેન્જરોના દરવાજે ટકોરા પડ્યા !
હેમખેમ બચ્ચાના આનંદમાં બધે
જલસાપાણી ચાલતા હતા.
કુટુંબીજનોના હરખનો પાર ન હતો.
ઈન્ટરવ્યૂ લેવો છે એવું બહાનું કાઢી
નકલી રીપોર્ટરો તરીકે આવેલા
જાસૂસોએ તેમના રંગમાં ભંગ પાડ્યો.
દરેક પેસેન્જરને જાત જાતના સવાલો

પૂછ્યા : આતંકખોરો કેટલા હતા ? કેવા પ્રકારનાં શસ્ત્રો વડે
સજજ હતા ? યુગાન્ડાના સૈનિકોનું વર્તન કેવું હતું ? સૈનિકોની
આશરે કેટલી સંખ્યા હતી ? આતંકખોરોનો પોશાક કયો અને
કેવા રંગનો હતો ? દૂરથી પહેલી નજરે તેમને ઓળખી શકાય
એવી કશી ખાસિયત તેમના ડ્રેસમાં હતી ? ઈદી અમીન ક્યારેય
ઍરપોર્ટ પર આવ્યા હતા ? નજરકેદ મુસાફરોને ક્યાં રખાયા
હતા અને તેમના પર કુલ કેટલા આતંકખોરોનો પહેરો હતો ?

જાસૂસોને આવા પ્રશ્નોના જવાબમાં પુષ્કળ જાણકારી મળી,
જે તેમણે પેરિસની ઈઝરાયેલી એલચી કચેરીના વાયરલેસ
દ્વારા સ્વદેશ મોકલી આપી. જાસૂસી રીપોર્ટના આધારે
પહેલીવાર વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિનને ખબર પડી કે
પેસેન્જરો ઍરબસ-૩૦૦ માં નહિ, પરંતુ જૂના ટર્મિનલ
બિલ્ડિંગમાં નજરકેદ હતા. વિમાન પર ત્રાટકવાનો પ્લાન રખે
અપનાવ્યો હોત તો મિશન સો ટકા ફેઈલ ગયું હોત.
આંધળુકિયાં ન કર્યા એ જ સારું થયું, પરંતુ હવે થોકબંધ
માહિતી પ્રાપ્ત થયા બાદ એન્ટેબીના જૂના ટર્મિનલ બિલ્ડિંગ
પર અણધાર્યો છાપો મારી શકાય કે નહિ ?

ઈઝરાયેલી વાયુસેનાના જે અફસરો કેટલોક સમય
યુગાન્ડામાં ત્યાંના પાયલટોને તાલીમ આપવા માટે રહેલા
તેમને સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝે એ જ સાંજે બોલાવ્યા.

'એન્ટેબી વિમાનીમથક અંગે તમે જે પણ જાણતા હો તે
બધું મારે જણાવું છે.' પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ સૌને આપ્યા પછી
તેમણે કહ્યું. 'કમાન્ડો ઍટેકનો પ્લાન હજી નક્કી કર્યો નથી,

છતાં જે પણ કહો તે વિચારીને કહેજો.'

'આપણે યુગાન્ડા છોડવું પડ્યું એ વાતને ચાર વર્ષ થયાં.' એક નિવૃત્ત અફસર બોલ્યો. 'ઈદી અમીને ત્યાર પછી એન્ટેબીમાં ફેરફારો કરાવ્યા હોય તો ખબર નથી. બાકી અમારા સમયે ત્યાં કેટલાંક મિગ વિમાનો રાખવામાં આવતાં, જેઓ

શકાય કે મુસાફરોને છોડાવવા માટે સૈનિકોએ ક્યા માર્ગે અંદર પ્રવેશ કરવો. બિલિંગનો પૂરેપૂરો પરિચય મળ્યા પછી સૈનિકોનું કામ બીજી અનેક રીતે સરળ બને.'

લાંબી ચર્ચાના અંતે સૌ છૂટા પડ્યા. સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝના મગજમાં તો ધમસાણ ચાલતું હતું. વડા પ્રધાન પિત્ઝાક

■ આ ફોટામાં મેજર-જનરલ ઈદી અમીન જીપગાડી ચલાવતો દેખાય છે. જાન્યુઆરી, ૧૯૭૧માં લશ્કરી બળવો કરીને યુગાન્ડાના સરમુખત્યાર થયા પછી તેણે આલિશાન બ્લેક મર્સિડિઝ વાપરવાનું શરૂ કર્યું

રાબિનને તેઓ મળ્યા. રાબિન પણ બારે ચિંતામાં હતા. કિમતી સમય વીતી રહ્યો હતો. હાઈજેકર ટોળકીએ આપેલી મુદત બીજે દિવસે બપોરે ૨:૦૦ વાગ્યે પૂરી થતી હતી. કરવું શું ? જુગારી સાહસ ખેડી નાખવું ? પરંતુ એવા સાહસનો પ્લાન જ હજી ક્યાં નક્કી થયો હતો ? ઘડિયાળ સામે વારંવાર જોતા અને કલાકો ગણતા બન્ને જણા મોડી રાત સુધી બેઠા, એકબીજાના વિચારો જાણ્યા અને છેવટે નક્કી કર્યું કે પ્રધાનમંડળનો દરેક સભ્ય જો સહેમત થાય તો સાહસનો ખેલ પાડી દેવો ! પૂર્વતૈયારી માટે પૂરતો સમય ન હતો, છતાં પેલો મીઠી જબાનવાળો કર્નલ બર્કા બારલ્યેવ પોતાના જિગરી દોસ્ત ઈદી અમીનને ખુશામત વડે શીશામાં ઉતારે તો એ સરમુખત્યાર કદાચ હાઈજેકર ટોળકીને

ફરજ પાડે કે ઈઝરાયેલી સરકારને થોડોક વધુ સમય આપો.

■

પાંચમો એટલે કે જુલાઈ ૧, ૧૯૭૬ નો દિવસ. ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવમાં સવારે ૮:૦૦ વાગ્યે ઘણી ખરી ઑફિસો ખૂલી જાય, એટલે મોસાદનાં જાસૂસો બરાબર એ સમયે કામે લાગી ગયા. અમુક જાસૂસો ઈઝરાયેલની જાણીતી બિલ્ડર કંપનીને ત્યાં પહોંચ્યા કે જેણે એન્ટેબીનું જૂનું ટર્મિનલ વર્ષો પહેલાં બાંધ્યું હતું. વાત ખાનગી રાખવાનો હુકમ ફરમાવ્યા બાદ તેમણે એ મકાનનો ઑરિજિનલ પ્લાન મેળવ્યો. કંપનીના સંચાલકે બ્લુપ્રિન્ટના સંખ્યાબંધ કાગળો તેમને સુપરત કરી દીધા. બિલિંગના દરેકેદરેક બારીબારણા સહિત બધા ડાયાગ્રામ તેમાં દોરેલા હતા.

એ જ વખતે બીજા કેટલાક જાસૂસો પાટનગરની દરેક ટ્રાવેલ એજન્સીમાં ફરી વળ્યા. પૂર્વ આફ્રિકાનો પ્રવાસ કરવો છે એમ કહી તેમણે જુદી જુદી ઍરલાઈનનાં ટાઈમટેબલો માગ્યાં. વિદેશી ઍરલાઈનનું કયું વિમાન રાત્રિ દરમ્યાન કેટલા વાગ્યે એન્ટેબી પર ઉતરાણ કરે છે અને કયું વિમાન ક્યા સમયે ટેક-ઑફ કરતું ઊંચે ચડે છે તે ખાસ જાણવાનું હતું. ઍરપોર્ટ પર વિમાનોની અવરજવર હોય ત્યારે રન-વેના બેય પડખે લાઈટો સ્વાભાવિક રીતે ચાલુ હોય. કોઈ બે પ્લેનના ટેક-ઑફ અને લેન્ડિંગ વચ્ચે માંડ પંદર-વીસ મિનિટનો ગાળો રહેતો હોય તો એટલા ટૂંકા સમય માટે ઍરપોર્ટના સંચાલકો

આપણાં સૈનિકવાહક વિમાનોને બહુ આસાનીથી ફૂંકી દે. એન્ટેબી યુગાન્ડાના હવાઈદળનું ઍરબેઝ છે, માટે ચોક્કસ આજે પણ ત્યાં મિગનો કાફલો હોવો જોઈએ.'

'કોઈ બીજો ફેરફાર ?' સંરક્ષણ પ્રધાને સવાલ કર્યો. 'ઝીણામાં ઝીણી બાબત યાદ કરીને જણાવો, કેમ કે આપણા સૈનિકો માટે જીવનમરણનો પ્રશ્ન છે.'

'રન-વેની લાઈટિંગ વ્યવસ્થા બદલાઈ હોય તો કહેવાય નહિ.' બીજો અફસર બોલ્યો. 'ઈદી અમીન સત્તા પર આવ્યા પછી અમુક પરદેશી વિમાની કંપનીઓ પોતાનાં વિમાનોને એન્ટેબી મોકલતી નથી. વિમાનોની અવરજવર ત્યાં ઘટી છે, માટે આખી રાત લાઈટો ચાલુ રાખવામાં ન આવતી હોય અને રન-વે અંધકારમાં ન દેખાતો હોય એ જ વખતે આપણી હવાઈ કમાન્ડો ટુકડી એન્ટેબી પહોંચે તો આફત !'

સંરક્ષણ પ્રધાન સહેજ ગૂંચવાડામાં પડી ગયા. અફસરે સાવ નાનો મુદ્દો જણાવેલો, છતાં કેટલો સિરિયસ હતો. 'આપણે નસીબ પર કશું છોડવા માગતા નથી.' તેમણે અફસરોને કહ્યું. 'પુરુષાર્થ કરીને ત્રાસવાદ સામે લડવું છે અને જીતવું છે, માટે હજી ક્યાંય જોખમ દેખાતું હોય તો કહી નાખો !'

'એક વાતે નસીબ આપણા પક્ષે છે.' એક અફસરે કહ્યું. 'ઈઝરાયેલની જ પ્રાઈવેટ કંપનીએ પાંચેક વર્ષ પહેલાં એન્ટેબીનું જૂનું ટર્મિનલ બાંધ્યું હતું. બિલિંગની રચનાનો ખ્યાલ આપણને નેના એન્જિનિયરો દ્વારા મળી શકે અને તેના આધારે જાણી

રન-વેની લાઈટોને બૂઝાવે પણ નહિ. આ વચગાળાના સમયમાં ઈઝરાયેલી કમાન્ડો ફોજનાં સી-૧૩૦ હેલિકોપ્ટર વિમાનો અંધારામાં ઝળહળતા રન-વે પર ઉતરી જાય એટલે પચાસ ટકા જોખમ માનો કે ટળ્યું !

આ તરફ વડા પ્રધાન ચિત્તાક રાબિને સવારે બરાબર ૯:૦૦ ના ટકોરે પ્રધાનમંડળના અઢારે અઢાર સભ્યોને એકઠા કર્યા. બંધબારણે તેમને સ્પષ્ટ જણાવ્યું કે, ‘આપણા દેશબાંધવોને છોડાવવા માટે એન્ટેબી પર કમાન્ડો એટેક કરવાનો પ્લાન છે. આ સાહસ ખેડવું કે કેમ તેના અંગે તમારે મત આપવાનો છે. હા કે ના સિવાયનો ત્રીજો જવાબ મને ન જોઈએ. દરેકે મત આપવો ફરજિયાત છે !’

ઝાઝો સમય ચર્ચાવિચારણામાં વીતાવ્યા વિના કમાન્ડો મિશન હાથ ધરવા માટે સૌ પ્રધાનોએ મંજૂરી આપી દીધી. મિશન ફેલ જાય તો રાબિન સાથે પોતપોતાનાં રાજીનામાં મૂકી દેવાનું પણ સ્વીકાર્યું. વિરોધ પક્ષના નેતા મેનાહેમ બેગિને પણ વડા પ્રધાનનો સાથ નિભાવ્યો ! મિશનમાં સફળતા ન મળે તો પણ સરકારનું રાજીનામું ન માગવાનું વચન આપ્યું.

બપોર પડી. બાર પછી સાડા બાર વાગ્યા. હવે મુદત પૂરી થવા આડે બાકી રહ્યો ફક્ત દોઢ કલાક. સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝના રૂમમાં ત્યારે ભારે ઉત્તેજનાનું વાતાવરણ હતું. આ વાતાવરણમાં જ કર્નલ બર્કા બારલ્યેવ તેના દોસ્ત ઈદી અમીન સાથે ટેલિફોન પર અલકમલકની વાત કરતો હતો. જૂના પ્રસંગો યાદ અપાવતો હતો. અમીનને મૂડમાં લાવ્યા પછી તેણે પોતાનો દાવ લડાવ્યો. વાતવાતમાં જ તેણે કહ્યું કે, ‘ઈઝરાયેલ સરકાર તમારી બીકે નરમ પડતી જાય છે. મને હમણાં જ ખબર મળ્યા કે પ્રધાનમંડળે હાઈજેકરો જોડે સુલેહ કરવાનો નિર્ણય લીધો છે ! હવે તમે પણ ઉતાવળિયું પગલું ભરતા નહિ. નવાઈ લાગે છે કે સરકારે મુદત વધારવા માટે હજી તમને વિનંતી કેમ મોકલી નથી?’

અગાઉ નક્કી થયેલા પ્લાન પ્રમાણે એ જ વખતે બીજું નાટક શરૂ થયું. ઈઝરાયેલે ફ્રેન્ચ સરકાર મારફત ઈદી અમીનને ફોન પર અર્જન્ટ સંદેશો મોકલાવ્યો કે ઈઝરાયેલ સમાધાન કરવા તૈયાર છે, પણ એ માટે થોડો ઘણો સમય આપો ! ફોનની બીજી લાઈન પર આવો મેસેજ અમીનને મળ્યો કે તરત એ ફૂલપ્રજી પીગળ્યો.

‘સાફ.’ કર્નલ બર્કા બારલ્યેવને તેણે કહ્યું. ‘ઈઝરાયેલના લોકલ સમય મુજબ બે વાગે યુગાન્ડા રેડિઓ પર જાહેરાત સાંભળજો !’

દરમ્યાન એન્ટેબી વિમાનીમથકેથી બીજું એક વિમાન ઈઝરાયેલી ન હોય એવા બાકીના સોએક જેટલા પેસેન્જરો સાથે પેરિસ જવા ઉપડ્યું. હવે એન્ટેબીના પેલા જૂના ટર્મિનલમાં કુલ ૯૩ ઈઝરાયેલી મુસાફરો અને ૧૨ કર્મચારી જ રહ્યા.

બપોરના ૨:૦૦ વાગ્યા. વડા પ્રધાન રાબિન અને સંરક્ષણ પ્રધાન પેરેઝને ૩૨ પેઠો કે ધૂની તેમજ ઘાતકી સ્વભાવના અમીન રખે પોતાનો નિર્ણય અચાનક બદલી નાખે ! આખરે યુગાન્ડા રેડિઓ પર અમીનની જાહેરાત સાંભળી ત્યારે જ બન્ને જણાને ધરપત વળી. હાઈજેકર ટોળકીએ રવિવાર, જુલાઈ ૪, ૧૯૭૬ ના બપોરે ૨:૦૦ સુધી મુદત લંબાવી આપી હતી—એટલે કે બીજા ત્રણ દિવસ.

એન્ટેબી વિમાનમથકે સપડાયેલા દેશબાંધવોને આઝાદ કરાવવાનું કમાન્ડો મિશન અમલમાં મૂકવાનો હવે સમય આવી ચૂક્યો હતો. વડા પ્રધાન રાબિને લશ્કરને વ્યૂહરચના તૈયાર કરવા જણાવ્યું. લશ્કરના યુનંદા કમાન્ડોએ જીવસંતોષટનું જે સાહસ ખેડવાનું હતું તેનું નામ હતું : ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ.

સાહસ ઇમ્પોસિબલ પ્રકારનું હતું. ઈઝરાયેલના ૯૩ મુસાફરો તથા ઍર ફ્રાન્સના ૧૨ કર્મચારીઓ એમ કુલ ૧૦૫ જણા યુગાન્ડાના એન્ટેબીમાં સશસ્ત્ર પહેરા હેઠળ નજરકેદ હતા અને તે ઍરપોર્ટ ઈઝરાયેલથી ૪,૨૦૦ કિલોમીટર છેટે હતું. ઈઝરાયેલનાં સૈનિકવાહક વિમાનો કમાન્ડો ટુકડી સાથે વારાફરતી એકેક આફ્રિકી દેશને વટાવતાં પ્રવાસ ખેડે એ દરમ્યાન ક્યાંક તો એકાદ દેશના રેડારમાં તેઓ દેખાયા વગર રહે નહિ. ઈઝરાયેલી વિમાનો પોતાના વતન કરતાં આટલે દૂર આવ્યાં હોય એવી ધારણા કદાચ તે દેશના રેડાર ઑપરેટરો ન બાંધે, છતાં વિમાનોના પાયલટો વચ્ચે ચાલતા રેડિઓ

વાર્તાલાપના સંદેશો તેઓ સાંભળી લે તો ખાનગી મિશન ખુલ્લું પડી જાય અને ત્યાર બાદ એન્ટેબી પર અણધાર્યો હુમલો કરી શકાય નહિ. મિશનની સફળતાનો આધાર માત્ર સરપ્રાઈઝ એટેક પર હતો. ઈઝરાયેલી હુમલાની જરાસરખી ગંધ પણ યુગાન્ડાના એન્ટેબી ઍરબેઝને આવી જાય તો બધો ખેલ ત્યાં જ પૂરો ! માનો કે એન્ટેબી સુધીનો પ્રવાસ રાત્રિના અંધકારમાં હેમખેમ રીતે ખેડી શકાય તો પણ શું ? ઈઝરાયેલી વાયુસેના પાસે તે ઍરપોર્ટને લગતી અપ-ટુ-ડેટ માહિતી ન હતી. ઘણાં વર્ષ પહેલાં તેના કેટલાક અફસરો યુગાન્ડા ઍર ફોર્સના પાયલટોને તાલીમ આપવા

■ વડા પ્રધાન ચિત્તાક રાબિન દિવસરાત ચિંતામાં હતા. એક જ સવાલ તેમના મનમાં ઘોળાતો હતો : ઈદનો જવાબ પથ્થર વડે આપવા માટે શું કરવું ?

માટે એન્ટેબીમાં રહેતા હતા. રન-વેની દિશા, મિગ ફાઈટરોનું મથક, રેડાર યંત્રોનું સ્થાન વગેરેનો એ સમયનો નકશો તેમના મગજમાં હતો. ઈઝરાયેલની એક કંપનીએ બાંધેલા એન્ટેબીના જૂના ટર્મિનલનો ઈજનેરી પ્લાન પણ હવે મળી ગયો હતો. પરંતુ એ બધી જાણકારી જૂની લેખાય અને તેના આધારે માત્ર એટલો ખ્યાલ આવે કે ચાર વર્ષ પહેલાં (૧૯૭૬ ને બદલે ૧૯૭૨ માં) એન્ટેબીનું ઇન્ટરનેશનલ ઍરપોર્ટ કેવું હતું.

ઈદી અમીન ૧૯૭૨ માં નાની અમથી વાતે ઈઝરાયેલ સામે રોષે ભરાયો હતો. યુગાન્ડામાં રહેતા બધા ઈઝરાયેલી અફસરોને, ઈજનેરોને તથા બિલ્ડરોને તેણે રાતોરાત હાંકી કાઢ્યા હતા. ઈઝરાયેલનો વાંક ફક્ત એટલો કે તેણે ઈદી અમીનને પડોશી દેશો ટાન્ઝાનિયા પર અને કેન્યા પર બોમ્બમારો કરવા માટે પોતાનાં હવાઈદળનાં ફેન્ટમ પ્રકારનાં અદ્યતન વિમાનો આપ્યાં નહિ.

જે થયું તે થયું, પણ એન્ટેબીનો નકશો ત્યાર પછી ૧૯૭૬ સુધીનાં ચાર વર્ષ દરમ્યાન કેટલો બદલાયો એ શેના આધારે જાણવું ? આ લેટેસ્ટ જાણકારી અત્યંત જરૂરી હતી. દા. ત. ઈદી અમીને જૂનું ટર્મિનલ બંધ કરી નવું ટર્મિનલ બંધાવ્યું એ રીતે જો રન-વે પણ બદલી નાખ્યો હોય તો પૂરા ૪,૨૦૦ કિલોમીટરનું અંતર કાપીને આવેલાં હર્ક્યુલિસ વિમાનો માટે છેલ્લી ઘડીએ કપરી મુસીબત પેદા થાય. કોઈ પરદેશી ઉતાડૂ પ્લેન અડધા-પોણા કલાક સુધી ઉતરાણ માટે આવવાનું ન હોય એ દરમ્યાન એન્ટેબીનું કન્ટ્રોલ ટાવર વીજળી બચાવવા માટે રન-વેની લાઈટોને સ્વિચ-ઑફ કરી દે અને હર્ક્યુલિસ વિમાનો બરાબર એ જ વખતે એન્ટેબી પહોંચે તો પાયલટો રાત્રિના ગાઢ અંધકારમાં રન-વે ક્યાં શોધે ? રેડાર વડે અજાણ્યા વિમાનોના આગમનનો ખ્યાલ આવ્યા બાદ ટાવરના ઑપરેટરો જાણીબૂઝીને લાઈટો બૂઝાવે એ શક્યતા પણ ખરી. વિમાનવિરોધી તોપોનું ફાયરિંગ શરૂ થાય, યુગાન્ડા ઍરફોર્સનાં મિગ વિમાનો સામાં ધસ્યાં આવે, લેન્ડિંગ પછી એન્ટેબી પર તૈનાત આરબ તથા જર્મન હાઈજેકરો કે અમીનના હથિયારબંધ ચોકિયાતો હેન્ડ ગ્રેનેડ વડે હર્ક્યુલિસને ફૂંકી દે વગેરે જોખમો પણ જેવાં તેવાં ન હતાં.

ટૂંકમાં, એક નહિ, પણ દરેક બાબતે ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ ચેલેન્જિંગ મિશન હતું. આમ છતાં ઈંટનો જવાબ પથ્થર વડે આપવાનો હતો, એટલે મિશન તો ખેલ્યે જ છૂટકો. વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિને અને સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝે સાહસના આયોજનનું કામ વહેંચી લીધું. એક તરફ રાબિન ફ્રેન્ચ સરકાર મારફત હાઈજેકર ટોળકીને સંદેશા મોકલી સમાધાન માટે

■ બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોન

વધુ સમય માગતા રહ્યા. બીજી તરફ પેરેઝ ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ માટે તૈયારીઓ કરવામાં લાગી ગયા. સમાધાનનો તો માત્ર ડોળ કરવાનો હતો. ઈઝરાયેલ સરકાર પોતાને ત્યાં કેદ પૂરાયેલા આરબ ત્રાસવાદી યુવાનોને ઈઝરાયેલી પેસેન્જરોના સાટામાં છોડી મૂકવા રાજી છે એવો મેસેજ હાઈજેકરોને મોકલાય તો જ તેઓ જરા પીગળે અને તે યુવાનોના છૂટકારા માટે પોતે બાંધેલી મુદત થોડીક વધારી દે. આ જાતનો મેસેજ ઈદી અમીનને પણ ટેલિફોન દ્વારા પહોંચાડવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે ઈઝરાયેલ માટે નવી મુદત રવિવાર, જુલાઈ ૪, ૧૯૭૬ ની પડી હતી. રાબિને આ મુદતને પણ હજી વધુ લંબાવવાના પ્રયત્નો ચાલુ રાખ્યા.

ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટની પૂર્વતૈયારી દરમ્યાન ચૂપકીદીપૂર્વક શરૂ થઈ ચૂકી હતી. આ સિક્રેટ મિશન અંગે સૌ કોઈ અજાણ હતું. સૈનિકટુકડીના મુખ્ય સરદારો તરીકે પસંદ કરાયા એવા બે યુનંદા અફસરોને પણ શરૂઆતમાં કશું જણાવવામાં ન આવ્યું. એકનું નામ બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોન, જે છત્રીસૈનિક ફોજનો કમાન્ડર હતો. બીજો અફસર લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુ છાપામાર સૈનિકોનો અત્યંત બહાદુર અને બાહોશ આગેવાન હતો.

આ બેય જણાને તાબડોલ હેલિકોપ્ટર દ્વારા પાટનગર

■ લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુ

તેલ અવિવ પહોંચવાનો સંદેશો મળ્યો એ વખતે તેઓ મધ્ય ઈઝરાયેલના રેગિસ્તાનમાં હતા અને ત્યાં ચાલતી લશ્કરી ક્વાયતમાં ઉપસ્થિત હતા. બેઉ જણા વહેલી તકે તેલ અવિવ પહોંચ્યા. ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટની ટૂંકી રૂપરેખા તેમને આપવામાં આવી એ પછી સેનાપતિ સમક્ષ તેમને હાજર કરાયા. સેનાપતિએ ટૂંકી મુલાકાત આપી ફક્ત એટલું જણાવ્યું કે, 'ઊભાઊભ કમાન્ડો ઍટેકનો પ્લાન વિચારો, મુદ્દા ટપકાવો અને ક્યા જોખમને ટાળવા માટે શું કરવું પડે તે પણ કાગળ પર લખો. મિશનના સાવ અછડતા નહિ, પરંતુ મિનિટ-ટુ-મિનિટના વર્ણન સાથેનો કાગળ સાંજ પહેલાં તૈયાર હોવો જોઈએ.'

એ જ દિવસે મોડી સાંજે સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝે સિનિયર અફસરો સાથે પોતાની ઑફિસમાં મિટિંગ યોજી.

'હવે આપણી પાસે બીજા ત્રણ દિવસનો સમય છે.' તેમણે કહ્યું. 'હાઈજેકરો સાથે વાટાઘાટો કરાય તો પણ એમાં સફળતા મળે તેમ નથી. આપણે તેમની સામે નમતું પણ જોખવા માગતા નથી. બીજી તરફ એન્ટેબીમાં ફસાયેલા દેશબાંધવોને આપણે

જોડાવવા રહ્યા, એટલે મને એકદમ ફૂલપૂક પ્લાન આપો.’
‘પ્લાન રજૂ કરો !’ નાયબ સેનાપતિ મેજર-જનરલ કુટી આદમે તરત બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોનને જણાવ્યું. બ્રિટિશમાં વાયુ સેનાપતિ બેની પેલેદ અને લશ્કરી જાસૂસ ખાતના વડા શ્લોમો ગાઝિત પણ સામેલ હતા.

સંરક્ષણ પ્રધાને આખો પ્લાન એકચિત્તે વાંચ્યો. એ પછી થોડીક વાર માટે તેઓ મૌન રહ્યા. અમુક મુદ્દા ફરી વાંચવા પાછા કાગળો ઉથલાવ્યા.

‘એક વાતે મને શંકા છે.’ વાયુ સેનાપતિ બેની પેલેદ સામે જોતાં તેઓ બોલ્યા. ‘હર્ક્યુલિસ વિમાનમાં વળતા પ્રવાસનું બળતણ એન્ટેબી પર જ ભરી લેવાનું અહીં જણાવ્યું છે, પણ ત્યાં એટલો સમય મળી શકે એવો તમને પાકો ભરોસો છે?’

‘ઈન્ટરનેશનલ ઍરપોર્ટ પર યાંત્રિક ફ્યુઅલ પમ્પ હોય, એટલે બળતણ લેવામાં વીસેક મિનિટ કરતાં વધુ સમય ન લાગે.’ વાયુ સેનાપતિએ જવાબ દીધો.

‘હર્ક્યુલિસ ત્રણ કે ચાર હોય અને પમ્પ માત્ર એક હોય તો પણ ?’ શિમોન પેરેઝે મુદ્દાનો સવાલ કર્યો.

‘હું આપને યાદ અપાવું કે એન્ટેબી નાનુંસૂનું ઍરપોર્ટ નથી. યુરોપ અને દક્ષિણ આફ્રિકા વચ્ચે આવ-જા કરતા લગભગ દરેક વિમાન માટે તે નવા બળતણનું પુરવઠા કેન્દ્ર પણ છે.’

‘પરંતુ આપણા માટે જ પુરવઠો ઓછો પડે તો શું ?’ શિમોન પેરેઝે દલીલ કરી. ‘નડવાની હોય તો કોઈ પણ સમયે ગમે તે અડચણ નડી શકે છે.’

વાત ખોટી ન હતી. વિચાર કરતાં

મેજર-જનરલ કુટી આદમને થયું કે બળતણના ખટારાની ચાવી જ ગાયબ હોય તો વિમાનો સુધી તેને કેમ પહોંચાડવો ? અગાઉ ટેક-ઓફ કરી ગયેલા પેસેન્જર પ્લેનમાં ખટારાએ પોતાનો બધો પુરવઠો ઠાલવી નાખ્યો હોય તો શું કરવું ? અને મશીનગનોના સામસામા ફાયરિંગ વચ્ચે હર્ક્યુલિસમાં સલામતીપૂર્વક બળતણ ભરવાનો મોકો કદાચ મળે પણ નહિ.

‘આપણને નવા બળતણનો સપ્લાય નૅરોબીમાં પ્રાપ્ત થાય તો બધી તકલીફોનો પાર આવે.’ કુટી આદમે જુદો આઈડિયા બતાવ્યો.

‘એ માટે કેન્યા સરકારને આપણે બધું જ જણાવવું પડે. મિશનની ગુપ્તતા જળવાય નહિ, છતાં વિચારીએ.’ સંરક્ષણ પ્રધાન બોલ્યા. ‘કદાચ યુગાન્ડા સાથે તેની દુશ્મનાવટ આપણને કામ લાગે.’

બ્રિટિશના બંતે શિમોન પેરેઝે હુમલાના પ્લાનને મંજૂરી

આપી દીધી, છતાં તેમનું મન હજી માનતું ન હતું. બ્રિટિશમાં નાયબ અફસરો મુક્ત રીતે પોતાનાં મંતવ્યો રજૂ કરી શકે એટલા માટે સેનાપતિ મોર્દેશાઈ ગુરે ચર્ચા દરમ્યાન હાજરી આપી ન હતી. હવે પેરેઝે તેમને બોલાવ્યા. લાંબો સમય વાતચીત કરી. સેનાપતિએ જણાવ્યું કે આબેહૂબનું રીહર્સલ કર્યા વગર આવો જોખમી પ્લાન અમલમાં મૂકાય જ નહિ. જુલાઈ ૧, ૧૯૭૬ ની એ જ સાંજે વડા સેનાપતિ મોર્દેશાઈ ગુરનો હુકમ છૂટ્યો કે એન્ટેબી પરના કમાન્ડો ઍટેકનું શૉટ-ટુ-શૉટ રીહર્સલ નેગેવના રેગિસ્તાનમાં યોજો !

હુકમનું પાલન એટલી હદે થયું કે દક્ષિણ ઈઝરાયેલના વેરાન પ્રદેશમાં સૈન્યના ઈજનેરો તેમજ કારીગરો એન્ટેબીના જૂના ટર્મિનલનું મોડેલ બાંધવા તત્કાળ મચી પડ્યા. મોડેલ એટલે ફક્ત દેખાવમાં ઓરિજિનલ જેવું લાગતું બચોળિયા

■ વિરાટ કદનાં સી-૧૩૦ હર્ક્યુલિસ સૈનિકવાહક વિમાનોને ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ માટે વાપરવાનાં હતાં

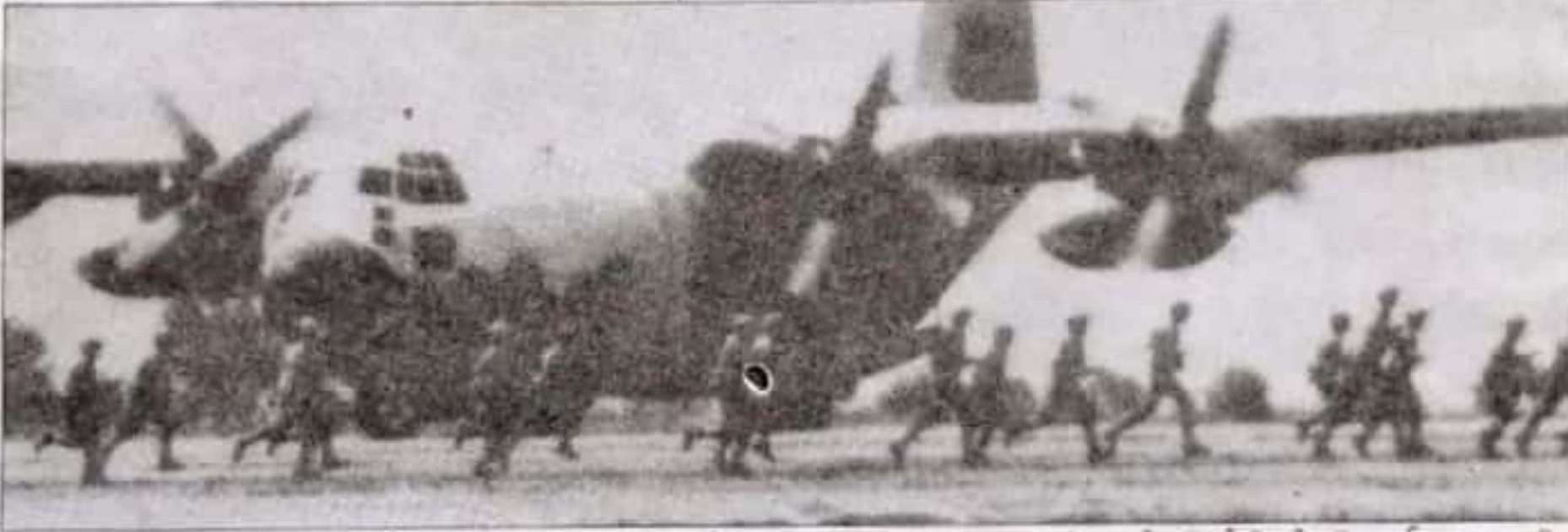
કદનું મકાન નહિ, પણ ફુલસાઈઝ બિલ્ડિંગ. ઈઝરાયેલની જે કંપનીએ એન્ટેબીનું જૂનું ટર્મિનલ બાંધેલું તેની બ્લુપ્રિન્ટના આધારે લાકડાનું આખું બિલ્ડિંગ એક જ રાત દરમ્યાન ખડું કરી દેવામાં આવ્યું ! વાસ્તવિક હુમલાના રીહર્સલ માટે વાસ્તવિક કદમાપનું ટર્મિનલ બનાવવું જરૂરી હતું, કેમ કે એન્ટેબી પર બહુ ઓછા સમયમાં કામ ઓટાપવાનું હોય ત્યારે નાહકનો વખત બગાડે તેવો સહેજ પણ ગોટાળો કે ગૂંચવાડો થવો ન જોઈએ. ઈઝરાયેલના નજરકેદ મુસાફરોને ટર્મિનલમાં ક્યાં પૂરી રખાયા છે, કઈ તરફના દરવાજે ઘૂસીને ત્યાં ઝડપભેર પહોંચી શકાય તેમ છે, અંદર જવામાં અને પછી સૌ મુસાફરોને બહાર દોરી લાવવામાં કેટલો સમય વીતે છે, હથિયારબંધ ચોકિયાતોનો અને હાઈજેકરોનો ક્યાં મુકાબલો કરવો પડે તેમ છે વગેરે દરેક બાબતનો પાકો ખ્યાલ ત્યારે જ મળે કે જ્યારે કમાન્ડો ટુકડી જૂના ટર્મિનલના કૉપી-ટુ-કૉપી મોડેલ

પર હલ્લો બોલાવે.

આ બધી ક્વાયત અને કસરત આખરે કોના માટે ? ગણીને માત્ર ૯૩ પેસેન્જરો માટે ? બેશક ! અલબત્ત, સંખ્યાનું મહત્વ ન હતું. મહત્વ હોય તો એ વાતનું કે તેઓ ઈઝરાયેલ દેશના નાગરિકો હતા.

■

જુલાઈ ૨, ૧૯૭૬ ની ઢળતી સાંજે રીહર્સલ શરૂ કરવામાં આવ્યું. વડા સેનાપતિ લેફ્ટનન્ટ-જનરલ મોર્દેશાઈ ગુર પોતે એ સમયે હાજર રહ્યા. રેગિસ્તાનમાં ત્રણ ગંજાવર હક્યુલિસ સી-૧૩૦ વિમાનો ધૂધવાટી મચાવતાં ઊતર્યાં. સપાટ તથા રેતાળ પ્રદેશ પર બનાવવામાં આવેલા કાચા રન-વે પર કમશઃ સ્પીડ ઓછી કરતાં તેઓ ટર્મિનલના લક્કડિયા મકાન પાસે અટક્યાં. મોખરેના હક્યુલિસમાં કમાન્ડો ટુકડીનો સરદાર લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુ બેઠો હતો. સાથે તેના કેટલાક સૈનિકો પણ હતા. વારાફરતી વિમાનોના દરવાજા ખૂલ્યા. મશીનગનો વડે ફિલ્મી સ્ટાઈલનું બ્લેન્ક ફાયરિંગ કરતા સૈનિકો બહાર નીકળ્યા અને સીધા ટર્મિનલ તરફ દોડ્યા. હાઈજેકરો અને ઈદી અમીનના હબસી ચોકિયાતોનો ફિલ્મી

■ કમાન્ડો એટેકની રીહર્સલ વખતે આક્રમણ માટે ધસી જતા શસ્ત્રસજ્જ ઈઝરાયેલી સૈનિકોની દુર્લભ તસવીર

કલાકારો જેવો જ રૉલ ભજવતા ઈઝરાયેલી સૈનિકોએ તેમને રોકવા વળતો ગોળીબાર કર્યો. બાર-તેર મિનિટ સુધી ભારે તરાફડી બોલી--અને ત્યાં વળી શૂટિંગ વખતે ફિલ્મના ડાયરેક્ટર 'કટ !'નો સાદ પાડે તેમ સેનાપતિ મોર્દેશાઈ ગુર બોલ્યા : 'આ જાતનું રીહર્સલ બરાબર નથી !'

'કેમ, શું થયું ?' ગુરની પડખે બેઠેલા વાયુ સેનાપતિ બેની પેલેદે તરત જ સવાલ કર્યો.

'એન્ટેબીનો નકશો ચેક કરો !' વિમાનો રન-વેના છેડે જ્યાં અટકે તે જગ્યા અને જૂના ટર્મિનલ વચ્ચેનું અંતર શું આટલું નજીવું છે ? સૈનિકોને ટર્મિનલ સુધી પહોંચતા ખાસ્સો સમય લાગે.'

સેનાપતિની વાત સાચી હતી. ઉતાડૂ વિમાન રન-વે પર ઉતરાણ કર્યા પછી દિશા બદલીને ધીમા વેગે ઍરપોર્ટના ટર્મિનલ તરફ જાય, પણ હક્યુલિસે એમ કરવાનું ન હતું. એકસામટાં ત્રણ હક્યુલિસનાં પ્રોપેલર એન્જિનો ટર્મિનલ પરના આતંકખોરોનું અને ચોકિયાતોનું તરત ધ્યાન ખેંચે એટલી હદનો ઘોંઘાટ પેદા કરે, માટે એ દરેક વિમાનોએ રન-વેના છેડે પડી રહેવાનું હતું. સૈનિકોએ ત્યાર પછી જૂના ટર્મિનલ સુધી દોડીને જવાનું થાય અને વળતી વખતે પણ એમ જ દોડતા આવવું પડે. બીજી તરફ દરેક મિનિટ મૂલ્યવાન હતી.

'કોઈ તરકીબ સૂઝે છે ?' વાયુ સેનાપતિ મેજર-જનરલ બેની પેલેદે બિલકુલ પાછળ ઉભેલા છત્રીસૈનિક ટુકડીના એક મેજરને અમસ્તું જ પૂછ્યું.

'આપણે મર્સિડિઝ બેન્ઝ વાપરીએ ?' મેજરે પ્રસ્તાવ મૂક્યો. 'અને ભેગાભેગ કેટલીક લેન્ડરોવર્સ !'

બસ, મેજરે આટલું જ કહેવાનું હતું. બાકીની વાત ગુર અને પેલેદે જાણતા હતા. ઈદી અમીન હંમેશા કાળી મર્સિડિઝ-બેન્ઝ વાપરતા એ બહુ જાણીતી વાત હતી. હાઈજેકર ટોળકીએ ઍરબસ-૩૦૦ ના જે બિનયહૂદી પેસેન્જરોને ૩૦ મી જૂનના રોજ મુક્ત કર્યા તેમણે વળી પેરિસ ખાતે મોસાદના જાસૂસોને એમ જણાવેલું કે ઈદી અમીન બ્લેક મર્સિડિઝ બેન્ઝમાં હંકારી વારંવાર એન્ટેબી વિમાની મથકે આવતો હતો. આગળપાછળની લેન્ડરોવર્સમાં તેના અંગરક્ષકોનો મોટો કાફલો જોવા મળતો હતો. પાટનગર કમ્પાલા એન્ટેબીથી માંડ ૩૩ કિલોમીટર છેટે હતું, એટલે મન પડે ત્યારે ઈદી અમીન પોતાના

રસાલા સાથે ટપકી પડતો.

આ સરમુખત્યારનો રૉલ તત્પુરતો લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુને જ સોંપ્યો હોય તો કેમ ? અને સર-મુખત્યારના અંગરક્ષકોનો પાઠ નિતેનયાહુના કમાન્ડો

સૈનિકો થોડી વાર માટે અદા કરે તો એન્ટેબી પર વી.આઈ.પી. રસાલાનો સીન કેવો જામે ?

'શોધી કાઢો બ્લેક મર્સિડિઝ. એ જ મોડેલની.' સેનાપતિ મોર્દેશાઈએ હુકમ છોડ્યો. એ પછી કમાન્ડો એટેક વખતે જેણે એન્ટેબી પર સૌ પહેલાં લેન્ડિંગ કરવાનું થાય તે હક્યુલિસના મુખ્ય પાયલટને બોલાવ્યો.

'આ રીહર્સલ પૂરતું તમારું પ્લેન ઉજાસમય વાતાવરણમાં તમે ઉતર્યું.' તેમણે ટકોર કરી. 'અહીંની જગ્યા પણ તમારી પરિચિત છે. પરંતુ...'

'તમે મારી કસોટી લેવા માગો છો ?' પાયલટે કહ્યું.

'આકરી કસોટી ! ચાલો, આપણે ત્રણ જણા ઑફિર તરફ જઈએ. હું તમે અને પેલેદે.'

ઈઝરાયેલે ૧૯૬૭ ના યુદ્ધમાં ઈજિપ્તનો સિનાઈ નામનો જે રણપ્રદેશ જીતી લીધેલો તેના છેક દક્ષિણ છેડે ઑફિર નામનું ઍરબેઝ તેણે સ્થાપ્યું હતું. મોર્દેશાઈ ગુરે તે ઍરબેઝને સંદેશો પાઠવ્યો કે, 'રન-વેની લાઈટો બંધ કરી દો. હક્યુલિસનું આગમન થાય ત્યારે પાયલટને માર્ગદર્શન પણ આપતા નહિ !'

ક્વાયતના સ્થળેથી હક્યુલિસ વિમાન ઉપડ્યું. દક્ષિણ તરફ આગળ વધ્યું. પાયલટની સીટ પાછળ સેનાપતિ ગુર અને વાયુસેનાપતિ પેલેદે બેઠા હતા. કાજળધેરી રાત હતી. અંધારપટ

વચ્ચે ઓફિરનો રન-વે પણ ક્યાંય દેખાવાનો ન હતો. દિશાશોધક યંત્રોના આધારે પાયલટે જો કે તેને શોધી કાઢ્યો. અલબત્ત, ઊંચાઈ ઘટાડતું પ્લેન સહેજ નીચે આવ્યું ત્યારે ફક્ત તારાના ઝાંખા અજવાળામાં પાયલટે જોયું તો રન-વેની સીધ તેણે બરાબર પકડી ન હતી. વિમાન ૩૦૦ ફીટ ડાબી તરફ હતું ! પરંતુ સમયસૂચકતા વાપરી તેણે માર્ગ બદલ્યો અને હેમખેમ રીતે હક્યુલિસને રન-વે પર ઊતાર્યું. સેનાપતિને જો કે સંતોષ ન થયો, એટલે તેમણે ફરી ટેક-ઓફ કરવાનો હુકમ આપી બીજો રાઉન્ડ લેવડાવ્યો. બીજી ટ્રાયલ વધુ સફળ રહી.

આ કવાયત ચાલતી હતી એ દરમ્યાન ઈઝરાયેલી સૈન્યના બે સાહસિક બ્રિગેડિયરો સેંકડો કિલોમીટર ઉત્તરે એક હવાઈમથક પર જુદી તૈયારીઓ કરવામાં વ્યસ્ત હતા. બોઈંગ-૭૦૭ પ્રકારનાં બે લશ્કરી જેટ વિમાનોની આંતરિક સજાવટ તેઓ બદલાવતા હતા. એક બોઈંગે કમાન્ડો હુમલા વખતે ફ્લાઈંગ હોસ્પિટલનું કાર્ય બજાવવાનું હતું. ઈઝરાયેલના ઘાયલ સૈનિકોને તત્કાળ સારવાર મળી રહે એ માટે તેમાં ઑપરેશન થિયેટર, બિછાનાં, લોહીના બાટલા વગેરે સવલતોનો બંદોબસ્ત કરાયો હતો. બીજા વિમાનને સંદેશાવ્યવહારનાં અદ્યતન યંત્રો વડે સજજ કરવામાં આવતું હતું, કેમ કે તેણે પ્રવાસ દરમ્યાન સાંકેતિક મેસેજ ઝીલવાના અને મોકલવાના હતા. ઈજનેરો અને ડૉક્ટરો વિમાનોની આંતરિક સજાવટમાં ફેરફાર કરાવે એ દરમ્યાન કારીગરોએ બહારના ભાગે બેય વિમાનોને ઈઝરાયેલી ઍરલાઈન્સના કલરમાં રંગી નાખ્યું. ઍરલાઈન્સનો નામસૂચક અલ-એલનો સિમ્બોલ પણ ચીતરી નાખ્યો ! બરાબર એ જ સમયે ઈઝરાયેલી વાયુસેનાના ટેક્નિશિયનો પાંચ

હક્યુલિસનાં બધાં યંત્રો ચકાસી રહ્યા હતા, કારણ કે એકેય હક્યુલિસ વિમાન આવવા-જવાના કુલ મળીને ૮,૪૦૦ કિલોમીટર લાંબા પ્રવાસ દરમ્યાન ખોટકાવું ન જોઈએ.

બાકી રહી મર્સિડિઝ બેન્ઝ મોટર. ઈઝરાયેલમાં સેકન્ડ-હેન્ડ મોટરોના એક વેપારી પાસે તે મળી તો ખરી, પણ તેનો રંગ કાળાને બદલે સફેદ હતો. એન્જિન પણ ખૂબ વપરાયેલું હતું. એન્જિનની મરામત કરવા સૈન્યના ટેક્નિશિયનો આખી રાત મચી પડ્યા. કેટલાક પાર્ટ્સ છૂટા પાડીને ફરી વખત ફીટ કર્યાં, દરમ્યાન બે મોટરનો કલર બદલવાનું કામ ઑપવામાં આવ્યું.

■ ઈદી અમીન વાપરતો એ જ મોડેલવાળી એક મર્સિડિઝ બેન્ઝ કારને પણ હક્યુલિસ પ્લેનના ફાલકામાં મૂકવામાં આવી. મોટરમાં લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુ અને કમાન્ડો ટુકડીના બીજા સૈનિકો બેઠા છે

આ બધી તૈયારીઓ જુલાઈ ૨, ૧૯૭૬ ની મધરાત સુધી ચાલી. મધરાત પછી બરાબર ૧:૦૦ વાગ્યે એટલે કે ત્રીજી તારીખે વડા સેનાપતિ મોર્દેશાઈ ગુરે સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝને ફોન કરી જણાવ્યું કે, 'વિમાનો, સૈનિકો અને શસ્ત્રસંરંજન તૈયાર છે.'

'સારું.' પેરેઝ બોલ્યા. 'સવારે મને રૂબરૂ મળજો. હું ત્યાં સુધીમાં વડા પ્રધાનને વાત કરી રાખું છું.'

■ જુલાઈ ૩ નો સૂર્યોદય થયો. દિવસ શનિવારનો હતો. વડા પ્રધાન પિત્ઝાક રાબિન, સેનાપતિ મોર્દેશાઈ ગુર અને સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝ છેલ્લી વાર ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટનો પ્લાન તપાસવા ભેગા મળ્યા. પ્લાનની રૂપરેખા જાણ્યા બાદ રાબિને સેનાપતિ તરફ જોયું અને છેલ્લો સવાલ પૂછ્યો : 'વિમાનો કેટલા વાગ્યે પ્રવાસ શરૂ કરે તો રાત્રે એન્ટેબી પહોંચે ?'

'બપોરે ૧:૦૦ વાગ્યા પછી તરત !' સેનાપતિએ જવાબ દીધો. 'અને મારી ઘડિયાળમાં અત્યારે ૧૧:૩૦ નો સમય થયો છે.'

'ઠીક છે. વિમાનોને રવાના કરી દો.' વડા પ્રધાને કહ્યું. 'ઈઝરાયેલના બધા પ્રજાજનો વતી તમને મારી શુભેચ્છા !'

ઈઝરાયેલના પ્રજાજનોને તો ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ શરૂ થયાનો અણસાર સુદ્ધાં ન હતો. ઊલ્ટું, સમગ્ર દેશનું વાતાવરણ ગમગીન હતું. હાઈજેકરોના સંક્રંજમાં ફસાયેલા દેશબાંધવો હવે જીવતા છૂટી શકે એમ લાગતું ન હતું. રવિવારે ઍરબસ-૩૦૦ નું અપહરણ કરાયા પછી આજે શનિવાર તો થયો અને

કાલે પાછો રવિવાર હતો. હાઈજેકરોએ આપેલી નવી મુદત કાલે ૨:૦૦ વાગ્યે પૂરી થતી હતી. ઈઝરાયેલી પેસેન્જરોને એક સપ્તાહમાં છોડવામાં ન આવ્યા, તો હવે શો ચમત્કાર થવાનો ?

ચમત્કાર ! એ તો પાટનગર તેલ અવિવની પૂર્વેના ઍરબેઝ પર થવા જ માંડ્યો હતો ! હવાઈદળનાં પાંચ તોતિંગ હક્યુલિસ વિમાનો ત્યાં ટેક-ઓફ માટે તૈયારી કરતાં હતાં. ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ માટે વીણીચૂંટીને પસંદ કરાયેલા સૈનિકો પોતપોતાના વિમાન પાસે કતારબંધ ખડા રહી ગયા હતા. બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોન અને લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુએ સૌને છેલ્લી વાર પોતાનાં શસ્ત્રો તપાસી

લેવા જણાવ્યું. હુમલા વખતે કોણે શું કરવાનું છે તે ફરી યાદ અપાવ્યું. યુગાન્ડાના સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ મુજબ દરેકની રીસ્ટ-વૉચનો સમય ચેક કરવામાં આવ્યો. દરમ્યાન પેલી કાળી મર્સિડિઝ-બેન્ઝ અને લેન્ડરોવર્સ પણ એક હર્ક્યુલિસના પાછળના ભાગે ખૂલતા લસરપટ્ટી જેવા દરવાજા વાટે ચડીને ફાલકામાં પહોંચી. બાકીની લેન્ડરોવર્સ બીજાં ત્રણ હર્ક્યુલિસમાં પ્રવેશી. એ પછી કમાન્ડો સૈનિકોનો વારો આવ્યો. વિમાનો કુલ પાંચ હતાં, પણ હુમલામાં ફક્ત ચાર હર્ક્યુલિસે ભાગ લેવાનો હતો. પાંચમું હર્ક્યુલિસ રીઝર્વ હતું, જેણે સિનાઈના ઑફિર સુધીનો જ પ્રવાસ ખેડવાનો હતો. ચાર પૈકી એકાદ વિમાન જો ત્યાં સુધીમાં ખોટકાય તો પાંચમા હર્ક્યુલિસે તેનું સ્થાન લેવાનું હતું.

અમેરિકાની લોકહીડ કંપનીએ બનાવેલું સી-૧૩૦ પ્રકારનું દરેક હર્ક્યુલિસ દેખાવે એવું ગંજાવર કે હવામાં કેમ કરીને તરતું રહી શકે એ જ પ્રથમ નજરે સમજાય નહિ. લંબાઈ ૯૯ ફીટ અને ૬", પાંખોનો ફેલાવો ૧૩૨ ફીટ અને ૭" નો! કુલ ૯૨ શસ્ત્રસજ્જ સૈનિકો તેમાં બેસી શકતા હતા. સૈનિકોના અને બળતણના સંપૂર્ણ બોજા સાથે હર્ક્યુલિસનું મહત્તમ વજન ૮૦,૦૦૦ કિલોગ્રામે પહોંચે. ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટનાં ચાર હર્ક્યુલિસ પર તો એ લિમિટ કરતાં ૮,૦૦૦ કિલોગ્રામ જેટલો વધુ બોજો લાદવામાં આવ્યો હતો.

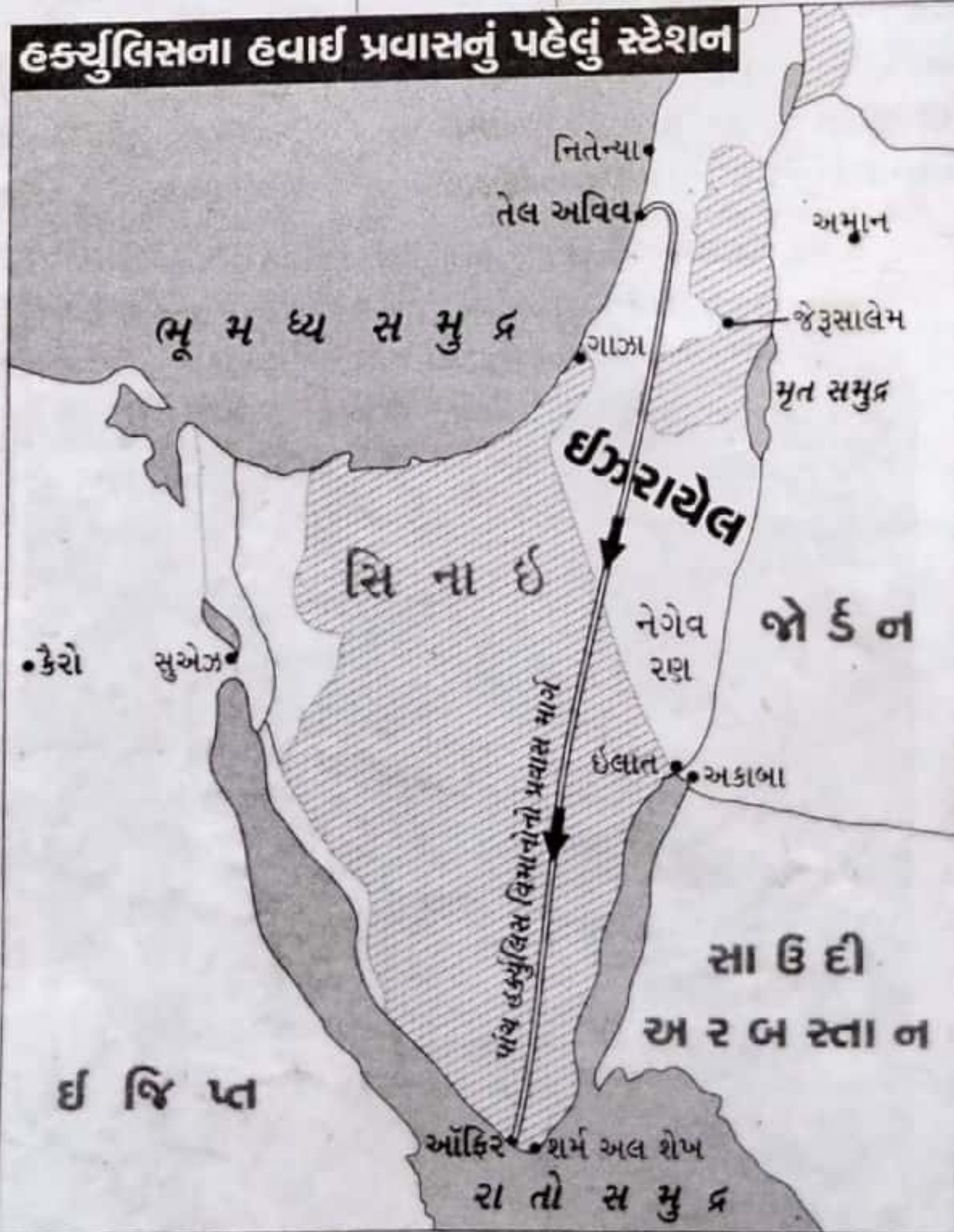
વિમાનોના દરવાજા બંધ થયા. ધમધમાટી બોલવતાં ચાર રાક્ષસી પ્રોપેલર એન્જિનોના જોરે વારાફરતી દોટ મૂકતાં પાંચેય વિમાનો આકાશમાં ચડી ગયાં. ઈઝરાયેલના સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ પ્રમાણે એ વખતે બપોરના ૧:૨૦ નો સમય હતો. ઍરબેઝ પર વાયુ સેનાપતિ મેજર જનરલ બેની પેલેદ સહિત કેટલાય લશ્કરી અફસરો ક્રમશઃ દૂર જતાં વિમાનોને ચિંતાભરી નજરે જોતા રહ્યા.

હર્ક્યુલિસ વિમાનોએ પહેલાં સિનાઈ રણપ્રદેશના ઑફિર મથકે પહોંચવાનું હતું, જ્યાં તેમણે થોડી ઘણી ખાલી થયેલી ફ્યુલ ટેન્કને પાછી ભરચક કરી લેવાની હતી. રાબેતા મુજબના બોજા સાથે હર્ક્યુલિસ ૩,૮૦૦ કિલોમીટરનો પ્રવાસ વણથંભ્યો ખેડી શકે, જ્યારે એન્ટેબી સુધીનો પ્રવાસ તદ્દન સીધી લીટીમાં ખેડવાનો થાય તો પણ ૪,૨૦૦ કિલોમીટર લાંબો હતો. આ પહેલા જ હિસાબમાં ૪૦૦

કિલોમીટરનું ગાબડું ! અને વધારે મોટું ગાબડું એ વાતે પડે કે દરેક હર્ક્યુલિસ પર હંમેશ કરતાં વધુ બોજો ખડકવામાં આવ્યો હતો, જેને કારણે તેની રેન્જ સ્વાભાવિક રીતે ઘટી જવાની હતી. ઊડ્યનનો માર્ગ વળી તદ્દન સીધી લીટીનો ન હતો. ઈજિપ્તનાં રેડાર મથકોનું ધ્યાન ચૂકાવવા માટે રાતા સમુદ્રના ઈજિપ્તનાં રેડાર મથકોનું ધ્યાન ચૂકાવવા માટે રાતા સમુદ્રના રસ્તે આગળ વધવું જરૂરી હતું. આથી બળતણનો છેલ્લી વારનો પૂરેપૂરો સ્ટોક ઑફિર ખાતે લેવામાં આવ્યો. દરમ્યાન પેલાં બે ઊતાર બોઈંગ-૭૦૭ પણ દક્ષિણ તરફની લાંબી સફરે રવાના થયાં, જેમાંનું એક બોઈંગ સંદેશાવ્યવહારનું ઊડતું મથક હતું. એન્ટેબી પર એટેક ચાલુ હોય એ દરમ્યાન તેણે આકાશમાં નીચા લેવલે રાઉન્ડ માર્યા કરવાના હતા. નક્કી એમ થયેલું કે એન્ટેબી વિમાનીમથકનો કન્ટ્રોલ ટાવર, યુગાન્ડાની ચોકિયાત ટુકડી, હાઈજેકરો કે પછી કમ્પાલામાં ચેતી ગયેલું ઈદી અમીનનું લશ્કર વાયરલેસ દ્વારા જે પણ વાતચીત કરે તે બોઈંગ-૭૦૭ ના રેડિઓ ઑપરેટરો પોતાનાં અદ્યતન રિસીવર યંત્રો પર સાંભળી લે. મહત્વની બાતમી ત્યાર બાદ તેઓ હર્ક્યુલિસના પાયલટોને તથા જૂના ટર્મિનલ પર હુમલો કરતા લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેન્યાહુ જેવા અફસરોને જુદા વાયરલેસ દ્વારા મોકલી આપે!

બોઈંગ-૭૦૭ પ્રકારના બીજા પેસેન્જર જેટ વિમાનનું કાર્ય પણ પ્લાનિંગ મુજબ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. ફ્લાઈંગ

હર્ક્યુલિસના હવાઈ પ્રવાસનું પહેલું સ્ટેશન

હોસ્પિટલનો રૉલ ભજવવા એ પ્લેન સીધું કેન્યાના પાટનગર નૈરોબી તરફ ઊડ્યું, જ્યાં ઍરપોર્ટ પર તેણે ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટને આખરી અંજામ આપી આવેલા સૈનિકોના આગમનની રાહ જોવાની હતી. જખમી સૈનિકોને ઈમરજન્સી સારવાર આપવા તૈયાર રહેવાનું હતું. (વિમાનની તબીબી ટીમ માટે દેશના જે બેસ્ટ ડૉક્ટરોને પસંદ કરાયા તેમને તો ક્યાંનો પ્રવાસ ખેડવાનો છે તે છેવટ લગી ખબર ન હતી !) આ પ્લેન નૈરોબી ઍરપોર્ટ પર રાહ જોતું પડ્યું હોય તો ઍરપોર્ટના કર્મચારી વર્ગને કશીક શંકા જાય ખરી ? ઈઝરાયેલ પોતાના નાગરિકોને છોડાવવા માટે લશ્કરી તજવીજ કરે છે એવું તેઓ શું ન ધારી બેસે ? સવાલ

જ ન હતો, કારણ કે તે બોઈંગ-૭૦૭ અલ-એલ નામની ઈઝરાયેલી ઍરલાઈન્સના કલરે રંગાયેલું હતું ! અને તે ઍરલાઈન્સનાં પેસેન્જરો પ્લેન તો નિયમિત રીતે નૈરોબી અને તેલ અવિવની વચ્ચે આવ-જા કરતાં હતાં.

જુલાઈ ૩, ૧૯૭૬ ની સાંજ પડી. ચારેય હર્ક્યુલિસ વિમાનો માત્ર ૫૦ ફીટના લેવલે રહી રાતા સમુદ્ર ઉપર કતારબંધ ઊડી રહ્યાં હતાં. આ લેવલ ખૂબ નીચું અને ખતરનાક ગણાય, છતાં સાઉદી અરબસ્તાનનાં તટવર્તી રેડારચંત્રો તેમને પકડી ન પાડે તે માટે શક્ય એટલા જળસપાટી નજીક રહેવું જરૂરી હતું. વળાવિયાં ફેન્ટમ વિમાનો પણ ૨૦૦ ફીટ કરતાં નીચે રહેતાં હતાં.

ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવમાં વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિન અને સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝ માટે તો અકેક ક્ષણ ત્રાસદાયક હતી. મિશન છેવટ સુધી ખાનગી રાખવાનું હતું, એટલે ચૂપકીદી સેવ્યા વિના આરો નહોતો. કશું જ ન બન્યું હોય એવો ડોળ તેમણે કરવાનો હતો. પેરેઝ તો પોતાના ઘરે જમવા માટે આવવા માગતા એક મહત્વના અમેરિકન નેતાને સામે ચાલીને ના પણ કહી શક્યા નહિ. પત્રકારોનેય તેમણે બોલાવવા પડ્યા. ભોજન વખતે એક પત્રકારે તેમને પૂછ્યું : ‘હાઈજેકરોએ આપેલી મુદત કાલે બપોરે પૂરી થાય છે—અને હજી તમે ચૂપચાપ બેસી રહ્યા છો ?’

‘તમે મારે ઠેકાણે હો તો શું કરો ?’ સંરક્ષણ પ્રધાને સામો સવાલ કર્યો.

‘હું આપણા નાગરિકોને છોડાવવા માટે એન્ટેબી પર આકાશી માર્ગે કમાન્ડો ઍટેક કરવાનો મોર્દેશાઈ ગુરને હુકમ આપું !’ પત્રકાર બોલ્યો.

શિમોન પેરેઝને ફાળ પડી. આ પત્રકાર અમસ્તો જ બોલ્યો કે પછી તેણે બધું જાણી લીધું હતું ? પેરેઝ તેની પાસે ખુલાસો પણ શી રીતે માગે ?

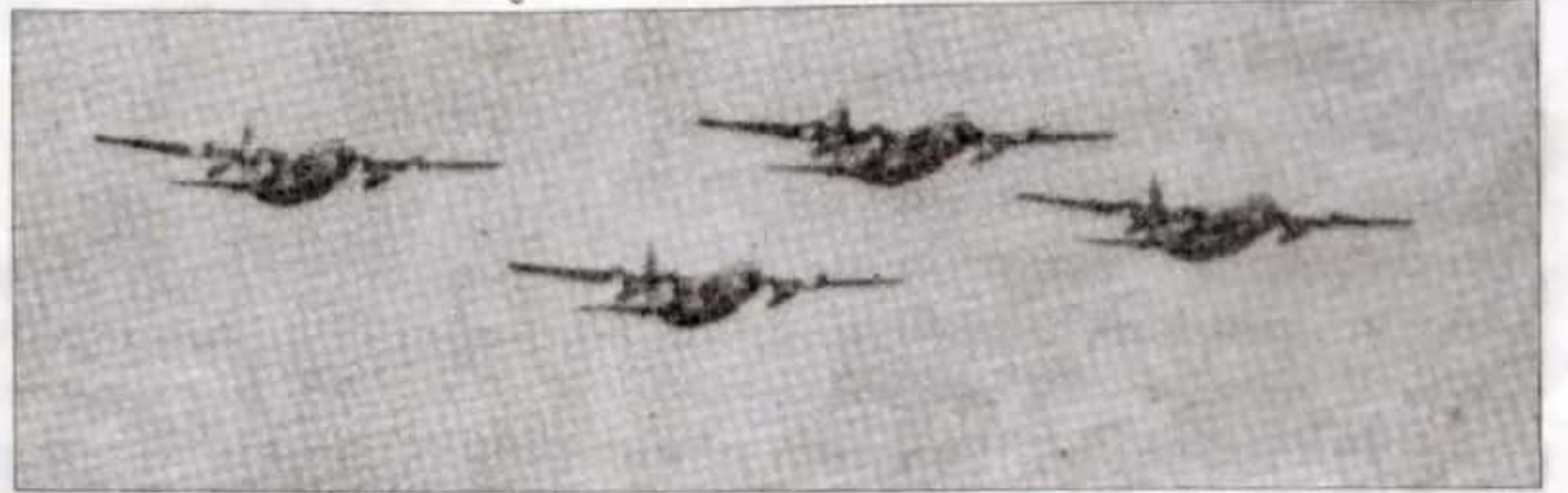
આ જાતનો કફોડો અનુભવ વડા સેનાપતિ મોર્દેશાઈ ગુરને પણ થયો. દર શનિવારે તેઓ લશ્કરના સિનિયર અફસરોની મિટિંગ બોલાવતા હતા. આજે પણ શનિવાર હતો. મિટિંગ રદ કરવામાં આવે તો નાહક શંકા પેદા થાય, એટલે તેમણે સૌને આવવા દીધા. કોઈને ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ અંગે જાણ ન હતી, પરંતુ બેઠક શરૂ થયા બાદ અફસરો હેરતના માર્યા એકબીજાને પૂછવા લાગ્યા : ‘મેજર-જનરલ કુટી આદમ ક્યાં છે ? કેમ દેખાતા નથી ?’

‘મેં તેમને બીજું કામ સોંપ્યું છે.’ કહી સેનાપતિએ વાત બદલી પરંતુ આવા કટોકટીના સંજોગોમાં એ ખુલાસો કોના

ગળે ઉતરે ? ઈઝરાયેલના નાયબ સેનાપતિની ગેરહાજરી સૌને શંકાજનક લાગી.

સમય વીતતો ગયો. રાતા સમુદ્ર ઉપર ખાસ્સું અંતર કાપ્યા પછી ચાર હર્ક્યુલિસ પશ્ચિમ દિશામાં સુદાન તરફ વળ્યાં. (આગામી પાને રજૂ કરેલો નકશો જુઓ.) ઈઝરાયેલ સાથે એ દેશને પણ દુશ્મનાવટ હતી. આરબજગતના દરેક દેશને ઈઝરાયેલ સાથે અણબનાવ હતો—અને સુદાન તો પેલેસ્ટાઈનના માથાભારે આતંકખોરોને છડેચોક મદદ કરતો હતો. આથી સુદાનનાં રેડાર ચંત્રોનું ધ્યાન ચૂકાવવા માટે ચારેય વિમાનો નીચા લેવલે જ આગળ વધ્યાં. હવે પેલી અંગરક્ષક

■ ઑફરના ખાતે બળતણનો નવો પુરવઠો લીધા પછી ચારેય હર્ક્યુલિસ વિમાનો એન્ટેબી તરફ જવા રવાના થયાં

ફેન્ટમ ટુકડીએ પાછા વળી જવું પડ્યું, કેમ કે દરેક ફેન્ટમમાં રીટર્ન પ્રવાસ જેટલું જ બળતણ બાકી રહ્યું હતું.

રાત્રિના ૧૦:૦૦ વાગ્યા. કટોકટીનો અને કસોટીનો વખત નજીક આવ્યો, કારણ કે યુગાન્ડા નજીક આવ્યું. સૌથી આગળના હર્ક્યુલિસમાં કમાન્ડો આક્રમણ માટે તૈયારીનો આરંભ થયો. સૈનિકો લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ નિતેનયાહુ સહિત કેટલાક અફસરોના ચહેરા પર મેશનો કાળો મેક-અપ કરવા લાગ્યા. ઈદી અમીન સ્ટાઈલની કાળી મર્સિડિઝ બેન્ઝમાં જેમણે બેસવાનું હોય તેમનો દેખાવ હબસી જેવો હોવો જોઈએ. મર્સિડિઝનો અને લેન્ડરોવરોનો કાફલો સરમુખત્યારના રસાલા જેવો તો જ લાગે. આ મોખરાના હર્ક્યુલિસમાં કુલ ૮૬ અફસરો તેમજ સૈનિકો હતા. બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોનનો પણ તેમાં સમાવેશ થતો હતો. પાયલટની બિલકુલ પાછળની સીટ પર

■ લડાયક ફેન્ટમ વિમાન, જેણે હર્ક્યુલિસના ‘બોડીગાર્ડ’ તરીકે ઊડવાનું હતું

શોમરોન ક્યારના ચૂપચાપ બેઠા હતા. કંઈ મિનિટે શું કરવું તેનું ટાઈમટેબલ તેઓ મનોમન ગોખી રહ્યા હતા.

રાતના ૧૦:૩૦ વાગ્યાં. બસ, ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટનો સનસનાટીભર્યો ખેલ શરૂ થવા આડે થોડીક જ મિનિટો બાકી હતી. ચાર હજાર કિલોમીટર છેટે તેલ અવિવમાં વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિન અને સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝ એ વખતે ધડકતા દિલે વાયરલેસ રિસીવર પાસે બેઠા હતા. બેઉ જણાની નજર વારંવાર ઘડિયાળ તરફ જતી હતી. હજી મેસેજ કેમ ન આવ્યો ?

વિમાનોની કોકપિટમાં મુખ્ય પાયલટો ફરી ફરીને એન્ટેબીના આકાશી ફોટાનું અવલોકન કરતા હતા. આ ફોટા ઘણા સમય પહેલાં ઈઝરાયેલી ફોજના એક શોખીન ફોટોગ્રાફરે વિક્ટોરિયા સરોવરનું દ્રશ્ય જોવા વિમાનમાં બેસીને આકાશી રાઉન્ડ મારતી વખતે લીધા હતા. ઉત્તર-પશ્ચિમનું એન્ટેબી વિમાનમથક પણ અમુક ફોટામાં સ્પષ્ટ દેખાતું હતું. ઊંચા પ્લેન માટે વપરાતો પાર્કિંગ એરિયા, જૂનું ટર્મિનલ, રન-વે, યુગાન્ડા ઍરફોર્સનાં લડાયક મિગ-૨૧, હેન્ગર વગેરે બધું જ !

કોકપિટમાં નકશા પર જેમણે હક્યુલિસનો પ્રવાસ આંક્યો તે અફસરોના મતે હવે ચારેય હક્યુલિસ વિક્ટોરિયા સરોવરના માથે હતાં. અહીંથી તેમણે જમણી તરફ વળી ઉત્તર દિશામાં એન્ટેબી તરફ જવાનું હતું.

ઊંચારણની થોડી મિનિટો પહેલાં તેલ અવિવમાં વડા પ્રધાન યિત્ઝાક રાબિન અને સંરક્ષણ પ્રધાન શિમોન પેરેઝનો વાયરલેસ અચાનક ઘરેરાટી બોલાવવા લાગ્યો. એ પછી તીક્ષ્ણ સીટી જેવાં સિગ્નલો આવ્યાં. વાયરલેસ જીવંત બન્યો. રાબિનને તથા પેરેઝને ત્યાર બાદ ફક્ત બે શબ્દો સંભળાયા : ‘ઑવર જોડાન.’ બોઈંગ-૭૦૭ માં સંદેશામથક ચલાવતા મેજર-જનરલ કુટી આદમનો તે સાંકેતિક મેસેજ હતો, જેનો અર્થ એ હતો કે વિમાનો વિક્ટોરિયા સરોવર લગી પહોંચી ગયા હતા.

હવે વળતો કોડેડ મેસેજ વડા પ્રધાને બ્રોડકાસ્ટ કરવાનો હતો. વાયરલેસ તરફ ઝૂકેલા રાબિન બે-પાંચ સેકન્ડ તો મૌન રહ્યા. નજર ઊંચી કરી તેમણે પેરેઝ સામે જોયું. પેરેઝે હકારના ઈશારામાં ડોકું ધૂણાવ્યું અને સંમતિ આપી. મેસેજ પ્રસારિત થયો. ઊંચા લેવલે યુગાન્ડાના આકાશમાં જ ચકરાવા લેતા બોઈંગ-૭૦૭ માં કુટી આદમને તે સંદેશો મળ્યો અને તેણે બીજા જ ક્ષણે હક્યુલિસના પાયલટો માટે કોડ વર્ડ પાઠવ્યો. અર્થી આગળના હક્યુલિસમાં ચારેયાર પ્લેનનો ટીમ લીડર

પાયલટ આવો મેસેજ સાંભળવા ક્યારનો આતુર હતો. ઈયરફોન દ્વારા જેવો તે કોડ વર્ડ ઝીલાયો કે તરત કોકપિટમાં જ પાછળની સીટ પર બેઠેલા વિચારમગ્ન બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોનને તેણે પ્રોપેલરના ઘોંઘાટ વચ્ચે મોટા સાદે કહ્યું : ‘જનરલ ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ શરૂ થાય છે. વડા પ્રધાનનો આદેશ મળી ગયો !’

કંઈ પણ બોલ્યા વગર બ્રિગેડિયર-જનરલ પોતાનો સીટ બેલ્ટ ખોલી ઊભા થયા અને કમાન્ડરને જાણ કરવા પાછલા ભાગમાં ગયા. આ કમાન્ડર એટલે લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ નિતેનયાહુ, જે પોતાના સાથીદારો ભેગો મર્સિડિઝ બેન્ઝમાં ગોઠવાયો હતો. ચાલકે મોટરનું એન્જિન પણ સ્ટાર્ટ કરી દીધું હતું. બે ખુલ્લી લેન્ડ-રોવરોનાં એન્જિનો ચાલુ થયાં. ‘સીદી’ કમાન્ડો સૈનિકો તેમાં બેસી ગયા હતા.

આ પ્રથમ હક્યુલિસના ટીમ લીડર પાયલટે સીધો એન્ટેબીનો માર્ગ પકડ્યો ન હતો, કેમ કે એમ કરવામાં જોખમ હતું. ઉત્તરથી સામટાં ચાર પ્લેન આવતાં દીઠાં પછી ઍરપોર્ટના રેડાર ઑપરેટરોને કદાચ શંકા પડી જાય કે તેઓ ઈઝરાયેલી હોવાં જોઈએ. ઊંચા મુલકી વિમાનો તો

ચારના જૂથમાં મોટે ભાવે આવે નહિ. ઑપરેટરોને ગૂંચવાડમાં નાખી દેવા માટે દક્ષિણના રસ્તે એન્ટેબી પર ત્રાટકવાનું નક્કી થયું હતું, એટલે નકશામાં બતાવ્યું છે તેમ મોખરાનું હક્યુલિસ એન્ટેબીની પૂર્વમાં ખાસ્સા અંતરે રહી દક્ષિણ વિક્ટોરિયા સરોવર તરફ આગળ વધ્યું. બાકીનાં ત્રણ હક્યુલિસ તેને અનુસરતાં રહ્યાં. વિમાનોએ પ્રવાસ શરૂ કર્યો ત્યારનો તેમના વચ્ચે કશો રેડિઓ સંપર્ક ન હતો. કોઈ આફ્રિકી દેશનું રિસીવિંગ સ્ટેશન વાર્તાલાપ સાંભળી ન જાય એ માટે સંપૂર્ણ મૌન જાળવવામાં આવ્યું હતું.

ચારેય વિમાનો વિક્ટોરિયા સરોવરના આકાશમાં પહોંચ્યા ત્યારે તોફાની મેઘવાદળો ત્યાં છવાયાં હતાં. ઊંચાઈમાં તેમનો ઢગ ૪૦,૦૦૦ ફીટનો હોવાનું કોકપિટના રેડારે જણાવ્યું. વાદળોની અંદર વીજળીના લબકારા દેખાતા હતા.

‘શું કરીએ ?’ વિમાનના પાયલટે બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોનને પૂછ્યું. ‘વાદળોમાં તોફાન મચ્યું છે. રાઉન્ડ મારીને જવામાં દસેક મિનિટ નીકળી જાય તેમ છે.’

‘વિમાનને આરપાર જવા દો !’ રીસ્ટ-વૉચ સામે જોતાં બ્રિગેડિયરે કહ્યું. ‘આપણી પાસે સમય નથી. ઍરપોર્ટ પર

બીજી પેસેન્જર ફ્લાઈટ આવવાનો ટાઈમ થયો છે, માટે અત્યારે રન-વેની લાઈટો ચાલુ હોવી જોઈએ.’

પાયલટે હક્યુલિસને સીધું મેઘવાદળોમાં ધૂસાડ્યું. ઊંચાઈ પણ ઘટાડવા લાગ્યો. બાકીનાં ત્રણ હક્યુલિસ પણ એ જ રીતે તેની પાછળ ઉત્તર તરફ વળાંક લેતાં તોફાની વાદળોમાં પ્રવેશ્યાં. ગાજવીજનો પાર ન હતો. વીજળીના કડાકા બોલતા હતા. પવન જોરશોરમાં વલોવાતો હતો. ઝંઝાવાતી સમુદ્રનાં મોજાં પર તરતા મછવાની જેમ ઉપરતળે થતાં વિમાનો જેવાં વાદળોને પાર કરી બહાર નીકળ્યાં કે તરત ક્ષિતિજે ઝળહળતો એન્ટેબીનો રન-વે જોવા મળ્યો.

આખરે પહોંચ્યા મુકામે ! અને તેય એકદમ સચોટ ટાઈમે ! ઈઝરાયેલથી શરૂ કરીને ૪,૨૦૦ કિલોમીટરનું અંતર કાપ્યા છતાં આટલે દૂર એન્ટેબી પહોંચવામાં માત્ર ૩૦ સેકન્ડનો વિલંબ થયો હતો. રોશની ફેલાવતો રન-વે દક્ષિણ-પશ્ચિમે ત્રાંસી લીટીમાં પથરાયેલો હતો. બીજો જૂનો રન-વે તેને કાપતી સહેજ આડી લીટીમાં હતો. વિમાનો હવે પૂર્વયોજના મુજબ બે ભાગે ફંટાયાં, કારણ કે ‘ટ્રાફિક જામ’ ન થાય એ માટે દરેક રન-વે પર બબ્બે વિમાનોએ લેન્ડિંગ કરવાનું હતું.

રાત્રિના બરાબર ૧૧:૦૦ વાગીને ૧ મિનિટે બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોનનું અને લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ નિતેનયાહુનું વિમાન એન્ટેબી પર ઉતર્યું. કેટલાક છત્રીસૈનિકો એ પહેલાં જ દરવાજા ખોલીને પેરેશૂટ વડે કૂદી પડ્યા હતા. આ સૌએ રન-વેની બેય તરફ ટચૂકડા કદનાં સંખ્યાબંધ ટ્રાન્સમીટરો હરોળબંધ મૂકી દેવાનાં હતાં. દરેક ટ્રાન્સમીટર બીપ... બીપ...નાં સિગ્નલો પ્રસારિત કરે તેવું હતું. રન-વે પર તેમને ગોઠવવાનો હેતુ એ કે હુમલા પછી સાબદા થયેલા ઍરપોર્ટના સંચાલકો જો સમયસૂચકતા વાપરી રન-વેની લાઈટો સ્વિચ-ઑફ કરી દે તો ફરી ટેક-ઑફ માટે દોડનારાં હક્યુલિસને ટ્રાન્સમીટરો દોરવણી આપે.

સૌથી મોખરાના હક્યુલિસે તેનાં પૈડાં ટેકવ્યાં એ પછી તેના પાયલટે બીજી પણ એક તકેદારી લીધી. વિમાનનો પ્રચંડ વેગ રોકવા માટે તેણે ઘોંઘાટિયાં થ્રસ્ટ રીવર્સલ્સ ન વાપર્યાં. ઊંચાઈ પછી વિમાનનો વેગ ફક્ત પૈડાંને મારવામાં આવતી બ્રેક વોર્મમાં લેવો મુશ્કેલ, માટે પ્રોપેલરોનાં ત્રાંસાં પાંખિયાંને એ જ મુજબ ઊંચાઈ દિશામાં પાયલટે વાળી નાખવાં જોઈએ. થ્રસ્ટ રીવર્સલ્સ ધક્કો, પણ ત્યાર બાદ વિરૂદ્ધ (રીવર્સ) દિશામાં

પેદા થાય અને તે પ્રતિક્રિયા વિમાનને બેફામપણે આગળ જતું રોકી દે. થ્રસ્ટ રીવર્સલ વખતનો ઘોંઘાટ જો કે એટલો મોટો હોય કે કાન ફાડી નાખે. આ ઘોંઘાટ વડે એન્ટેબીના કન્ટ્રોલ ટાવરનું ધ્યાન ખેંચવું યોગ્ય ન હતું. આથી હક્યુલિસના પાયલટે તેને લાંબા રન-વે પર દોડવા દીધું. વિમાન તે સડકના છેક સામા છેડે પહોંચ્યું, જ્યાંથી પેલું જૂનું ટર્મિનલ ૪૦૦ ફીટ કરતાં દૂર ન હતું.

ઈતિહાસમાં બેજોડ અને બધી રીતે ઈમ્પોસિબલ એવા સાહસનો હેરતજનક ખેલ એ સાથે શરૂ થયો. વિમાનનો પાછળનો લસરપટ્ટી જેવો મહાકાય દરવાજો ખૂલીને જમીન પર ટેકવાયો કે તરત કાળી મર્સિડિઝ બેન્ઝ સડસડાટ બહાર નીકળી. ‘સીદી’ સૈનિકો વડે ભરચક બે લેન્ડરોવરો પણ ઉતરી. હવે પાછું વળીને જોવાનું ન હતું. એક ફંટાતી સડક પર દોડીને ત્રણેય વાહનો પેલા જૂના ટર્મિનલ તરફ ધસ્યાં. હાઈજેકર ટુકડીએ ત્યાં જ ઍરબસ-૩૦૦ ના ઈઝરાયેલી મુસાફરોને ગોંધી રાખ્યા હતાં, જેમાં સ્ત્રી-પુરુષો ભેગા બાળકોનો પણ સમાવેશ થતો હતો.

ઈદી અમીનનો મોટરકારફલો આવ્યો કે શું ? ટર્મિનલ પર

ચોવીસે કલાક પહેરો ભરતા યુગાન્ડાના હબસી ચોકિયાતો જરા ગૂંચવાડમાં પડી ગયા. મોટર તો જાણે એ જ હતી. લેન્ડરોવરો પણ એ જ હતી. પરંતુ તેમના આગમનની દિશા જુદી કેમ ? ટર્મિનલની બહાર ચોકિયાતો બે હતા. એક જણને પાકો સંદેહ પેઠો, એટલે તેણે પૂરપાટ આવતી મર્સિડિઝને થોબી જવાનો સંકેત કર્યો. એ પછી ઑટોમેટિક રાયફલ તાકી.

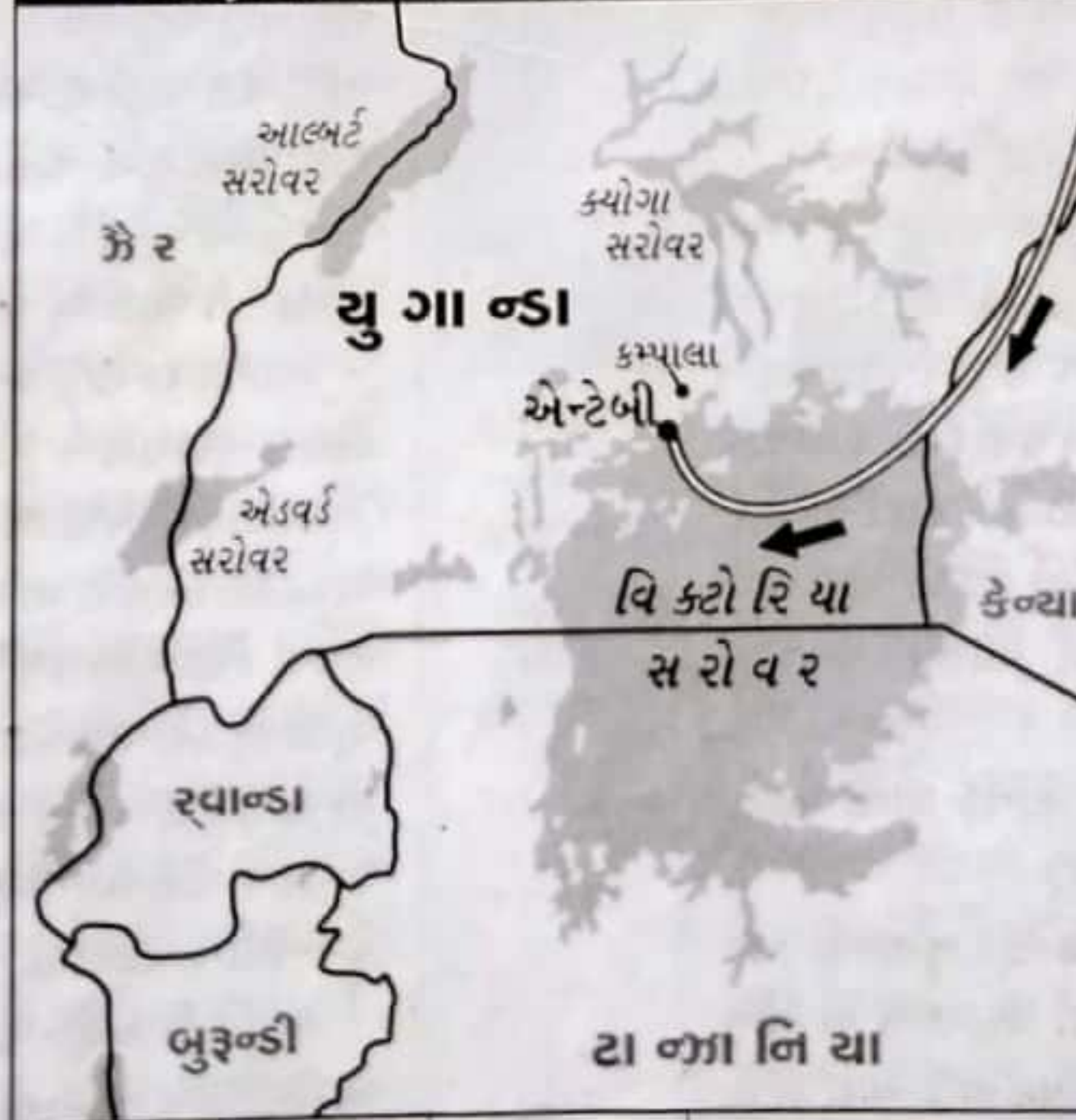
બાકીનાં ત્રણ હક્યુલિસ એન્ટેબી પર હેમખેમ ઊતરી જાય ત્યાં સુધી હથિયારોના ભડાકા ન કરવા એવું લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ નિતેનયાહુએ વિચારેલું, પણ હવે ફાયરિંગ વિના છૂટકો ન રહ્યો.

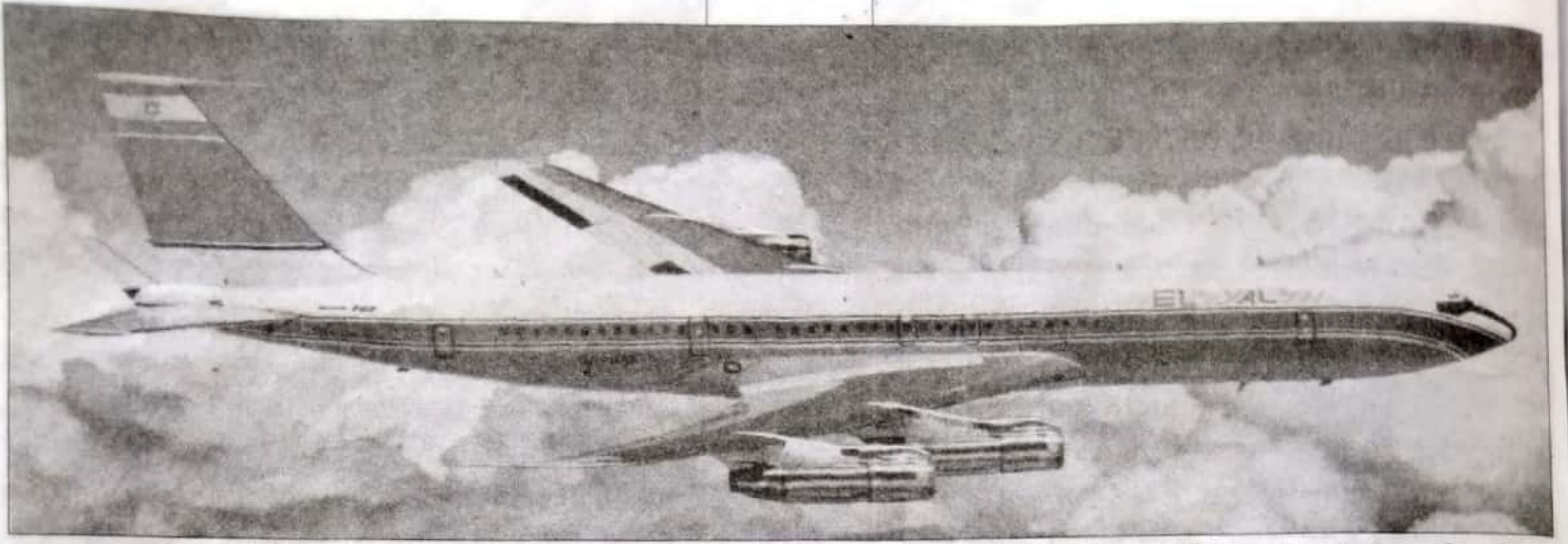
‘શૂટ કરો એ બદમાશને !’ પોતાના નિશાનબાજ અફસરને તેણે હુકમ કર્યો.

પિસ્તોલની એક જ ગોળીએ યુગાન્ડાના રાયફલધારી ચોકિયાતને વીંધી નાખ્યો. બીજો ચોકિયાત જૂના કન્ટ્રોલ ટાવર તરફ ભાગ્યો, પણ બીજી ગોળીએ તેને ભોંયભેગો કરી દીધો.

ટર્મિનલ પાસે મર્સિડિઝ અને લેન્ડરોવરો અટકી કે તરત કમાન્ડો સૈનિકો ૧૨૦ ફીટ લાંબી સિમેન્ટની પગદંડી જેવા માર્ગ પર દોડતા મુખ્ય દરવાજા સુધી પહોંચ્યા. અંદરથી તે

દક્ષિણમાંથી અણધાર્યો ઍટેક

■ ઈઝરાયેલી ઍરફોર્સનું બોઈંગ-૭૦૭ વિમાનને, જેને એ દેશની જાણીતી ઍરલાઈન્સ અલ-એલના સામાન્ય ઉતાડ વિમાન જેવું રંગવામાં આવ્યું હતું. કમાન્ડો ટુકડી ઑપરેશન થન્ડરબોલ ખેલી રહી હતી ત્યારે મેજર-જનરલ કુટી આદમનું એ વિમાન એન્ટેબીના આકાશમાં ચકરાવા મારતું હતું

દરવાજો બંધ હતો. સહેજ પણ વિલંબ કર્યા વગર સૈનિકોએ બીજા દરવાજા તરફ દોટ મૂકી. દરેક સેકન્ડ તેમના માટે કિમતી હતી. બીજે દરવાજે તેઓ પહોંચ્યા ત્યારે એક હાઈજેકર બહાર ઊભો હતો. પિસ્તોલના ધડાકા સાંભળીને તે બહાર આવ્યો હતો. સૈનિકોને જોતાવેંત એ પાછો અંદર જતો રહ્યો. ઉત્તેજનામાં અંદરથી દરવાજો બંધ કરવાનું પણ તેને ન સૂઝ્યું. મામલો પામીને ટર્મિનલમાં તે કદાચ પોતાનાં શસ્ત્રો લેવા માટે દોડતો ગયો હતો.

ઈઝરાયેલી સૈનિકો લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ નિતેનયાહુની સરદારી હેઠળ દરવાજો ખોલીને ટર્મિનલમાં પ્રવેશ્યા. વિશાળ લોન્જમાં તેઓ દાખલ થયા, જ્યાં બધું સૂમસામ હતું. નિતેનયાહુએ સામી તરફનો દરવાજો સહેજ હાલકડોલક થતો દીઠો. હાઈજેકર એ દરવાજેથી પેલી બાજુ ગયો હોવો જોઈએ. ‘જલ્દી ચાલો !’ નિતેનયાહુનો આદેશ છૂટ્યો. ધીમા પગલે નજીક ગયા બાદ એક ધક્કે દરવાજો ખોલી નાખવામાં આવ્યો. તરત જ ઈઝરાયેલી મશીનગનો ધણધણી ઊઠી.

‘ઑહ, માય ગોડ !’ એક કમાન્ડો સૈનિક બોલી પડ્યો. ‘સંભાળજો બધા !’

આ જબરજસ્ત હોલમાં ઈઝરાયેલના ૯૩ મુસાફરો અને ઍર ફાન્સના ૧૨ કર્મચારીઓ કેદ હતા. સદ્ભાગ્ય એ સૌનું કે અત્યારે તેઓ ઊંઘી જવા માટે ફરસ પર લેટી ગયા હતા, માટે સૈનિકોની બુલેટોનો મારો તેમની ઉપર રહીને નીકળી ગયો. ડાબી તરફ પેલો હાઈજેકર દેખાયો, જેની પાસે મશીનગન હોવા છતાં ગોળીબારોની રમઝટે તેને ઘડીક પૂરતો દિગ્મૂઢ કરી દીધો હતો. આ હાઈજેકર આરબ હતો. ફરસ પર સૂતેલો બીજો આરબ ત્રાસવાદી પણ જેવો લડત આપવા માટે ઊભો થયો કે તરત કમાન્ડો ટુકડીએ તેના શરીરને ચાળણી જેવું કરી મૂક્યું. હોલમાં ચીસાચીસ થવા લાગી.

‘બધા જણા લેટી રહેજો અને ગભારાતા નહિ !’ એક

કમાન્ડો સૈનિકે મેગાફોનમાં બોલીને જાહેરાત કરી. ‘અમે ઈઝરાયેલી છીએ.’

આ છેલ્લું વાક્ય સાંભળ્યા પછી વળી એક જણ નાસી છૂટવા માટે સફાળો બેઠો થયો અને લગભગ એ જ ક્ષણે એક કમાન્ડોએ તેને ફાયરિંગ વડે લોહીલુહાણ દશામાં ઢાળી દીધો. બહુ ખોટું થયું, કેમ કે એ માણસ આતંકવાદી ટોળકીનો સભ્ય નહિ, પણ બાકીના પેસેન્જરો જેવો ઈઝરાયેલનો જ નાગરિક હતો. બિચારાએ નાહક ગેરસમજ કરી કે યુગાન્ડાના હબસી સૈનિકો આખરે ઈદી અમીનના હુકમ અનુસાર બધા ઈઝરાયેલી મુસાફરોને ગોળીએ દેવા માટે આવ્યા હતા ! ગેરસમજ થાય એ સ્વાભાવિક હતું, કેમ કે લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ નિતેનયાહુ સહિત કેટલાક અફસરોએ મોઢા પર કાળો મેશ ચોપડેલો હતો.

વીંધાઈ ગયેલા બે આરબો તો જાણે ઍરબસ-૩૦૦ નું અપહરણ કરનારા ત્રાસવાદીઓ જ હતા. મોસાદના એજન્ટોએ તેમના ફોટા દરેક કમાન્ડો સૈનિકને બતાવ્યા હતા. આ રમઝટ ચાલી એ દરમ્યાન પેલા બે જર્મન હાઈજેકરો ક્યાં હતા ? એક તો સત્તાવીસ વર્ષનો નાઝીવાદી યુવાન વિલફ્રેડ બોઈસ હતો, જ્યારે ત્રેવીસ વર્ષની યુવતીનું નામ ગ્રેબિયલ ટેઈડમાન હતું. પેસેન્જરોના ટોળામાં તેમને ક્યાં શોધવા ?

ઓચિંતી ક્યાંક મશીનગને ગર્જના કરી. હોલની મોટી બારીના કાચ તૂટવાનો પણ અવાજ થયો. સૈનિકોએ જોયું તો ડાબી અને જમણી તરફના દરવાજે હોલમાં તેઓ એકાએક ટપકી પડ્યાં હતાં. ઉશ્કેરાટમાં અને રઘવાટમાં બન્ને જણા એ.કે.-૪૭ નાં નાળયાં બરાબર તાકી શક્યા નહિ. નોળિયા જેવા સ્ફૂર્તિલા ઈઝરાયેલી કમાન્ડો સૈનિકો એ માટે તેમને બીજી તક આપે તેમ ન હતા. ડાબી તરફના દરવાજા પાસે યુવતીનો અને જમણી બાજુના દરવાજા નજીક યુવાનનો ત્યાંને ત્યાં ખાત્મો બોલી ગયો.

ચારેય આતંકખોરોનો ફેંસલો આજ્યા પછી લેફ્ટનન્ટ-

કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુ પરિસ્થિતિ જોવા માટે બહાર ગયો. જતી વખતે સૈનિકોને જણાવતો ગયો કે, 'પેસેન્જરોને હમણાં ખુલ્લામાં લાવતા નહિ. બહારની સ્થિતિ શી છે એ મને પહેલાં જાણ લેવા દો !'

સૌથી પહેલું હર્ક્યુલિસ નિતેનયાહુ સહિત ૮૬ સૈનિકો તેમજ અફસરો સાથે બરાબર ૧૧:૦૧ વાગ્યે એન્ટેબી પર ઊતર્યું હતું, તો ૧૧:૦૮ સુધીમાં બાકીનાં ત્રણ વિમાનો પણ વારાફરતી લેન્ડિંગ કરી ચૂક્યાં હતાં. દરેકનાં પ્રોપેલર એન્જિનો ચાલુ રાખવામાં આવ્યાં હતાં. સૈનિકો લેન્ડરોવરોમાં બેસીને પોતપોતાના માટે નક્કી કરાયેલા સ્થળ તરફ હંકારી રહ્યા હતા. કેટલાકે ઍરપોર્ટ તરફ આવતા માર્ગોની નાકાબંધી કરી દીધી, જેથી ૩૩ કિલોમીટર છેટેના પાટનગર કમ્પાલામાં ઍટેકના ખબર પહોંચી ગયા હોય અને ઈદી અમીન વધુ સીદી સૈનિકોને એન્ટેબી રવાના કરે તો માર્ગમાં જ તેમનો ખાત્મો બોલાવી શકાય. અમુક સૈનિકો નવા ટર્મિનલના કન્ટ્રોલ ટાવર પર ચડી ગયા. ઑપરેટરોને ખૂણામાં ધકેલી યંત્રસામગ્રીના ભુક્કા કાઢી નાખ્યા. ટેલિફોનનાં વાયર પણ કાપી નાખવામાં આવ્યાં. બીજી ટુકડીએ જૂના ટર્મિનલના કન્ટ્રોલ ટાવર પર કબજો જમાવ્યો. આ બધું એટલી ઝડપે બન્યું કે ટાવરના ઑપરેટરોને કમ્પાલા સંદેશો મોકલવાનોય સમય મળ્યો નહિ.

ઑપરેશનનો આગામી તબક્કો તરસ્યા વિમાનની ધ્યાસ બૂઝાવવાનો હતો. એન્ટેબીમાં અનામત પડેલું બળતણ તફાવવા ઈઝરાયેલીઓ રાક્ષસી ફ્યુલ પમ્પ લાવ્યા હતા. ત્રણ હર્ક્યુલિસમાં બળતણ ખૂટ્યું હતું. (ચોથું પ્લેન હાઈજેક થયેલા પેસેન્જરો માટે હતું. આ પ્લેન લગભગ ખાલી હોવાને કારણે તેની ટેન્કોમાં હજી થોડોક પુરવઠો બચ્યો હતો.) ઈઝરાયેલી વાયુસેનાના ટેક્નિશિયનોએ જોતજોતામાં ત્રણેય પમ્પને ગોઠવ્યા અને પારકા દેશમાં પારકો માલ લૂંટવાના કામે લગાડી દીધા. ઍરપોર્ટ પર યુગાન્ડા લશ્કરના સૈનિકો પચાસેક જેટલા હતા. ઊંચા ટર્મિનલ પર ચડીને, વાહનોની આડશ પાછળ બેસીને તથા મકાનો પાછળ સંતાયેલા રહીને તેઓ આડેધડ ફાયરિંગ કરતા રહ્યા. ઈઝરાયેલના સૈનિકોએ પણ વળતા ગોળીબારો ચાલુ રાખ્યા. મુક્ત કરાયેલા મુસાફરોને આવા સંજોગોમાં ચોથા હર્ક્યુલિસ સુધી પહોંચાડવા કેમ ?

પ્રથમ હર્ક્યુલિસમાં બેસીને પેલા મેજર-જનરલ કુટી આદમના બોઈંગ-૭૦૭ પ્લેન જોડે સંપર્ક રાખતા બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોને અચાનક નિતેનયાહુનો વાયરલેસ સંદેશો મળ્યો : 'ચોથા હર્ક્યુલિસને જૂના ટર્મિનલ નજીક મોકલો. નાગરિકોને પગપાળા તેના સુધી પહોંચાડવામાં જોખમ છે.'

'તમે અત્યારે ક્યાં છો ?' ડાન શોમરોને પૂછ્યું.

'ટર્મિનલની બહાર છું. આ તરફ જોખમ નથી, છતાં નાગરિકો ગભરાયેલા છે. વિમાન તરફ દોડતી વખતે અમુક જાણ અચારામાં ભૂલા પડી જાય તો તેમને ક્યાં શોધવા?'

લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેનયાહુના એ છેલ્લા શબ્દો હતા. થોડે દૂર જૂના કન્ટ્રોલ ટાવરમાં છૂપાયેલા યુગાન્ડાના એક ચોકિયાતે બીજી ક્ષણે તો નિતેનયાહુ સામે રાયફલ તાકી અને પીઠમાં ગોળી ઝીંકી દીધી. ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટનો સરદાર મરણતોલ રીતે ઘાયલ થયો અને જમીન પર ઢળી પડ્યો. આસપાસના ઈઝરાયેલી સૈનિકો દોડતા આવ્યા. ટાવર પરના ચોકિયાતને તેમણે પહેલાં તો ફૂંકી દીધો. એ પછી જખમી નિતેનયાહુને ઊંચકી સહેજ છેટે ઊંચી પાળીને ઓથે સૂવાડ્યો. પ્રથમ હર્ક્યુલિસને સંદેશો મોકલી એક ડૉક્ટરને બોલાવવામાં આવ્યો. જખમ ગંભીર હતો. પુષ્કળ લોહી નીકળતું હતું. સૈનિકોએ છેવટે એ જ હાલતે નિતેનયાહુને લેન્ડરોવરમાં સૂવાડ્યો અને હર્ક્યુલિસ વિમાન સુધી પહોંચાડ્યો.

■ ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટમાં શહીદ થયેલો લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ નિતેનયાહુ

દરમ્યાન ચોથું હર્ક્યુલિસ પોતાનાં ચાર પ્રોપેલર વડે ઘોંઘાટ મચાવતું જૂના ટર્મિનલ પાસે આવ્યું. બાન પકડાયેલા પેસેન્જરોને તેના ફાલકા સુધી દોરી જવામાં આવ્યા. પેસેન્જરોમાં ડૉરા બ્લોચ નામની એક વૃદ્ધ ચહૂદી મહિલા જો કે ખૂટતી હતી. બિમારીને લીધે તેને પાટનગર કમ્પાલાની એક હોસ્પિટલમાં દાખલ થવું પડ્યું હતું. અત્યારે પણ એ

ત્યાં જ હતી. બિચારીના ભાગ્યમાં મોત જ લખાયું હતું, કેમ કે બીજી સવારે ધૂઆંપૂઆં થયેલા શયતાન ઈદી અમીન તેને મારી નાખવાનું ફરમાન છોડવાના હતા ! બીજી તરફ બચાવકાર્ય વખતે જેઓ માર્યા ગયા તેમાં ઈઝરાયેલના પેલા નિર્દોષ મુસાફરનો સમાવેશ થતો હતો.

બાકીના કુલ ૧૦૩ જણા હર્ક્યુલિસમાં ગોઠવાયા કે તરત વળતા પ્રવાસનો આરંભ થયો. ઈઝરાયેલના સૈનિકો બીજાં હર્ક્યુલિસમાં ચડે એ પહેલાં તેમની એક ટુકડીએ ત્યાં હેન્ગરમાં પાર્ક થયેલાં યુગાન્ડા ઍરફોર્સનાં ૧૧ લડાયક મિગને રીમોટ કન્ટ્રોલ બોમ્બ વડે ફૂંકી દીધાં.

ઈમ્પોસિબલ સાહસને પોસિબલ બનાવવાનું કાર્ય પૂરું— અને તેય વળી ફક્ત ૯૦ મિનિટમાં! મધરાત પછી ચારેય વિમાનો અંધારા રત્ન-વે પર દોટ મૂકતાં આકાશમાં ચડી ગયાં. લાઈટો તો કન્ટ્રોલ ટાવરે ક્યારની બંધ કરી દીધી હતી, પણ રત્ન-વેના બેય પડખે થોડા થોડા અંતરે મૂકેલાં ટ્રાન્સમીટરોએ પાયલટોને દોરવણી આપી. વિમાનોએ સીધો કેન્યાના પાટનગર નૈરોબીનો માર્ગ પકડ્યો. ઊંચે ચકરાવા લેતું મેજર-જનરલ કુટી આદમનું સંદેશવાહક બોઈંગ-૭૦૭ વિમાન પણ એ જ

■ ઈઝરાયેલી મુસાફરોને લઈને હર્ક્યુલિસ વિમાન બેન ગુરિઅન ઍરપોર્ટ પર ઊતર્યું ત્યારે હર્ષોલ્લાસનું વાતાવરણ છવાયું. કમાન્ડો ટુકડીના સૈનિકોને તથા બ્રિગેડિયર-જનરલ ડાન શોમરોનને વધાવવા શિમોન પેરેઝ પણ હાજર હતા. અહીં નીચેના ફોટામાં ડાબી તરફ કેપ્ટન બેકોસ દેખાય છે

વખતે નૈરોબી તરફ વળ્યું. આ જાતનું બીજું (ફ્લાઈંગ હોસ્પિટલનું કાર્ય અદા કરનારું) બોઈંગ-૭૦૭ તો બપોરે ૨:૨૫ વાગ્યાનું ત્યાં પહોંચી ગયું હતું. ઈઝરાયેલની પેસેન્જર ઍરલાઈન્સનું જ તે સામાન્ય પ્લેન હોવાનો ઢોંગ કરાયો હતો.

બરાબર ૩૦ મિનિટ બાદ પહેલું હર્ક્યુલિસ નૈરોબી પર ઊતર્યું. એ પછી મેજર-જનરલ કુટી આદમના બોઈંગ-૭૦૭ નો વારો આવ્યો. બાકીનાં ત્રણ હર્ક્યુલિસ પણ ઊતર્યાં. ઘાયલોને હોસ્પિટલ પ્લેનમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યા. ચિત્તાક રાબિને પંદરેક મિનિટ પહેલાં કેન્યા સરકારને ફોન દ્વારા ‘ઓપરેશન થન્ડરબોલ્ટ’નો ફોડ પાડ્યો હતો, માટે વિમાનમથકે બળતણનો

નવો સપ્લાય પણ મળી ગયો.

મધરાત પછી ૨:૦૪ ના સમયે છએ છ વિમાનો ઈઝરાયેલ જવા ઉપડ્યાં. છૂટકારો પામેલા મુસાફરો સાથે વિમાનો મોડી સવારે ઈઝરાયેલ પહોંચે ત્યારે આખા દેશ પર આનંદનું મોજું અને દુનિયા પર આશ્ચર્યનું મોજું ફરી વળવાનું હતું. કોઈ વાર્તામાં પણ વાંચવા ન મળે એવું કલ્પનાતીત પરાક્રમ એક રોમાંચક સત્યકથા તરીકે ઇતિહાસમાં હંમેશ માટે યાદગાર રીતે ઈઝરાયેલના સપૂતોએ લખી નાખ્યું હતું

—અને લખવા માટે તેમણે સમય લીધેલો ફક્ત ૮૦ મિનિટનો!

ઈઝરાયેલના બેન ગુરિઅન ઍરપોર્ટ પર રવિવાર, જુલાઈ ૪, ૧૯૭૬ ના રોજ લાખો નાગરિકોના હર્ષનાદો વચ્ચે ૬ વિમાનોનું આગમન થયું—અને પછી તો જે દ્રશ્યો સર્જાયાં તેમનું વર્ણન કરવા માટે શબ્દો પણ જડે નહિ. મુક્ત થયેલા મુસાફરોનાં અને સાહસ ખેડી સલામત પાછા આવેલા સૈનિકોનાં આપ્તજનો ખુશાલીના માર્યા ચોધાર આંસુએ રડ્યાં. આ બધામાં એક દેશપ્રેમી આગેવાન પણ સામેલ હતા, જેમના હૃદયમાં આનંદ સાથે આઘાતનોય પાર ન હતો. આગેવાનનું નામ બેન્જામિન નિતેન્યાહુ, જેમણે ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટમાં પોતાના મોટા ભાઈ લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેન્યાહુને હંમેશ માટે ગુમાવ્યા હતા. વખત જતાં બેન્જામિન નિતેન્યાહુ ઈઝરાયેલના વડા પ્રધાન બન્યા. ઈઝરાયેલના ઇતિહાસમાં એ રીતે તેમનું નામ હંમેશ માટે અંકિત થયું, તો બીજી તરફ લેફ્ટનન્ટ-કર્નલ જોનાથન નિતેન્યાહુનું નામ પણ અમરત્વ પામ્યું. જોનાથનની યાદમાં ઑપરેશન થન્ડરબોલ્ટ આજે ઑપરેશન જોનાથન તરીકે ઓળખાય છે. માત્ર ઈઝરાયેલના નહિ, પણ લશ્કરી સાહસોના ઇતિહાસમાં પણ તે નામ યાદગાર બની ગયું છે. ■

ઈઝરાયેલ અણુમધ્યક પર ઈઝરાયેલી આક્રમણ : 'ઓપરેશન ઓપેરા'

૧૯૮૦ના અરસામાં ફ્રાન્સે પેટ્રોલિયમ મેળવવાના સાટામાં ઈરાક સાથે ગુપચૂપ રીતે એક ખતરનાક શસ્ત્રનો સોદો કર્યો. ઈરાકના હાથ એકાએક અત્યંત મજબૂત બન્યા. દુશ્મન દેશ ઈરાકના હાથ વખત જતાં ફ્રાંસીનો ફંદો બને એ પહેલાં જ તેમને વાઢી નાખવાનું મિશન છેવટે ઈઝરાયેલે ખેલ્યું.

ઈઝરાયેલ વિરૂદ્ધ આરબોનું 'ધ સિક્સ ડે વોર' કહેવાતું યુદ્ધ જૂન, ૧૯૬૭માં ખેલાયું અને ઈજિપ્ત, જોર્ડન, સિરિયા વગેરે આરબ દેશોનાં સૈન્યોનો ખુરદો વળી ગયો ત્યારે આરબોના ટેકેદાર રશિયાની પણ આબરૂના કાંકરા થયા. રશિયાએ આરબોને સસ્તા દામે વેચેલાં તેમજ ભેટ આપેલાં સોફિસ્ટિકેટેડ શસ્ત્રો તે યુદ્ધમાં સૂરસૂરિયાં બન્યાં. ઈઝરાયેલના વીજવેગી આક્રમણ સામે એકેય રશિયન શસ્ત્ર આરબોને કામ ન લાગ્યું. ઈઝરાયેલે મિરાજ-૩, ઓરિગોન તથા મિસ્ટર વિમાનો, એ.એમ.એક્સ.-૧૩ પ્રકારની રણગાડીઓ તેમજ ૧૦૫ મીલીમીટરના વ્યાસવાળી તોપો જેવાં ફેન્થ બનાવટનાં શસ્ત્રો વડે ફક્ત છ દિવસમાં યુદ્ધ જીતી લીધું. રશિયા અને બીજા સામ્યવાદી દેશોએ તેની સામે કાગારોળ આદરી. બીજી તરફ પશ્ચિમી દેશોનો હરખ સમાતો ન હતો.

ઈઝરાયેલની જવલંત સફળતા પર નાખુશ થયેલો એકમાત્ર પશ્ચિમી દેશ હોય તો ફ્રાન્સ, જેનાં બનાવેલાં શસ્ત્રો વડે જ ઈઝરાયેલ જીત્યું હતું અને વિશ્વબજારમાં હવે ફેન્થ શસ્ત્રો માટે જબ્બર માગ ખૂલી હતી. તગડા ઓર્ડરો તેને મળવા લાગ્યા હતા. આ સંજોગોમાં ફ્રાન્સને તો આનંદ થવો જોઈએ, પણ ન થયો. બિલકુલ અવળું રિએક્શન આવ્યું. ઈઝરાયેલ સાથેના બધા વ્યાપારી સંબંધો તેણે કાપી નાખ્યા. રેલ્વે જ નહિ, પણ ઈઝરાયેલને પાઠ બજાવવાનું નક્કી કર્યું.

ફ્રાન્સની નારાજગીનું કારણ પૂછો તો સાવ ધૂળ જેવું હતું. 'ધ સિક્સ ડે વોર'નો પલીતો ચંપાયો તે પહેલાં મહિનાઓ થયે ઈજિપ્ત અને ઈઝરાયેલ વચ્ચે રોજેરોજ ચક્રમક ઝરતી હતી. વાતાવરણ ક્રમશઃ વધારે તંગ બનતું હતું. ફ્રાન્સને બડે ભૈયાનો રોલ ભજવવાનું મન થયું, એટલે તેના પ્રમુખ જનરલ ચાર્લ્સ દ'ગોલે મે, ૧૯૬૭માં ઈઝરાયેલને સૂચના આપી કે ઈજિપ્ત પર અથવા તો બીજા આરબ દેશો પર આણંધાર્યો હુમલો કરતા નહિ. ઈઝરાયેલના વડા પ્રધાન લેવી એસ્કોલે તરત જવાબ મોકલાવ્યો : અમને સલાહ ન આપો !

બીજે મહિને તો ઈઝરાયેલે આરબોની ૮૦૦ રણગાડીઓ, ૧૦,૦૦૦ વાહનો, ૪૫૦ વિમાનો અને સંખ્યાબંધ તોપો ઉપરાંત ૧૫,૦૦૦ સૈનિકોનો ખાત્મો કરી નાખ્યો. ફ્રાન્સની

■ જનરલ ચાર્લ્સ દ'ગોલ

'મંજૂરી' ન લીધી અને મનમાની કરી. બાર ખાંડીનો મિજાજ ધરાવતા ફેન્થ પ્રમુખ જનરલ દ'ગોલ એવા કોધે ભરાયા કે ઈઝરાયેલે મિરાજ-૩ પ્રકારનાં વધુ કેટલાંક વિમાનો માટે જે ઓર્ડર મૂકેલો એ તેમણે ટુકરાવી દીધો. વિમાનો બનાવતી ફેન્થ કંપની દસોલને ઈઝરાયેલ સાથે શસ્ત્રસોદા ન કરવાનો કડક શબ્દોમાં હુકમ આપ્યો.

પ્રમુખ દ'ગોલનો ગુસ્સો એ પછીયે શમ્યો નહિ. ગુમાનમાં રહીને તેમણે બીજું પગલું ભર્યું, જે તદ્દન ગેરકાયદે હતું. ઈઝરાયેલે

ફેન્ચ બનાવટની ૧૨ મિસાઈલ બોટ માટે એડવાન્સમાં પૈસા આપી રાખ્યા હતા. આ પૈકી ૭ મિસાઈલ બોટની ડિલિવરી ફ્રાન્સે કરી દીધી હતી. પાંચ બાકી હતી. ફ્રાન્સના ઉત્તર કાંઠે શેર્બૂર બંદરના જહાજવાડામાં હજી તેમનું બાંધકામ ચાલતું હતું. પ્રમુખ દ'ગોલે તે પાંચ મિસાઈલ બોટ ઈઝરાયેલના હવાલે કરવાનું માંડી વાળ્યું અને પોતાનું લાંબું નાક કાપી જનાર 'બહારવટિયા' દેશને એ ફેંસલો સાફ શબ્દોમાં સુણાવ્યો.

ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવમાં વડા પ્રધાન લેવી એશ્કોલના પણ મગજનો પારો આસમાને ચડ્યો. ફ્રાન્સની રાજકીય, આર્થિક તથા લશ્કરી તાકાત ગમે તેટલી હોય, પણ તેની જોહુકમી સામે ઝૂકી પડે તે યહૂદી પ્રજા નહિ. એશ્કોલે જાસૂસી સંસ્થા મોસાદના નિયામક મીર એમિત સાથે અને ત્યાર બાદ સંરક્ષણ પ્રધાન જનરલ મોશે દાયાન સાથે ચર્ચા કરી. વાયુસેનાપતિ મોર્દેશાઈ હોદને પણ બોલાવ્યા. સૌનો મત એ પડ્યો કે હવે પછી ફ્રાન્સને બદલે અમેરિકાનાં શસ્ત્રો ખરીદવાં, પણ દરમ્યાન ફ્રાન્સને તેનું ધાર્યું કરવા દેવું નહિ.

મિરાજ-૩ પ્રકારનાં વિમાનો ત્યારે સ્વિત્ઝરલેન્ડમાં પણ ફેન્ચ લાયસન્સ હેઠળ બનતાં હતાં. મોસાદના જાસૂસોએ તે દેશમાં પોતાની જાળ પાથરી. વિમાનની ફેક્ટરીના મુખ્ય સ્વિસ એન્જિનિઅરો કોણ છે તેની ગુપ્ત બાતમી મેળવવાનું શરૂ કર્યું. ઉપયોગી નીવડી શકે તેવા એન્જિનિઅરોના સ્વભાવ, નાણાંકીય સ્થિતિ, ફેક્ટરીમાં તેમનો કાર્યપ્રકાર, હોદ્દાની રૂએ તેમને મળેલી સત્તા વગેરેને લગતી વિગતો તેઓ છએક મહિના સુધી એકત્રિત કરતા રહ્યા. છેવટે આલ્ફ્રેડ ફોએન્કનેટ નામના ધનલોભી સ્વિસ એન્જિનિઅરને તેમણે ફોડ્યો. મિરાજ-૩ની સંપૂર્ણ રચના દર્શાવતી બ્લુપ્રિન્ટોનો તેની જોડે સોદો કર્યો. કેટલીક ૧૫''x૨૦''ની સાઈઝમાં અને કેટલીક ૧૦''x૧૫''ની સાઈઝમાં એમ કુલ મળીને ૨,૦૦,૦૦૦ બ્લુપ્રિન્ટો હતી! ફેક્ટરીમાં આલ્ફ્રેડ રોજેરોજ તેનાં શક્ય એટલાં કાગળિયાં તફાવતો રહ્યો અને મોસાદના એજન્ટોને સુપરત કરી રોકડ નાણાં મેળવતો રહ્યો. આખરે તે ૧૯૬૮માં પકડાયો અને સ્વિસ અદાલતે ૧૯૭૧માં તેને સાડા ચાર વર્ષની સજા કરી, પરંતુ આલ્ફ્રેડે ત્યાં સુધીમાં મોસાદના જાસૂસોને બે લાખ બ્લૂ પ્રિન્ટો આપી દીધી હતી. આ ટોપ સિક્રેટ દસ્તાવેજો પહોંચ્યા ઈઝરાયેલ, જ્યાં બાહોશ ઈજનેરોએ તેમના આધારે ક્ફિર નામનું સુપરફાઈટર બનાવ્યું. મિરાજ-૩ કરતાં તે પ્લેન ક્યાંય વધુ સાફ હતું. નકલ હંમેશા ઓરિજિનલ પાસે ઝાંખી લાગે, પરંતુ અહીં નકલે ઓરિજિનલ પ્લેનને ઝાંખું પાડી દીધું. મિરાજ-૩ની મહત્તમ ઝડપ કલાકના

■ ઈઝરાયેલના ત્રીજા વડા પ્રધાન લેવી એશ્કોલ

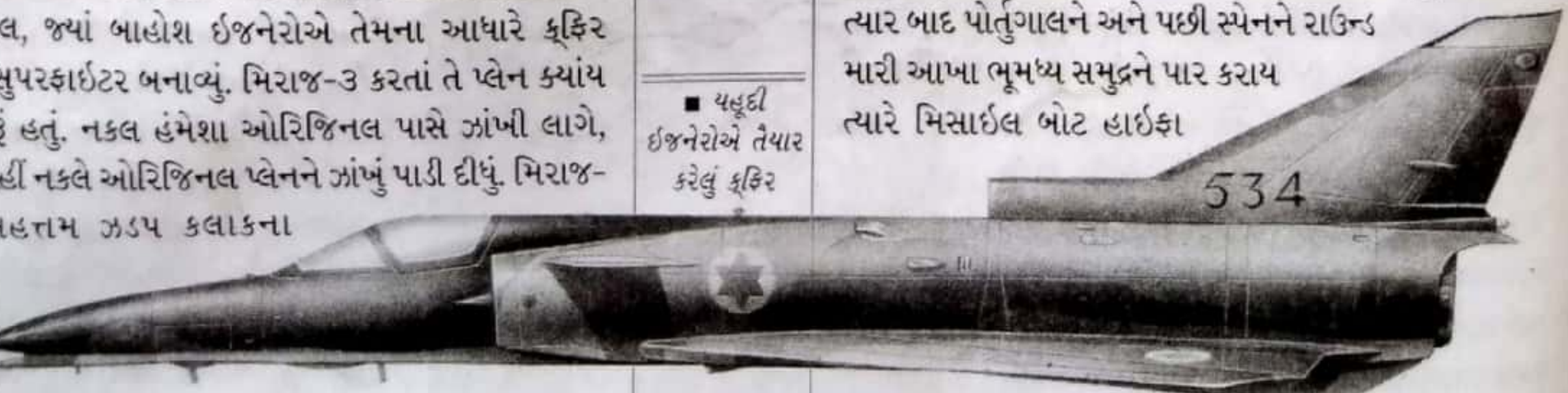
૨,૦૮૦ કિલોમીટર અને રેન્જ ૨૮૮ કિલોમીટર, તો ક્ફિર ૨,૩૩૫ કિલોમીટરના વેગે પ્રવાસ ખેડી ૫૩૫ કિલોમીટર છેટેના લક્ષ્યાંકને ઝાંખી શકે તેમ હતું. મિરાજ-૩ આશરે ૪,૦૦૦ કિલોગ્રામ શસ્ત્રોનો બોજો ખમી શકે, જ્યારે ક્ફિરની બોજવહનશક્તિ ૬,૦૮૫ કિલોગ્રામ હતી. એન્જિન, રેડાર તથા નાઈટ વિઝન સિસ્ટમ, બીજાં અનેક વીજાણુ યંત્રોની બાબતમાં પણ ક્ફિર (હિબ્રુ ભાષામાં 'સિંહનું બચ્ચું') ફેન્ચ ટેકનોલોજિને આઉટડોટેડ સાબિત કરી દે તેવું હતું. પ્રથમ નજરે જોતાં ફેન્ચ બ્લુપ્રિન્ટ ધાપવાનો તો પછી ઝાઝો અર્થ સર્વો હોવાનું ન લાગે, છતાં

ઈઝરાયેલને બે મોટા લાભ થયા હતા. વિમાનની માળખાકીય ડિઝાઈન તેને રેડીમેઈડ મળી હતી. ડિઝાઈન જાતે નક્કી કરવામાં અને ચકાસવામાં પાંચ-સાત વર્ષનો જે સમય વીતે એ બચી ગયો હતો. બીજો લાભ એ કે મિરાજ-૩ વેચવાના ધાંધિયા કરનાર ફ્રાન્સને તેણે સરસ મજાની ચમચમતી લપડાક મારી દેખાડી હતી.

જનરલ ચાર્લ્સ દ'ગોલ પછી ૧૯૬૮માં જ્યોર્જ પોમ્પિદુ ફ્રાન્સના પ્રમુખ બન્યા. મોસાદને જાણવા મળ્યું કે શેર્બૂર બંદર ખાતે પાંચ મિસાઈલ બોટનું બાંધકામ પૂરું થયું હતું. વીસ લાખ ડૉલરની દરેક બોટનું વજન ૨૨૦ ટન અને રેન્જ ૬,૪૦૦ કિલોમીટર હતી. ઈઝરાયેલના નૌકાદળને એ બોટ વગર ચાલે તેમ ન હતું, એટલે વળી મોસાદના ખાંખતિયા જાસૂસો તરત ડ્યૂટી પર લાગી ગયા. શેર્બૂરમાં પડાવ નાખી પહેલાં તો ખાતરી કરી લીધી કે દરેક મિસાઈલ બોટનું બાંધકામ દરેક વાતે પૂરું થયું હતું અને એકેય પૂરજો જોડવાનો બાકી ન હતો. હવે તેને ગમે ત્યારે હંકારી શકાય તેમ હતી. આ સમાચાર ઈઝરાયેલના નવા અને પ્રથમ મહિલા વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીરને પહોંચાડવામાં આવ્યા, જેમણે પેટ્રોલ બોટના હાઈજેકિંગની યોજના અમલમાં મૂકવા મોસાદને ગ્રીન સિગ્નલ આપ્યું.

હાઈજેકિંગ ? કોઈ બીજા દેશના વડા પ્રધાનને કે જાસૂસી તંત્રના વડાને આવો વિચાર પણ આવે નહિ. ફ્રાન્સથી તે છેક ઈઝરાયેલના હાઈફા બંદર સુધી પાંચ મિસાઈલ બોટને હેમખેમ રીતે હંકારી લાવવાનો પ્રયાસ સફળ થાય એવી શક્યતા નહિવત્ હતી. ઉત્તર ઍટલાન્ટિક મહાસાગરમાં ખુદ ફ્રાન્સને, ત્યાર બાદ પોર્તુગાલને અને પછી સ્પેનને રાઉન્ડ મારી આખા ભૂમધ્ય સમુદ્રને પાર કરાય ત્યારે મિસાઈલ બોટ હાઈફા

■ યહૂદી ઈજનેરોએ તૈયાર કરેલું ક્ફિર

હોયે, પરંતુ એ દરમ્યાન ફ્રેન્ચ સેનાના ચૂપચાપ બેસીને તમાશો જોતું રહે તે બનવાજોગ નહિ.

આ જોખમ ટાળવા માટે ઈઝરાયેલની સરકારે મોસાદના પ્લાન મુજબ એક રાજકીય ચાલ ખેલી. મિસાઈલ બોટનો સોદો તેણે સત્તાવાર ધોરણે રદ કર્યો અને તાત્કાલિક રિફન્ડનો આગ્રહ રાખી નાણાં પરત મેળવ્યાં. ઈઝરાયેલના ભુતપૂર્વ નાયબ નૌકાસેનાપતિ એડમિરલ મોર્દેશાઈ લિમોન ત્યાર બાદ પેરિસ ગયા. એક બોગસ નોર્વેજિયન કંપની સ્થાપી, રિફન્ડ મળેલાં નાણાં તે કંપની વતી ફ્રાન્સને ચૂકવ્યાં અને પાંચે પાંચ મિસાઈલ બોટ નોર્વેના નૌકાદળ માટે ખરીદી લીધી !

ઈઝરાયેલી સરકારના આત્મવિશ્વાસ માટે અને ફ્રેન્ચ સરકારના વધુ પડતા આત્મવિશ્વાસ

માટે ક્યા શબ્દો વાપરીએ? આ સોદા અંગે ફ્રેન્ચોએ નોર્વે સરકાર જોડે એકાદ વખત પણ સંપર્ક કરવાનું જરૂરી માન્યું નહિ. ન તેના પેરિસ ખાતેના એલચીને ફોન કરી પૂછ્યું કે વ્યેટિયા કંપની સાથે જ નોર્વે વતી મિસાઈલ બોટની ખરીદી કરી રહી છે ? ફ્રેન્ચોએ માત્ર પૈસા જોડે મતલબ રાખ્યો.

પરિણામે એડમિરલ મોર્દેશાઈ લિમોનના કેટલાક નાવિકો સાદા વેશે વિમાનમાર્ગે પેરિસ અને ત્યાંથી શેર્બૂર ગયા ત્યારે ફ્રાન્સનું જાસૂસીતંત્ર તદ્દન અંધારામાં હતું. ડિસેમ્બર ૨૪/૨૫, ૧૯૮૬ની રાત્રે ઈઝરાયેલના નાવિકો બેઘડક શેર્બૂર બંદરમાં દાખલ થયા, મિસાઈલ બોટ ખરીદનાર કંપનીના નાવિકો હોવાનો ટોંગ રચ્યો, બંદરગાહના ફ્રેન્ચ અધિકારીઓ સમક્ષ ખોટા ઓળખપત્રો રજૂ કર્યા

અને બોટ પર ચડી ગયા. આ પાંચ મિસાઈલ બોટની ડિલિવરીને લગત દસ્તાવેજો પર છેવટના સહીસિક્કા થયા ત્યારે પણ ફ્રેન્ચોના મનમાં તો એ જ ખ્યાલ કે તેઓ નોર્વેજિયન કંપનીને

ફ્રાન્સમાં શેર્બૂરનું સ્થાન

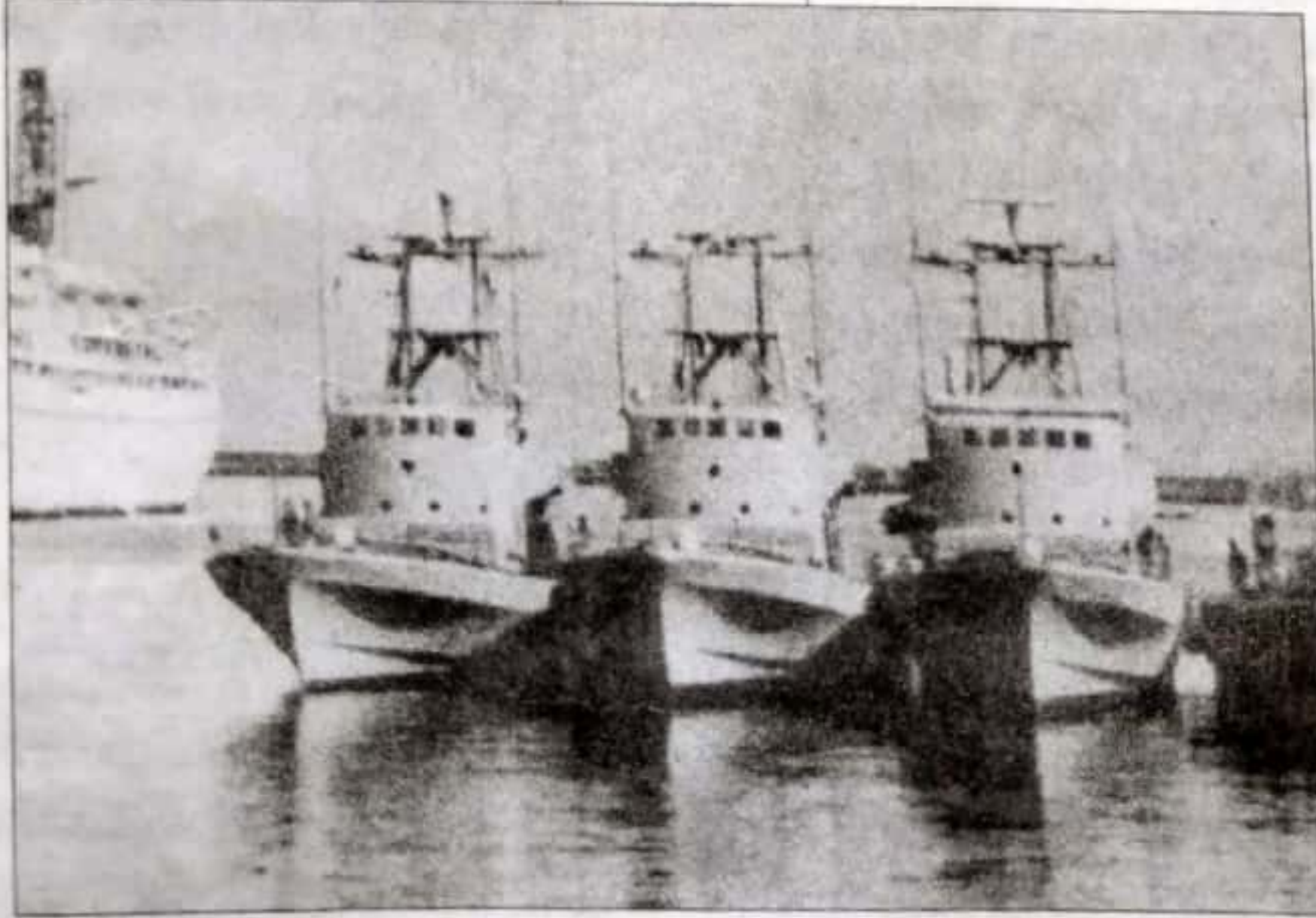

મિસાઈલ બોટનો કબજો સોંપી રહ્યા હતા !

નાતાલની એ રાત્રે પાંચે પાંચ મિસાઈલ બોટ શેર્બૂર બંદર છોડીને ખુલ્લા દરિયા તરફ હંકારી અને બેફિકરા અથવા તો બબૂચક ફ્રેન્ચો અંધારામાં તેમને અદ્રશ્ય થતી જોતા રહ્યા. ઈઝરાયેલને તેમણે અજાણતા જ નાતાલની ભેટ આપી દીધી હતી! આ વાતનું ભાન ફ્રેન્ચ સરકારને તો છેક એ વખતે થયું કે જ્યારે એટલાન્ટિક મહાસાગરમાં અને ભૂમધ્ય સમુદ્રમાં વાંકાચૂંકા માર્ગે સંતાકૂકડી જેવો પ્રવાસ ખેડ્યા બાદ પાંચેય મિસાઈલ બોટ ઈઝરાયેલના હાઈફા નૌકામથકે પહોંચી. બસ, પછી તો આખા ફ્રાન્સમાં કાગારોળ, હોબાળો અને દેકારો ! પોલીસ તપાસ અને પૂછપરછ શરૂ કરાઈ. તબેલાના દરવાજા કેમ કરતાં ઉઘાડા રહી ગયા

અને ઘોડા કેવી રીતે નાસી ગયા? મિસાઈલ બોટનો કબજો સોંપતા પહેલાં સરકારને શા માટે જાણ કરવામાં ન આવી ?

પ્રમુખ જ્યોર્જ પોમ્પિદુ સમસમી ઊઠ્યા. ઈઝરાયેલના 'બહારવટા'એ ફ્રાન્સની ઈજ્જતને બીજી વાર ધૂળધાણી કરી નાખી હતી. હવે જો કે તેમની પાસે શો ઇલાજ હતો?

■ ફ્રાન્સના શેર્બૂર બંદરે લાંગરેલી મિસાઈલ બોટ્સ, જેમને ફ્રાન્સે પોતાને ત્યાં નજરકેદ રાખી હતી. આમ છતાં મોસાદના એજન્ટો ફ્રેન્ચ સરકારની આંખમાં ધૂળ નાખીને દરેક બોટ તફડાવી લાવ્યા

ઈઝરાયેલ અને ફ્રાન્સ વચ્ચેના રાજકીય સંબંધો ત્યાર પછી તો બગડતા જ ગયા. ફ્રાન્સ ત્યારે મહાસત્તા અમેરિકાને પણ ગણકારતું નહિ, તો ખોબા જેવડા દેશની ખુમારી કેમ સહી લે? આ દેશ પર તે સીધી રીતે પોતાની દાઝ કાઢી શકે તેમ ન હતું, એટલે તેણે ઈઝરાયેલના જાની દુશ્મન ઈરાકના હાથ મજબૂત બનાવવાનું નક્કી કર્યું. ઈરાકને પરંપરાગત શસ્ત્રો આપીને નહિ, બલકે તેના હાથમાં અણુબોમ્બ મૂકીને! વિશ્વરાજકારણમાં

પોતાની જવાબદારી સમજતો દેશ આવું ઘાતક પગલું કદી ન ભરે, પણ ઈરાક અને ઈઝરાયેલ એકબીજા પર અણુબોમ્બ ફેંકીને કૂટાય એમાં ફ્રાન્સને કેટલા ટકા ?

ઈરાકના સરમુખત્યાર એ વખતે જનરલ અહમદ અલ-બકર હતા. (અલબત્ત, ખરી સત્તા તેમના જોડીદાર સદામ હુસેન પાસે હતી.) ૧૯૭૪માં ફેન્ચ પ્રતિનિધિ મંડળ તેમને મળવા બગદાદ ગયું. અણુભટ્ટી વેચવા અંગે તેમની સાથે મસલતો કરી. રશિયાએ તથા અમેરિકાએ તરત ફાન્સને ચેતવ્યું કે, 'અણુબોમ્બ બનાવવા માટે કામ લાગી શકતી અણુભટ્ટી

■ ફાન્સથી ઈઝરાયેલના હાઈકો બંદરે પહોંચેલી મિસાઈલ બોટ

ઈરાકને આપવાની ભૂલ કરતા નહિ.' સામ્યવાદી રશિયા તો ઈરાકનું (અને બીજાં કેટલાંક આરબ રાષ્ટ્રોનું) દોસ્ત હતું, છતાં તેણે પણ ફાન્સને વારવાનો પ્રયાસ કર્યો. સત્તા માટે જ્યાં છાશવારે હિંસક બળવા થતા હોય અને સરમુખત્યારો બદલાતા હોય એવા દેશને અણુબોમ્બ બનાવવામાં મદદરૂપ થવાનું તો દૂર રહ્યું, બલકે તેને અણુબોમ્બ બનાવતો રોકવા માટે બધું કરી છૂટવું જોઈએ.

રશિયા-અમેરિકાની શાણી સલાહને સ્વાર્થી ફાન્સે ઠોકર મારી. ૧૯૭૩માં એટલે કે ફેન્ચ પ્રતિનિધિ મંડળ બગદાદ ગયું તેના આગલે વર્ષે આવેલા બળતણના દુકાળ પછી તો ફાન્સ ગમે તે ભોગે પોતાનો મતલબ સાધવા માગતું હતું. પેટ્રોલિયમના ઉત્પાદક દેશોએ ૧૯૭૩માં અચાનક ભાવ વધારીને અઢી ગણા કરી દીધા હતા અને બીજી તરફ ઉત્પાદન પર કાપ મૂક્યો હતો. બળતણના ક્ષેત્રે ફાન્સની સમસ્યા એ કે ફક્ત તેના ભૌગોલિક સીમાડામાં વહેતી હોય તેવી ગણનાપાત્ર નદી એકેય નહિ. પડોશી દેશો તેની બીજી દરેક નદીના સહિયારા માલિક, એટલે ફાન્સ મોટે પાયે જળવિદ્યુત પેદા કરી શકતું ન હતું. ખનિજ કોલસાના ભંડારો મામૂલી હોવાને લીધે થર્મલવિદ્યુત પણ નહિ. અણુશક્તિ તેમજ પેટ્રોલિયમ વડે તેણે અર્થતંત્રને ટકાવવાનું થતું હતું. આથી ૧૯૭૩ દરમિયાન પેટ્રોલિયમના ભાવોમાં થયેલો વધારો અને પુરવઠામાં થયેલો ઘટાડો તેને વસમો પડી ગયો હતો. ઈરાકે તેની સમક્ષ પ્રસ્તાવ મૂક્યો કે તમે અમને હાઈ-ટેક અણુભટ્ટી આપો, બદલામાં અમે તમને પેટ્રોલિયમ આપીએ !

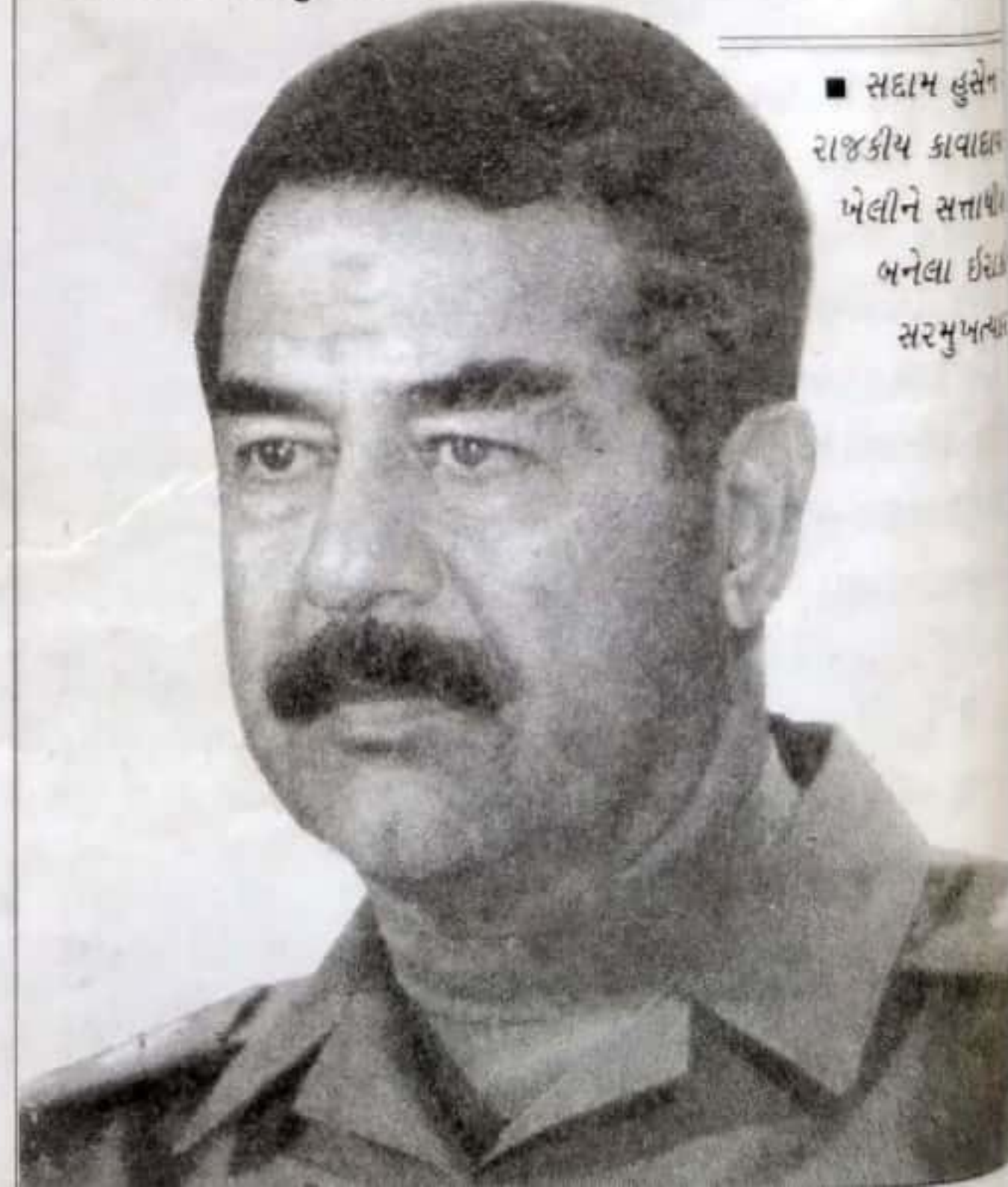
આમાં પૂછવાનું શું ? ફાન્સના વિદેશમંત્રી અને ફેન્ચ પ્રતિનિધિ મંડળના આગેવાન માર્કેલ જોબેરે તરત હા ભણી

દીધી. મંત્રણાને અંતે વિદાય લેતી વખતે તેમણે સરમુખત્યાર અહમદ અલ-બકર જોડે હાથ મિલાવીને કહ્યું : 'મને આનંદ છે કે તમારો દેશ ટૂંક સમયમાં તેની અસલ મહાનતાને ફરી પ્રાપ્ત કરશે !'

અસલ મહાનતા એટલે જૂલતા બગીચાવાળા (સાત પૈકી એક અજાયબીવાળા) બેબિલોનની અને યુફ્રેતિસ-તાઈગ્રિસ નદીતટની બેજોડ સંસ્કૃતિ. પરંતુ ક્યાં એ સંસ્કૃતિ અને ક્યાં સંસ્કૃતિના અભાવનું પ્રતીક ગણી શકાય તેવો અણુબોમ્બ !

વાત આગળ ચાલી. બીજે વર્ષે (૧૯૭૫માં) ફાન્સના વડા પ્રધાન જાકી શિરાક પોતે બગદાદની મુલાકાતે ગયા અને સદામ હુસેનને મળ્યા. ઈરાકના સત્તાવાર રાજકર્તા તરીકે અલ-બકરનું નામ હજી ચાલુ હતું, પરંતુ હવે તેમનો હોદ્દો વાસ્તવમાં નામ પૂરતો હતો. અલ-બકરના એક પછી એક ટેકેદારને ખતમ કરી રહેલા સદામ હુસેને દેશનો કાર્યભાર સંભાળી લીધો હતો. જાકી શિરાકે તેમને 'મહાન નેતા' તરીકે બિરદાવ્યા અને કહ્યું કે જે પ્રજાને આવો રાજકર્તા મળે તેને બડભાગી ગણવી જોઈએ !

ઈરાક સાથે ફાન્સે ૭૦ મેગાવૉટના અણુમથકનો સોદો પાકો કર્યો. અણુમથકની કિંમત હતી : ૨૭.૫ કરોડ ડૉલર ! વડા પ્રધાન શિરાક વધુમાં બોનસ તરીકે સદામ હુસેનને ૮૩% જેટલી શુદ્ધતા ધરાવતું ૧૨ કિલોગ્રામ યુરેનિયમ આપવા પણ તૈયાર થયા. આ જથ્થા વડે ત્રણ-ચાર અણુબોમ્બ તાત્કાલિક બની શકે તેમ હતા. સદામ હુસેને બદલામાં લેખિત બાહેધરી દ્વારા ફાન્સને સસ્તા દામે પેટ્રોલિયમ વેચવાનું કબૂલ્યું. ફાન્સની ગણતરી એ કે મોટરકાર, રસાયણો, મશીનરી, પોલાદ, કાગળ વગેરે ઔદ્યોગિક ચીજોના ઉત્પાદન વખતે ચડતો ઊર્જાખર્ચ ઘટી જાય તો યુરોપી બજારમાં તેના સોંધા માલ સામે હરીફ

■ સદામ હુસેન રાજકીય કાવાદાસ બેલીને સત્તાથી બનેલા ઈરાક સરમુખત્યાર

જો ટકી શકે નહિ. હરીફ દેશો માટે તો પેટ્રોલિયમ મોંઘું જ હોવાનું હતું. વળી સપ્લાય પણ અનિશ્ચિત રહેવાનો હતો.

અણુબોમ્બ બનાવવા માગતા ઈરાકે ગરજાડે ધરાકની જેમ ફાન્સને બધી રીતે કેમ ખટાવવું પડ્યું ? એટલા માટે કે અણુબોમ્બમાં વપરાતું યુરેનિયમ બહુ દુર્લભ પદાર્થ છે. અલબત્ત, કુદરતી યુરેનિયમ દુર્લભ નથી. ધરતીના પોપડામાં એક ટન ખડકોદીઠ ગ્રામ જેટલું યુરેનિયમ છે. આ પ્રમાણ જો ઓછું લાગતું હોય તો યાદ રાખવું પડે કે સોના કરતાં તે ૪૦૦ ગણું વધારે છે! અલબત્ત, સમસ્યા હોય તો એ કે કુદરતમાં સામાન્ય રીતે યુ-૨૩૮ પ્રકારનું યુરેનિયમ મળી આવે છે, જેના અણુની નાભિ ૧૪૬ ન્યૂટ્રોન પરમાણુઓ ધરાવે છે. આ બેકી ફિગર છે. પરિણામે નાભિ સંતુલિત રહે છે. અણુધડાકો સર્જવા માટે તેનું વિભાજન કરી શકાતું નથી. વિભાજન શરૂ થાય ખરું, પરંતુ એ પરંપરા

(ચેઇન રિએક્શન) એકધારી ચાલુ રહી શકે નહિ. ચેઇન રિએક્શન સ્થાપવા માટે નાભિ માંદાલા પ્રોટોન તથા ન્યૂટ્રોન એકી સંખ્યામાં હોવા જોઈએ, કેમ કે બબ્બેની જોડી પછી વધારાનો જે એક પરમાણુ વધે તે આપોઆપ નાભિને અસંતુલિત કરી મૂકે છે. આ પ્રકારની નાભિને ન્યૂટ્રોન વડે પહેલો ફટકો મારીને તોડી નાખો, એટલે વિભાજન પામતા અણુના ન્યૂટ્રોન ત્યાર પછીના અણુની નાભિના ભુક્કા કોઢે અને તેના છૂટા પડેલા ન્યૂટ્રોન વળી એ પછીના અણુની નાભિને વિભાજિત કરી દે. આ બધું જ ઘડીના છઠ્ઠા ભાગમાં બની જાય—અને તેનું નામ અણુબોમ્બનો ધડાકો !

અણુધડાકાને શક્ય બનાવતો પદાર્થ યુ-૨૩૫ છે. યુરેનિયમનો એવો પ્રકાર કે જેમાં મુખ્ય ઘટક તરીકેના ન્યૂટ્રોન પરમાણુઓ ૧૪૩ છે. એકી સંખ્યાના છે, માટે નાભિ અસંતુલિત છે. પરંતુ કુદરતી સ્વરૂપનું યુ-૨૩૫ સુલભ નથી. ખનિજરૂપે મળી આવતા યુરેનિયમમાં સરેરાશ ૧૪૦ અણુ દીઠ ફક્ત ૧ અણુ યુ-૨૩૫નો હોય છે. બાકીના અણુ યુ-૨૩૮ના, જે અણુબોમ્બ માટે જેવા ને તેવા સ્વરૂપે નકામો પદાર્થ છે. કહો કે અશુદ્ધ છે. આમ છતાં તેને અણુમથકમાં શુદ્ધ કરી યુ-૨૩૫નું ભસ્માસુર સ્વરૂપ આપી શકાય છે.

ઈરાકે યુરેનિયમના શુદ્ધિકરણ માટે ફ્રેન્ચ અણુમથકનો સોદો કર્યો તેનો મતલબ એ કે બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમ્યાન નાઝી જર્મનીમાં થયેલા યહૂદી પ્રજાના હત્યાકાંડ પછી ફરી એવા જનસંહારનો ખતરો જાગ્યો હતો. જૂન, ૧૯૬૭ના ‘ધ સિક્સ ડે વોર’માં ઈઝરાયેલે આરબ દેશોને રેગિસ્તાની ધૂળ ફાકતા ફરી દીપ્ત, પણ ઈરાક જો બધા આરબ દેશો વતી અણુબોમ્બ ધરાવતો નક્કી કે સદામ હુસેન ઇતિહાસનું પુનરાવર્તન

કદાપિ થવા ન દે. ભવિષ્યના યુદ્ધ વખતે પરાજય નજર સામે દેખાવા માટે ત્યારે તેઓ કદાચ આવેશમાં તથા આક્રોશમાં તણાય અને છેવટના શસ્ત્ર તરીકે અણુબોમ્બ વાપરવાનું પ્રલોભન રોકી શકે નહિ. એકાદ મેગાટનના અણુબોમ્બનો

પ્રહાર થાય, એટલે ટ્યૂકડા ઈઝરાયેલની દશા તો હથોડાનો ફટકો ખાતી માખી જેવી બને !

ટૂંકમાં, ઈઝરાયેલનું અસ્તિત્વ જ સમૂળગું નાબૂદ થવાનું જોખમ હતું. તેલ અવિવની સરકારે ફાન્સના અળવીતરા કારસ્તાનને સખત શબ્દોમાં વખોડ્યું, પરંતુ ફ્રેન્ચ સરકાર હંમેશા એવું રટણ ચલાવતી રહી કે તેના અણુમથક વડે ઈરાક માત્ર અણુવીજળી પેદા કરવા માગતું હતું ! ફાન્સનો આવો લૂલો બચાવ કોના ગળે ઊતરે ? કુદરતે જે દેશને અબજો ટન ખનિજ તેલના ભંડારો આપ્યા હોય તે વીજળી પેદા કરવા માટે લગભગ મફતના ભાવે મળતું તેલ કેમ ન વાપરે ? સસ્તી થર્મલવીજળીને બદલે

અત્યંત મોંઘી અણુવીજળીનો શા માટે આગ્રહ રાખે ?

ઈઝરાયેલનું દુર્ભાગ્ય એ કે તેની વાજબી દલીલોને ફાન્સ તો જાણે ઘોળીને પી ગયું, પરંતુ અમેરિકાએ પણ બહેરા હોવાનો ડોળ કર્યો. ન ઈઝરાયેલને તેણે દાદ આપી કે ન ઈરાક પર દાબ રાખ્યો—એટલા માટે કે ઈરાકના સદામ હુસેન ત્યારે અમેરિકાના મહાશત્રુ ઈરાન સામે હાંકારા ને પડકારા કરતા હતા. યુદ્ધનો મોરચો ગોઠવતા હતા. અમેરિકન સરકારે તેમને પાનો ચડાવ્યો એટલું જ નહિ, પણ શસ્ત્રો પહોંચાડ્યાં. ઈરાનની લશ્કરી હિલચાલને ખુલ્લી પાડતા જાસૂસી સેટેલાઈટના ફોટા પણ તેમને નિયમિત મોકલવાનું શરૂ કર્યું. ઈરાકને મિત્રદેશ ગણી તેના પર આટલો બધો મદાર રાખતું અમેરિકા તેને કયા મોઢે કહે કે અણુમથકનો પ્રોજેક્ટ માંડી વાળો ?

ઈઝરાયેલે પોતાની સલામતીનાં પગલાં જાતે જ ભરવા પડે તેમ હતાં. બહુ ઝડપી તથા જલદ પગલાં તેણે ભર્યાં.

■

૧૯૭૯નો એપ્રિલ મહિનો હતો.

સ્નિમ તરીકે ઓળખાતી ફ્રેન્ચ કંપનીએ ઈરાક માટેની બે અણુભટ્ટીઓ તૈયાર કરી નાખી હતી અને તેમના છૂટક ભાગો પણ લાકડાના મજબૂત કન્ટેઈનર્સમાં પેક કરી દેવાયા હતા. ફાન્સના દક્ષિણ કોંઠે ભૂમધ્ય સમુદ્ર પરના તુલોન બંદર પાસે એક મકાનમાં તે પડ્યા હતા. સ્નિમના મુખ્ય સંચાલકો અને સિનિઅર ટેક્નિશિયનો સિવાય બાકીના સ્ટાફને એ બાબતે જાણ ન હતી. અણુભટ્ટીનું સ્થાન ટોપ સિક્રેટ હતું.

મોસાદના જાસૂસો માટે જો કે ટોપ સિક્રેટ શું કે ઓપન સિક્રેટ શું ? મહિનાઓ થયે તેઓ સ્નિમની ફેક્ટરી પર નજર રાખતા હતા. ટેલિફોનના વાર્તાલાપોનું ટેપિંગ પણ કરતા હતા.

■ ફાન્સના વડા પ્રધાન જાકી શિરાક, જેઓ વખત જતાં એ દેશના પ્રમુખ પણ બન્યા

કોઈક રીતે તેમણે જાણી લીધું કે અણુભટ્ટીનાં કન્ટેઈનર્સને એપ્રિલ ૮, ૧૯૭૮ની રાત્રે ખટારા મારફત થોડા કિલોમીટર પશ્ચિમે આવેલા મર્સેલી બંદરે મોકલવામાં આવનાર હતા, જ્યાં એક માલવાહક જહાજ રાહ જોતું પડ્યું હતું. દરમ્યાન એ કન્ટેઈનર્સને દિવસો સુધી છૂપા સ્થળે રાખી મૂકવા પાછળનો હેતુ એટલો કે માલની રવાનગી સ્પિનની ફેક્ટરીએ કરી એ વાત જગજાહેર ન બને.

આ ટ્રાન્સફર થાય તે પહેલાં એપ્રિલ ૪, ૧૯૭૮ની રાત્રે મોસાદના ત્રણ ભાંગફોડિયા ગુપ્તચરો પેરિસ ઍરપોર્ટ પર વિમાનમાં ચડ્યા. મધરાત પછી તે વિમાન ફ્રાન્સના દક્ષિણ કાંઠે તુલોન પહોંચ્યું. ત્રણેય ગુપ્તચરોએ શહેરની ત્રણ જુદી જુદી હોટેલોમાં બૂકિંગ કરાવ્યું, બનાવટી નામો લખાવ્યાં અને પોતાનાં નકલી ફેન્ચ ઓળખપત્રો રજૂ કર્યાં. બીજે દિવસે તુલોન રેલ્વે સ્ટેશનની બહાર નિર્ધારિત સ્થળે તેઓ ભેગા થયા, જ્યાં થોડી મિનિટો પછી રિનો પ્રકારની ફેન્ચ મોટરકારે તેમને પિક-અપ કરી લીધા. મોટરચાલકે તુલોનની ભાગોળ તરફનો માર્ગ પકડ્યો. શહેરની લિમિટ વટાવ્યા

■ મેનાકેમ બેગિન : ૧૯૭૭ની સાલમાં સત્તા પર આવેલા ઈઝરાયેલના તેજમિજાજી વડા પ્રધાન

બાદ મોટર એક મકાનના કમ્પાઉન્ડમાં પ્રવેશી. અગાઉથી પૂર્વતૈયારી માટે આવેલા બીજા ચાર જાસૂસો ત્યાં મોજૂદ હતા. ત્રિપૂટી માટે એ જાસૂસોએ આર. ડી. એક્સ.ના બોમ્બ તૈયાર કરી રાખ્યા હતા. ઈઝરાયેલ સાથે અણબનાવ ધરાવતા દેશમાં બધી સુરક્ષાવ્યવસ્થા પાર કરી અણુભટ્ટી જેવા મહામૂલા સરંજામના ભુક્કા કાઢી નાખવાનું, ત્યાર બાદ ઈઝરાયેલનું નામ ક્યાંય ન સંડોવાય એ રીતે ગુપચુપ સરકી જવાનું સાહસ લગભગ અસંભવ હતું. આમ છતાં ઈરાકને અણુસત્તા બનતું રોકવા અને ઈઝરાયેલનું અસ્તિત્વ જાળવવા માટે મોસાદના એજન્ટો ગમે તે હદે જવા તૈયાર હતા.

દિવસ ઢળ્યા પછી ત્રિપૂટીએ અણુભટ્ટીના ટોપ સિક્રેટ ગણાતા સ્થળની દિશા પકડી. આ પ્રથમ ફેરો માત્ર અવલોકન માટેનો હતો. સલામત અંતરે રહીને ત્રણેય જણાએ પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ કર્યો. અગત્યની વાત એ જાણી કે મકાનનો ચોકિયાત મધરાતે ૧૨:૦૦ વાગ્યે અને પછી ૩:૦૦ વાગ્યે એમ બે વખત સંપૂર્ણ પ્રદક્ષિણાનો રાઉન્ડ લગાવતો હતો. એકધારું પેટ્રોલિંગ કરવાનું તેને કદાચ અનિવાર્ય જણાતું ન હતું, કેમ કે મકાન ફરતે બારેક ફીટ ઊંચી દીવાલ હતી અને મકાનના દરવાજે આલાર્મ સિસ્ટમ ગોઠવેલી હતી.

બીજી રાત્રે ત્રણ નહિ, પણ સાતેસાત ગુપ્તચરો બે ટ્રકોમાં બેસીને મકાનની પાછળના રસ્તા તરફ હંકાર્યા. રસ્તો સાંકડો,

પણ સૂમસામ હતો. રસ્તાની ડાબી બાજુ થોડાક ફીટ છેડે સમુદ્રકિનારો આવી જતો હતો. જમણી બાજુ કતારબંધ વખાણ હતી. દિવસના ભાગે જ રસ્તા પર માણસોની તથા ખટારાની થોડીક અવરજવર રહેતી હતી.

લાકડાનો વહેર ભીંસીને તૈયાર કરાયેલા હલકા ચોસલા દીવાલ પાસે ગોઠવવામાં આવ્યા. ભાંગફોડિયા ટીમ દીવાલ

ઓળંગી કમ્પાઉન્ડમાં ઊતરી. પહેલું કામ મકાનના દરવાજાની આલાર્મ વ્યવસ્થાને મંતરી નાખવાનું કર્યું. એ પછી હળવે રહી દરવાજો ખોલી નાખ્યો. નહિ, તાળું ન તોડ્યું બલકે ડુપ્લિકેટ ચાવી વાપરી! આ તે જાસૂસો કે જાદુગર ? પારકા દેશના એક શહેરના હાઈ-સિક્યોરિટી મકાનની ડુપ્લિકેટ ચાવી તેમની પાસે ક્યાંથી? ખબર નહિ, પણ તેમની પૂર્વતૈયારી બહુ ચીવટપૂર્વક કરેલી એ બાબત શંકા ન હતી.

મકાન વખાર જેવું હતું. લાકડાનાં નાખોખાં અને મોટાં કન્ટેઈનર્સ શોધી તેમાં નજીક બાફેદ ગોઠવવામાં આવ્યો. પશ્ચિમ જર્મની અને બેલ્જિયમ માટેની અણુભટ્ટી પેટીપેક સરંજામ પણ અહીં પડ્યો હતો. જાસૂસોએ તેની સાથે અટક્યાળો ન કર્યો.

ટાઈમર ફ્યૂઝ ગોઠવ્યા બાદ તેઓ ઉતાવળે બહાર નીકળી ગયા. ધાર્યા કરતાં વધુ ઉતાવળ કરવાની ફરજ પડી હોય શક્ય હતું. જાસૂસોનો મૂળ પ્લાન કદાચ મેઈડ-ફોર-ઈથ અણુભટ્ટીના કેટલાક અગત્યના પૂરજા કાઢી લેવાનો હતો. ગણતરી ન હોય તો તેઓ મોટરકારને બદલે ખટારામાં ચડી નહિ. ખટારા વળી બે હતા.

વહેલી પેરોડે જોરદાર ધડાકો થયો. સદામ હુસેનના સલામત સ્થળે જોઈને અણુભટ્ટીઓ સાવ તો વેરણછેરણ ન થઈ. પણ મોસાદના કારસ્તાને તેમના અણુકાર્યક્રમને દોઢ-બે પાછળ ઠેલી દીધો. ફ્રાન્સની વાત કરો તો તેની પ્રતિષ્ઠા યડી. મિરાજ-ઉની બ્લૂ પ્રિન્ટો હસ્તગત કરી લેનાર તથા મિસાઈલ બોટને હાઈજેક કરી જનાર ઈઝરાયેલે તેને લપડાક મારી હતી !

ચોથી લપડાકનો સમય ૧૯૮૦માં પાડ્યો. પેરિસની મેરિડિયને એક સવારે પોલીસખાતાને ફોન કરી ખબર આપી કે આગલી રાત્રે હોટેલમાં ખૂન થયું હતું. મરનારની સવારે તેના રૂમમાં મળી આવી હતી. ફ્રાન્સ પોલીસે તે બંને પહેલાં તો હત્યાનો સામાન્ય કિસ્સો સમજી લીધો, મરનારના ઓળખપત્રો તપાસ્યા ત્યારે જાણવા મળ્યું કે તે યાહિયા અલ-મેશાદ નામનો ઈજિપ્શિયન વિજ્ઞાની હતો. તપાસ પછી વધુ ભેદ ખૂલ્યા. પ્રો. યાહિયા સામાન્ય વિજ્ઞાની

નહિ. પણ અમેરિકામાં તથા રશિયામાં તાલીમ પામી ચૂકેલો જ્ઞાતનામ અણુવિજ્ઞાની હતો. ઈરાકે તેને અણુમથકના માવખાકીય બાંધકામ માટે સલાહકાર તરીકે બહુ આકર્ષક પગારે રોક્યો હતો. ઈરાકના પાટનગર બગદાદની પશ્ચિમે સાતેક કિલોમીટર છેટે તેના માર્ગદર્શન હેઠળ ફેન્ચ એન્જિનિઅરો તથા આરબ કારીગરો ઓસિરાક કહેવાતા અણુમથકનું બાંધકામ કરી રહ્યા હતા. પ્રો. યાહિયાની બદકિસ્મતી કે ફ્રાન્સના અણુશક્તિ પંચે યોજેલા અધિવેશનમાં હાજરી આપવા તે પેરિસ ગયો—અને ગયો તે ગયો!

આ ચોથી લપડાકના સમાચારને ફ્રાન્સે ચગાવવાનું માંડી વાળ્યું. સમાચાર તેણે ચાર દિવસ સુધી તો બિલકુલ ખાનગી રાખ્યા, પણ એ દરમિયાન ઈઝરાયેલના તેલ અવિવ રેડિઓના ન્યૂઝ રીડરે ખુશખબર આપ્યા : ‘આરબજગતના પ્રખ્યાત અણુ-વિજ્ઞાની પ્રો. યાહિયાનું પેરિસની એક હોટલમાં ખૂન થયું છે. ઈરાકનો અણુકાર્યક્રમ હવે ફરી ખોરંભે પડ્યો છે.’

ફ્રાન્સે જેને ખાનગી માન્યા તે સમાચાર ઈઝરાયેલ માટે ખાનગી ન રહ્યા! આ ઘટનાનું ફેન્ચ સરકારને એટલું જલદ રિએક્શન આવ્યું કે તેણે પોતે ઈરાકને અણુભટ્ટી પહોંચતી કરવામાં સપાટો બોલાવ્યો. થોડા જ વખતમાં તેણે અણુભટ્ટી સહિત બધો જરૂરી સરંજામ ઈરાકને પહોંચતો કરી દીધો.

ઈઝરાયેલની દશા કફોડી બની. અણુભટ્ટીની ડિલિવરી રોકવાના આટઆટલા પ્રયાસો કરાયા છતાં અંતે નિષ્ફળતા મળી હતી. હવે જે પણ કરવાનું થાય તે ઈરાકમાં પ્રવેશીને જ કરી શકાય તેમ હતું. ઈઝરાયેલના નવા વડા પ્રધાન મેનાકેમ બેગિને પણ એ જ વખતે નક્કી કરી નાખ્યું કે ઈરાકનું અણુમથક કાર્યરત્ થાય એ પહેલાં તેનું અસ્તિત્વ ભૂંસી નાખી ઈઝરાયેલનું અસ્તિત્વ ટકાવવું—અને તેના માટે જે ભોગ આપવાનો થાય તે ખરો! એક તરફ મોસાદને તેમણે બગદાદમાં જાસૂસી જાળ બિછાવવાની તાકીદ કરી અને બીજી તરફ હવાઈદળના સેનાપતિને આદેશ ફરમાવ્યો કે સદામ હુસેનના અણુમથક પર ત્રાટકવાની તૈયારી શરૂ કરી દો!

ઈરાકના ઓસિરાક નામના અણુમથક પર હવાઈ આક્રમણ કરવું સહેલું હતું? હોય કદાચ, પરંતુ તે આક્રમણને સફળ બનાવવું શક્ય હતું? સફળતા અને નિષ્ફળતા વચ્ચે મોટો તફાવત પાડી દેતો પ્રોબ્લેમ હોય તો અંતરનો, કારણ કે હુમલાખોર વિમાનો બગદાદ પહોંચવા માટે નાકની ઢાંડીએ પ્રવાસ ખેડી શકે તેમ ન હતા. સિદ્ધાબાઈના ડાબા કાન જેવો માર્ગ જ તેમણે પકડવો પડે તેમ હતો. ઈઝરાયેલ અને ઈરાક વચ્ચે પ્રથમથી ૮૬,૧૮૮ ચોરસ કિલોમીટરનું જોડન પણ નહોતી પ્રજાનું જાની દુશ્મન હતું.

જોડનના આકાશી સીમાડાનો ભંગ કરવામાં જાણે કશી આપદા નડે તેમ ન હતી. (મોસાદના જાસૂસોએ ફ્રાન્સના ભૌગોલિક સીમાડાને પણ ક્યાં ગણકાર્યા હતા?) મુખ્ય સવાલ મિશનને ગુપ્ત રાખવાનો હતો. જોડનનાં લશ્કરી દળો ઈઝરાયેલી વિમાનોના સ્કવૉડ્રનને પૂર્વ તરફ જતું ભાળે કે તરત એ દિશાના પડોશી દેશ ઈરાકને સંદેશો મોકલી સચેત કરી દે. હવાઈ આક્રમણમાં સરપ્રાઈઝનું તત્વ ન રહે એ તો પોસાય નહિ. ઈઝરાયેલી વિમાનો અણુમથક પર હુમલો કરે કે પછી તેમનું વધુ પડતું ગરમ સ્વાગત કરવા માટે આકાશમાં ચડેલાં ઈરાકી વિમાનો સાથે દંડયુદ્ધ યાને કે ડોગફાઈટ ખેલે? ટૂંકમાં, જોડનની દક્ષિણી સીમાને ચકરાવો મારી લાંબા માર્ગે પ્રવાસ ખેડવો અનિવાર્ય હતો. આ જાતના પ્રવાસનું વન-વે અંતર થાય ૧,૧૦૦ કિલોમીટર! વિમાનોએ પાછા ફરતી વખતે પણ એટલું જ અંતર કાપવું પડે.

તદન અશક્ય કામ ! ઈઝરાયેલી કાફલામાં સૌથી આધુનિક વિમાનો એફ-૪ ફેન્ટમ પ્રકારનાં હતાં, જેમની પાંખ નીચે ૧,૪૦૦-૧,૪૦૦ લીટર બળતણ ભરેલી ‘ડ્રોપ ટેન્ક’ ફીટ કરી દેવાય તો પણ તેઓ શસ્ત્રોના બોજા સાથે માંડ બે હજાર કિલોમીટરની વણથંભી સફર ખેડી શકે તેમ હતાં. (આવવા-જવાનું કુલ અંતર ૨,૨૦૦ કિલોમીટર હતું.) ઈરાકી વિમાનો રખે પાછળ લાગી જાય તો તેમનો કેડો છોડાવવા સીધી લીટીને બદલે આડાઅવળા માર્ગે હવાઈપ્રવાસ કરવો પડે એ શક્યતાને પણ ધ્યાનમાં લીધા વગર ચાલે તેમ ન હતું. સૌથી મોટો સવાલ દર કિલોલીટરે એટલે કે હજાર લીટરે મળી શકતી એવરેજનો

હુમલાખોરોએ નક્કી કરેલો હવાઈમાર્ગ

હતો. જોડનને રાઉન્ડ માર્યા પછી લગભગ આખે રસ્તે સાઉદી અરબસ્તાનના આકાશમાં ઊડવાનું રહે—અને ત્યાં ભૂમિ પર અનેક રેડાર યંત્રો ગોઠવેલાં હતાં. રેડારની નજર ચૂકાવવા માટે બહુ નીચી સપાટીએ ઊડવું જરૂરી હતું. ઊંચાઈ ૩૦૦ ફીટ કરતાં વધારે ન હોવી જોઈએ. આ લેવલે ઘટ્ટ હવાનો જે અવરોધ નડે તે વિમાનની એવરેજને પચાસ ટકા કાપી નાખે; એટલે કે બળતણના વપરાશને બમણો કરી દે. ટૂંકમાં, ઈઝરાયેલી પાયલટો માટે ફક્ત વન-વે પ્રવાસ યોજાય એ જાતના પ્રતિકૂળ સંજોગો હતા.

વડા પ્રધાન મેનાકેમ બેગિન પાયલટોનું બલિદાન આપવા તૈયાર થયા હતા? કોઈને તેમના મનની વાત ખબર ન હતી. પ્રધાનમંડળના ઘણાખરા સભ્યોને પણ નહિ. ઈઝરાયેલને

સુરક્ષિત રાખવાની જવાબદારી લશ્કરની ત્રણ પાંખો ઉપરાંત જાસૂસી સંસ્થા મોસાદના શિરે હતી અને સુરક્ષાને લગતી દરેક કાર્યવાહીમાં સરપ્રાઈઝનું તત્ત્વ ભારોભાર હોવાને લીધે હંમેશા છેવટ સુધી ગુપ્તતા જાળવવામાં આવતી હતી. કાર્યવાહી સાથે જેમને સીધી લેવાદેવા ન હોય તે પ્રધાનો એમાં ચંચુપાત કરી શકે નહિ કે વિગતો જાણવાનો આગ્રહ પણ રાખી શકે નહિ. અણુમથક પર હુમલો કરવો એ જો કે ગંભીર બાબત હતી, એટલે વડા પ્રધાન બેગિન ઘણા વખત પહેલાં પ્રધાનોના કાને વાત નાખી તેમની અનુમતિ મેળવી ચૂક્યા હતા. હુમલાની માત્ર તારીખ નક્કી કરવાનું તેમણે પોતાની મુનસફી પર રાખ્યું હતું.

બેગિને નવેમ્બર, ૧૯૮૦નો અમુક ચોક્કસ દિવસ જાતે નક્કી કર્યો અને પછી જાતે જ મોકૂફ રાખ્યો. ઈરાક અને ઈરાન વચ્ચે યુદ્ધ ફાટી નીકળ્યું હતું. (યુદ્ધ આઠ વર્ષ ચાલવાનું હતું. બેય પક્ષે તેમાં કુલ ૧૦,૦૦,૦૦૦ જણા માર્યા જવાના હતા.) ફ્રાન્સે બગદાદના અણુમથકમાં કામ કરી રહેલા પોતાના ૧૫૦ ટેકનિશિયનોને તથા અણુવિજ્ઞાનના નિષ્ણાતોને સલામતી ખાતર પાછા બોલાવી લીધા. અણુમથકનું બાંધકામ અચોક્કસ સમય પૂરતું સ્થગિત રહે એવું બેગિનને લાગ્યું. કમનસીબે થયું એવું કે યુદ્ધ પોતે ટૂંક સમય પૂરતું સ્થગિત બન્યું. ફેન્ચ ટુકડી બગદાદ પાછી ફરી.

ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૧માં બેગિને વળી એક તારીખ નક્કી કરી, પરંતુ કશોક ડખો પેદા થયો અને હુમલો મુલતવી રહ્યો.

એ પછી તો બે-ત્રણ વખત તારીખોમાં મુદત પડી. બીજા અઢી મહિના વીતી ગયા. સખત માનસિક તણાવને લીધે બેગિનની ઊંઘ હરામ બની. આમ તો જે વિલંબ થયો તે સારા માટે, કારણ કે ઈઝરાયેલે ચાર વર્ષ પહેલાં અમેરિકાની જનરલ ડાયનામિક્સ કંપનીને જેમનો ઓર્ડર આપેલો તે એફ-૧૬ પ્રકારનાં વિમાનોની પ્રથમ ટુકડી વિલંબના જ અરસામાં ઈઝરાયેલને મળી ગઈ હતી. આ નવાંનકોર વિમાનો સ્વાભાવિક રીતે એફ-૪ ફેન્ટમ કરતાં ચડિયાતાં હતાં. ઈઝરાયેલના વાયુસેનાપતિ મેજર-જનરલ ડેવિડ ઈરવીના જીવમાં જીવ આવ્યો. હવે તેમના પાયલટોનો વગર કારણે બલિ ચડવાનું જોખમ ન હતું.

હુમલાની ક્વાયત તો દિવસો થયે ચાલતી હતી. મેજર-

■ ઈઝરાયેલી હવાઈદળનાં તથા મૂળ અમેરિકન બનાવટનાં એફ-૧૬ (ઉપલો ફોટો) તથા એફ-૧૫ (નીચેનો ફોટો) વિમાનો ઈરાકને ભારે પડી જવાનાં હતાં

જનરલ ઈરવીએ ક્યાંક અજાણ્યા સ્થળે ઈરાકી અણુમથકનું ફુલસાઈઝ મોડેલ ખડું કરાવ્યું હતું. નજીકના ઍરબેઝ પર ટેક-ઓફ કરીને એફ-૪ ફેન્ટમના પાયલટો તેની દિશામાં ધસી આવતા હતા અને ડૂબકી મારી ‘બોમ્બ’ તથા ‘મિસાઈલ’ વડે તેને ‘વીંધી’ નાખતા હતા. ફેન્ટમનું સ્થાન એ પછી એફ-૧૬ની ટીમે લીધું.

ક્વાયત ચાલી એ દરમ્યાન મટિરિઅલ એન્જિનિઅરિંગના તેમજ સ્ફોટક બાફદના નિષ્ણાતોએ સૂક્ષ્મ ગણતરી માંડીને તારણ કાઢ્યું કે ઈરાકી અણુમથકનો ગુંબજ તોડવા માટે ૧,૦૦૦ કિલોગ્રામના બોમ્બને ૪૫° ના ખૂણે તેના પર ફેંકવો જોઈએ. બોમ્બ નાનો હોય કે ખૂણો વધુઓછો હોય તો સિમેન્ટ કોન્ક્રિટનું

જાડું આવરણ તૂટે નહિ. ગુંબજમાં ભંગાણ પડ્યા બાદ જે બીજો (એટલા જ વજનનો) બોમ્બ ઝીંકવામાં આવે તેનો પલીતો (ડિટોનેટર) ટાઈમર ફ્લૂઝ વડે સજ્જ હોય તો સાફ, જેથી તે બોમ્બ અંદર ગયા પછી ચોક્કસ સમયે જ વિસ્ફોટ પામે અને બધી આંતરિક યંત્રસામગ્રીના ભુક્કા બોલાવી દે.

પૂર્વતૈયારીના અંતે મેજર-જનરલ ડેવિડ ઈરવીએ હુમલાના પ્લાનને આખરી સ્વરૂપ આપ્યું. હજાર-હજાર કિલોના બે તગડા બોમ્બ ધરાવતા છ એફ-૧૬ વિમાનો લક્ષ્યાંકને તારાજ કરી નાખવા માટે બસ હતાં, તો પણ મેજર-જનરલે આઠને મિશનમાં સામેલ કર્યા. બોમ્બનો અને બળતણનો ભાર માંડ ખમતા એફ-૧૬ને રખે દુશ્મન ફાઈટરનો ભેટો થાય તો એ ચપળતાપૂર્વકનું હંદયુદ્ધ ન ખેલી શકે, એટલે વળાવિયા અંગરક્ષકો તરીકે એફ-૧૫ પ્રકારનાં છ વિમાનોએ પણ શિકારી

ટુકડી સાથે જવાનું હતું. બગદાદના અણુમથક પાસે ઈરાકી વિમાનો જો મુકાબલો કરવા સામાં આવે તો એફ-૧૫ના પાયલટોએ તેમની સાથે લડી એફ-૧૬ને બોમ્બમારા માટે મુક્ત રાખવાના હતા.

મેજર-જનરલ ડેવિડ ઈરવી અને તેમના હવાઈદળે કરેલા ત્રીજા વટબર્યા આયોજનનું છેલ્લું એક દ્રષ્ટાંત પણ ખાસ નોંધવું રહ્યું. એફ-૧૬ વધારે અદ્યતન પ્રકારનાં વિમાનો ખરાં, તો પણ છેક બગદાદનો 'થપ્પો' કરીને એક છલાંગે પાછા આવવામાં તેમની ઊડ્યનમર્યાદાનો પનો સહેજ ટૂંકો પડે તેમ હતો. વળતા પ્રવાસ દરમ્યાન અધરસ્તે બળતણ ખૂટી જાય એવી માત્ર શક્યતા નહિ, બલકે પૂરી સંભાવના હતી. એફ-૧૬ની પાંખો નીચે બળતણની એક્સ્ટ્રા ટાંકીઓ લટકાવી દેવાય તો જરૂર તે આટલી ખેપ કરી શકે, પરંતુ એ ટાંકીઓ હવાનો અવરોધ ખાસ્સો વધારી દે. એવરેજ ઘટી જાય, માટે સરવાળા પછી વળી બાદબાકી! આમ છતાં રાસાયણિક ફર્ટિલાઈઝર જેવું ફળદ્રુપ ભેજું ધરાવતા ઈઝરાયેલી ટેક્નિશિયનોએ અશક્યનું શક્ય કરી બતાવ્યું. શસ્ત્રોની ગોઠવણીમાં ફેરબદલી કરીને ખાસ આકારવાળી ટાંકી બનાવીને તેમણે હવાના અવરોધનો પ્રશ્ન ઉકેલી નાખ્યો !

નવાઈ જેવું લાગે, પણ હકીકત છે કે એફ-૧૬નું સર્જન કરનાર અમેરિકન કંપની જનરલ ડાયનામિક્સને આવો પ્રયોગ હાથ ધરવાનું સૂઝ્યું ન હતું ! કદાચ એટલે જ શસ્ત્રો બનાવતાં કેટલાક અમેરિકન ઉત્પાદકો હંમેશા એમ કહેતા હોય કે નવું વિમાન અથવા મિસાઈલ તૈયાર કર્યા બાદ તેમાં સુધારા કે વધારા કરવાની જવાબદારી અમે ઈઝરાયેલને માથે નાખી દઈએ છીએ. જૂન ૫, ૧૯૮૧ના રોજ વડા પ્રધાન બેગિને વાયુસેનાપતિ ડેવિડ ઈરવીના નામે લેખિત હુકમ પાઠવ્યો : 'આજથી ગણીને ત્રીજે દિવસે તમને યોગ્ય લાગે તે સમયે મિશનને અમલમાં મૂકજો!'

ઈરાક પર હવાઈ આક્રમણના મિશનનું સાંકેતિક નામ હતું : ઓપરેશન ઓપેરા.

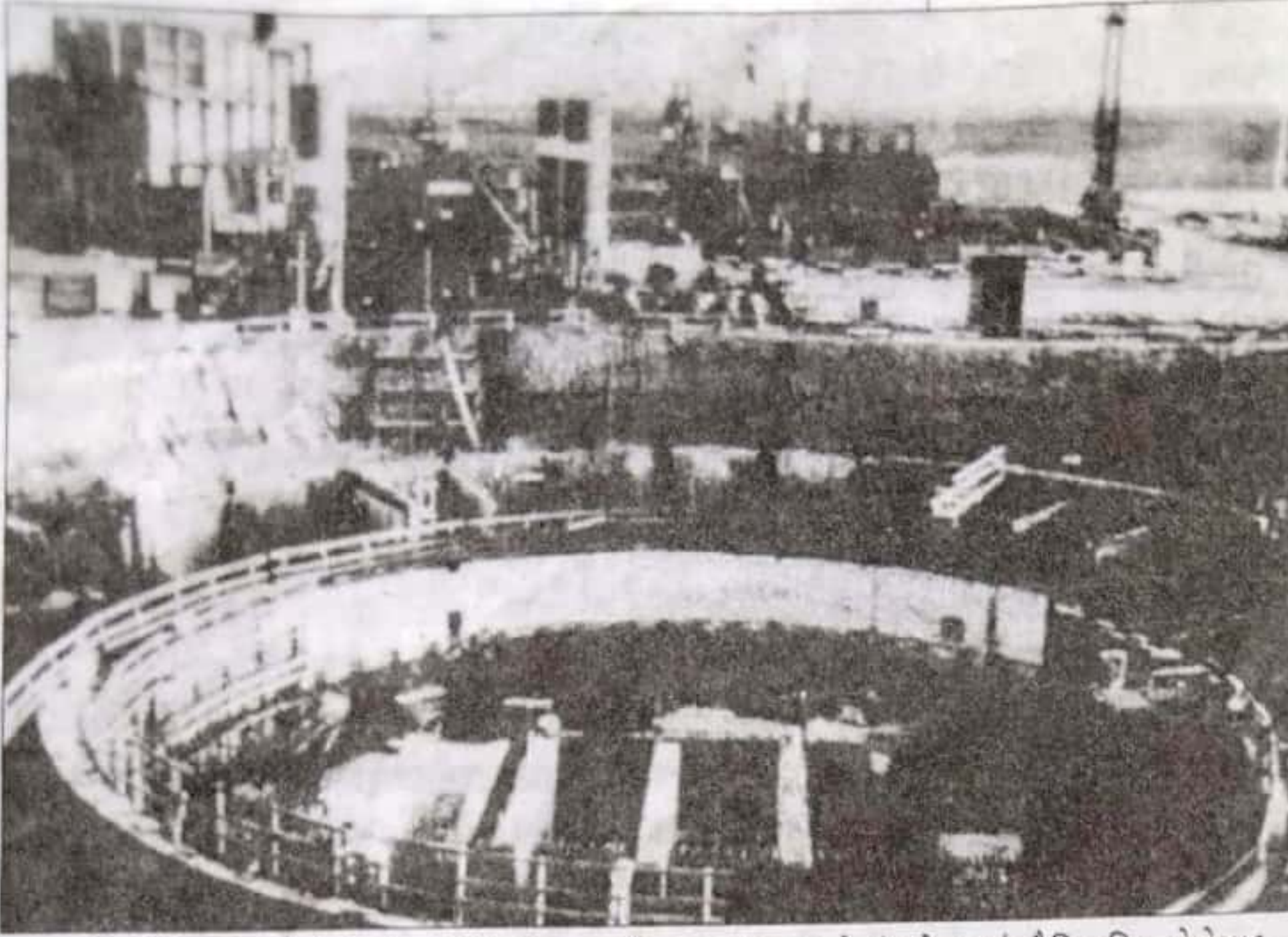
જૂન ૭, ૧૯૮૧ના દિવસે ઈઝરાયેલના દક્ષિણ કિનારા નજીક એટ્ઝિયોન નામના ઍરબેઝ પર નમતી બપોરે ૩:૫૫ વાગ્યે આઠ એફ-૧૬ અને છ એફ-૧૫ વિમાનોને ટેક-ઓફનું ક્લીઅરન્સ મળ્યું. ટર્બોજેટ એન્જિનોની ધમધમાટી બોલાવતાં વિમાનો બબ્બેની જોડીમાં રન-વે પર દોટ મૂકી આકાશમાં ધી ગયાં અને તરત પૂર્વ દિશા તરફ મોરો વાળ્યો. ડેવિડ ઈરવીએ હુમલા માટે સાંજનો સમય નક્કી કર્યો હતો. પશ્ચિમમાં આયમતો સૂર્ય એ વખતે પૂર્વમુખી પાયલટોની પાછળ હોય, એટલે બોમ્બમારો કરવાના સમયે તેમની આંખો અંજાય નહિ. ઈરાકથી જ બહુ નીચી સપાટીએ ઊડવું જરૂરી હતું. ૧૪ વિમાનો અકાબાના અખાત ઉપરથી પસાર થયાં

ત્યારે સાગરતટે રવિવારની છૂટ્ટી માણી રહેલા હજારો સહેલાણીઓ ચોંકી ઊઠ્યા. કિનારાથી દૂર જોડનના રાજા હુસેન નૌકાવિહાર કરતા હતા. વિમાનોને તેમણે જોડન તરફ વળતાં જોયાં, એટલે પળવાર તેઓ પણ ચોંક્યા. એ પછી તેમને ખ્યાલ આવ્યો કે વિમાનો જોડનની આકાશી સીમાનો ભંગ કરવાને બદલે ચકરાવો મારી સાઉદી અરબસ્તાન તરફ જતા હતાં. હુસેનને ધરપત વળી—અને ત્યાં પાછો મનમાં પ્રશ્ન જાગ્યો કે ઈઝરાયેલી વિમાનોએ સાઉદી અરબસ્તાન જવાનું કારણ શું હતું ? ઈઝરાયેલને તે દેશ સાથે દુશ્મની ન હતી. પૂર્વ દિશામાં તેનું એકમાત્ર દુશ્મન હોય તો ઈરાક ! જરૂર બગદાદ પર આક્રમણ થવાનું હતું. ઈરાક પણ આરબ રાષ્ટ્ર હોવાના નાતે જોડનની ફરજ કે સદામ હુસેનને તે સતર્ક કરી દે. રાજા હુસેને તરત વાયરલેસ દ્વારા પોતાના ઍર-હેડક્વાર્ટરને મેસેજ પાઠવ્યો. હેડક્વાર્ટરે બગદાદને ચેતવણીનો સંદેશો મોકલ્યો, જે વ્યક્તિગત રીતે સદામ માટે હતો. આ સરમુખત્યાર ત્યારે ઈરાનના અખાત પાસે યુદ્ધમોરચાની મુલાકાત લેવામાં વ્યસ્ત હતા. સંદેશો તેમને મળ્યો કે ન મળ્યો તે કોણ જાણે! આ તરફ જોડનના હેડક્વાર્ટરે ઈઝરાયેલી વિમાનોને પણ તાકીદ કરી કે તમારો પરિચય આપો. અરબી ભાષામાં અપાયેલા હુકમનો જવાબ પણ અરબી ભાષામાં જ મળ્યો : આ ટુકડી સાઉદી અરબસ્તાનના હવાઈદળની છે.

જોડનિયન અફસરો મૂંઝાયા. રાજા હુસેને વિમાનો ઈઝરાયેલી હોવાનું જણાવ્યું હતું, જ્યારે અહીં તો પાયલટો વચ્ચે પરસ્પર ચાલતા વાર્તાલાપો પણ અરબી ભાષાના હતા અને તેમનો પ્રત્યેક સંવાદ હેડક્વાર્ટરના રિસિવરમાં ચોખ્ખો સંભળાતો હતો.

ચૌદ હુમલાખોરોનું ધાડું હવે રાજા ખાલિદના સાઉદી પ્રદેશ ઉપર સડસડાટ આગળ વધ્યું. અરબસ્તાનનો ઉત્તરી પ્રદેશ લગભગ નધણિયાતો હતો. અમેરિકાએ સાઉદી અરબસ્તાનને ઊડતા રેડારચંત્ર જેવું ઍવૉક્સ વિમાન ઉછીનું આપ્યું હતું, પણ શરત મૂકેલી કે તેનો ઉપયોગ ઈરાનના અખાત સિવાય બીજે કરવો નહિ. અમેરિકાનો ઈરાદો તે વિમાન દ્વારા ઈરાક-ઈરાન યુદ્ધ વિશે ખાતમી મેળવવાનો હતો. ટૂંકમાં, ઈઝરાયેલી વિમાનો ઉત્તરના જે અરબસ્તાની પ્રદેશ ઉપર પસાર થયાં તે આખો વિસ્તાર ઍવૉક્સ વિમાનની દ્રષ્ટિમર્યાદાની બહાર રહ્યો.

સાંજે લગભગ સવા પાંચ વાગ્યે મોખરાનું ઈઝરાયેલી એફ-૧૬ ઈરાકી હદમાં દાખલ થયું. બીજાં વિમાનો તેની વાજોવાજ દુશ્મન મુલકમાં પ્રવેશ્યાં. કબ્બડી રમતા ખેલાડીઓની માફક તેમણે સતત માર્ગ બદલવાનું શરૂ કર્યું, જેથી રેડારમાં તેમની હાજરી પકડાય તો પણ ક્યા રસ્તે તેમને આંતરી લેવા તે ઈરાકી દુશ્મનો સમજી શકે નહિ. બહુ નીચા લેવલે ધસી આવતું વિમાન રેડારના ડાયલ પર દેખાય ન દેખાય ત્યાં તો અલપઝલપમાં રેડાર ચંત્ર ઉપર પસાર થતું આગળ નીકળી

■ ફેન્સ ટેકનિશિયનોની દેખરેખ નીચે બંધાતા ઑસિરાક અણુમથકનો ધૂંધળો, છતાં ઐતિહાસિક ફોટોગ્રાફ

જાય, એટલે રેડારના ઑપરેટરે માત્ર તેની દિશા જાણી તે દિશાના આગામી લશ્કરી મથકને સૂચના આપવાની રહે કે ઑન્ટિ-એરક્રાફ્ટ ગન તૈયાર રાખો. આ ગનના તોપચીઓ નાળયામાં ગોળા ભરે તે દરમિયાન વિમાનો જુદા માર્ગે ફંટાયાં હોય, માટે તોપચી ટુકડીના હાથમાં તેઓ આવે નહિ.

દૂપાદૂપીની રમત છેક બગદાદ સુધી ચાલી. ઑપરેશન ઑપેરા હવે તેના જોખમી તબક્કામાં હતું. દોઢ કલાકનો પ્રવાસ ખેડી આટલે સુધી પહોંચ્યા બાદ આખરે સફળતા મળે કે કેમ તેની અનિશ્ચિતતા દરેક પાયલટને કોરી ખાતી હતી. કોઈને પોતાના જાનની તો પરવા જ ન હતી. બસ, મિશન કામિયાબ થવું જોઈએ--અને કામિયાબી પછી સમગ્ર ઇઝરાયેલ જે ઊજવણી મનાવે તેમાં સામેલ થવા માટે હેમખેમ પાછા ફરી શકાય તો એના જેવું સદ્ભાગ્ય બીજું શું?

થોડી મિનિટો બાદ અણુમથકનો ગુંબજ નજરે ચડ્યો... ઑસિરાક ! હા, એ જ ઑસિરાક કે જેણે પાંચ વર્ષ સુધી યહૂદી પ્રજાનું ચેન હણી લીધું હતું. ઇઝરાયેલી પાયલટોએ જુસ્સો એકઠો કર્યો અને સાબદા બન્યા. હવે પછીની ક્ષણોમાં જે પરચો દેખાડી શકાય તેના પર સમગ્ર મિશનની સફળતાનો આધાર હતો. ઇઝરાયેલનું ભાવિ પણ માત્ર દોઢ ડઝન પાયલટોની જવાંમદી પર આધારિત હતું.

સૌ પ્રથમ અંગરક્ષકો જેવાં છએ છ એફ-૧૫ વિમાનો આકાશમાં ઊંચે ચડી ગયાં અને ગરુડની જેમ ચકરાવા લેવા માંડ્યાં. આ વિમાનોના રક્ષણાત્મક છત્ર નીચે આઠ એફ-૧૬ વિમાનોએ નિશાનબાજીની કામગીરી શરૂ કરી. પશ્ચિમમાં અસ્ત પામી રહેલા સૂર્ય તરફ મોરો વાળી તેમણે ચઢાણ આરંભ્યું. પર્ણંગ કતાર રચીને ૨,૪૩૦ મીટર (લગભગ ૮,૦૦૦ ફીટ) ઊંચે ગયા બાદ તેમણે પાછો વળાંક લીધો અને કતારબંધ

રહીને જ ડાઈવ મારી. ગુંબજની દિશામાં ઊતરાણ શરૂ કર્યું. દર બે એફ-૧૬ વચ્ચે પાંચ સેકન્ડ જેટલું અંતર હતું.

ડાઈવ જોખમી નીડવી શકે, કારણ કે હિલિયમ વાયુ ભરેલા સંખ્યાબંધ બલૂનોને પોલાદના સેંકડો ફીટ લાંબા તાર વડે ગુંબજ સાથે બાંધી રાખવામાં આવ્યાં હતાં. ઇરાકે અણુમથક પર 'લૉ-લેવલ એટક' થતો રોકવા માટે એ તકેદારી લીધી હતી. ડાઈવ મારીને બોમ્બ ફેંકવા આવતું વિમાન પોતાની ડૂબકી વાળે એ પહેલાં એકાદ તારમાં જરૂર ફસાય અને ડૂબકી જો વહેલી એટલે કે કસમચે વાળી લે તો પછી તેણે ફેંકેલો બોમ્બ અણુમથકના ગુંબજ સુધી પહોંચી શકે નહિ.

આ મર્યાદા સામાન્ય વિમાનને નડે, પરંતુ એફ-૧૬ સામાન્ય વિમાન ન હતું. બોમ્બ નિશાનચૂક ન થાય એટલા ખાતર સામાન્ય વિમાને અમુક લેવલ

સુધી નીચે આવવું રહ્યું, જ્યારે એફ-૧૬ 'છીછરી' ડૂબકી મારી પ્રમાણમાં ઊંચા લેવલે રહીને પણ લક્ષ્યાંકનો મત્સ્યવેષ કરી શકતું હતું. નિશાનબાજીમાં પાયલટને સહાયભૂત થાય એવાં વીજાણુ યંત્રો વડે તે સજ્જ હતું. વિમાનની ઝડપ તથા ઝોક અનુસાર બોમ્બ હંમેશા યોગ્ય ક્ષણે મુક્ત થતો હતો.

સૌથી મોખરાના એફ-૧૬નો બોમ્બ મુક્ત થયો. એક ટન વજનનો બારેક ફીટ લાંબો એ મહાસ્ફોટક હિડિમદસ્તો બરાબર ૪૫°નો ખૂણો રચીને અણુમથકના ગુંબજ પર ટીચાયો, આકાશી વીજળીનો કડાકો જેની તુલનામાં ગણગણાટ લેખાય એવા ભીષણ અવાજે ફાટ્યો અને લગભગ એ જ ક્ષણે ગુંબજની ત્રણેક ફીટ જાડી સિમેન્ટ કોન્ક્રિટની છત ફાટી. બીજી ક્ષણે બીજો પ્રહાર અને છતના ચક્કેચક્કા ધરાશયી ! ગુંબજમાંથી ધુમાડાના અને ધૂળરાખના ગબારા નીકળવા લાગ્યા. હિલિયમનાં કેટલાંક બલૂનોનું જોડાણ તૂટી જતાં તેમને આઝાદી મળી.

આ બેવડા પ્રહાર બાદ બાકીનાં છ એફ-૧૬ વિમાનોએ પણ અણુમથકને ખેદાનમેદાન કરવામાં પોતાનો ફાળો આપ્યો. ત્રીસ સેકન્ડમાં ૧,૦૦૦ કિલોગ્રામના બધું મળીને ૧૨ બોમ્બ તેના પર ઝીંકવામાં આવ્યા. દરેક બોમ્બના ધડાકાએ સમગ્ર બગદાદને ધ્રૂજાવ્યું. બગદાદના દરેક રહેવાસીએ કર્ણભેદી અવાજો સાંભળ્યાં. ચોતરફ નાસભાગ મચી.

હજારો ટનના હિસાબે સિમેન્ટ કોન્ક્રિટ ધરાવતો અણુમથકનો સંપૂર્ણ ગુંબજ જમીનદોસ્ત થયો અને તેના દબાણ હેઠળ આખું ચણતર પડી ભાંગ્યું. જોતજોતામાં આગ પણ ફાટી નીકળી. અલબત્ત, કિરણોત્સર્ગ ફેલાવાનો ભય ન હતો. કારણ કે ઑસિરાકમાં હજી ચેઈન રિએક્શનની અણુપ્રક્રિયા શરૂ થવાનો તબક્કો આવ્યો ન હતો. ફેન્સ ટેકનિશિયનોએ

■ ઈઝરાયેલી હુમલા પછી આગમાં સપડાયેલા ઈરાકના સદ્દામ ઓસિરાક અણુમથકની અત્યંત દુર્લભ તસવીર

નક્કી કરેલા (અને મોસાદે જાણી લીધેલા) ટાઈમટેબલ અનુસાર તે પ્રક્રિયા આડે હજી ત્રણ મહિના બાકી હતા.

બે મિનિટ કરતાં પણ ઓછા સમયમાં ઈઝરાયેલી પાયલટો સદામ હુસેનની લંકા બાળીને આથમણી દિશામાં પાછા વળ્યા. વહેલી તકે સરહદ ઓળંગી જવા માટે સ્પીડ વધારી મૂકી. બોમ્બનો અને કેટલેક અંશે બળતણનો ભાર ઘટ્યો હોવાને કારણે વિમાનોમાં સ્ફૂર્તિનો તથા લપકનો સંચાર થયો હતો. પાયલટોના હૃદય પરનો ભાર તો સદંતર ગાયબ હતો. એફ-૧૬ વિમાનોના પાયલટોની ટુકડીમાં એક પાયલટ હતો ઈલાન રેમોન, જેણે અગાઉ સિરિયા અને ઈજિપ્ત સામેના ૧૯૭૩ના યુદ્ધમાં પણ ભાગ લીધો હતો. વખત જતાં ૨૦૦૩ની સાલમાં અમેરિકાના સ્પેસ શટલ કોલમ્બિયામાં તેને અવકાશયાત્રાનો

મોકો સાંપડ્યો. અલબત્ત, ફેબ્રુઆરી ૧, ૨૦૦૩ના રોજ શટલ ભરઆકાશે ભસ્મીભૂત થયું ત્યારે અવકાશયાત્રી ટુકડી સૌ સભ્યો ભેગો ઈલાન રેમોન પણ માર્યો ગયો.

ઈઝરાયેલના પાટનગર તેલ અવિવમાં સાંજે પાંચ વાગ્યા બાદ એક પછી એક પ્રધાનની મોટર વડા પ્રધાન મેનાકેમ બેગિનના નિવાસસ્થાને આવવા માટે સવારે બેગિનના ઘરે દરેક પ્રધાનને રૂબરૂ

હાજર થવાની સૂચના આપી રાખી હતી. ટેલિફોન પર સૂચના એવા શબ્દોમાં અપાયેલી કે દરેક પ્રધાન તેને એકલાને બોલાવવામાં આવ્યો હોવાનું ધારી લે—અને બેગિનનો આશય પણ દરેકને એ જ ભ્રમણામાં રાખવાનો હતો. મોટરો આવતી રહી અને જે તે પ્રધાન જેમ વડા પ્રધાનના બંગલામાં દાખલ થતો ગયો તેમ સિક્યોરિટીના અમલદારો તેની ખાલી મોટરોને અજાણ્યા સ્થળે હંકારી જવા લાગ્યા. મોટરોનો મેળો ભરાય તે પણ ગુપ્તતાની દ્રષ્ટિએ યોગ્ય ન હતું.

બેગિનના મિટિંગ રૂમમાં પ્રવેશતો દરેક પ્રધાન તેના સાથી મિનિસ્ટરોને જોતાવેંત પામી ગયો કે કશીક નવાજૂની બની હતી અથવા તો બનવાની હતી. બેગિને આખરે રહસ્ય ખોલ્યું : ‘આપણાં વિમાનોની ટુકડી અત્યારે બગદાદના

અણુમથક પર હુમલો કરી રહી છે. આપણે તેના સાહસની કામિયાબી માટે પ્રાર્થના કરવાની છે!’

--અને તે પ્રાર્થના જાણે ઈશ્વરે સાંભળી હોય તેમ ટેલિફોનની ઘંટડી રણકી. બેગિને રિસિવર ઊપાડ્યું. હોંકારો ભણ્યો. થોડુંક મલક્યા. રિસિવર મૂકી દીધું અને પછી બોલ્યા : ‘મિશન સફળ થયું છે ! આનંદો !’

પ્રધાનોએ હર્ષનાદો કરી મૂક્યા. બીજે દિવસે આખું ઈઝરાયેલ હર્ષનાદોમાં જોડાયું...

...અને ત્યારે હજારેક કિલોમીટર છેટે બગદાદમાં પ્રમુખ સદામ હુસેન કદાચ શોક મનાવતા હતા. ઓપરેશન ઓપેરાની સફળતાએ તેમના અણુબોમ્બનું સૂરસૂરિયું કરી નાખ્યું હતું! ■

■ સ્પેસ શટલ કોલમ્બિયાના અકસ્માતમાં માર્યો ગયેલો ઈઝરાયેલી હવાઈદળનો ભૂતપૂર્વ પાયલટ ઈલાન રેમોન

બેક સપ્ટેમ્બરના આતંક સામે મોસાદનું 'આતંકવાદી' મિશન

સપ્ટેમ્બર ૫, ૧૯૭૨ ના રોજ જર્મનીના મ્યુનિક શહેરમાં ઑલિમ્પિક સ્પર્ધા વખતે પેલેસ્ટાઈનના ફિદાયીન આતંકવાદીઓએ કેટલાક યહૂદી ખેલાડીઓની બેરહેમીપૂર્વક કતલ કરીને ઈઝરાયેલ સામે કાંકરો માર્યો. વળતા જવાબરૂપે મોસાદના એજન્ટોએ કાંકરાનો જવાબ ઈંટ વડે કેવી રીતે આપ્યો તેની સસ્પેન્સકથા અહીં રજૂ કરી છે.

આ ગોઝારી અને કરુણ ઘટનાનો આરંભ થયો ત્યારે સમય પરોઢિયે ૪:૦૦ વાગ્યાનો હતો, તારીખ સપ્ટેમ્બર ૫, ૧૯૭૨ હતી અને સ્થળ પશ્ચિમ જર્મનીનું ઐતિહાસિક શહેર મ્યુનિક હતું. બે-ત્રણ કલાક પછી ત્યાંના સાડા બાર લાખ રહેવાસીઓ ઊંઘ માણીને જાગે કે તરત આગામી ૨૪ કલાક માટે તેમની ઊંઘ હરામ કરી દે એવા ચિંતાજનક સમાચાર મળવાના હતા. ઘટનાનું વર્ણન કરતા પહેલાં મનમાં સહેજ વિચાર આવે છે કે 'ઐતિહાસિક' વિશેષણ એકલા મ્યુનિક શહેર માટે વાપરવું એ ઠીક નહિ. ઇતિહાસનું પુનરાવર્તન બીજી ઘણી બાબતોમાં થવાનું હતું. યહૂદી પ્રજાના કટ્ટર શત્રુ એડોલ્ફ હિટલરે તેનો નાઝી પક્ષ મ્યુનિકમાં સ્થાપ્યો હતો અને તે પ્રજાનું સમૂળગું નિકંદન કાઢવાની સંહારક ઝૂંબેશ તેણે મ્યુનિકમાં જ શરૂ કરી હતી. વર્ષો પછી આજે ફરી વખત એ જ શહેરની ભૂમિ પર યહૂદી લોહી રેડાવાનું હતું. ઈઝરાયેલના કેટલાક યહૂદી ખેલાડીઓ આતંકવાદનો શિકાર બનવાના હતા. વીસમી ઑલિમ્પિક સ્પર્ધામાં ભાગ લેવા માટે તેઓ પશ્ચિમ જર્મનીના મહેમાન તરીકે મ્યુનિક આવ્યા હતા. જર્મનીમાં યોજાયેલી તે બીજી ઑલિમ્પિક સ્પર્ધા હતી. હિટલરે પ્રથમ સ્પર્ધાનું આયોજન ૧૯૩૬ માં કર્યું એ પછી બરાબર ૩૬ વર્ષે હવે ૧૯૭૨માં જર્મનીને બીજી ઑલિમ્પિક યોજવાનો અવસર મળ્યો હતો. ૧૯૩૬

ની સ્પર્ધા વિવાદાસ્પદ નીવડી, કેમ કે દરેક આર્યવંશી જર્મનને 'સુપરમેન' માનતા હિટલરે જર્મન ખેલાડીઓને હબસી અમેરિકન સામે હારતા જોયા એટલે તે ધૂઆંપૂઆં થતો સ્ટેડિયમ છોડીને જતો રહ્યો હતો. ૧૯૭૨ ની સ્પર્ધા પશ્ચિમ જર્મનીના અનાડી પોલીસ અફસરોને લીધે વિવાદાસ્પદ બનવાની હતી.

પોલીસે સિક્યોરિટીની પાકી વ્યવસ્થા કરી હોત તો ગોઝારી કરુણ ઘટના બનવાનો સવાલ ન હતો, પરંતુ જર્મનોની બેદરકારીએ ત્રાસવાદી આરબ જૂથના આતંકખોરોનું કામ અત્યંત સહેલું કરી આપ્યું. પરોઢિયે ૪:૦૦ ના સુમારે આતંકખોરોની સશસ્ત્ર ટુકડી ઑલિમ્પિક વિલેજના ગેટ નં. 25A પાસે આવી. સેંકડો આવાસોનું તથા ડઝનબંધ સ્ટેડિયમોનું તે 'ગામ' દિવસો સુધી ચાલનારા રમતોત્સવ માટે ખાસ

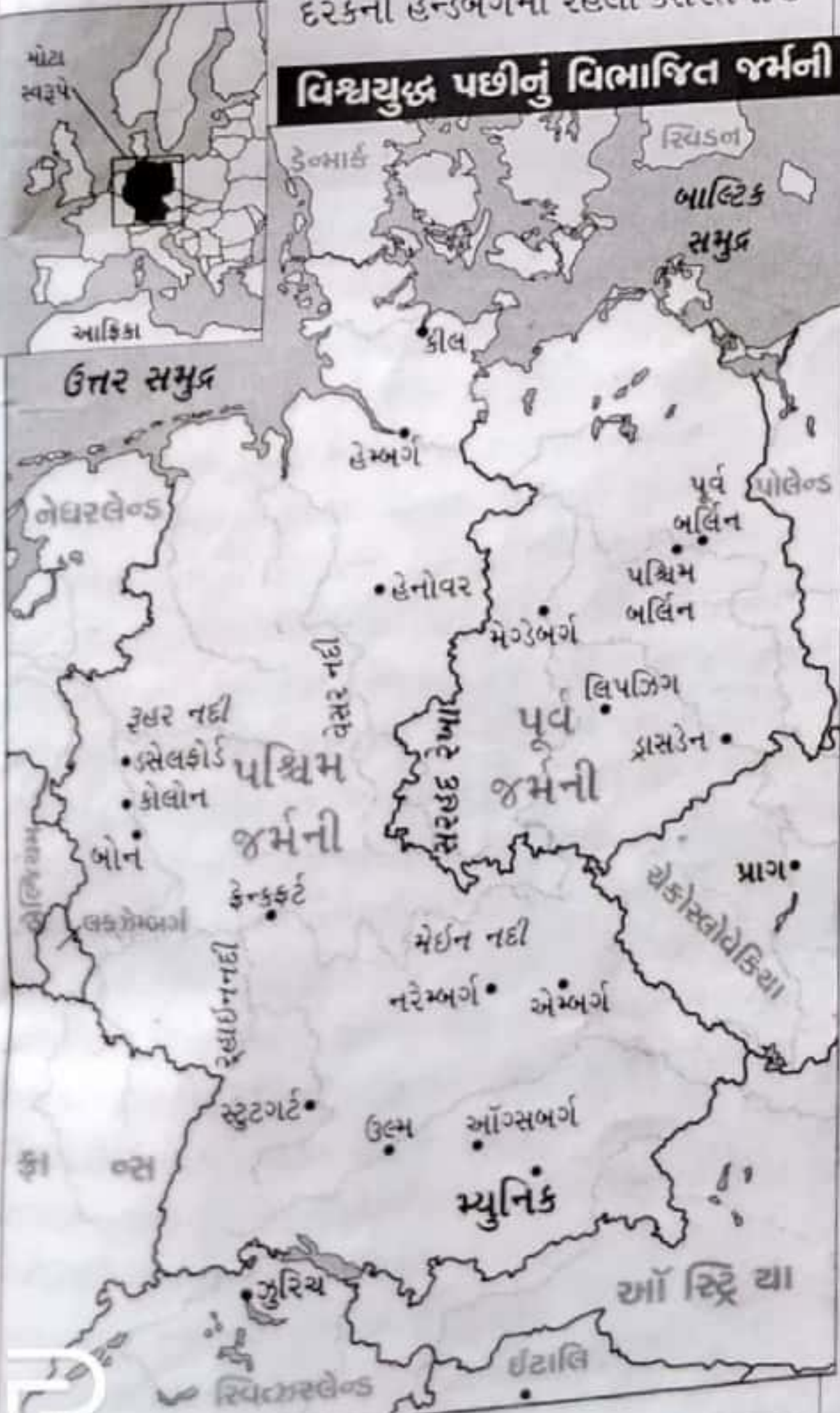
બાંધવામાં આવ્યું હતું. રમતોત્સવના આયોજકો, વહીવટી કર્મચારીઓ, ચોકિયાતો, રેફ્રી અને તબીબો, વિવિધ દેશોના ખેલાડીઓ અને તેમના કૉચ, રસોઈયાઓ, ટેલિવિઝન નેટવર્કના સંચાલકો, વી.આઈ.પી. મહેમાનો વગેરે મળીને કુલ ૩૦,૦૦૦ જણાને ઑલિમ્પિક વિલેજમાં ઉતારો અપાયો હતો. વિલેજની ફરતે આઠેક કિલોમીટર લાંબી અને બે મીટર (સાડા છ ફીટ) ઊંચી જાળીદાર વાડ હતી. વિલેજમાં દાખલ થવા માટે ત્રણ ડઝન પ્રવેશદ્વારો હતાં. રાત્રિના સમયે દરેકને તાળું મારી દેવાય,

એ પછી ચોકિયાતોનો ત્યાં લેશમાત્ર પહેરો નહિ.

ચાર વાગ્યે અંધકાર હજી મધ્ય-રાત્રિ જેવો હતો. ત્રાસવાદી એરિલા ટુકડીના આરબ યુવાનોએ શક્ય એટલી ચૂપકીદી જાળવવા તેમની મોટરો સહેજ દૂર પાર્ક કરી. થોડી વાર પછી ઓલિમ્પિક વિલેજમાં કશીક મરામતના કામે લાગેલા બે જર્મન કારીગરોએ જોયું કે કેટલાક યુવાનો નિઃસંકોચ રીતે મસ્તી-મજાક કરતા વાડ તરફ આવી રહ્યા હતા. એક વાર જોયા પછી બીજી વાર નજર ન માંડી, કારણ કે મનમાં શંકા ન જાગી. ઓલિમ્પિક વિલેજ મ્યુનિક શહેરની ભાગોળે બાંધવામાં આવ્યું હતું. દિવસભર ચાલતો રમતોત્સવ સાંજે આટોપાયા બાદ ઘણા ખેલાડીઓ શહેરની મુલાકાત લેવા નીકળી પડતા હતા. રાતરોળિયા કરીને પાછા ફરે એ વખતે ઓલિમ્પિક વિલેજના બાકાયદા પ્રવેશદ્વારો બંધ હોય, એટલે પ્રવેશને બદલે ધૂસણખોરી કરવાની હોય એમ વાડ પર ચડીને તેમણે વિલેજમાં આવવું પડતું હતું. પરોઢિયે છેક ચાર વાગ્યે પધારી રહેલા યુવાન 'ખેલાડીઓ' પણ પેલા બે જર્મન કારીગરોને એ જ રખડુ જમાતના લાગ્યા. પૂછપરછ કરવાની જરૂર ન લાગી, કેમ કે દરેક જણે સ્પોર્ટ્સનો ટ્રેકિંગ સૂટ પહેર્યો હતો અને દરેકની હેન્ડબેગમાં રહેલા કસરતનાં કે

વિશ્વયુદ્ધ પછીનું વિભાજિત જર્મની

રમતનાં સાધનો જરાક બહાર ડોકાતાં હતાં. જર્મન કારીગરોના મતે દરેક જણ ઓલિમ્પિક ખેલાડી હોવાની તે સાબિતી હતી! પ્યોર મૂર્ખામી! આ બન્ને કારીગરોને એવો પ્રશ્ન કેમ ન થયો કે રખડપટ્ટી કરતી વખતે સામાનનો બોજો સાથે રાખવાનો ન હોય અને ટ્રેકિંગ સૂટ પણ મ્યુનિક જેવા અલ્ટ્રા-મોડર્ન શહેરમાં ફરવા નીકળતી વખતે સારો ન લાગે ?

એક રીતે જોતાં કારીગરોનો વાંક કાઢવો નકામો, કારણ કે ઓલિમ્પિક વિલેજમાં સોએક દેશના કુલ ૧૨,૦૦૦ ખેલાડીઓ હતા અને બધાની વર્તણૂકનું કે રીતભાતનું વિશ્લેષણ કરવું ન શક્ય હતું કે ન જરૂરી હતું. હા, ઈઝરાયેલી ટીમે જ્યાં પડાવ નાખેલો એ મકાન ફરતે પહેરો ગોઠવવાની ખાસ જરૂર હતી. ઓલિમ્પિક સ્પર્ધાના આયોજકો તથા સંચાલકો તે અગમચેતી લેવાનું ચૂકી ગયા હતા.

આઠ યુવાન આરબો વાડ ઠેકીને કમ્પાઉન્ડમાં ઊતર્યા. ઊંચા મકાનની ઓથે વધુ ગાઢ અંધકારમાં ગયા પછી તેમણે પોતપોતાના ચહેરા પર કાળો રંગ ચોપડ્યો અને બુકાની પહેરી લીધી. હેન્ડબેગ ખોલીને ક્લશ્નિકોવ (AK-47) ઍસોલ્ટ રાયફલના છૂટક પાર્ટ્સ બહાર કાઢ્યા, પરસ્પર જોડ્યા અને વન-પીસ રાયફલ તૈયાર કરી. દરેક જણે બબ્બે હેન્ડ ગ્રેનેડ પણ ખિસ્સામાં મૂકી. ધીમા અવાજે છેલ્લી વખત યોજના પ્રમાણે સલાહસૂચનોની આપ-લે કર્યા બાદ તેઓ દીવાલ સરસા રહીને લક્ષ્યાંક તરફ આગળ વધ્યા. લક્ષ્યાંક હતું : ૩૧, કોનોલીસ્ટ્રાસ એવા કામચલાઉ સરનામા વડે ઓળખાતું ત્રણ માળનું અને છ ફ્લેટવાળું મકાન, જેમાં ઈઝરાયેલી ટીમના ખેલાડીઓ, કૉચ વગેરે મળીને ૨૨ જણા રહેતા હતા. અકેક ફ્લેટદીઠ ત્રણ કે ચાર જણાનો પડાવ હતો. બાવીસ પૈકી બે ઈઝરાયેલીઓ તે સમયે ઓલિમ્પિક વિલેજમાં હાજર ન હતા. બાકીના વીસ માટે આફતની ઘડી આવી પહોંચી.

'ઈઝરાયેલી ટીમનો મુકામ અહીં છે ?' એક બારણે ટકોરા પડ્યા અને જર્મન ભાષામાં સવાલ પૂછાયો.

ટકોરા જે બારણે પડ્યા એ ફ્લેટમાં કુસ્તીના રેફી યોસેફ ગોટફ્રન્ડ સિવાય બધા ગાઢ નિદ્રા માણતા હતા. અગાઉ ૧૯૬૮ ની ટોકિયો ઓલિમ્પિક સ્પર્ધામાં અને તે પહેલાં મુંબઈના વલ્લભભાઈ પટેલ સ્ટેડિયમ ખાતે દારાસિંહ, રંધવા તથા દેશપરદેશના બીજા પહેલવાનો વચ્ચેના કુસ્તીજંગમાં રેફીની જવાબદારી સંભાળી ચૂકેલા યોસેફ ગોટફ્રન્ડને મ્યુનિકની ઓલિમ્પિક કમિટીએ ખાસ તેડાવ્યો હતો. આ દ્રષ્ટિએ તે ઈઝરાયેલી ટીમનો સદસ્ય ન ગણાય, છતાં ઈઝરાયેલી તો ખરો.

કોઈની ઊંઘ બગાડવા ન માગતો ગોટફ્રન્ડ બિલકુલ અવાજ કર્યા વિના ઊઠ્યો, બારણાની સ્ટોપર આસ્તે રહીને ખોલી અને પછી બારણું પણ અધૂકડું જ ઊઘાડ્યું. લોબીના બલ્બનો પ્રકાશ બહુ ઝાંખો હતો, છતાં તેણે નજર સામેના જીવંત પડછાયાને તરત ઓળખી કાઢ્યો ! સમગ્ર ચહેરાને ઢાંકી દેતી

બુકાની અને બુકાની વચ્ચેનાં બે ખુલ્લાં કાણાં મારફત ડોકાતી મારકણી આંખો ! હાથમાં ઑટોમેટિક રાયફલ ! આ 'ટ્રેડમાર્ક્સ' તો ફિદાયીનના !

‘હેવરા તિસ્તાલ્કુ !’ ગોટફ્રન્ડે હિબ્રુ ભાષામાં ઘાંટો પાડ્યો. ‘છોકરાઓ, ભાગી છૂટો !’ બીજી જ ઘડીએ બારણું વાસી પોતાના સવા છ ફૂટિયા અને ૧૩૦ કિલોગ્રામ વજનના શરીરને બારણા પર સજ્જડ રીતે દાબ્યું. ઘાંટો સાંભળીને ઈઝરાયેલીઓ સફાળા જાગ્યા. ભાગી છૂટ્યા વિના આરો ન હતો. શસ્ત્રસજ્જડ ફિદાયીન આતંકખોરો સામે લડી શકાય નહિ. ફ્લેટમાં દોડધામ મચી. પાછળની બારી વાટે બે જણા નીકળી ગયા અને જે પણ આધાર મળ્યો તે પકડીને સહીસલામત નીચે ઊતર્યા. ત્રીજો ખેલાડી પણ એ જ રીતે છટકી ગયો. દસેક સેકન્ડ વીતી ત્યાં

યોસેફ ગોટફ્રન્ડનું જોમ ઓસરવા લાગ્યું, કેમ કે બીજી તરફ પાંચ આરબો સામટું બળ લડાવી બારણાને ધકેલી રહ્યા હતા. આખરે બારણા સહિત ગોટફ્રન્ડને પણ તેમણે ધકેલી દીધો. યોસેફ રોમાનો નામનો વેઈટલિફ્ટર ખેલાડી નાસી છૂટવાને બદલે હુમલાખોરોનો મુકાબલો કરવા રોકાયો હતો. પહેલો હુમલાખોર આરબ જેવો અંદર પ્રવેશ્યો કે તરત રોમાનો છરીના ઘા કરવા સામો થયો. જવાબમાં ફિદાયીનની ઍસોલ્ટ રાયફલ ધણધણી. રોમાનો ત્યાં જ ઢળી પડ્યો.

ત્રણ સશસ્ત્ર આરબો બાજુના ફ્લેટમાં ઘૂસી ચૂક્યા હતા. કુસ્તીની રમતના બીજા ઈઝરાયેલી રેફી મોશે વેઈનબર્ગે ત્યાં ફિદાયીન સરદાર તરફ છરી વીંઝી. કોઈ બીજું હથિયાર ન હતું. વળી છરી એટલે સાચે જ છરી, લાંબી ધારનો છરો નહિ. ફળફળાદિ કાપવા માટેની સામાન્ય કીચન નાઈફ, જે ફિદાયીન સરદારના જાડા લેધર જેકેટને પણ માંડ ચીરી શકી અને છેવટે ખુદ મોશે વેઈનબર્ગના મોતનું કારણ બની. ઘા ચૂકાવવા ઓચિંતો પાછળ તરફ ફૂટેલો સરદાર એકદમ જોરમાં દીવાલ સાથે અફળાયો ત્યારે તેના એક સાગરિતને વેઈનબર્ગ પ્રત્યે ખુન્નસ ચડ્યું. સિંગલ-શૉટ રાયફલનું નાળયું તેણે વેઈનબર્ગની ખોપરી પર માંડ્યું અને બુલેટ ઝીંકી દીધી ! પોઈન્ટ બ્લેન્ક ફાયરિંગનો પ્રહાર એટલો સખત કે એ કુસ્તીઉસ્તાદનું પડછંદ શરીર ગલોટિયું ખાતું દસ ફીટ દૂર સુધી ઉછળ્યું.

બીજા વિશ્વયુદ્ધ પછી જર્મન ભૂમિ પર ફરીવાર યહૂદી લોકોનું લોહી વહ્યું. દ્રશ્ય ભયાનક અને કમકમાટીજનક હતું. પ્રતિસેકન્ડે ૭૧૦ મીટરની તેજ રફતારે છૂટેલી ૭.૬૨ એમ. એન.ની બુલેટે મોશે વેઈનબર્ગની ખોપરીના ભુક્કા કાઢી નાખ્યા હતા. બીજા ફ્લેટમાં બત્રીસ વર્ષનો ખેલાડી યોસેફ રોમાનોનું

■ મ્યુનિકના પ્રવાસે જતાં પહેલાં લેવાયેલી ઈઝરાયેલી ખેલાડીઓ, રેફી તથા કૉચની તસવીર

મોત પણ લગભગ એટલી જ કરપીણ રીતે થયું હતું.

‘બસ કર !’ ફિદાયીન સરદારે મોશે વેઈનબર્ગને ગોળીએ દેનાર આતંકવાદીને સૂચના આપી. ‘જલદી અંદર જા ! કોઈ ભાગવા ન પામે. સૌને જીવતા પકડવાના છે.’

અંદરની રૂમોમાં બારીઓના કાચ તોડી અમુક જણા નાસી છૂટ્યા હતા. આતંકવાદીએ જોયું કે છેલ્લો ખેલાડી બારી વાટે બહાર નીકળવાની તૈયારીમાં હતો. ગૅડ સબારી નામના એ બૉક્સિંગ ચેમ્પિયનને તેણે પકડ્યો :

‘ત્યાં જ થોભી જા, બદમાશ !’

...પણ સબારી તેને અવગણીને ઝડપભેર બહાર સરકી ગયો. ભાગેડુ મિત્રોની જેમ પહેલાં બારસાખનો અને પછી નળના પાઈપનો આધાર તેણે લીધો. સૌથી મોટો આધાર તો નસીબનો મળ્યો, કેમ કે રહી રહીને આતંકવાદીએ ગોળીબાર ચલાવ્યા છતાં ગૅડ સબારીને એક પણ બુલેટ ન વાગી. આ બૉક્સિંગ ચેમ્પિયન સહિત કુલ નવ જણા નાસી છૂટવામાં સફળ થયા. ઉપરાંત બે ખેલાડીઓ તો ઑલિમ્પિક વિલેજમાં હાજર જ ન હતા, માટે તેઓ અનાયાસે બચી જવા પામ્યા. મોશે વેઈનબર્ગ અને યોસેફ રોમાનો માર્યા ગયા હતા. આથી છેવટે બાવીસ પૈકી નવ ઈઝરાયેલીઓ પકડાયા, જેમના હાથપગ બાંધ્યા પછી ત્રણ-ત્રણના જૂથમાં એકમેક સાથે પણ મુશ્કેટાટ રીતે બાંધવામાં આવ્યા. AK-47 રાયફલો તથા હેન્ડ ગ્રેનેડ ધરાવતા આઠ બુકાનીધારી આરબો સામે તેઓ લાચાર હતા. મોહતાજ આરબોની નહિ, પણ આરબોના શસ્ત્રોની હતી. બાકી શારીરિક તાકાત પ્રમાણે તો નવેનવ ઈઝરાયેલી ખેલાડીઓ ‘એકે હજારા’ જેવા હતા. જેમ કે—

● એલિઝર હાલ્કિન ચોવીસ વર્ષનો ફી-સ્ટાઈલ કુસ્તીબાજ

હતો. સોવિયેત રશિયામાં તેનો જન્મ થયો અને ત્યાં રાષ્ટ્રીય કુસ્તીસ્પર્ધામાં તે નામ પણ કમાયો, પરંતુ યહૂદી હોવાના કારણે તેની કારકિર્દી આગળ ન વધી. છેવટે તેણે રશિયા છોડ્યું અને ઈઝરાયેલ આવીને વસ્યો.

● માર્ક સ્લેવિન નામના બીજા યહૂદી કુસ્તીબાજનો જન્મ પણ અઢાર વર્ષ પહેલાં રશિયામાં થયો હતો. બાંધો એટલો મજબૂત કે વય ૧૮ વર્ષ કરતાં ઘણી વધારે લાગે. બિયારાનું નસીબ જો કે શરીર જેવું બળુકું નહિ. હજી મે, ૧૯૭૨ માં જ તેણે રશિયાનો ત્યાગ કરી ઈઝરાયેલને પોતાનું વતન બનાવ્યું હતું. રશિયાના યહૂદીવિરોધી શાસનનો સંકળો છોડાવ્યાને પૂરા ચાર મહિના પણ થયા ન હતા ત્યાં આરબ ત્રાસવાદી જૂથના સંકળમાં તે ફસાયો હતો.

● ઝીવ ફેઈડમાન અનેક વખત ચેમ્પિયનશીપ જીતી ચૂકેલો અને મ્યુનિક ઑલિમ્પિકમાં પણ સારો દેખાવ કરી ચૂકેલો વેઈટલિફ્ટર હતો. ઈઝરાયેલમાં લાગલગાટ સાત વર્ષ સુધી તેણે પોતાનું વિજેતાપદ જાળવ્યું હતું.

● અમીતસર શાપિરા ચાલીસ વર્ષનો ભૂતપૂર્વ દોડવીર હતો. એથલેટિક્સના કૌંચ તરીકે ઈઝરાયેલી ટીમ સાથે તે મ્યુનિક આવ્યો હતો શાપિરાની જન્મભૂમિ પણ ઈઝરાયેલ.

● યાકોવ સ્પ્રિન્જર મૂળ પોલેન્ડ દેશનો ચેમ્પિયન કુસ્તીબાજ અને વેઈટ-લિફ્ટર, પણ ૧૯૫૬ માં તેણે ઈઝરાયેલ સ્થળાંતર કર્યું હતું. મ્યુનિકની ઑલિમ્પિક સમિતિએ તેની

નિમણૂક વેઈટલિફ્ટરના રેફી તરીકે કરી હતી. પચાસ વર્ષના યાકોવ સ્પ્રિન્જર માટે તે પાંચમી ઑલિમ્પિક સ્પર્ધા હતી.

● આન્દ્રેઈ શ્પિલ્ડર ફેન્સિંગની એટલે કે તલવારબાજીની રમતનો ભૂતપૂર્વ ખેલાડી અને હવે મ્યુનિક ઑલિમ્પિક પૂરતો રેફી હતો. જન્મભૂમિ રોમાનિયા, પણ તેના જેવા બીજા લાખો યહૂદીઓની જેમ માતૃભૂમિ ઈઝરાયેલ.

● કહાટ શોર પણ જન્મે રોમાનિયન, પરંતુ ૫૩ વર્ષ પહેલાં એ દેશમાં જન્મ લીધા પછી જિંદગીનો ઘણો ખરો સમય તેણે ઈઝરાયેલમાં વીતાવ્યો હતો. ઈઝરાયેલની શૂટિંગ ટીમના કૌંચ તરીકે તે મ્યુનિક આવ્યો હતો.

● ડેવિડ બર્જર મૂળ અમેરિકાનો યહૂદી નાગરિક હોવા છતાં ત્યાંના ઊંચા જીવનધોરણનો મોહ છોડીને તેણે ઈઝરાયેલમાં વસવાનું પસંદ કર્યું. આ મિડલ હેવીવેઈટ કક્ષાનો વેઈટલિફ્ટર ૧૯૭૧ ની મનિલા ખાતેની એશિયન ગેમ્સમાં રૂપાનો ચંદ્રક જીત્યો હતો. ઉંમર : ૨૮ વર્ષ.

● યોસેફ ગોટફ્રન્ડ એટલે કુસ્તીસ્પર્ધાનો સવા છ ફૂટિયો અને ૧૩૦ કિલોગ્રામનો રેફી કે જેણે આતંકખોરોને ફ્લેટમાં દાખલ થતા રોકવા દરવાજાને બળપૂર્વક દાબી રાખ્યો હતો. ગોટફ્રન્ડનું મૂળ વતન પણ રોમાનિયા હતું.

આ નવ બંદીવાનોની નામાવલિ તો જાણે મ્યુનિકમાં ઑલિમ્પિક કમિટિના ચોપડે નોંધાયેલી હતી, પરંતુ તેમને ગેરકાયદે હિરાસતમાં લેનાર આતંકખોરો કોણ હતા?

એક કલાક પછી મ્યુનિકની પોલીસ ટુકડીના હથિયારબંધ કોન્સ્ટેબલો મકાનની ફરતે ગોઠવાયા ત્યારે તેમને સાચી પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ ન હતો. થોડી વારે મ્યુનિકના પોલીસખાતાનો વડો મેનફ્રેડ શ્રેઈબર આવી પહોંચ્યો. ઑલિમ્પિક વિલેજમાં રહેતા દેશપરદેશના કુલ ૧૨,૦૦૦ ખેલાડીઓ પૈકી માત્ર ઈઝરાયેલી ટીમના સભ્યો પર હુમલો થયાનું જાણ્યા પછી શ્રેઈબર પામી ગયો કે ઘટના મામૂલી ન હતી અને તેનો અંત ઘડીકમાં આવવાનો ન હતો. દિવસો સુધી માથે તલવારની જેમ તોળાયા કરે એવી લાંબી અને સસ્પેન્સભરી કટોકટીનાં મંડાણ થયાં હતાં, જેની પ્રત્યેક મિનિટ જર્મન પોલીસખાતા અને પશ્ચિમ જર્મન સરકાર માટે પણ કસોટીજનક નીવડે તેમ હતી. આમાં બે મત નહિ, કારણ કે મામલો સામાન્ય અપરાધને બદલે આતંકવાદનો હતો. પેલેસ્ટાઈનના એકાદ ત્રાસવાદી આરબ જૂથ સિવાય બીજું તો કોણ ઈઝરાયેલના ખેલાડીઓને બાનમાં લે ?

પેલેસ્ટાઈનની આઝાદી માટે ઈઝરાયેલ સામે ત્રાસવાદનું શસ્ત્ર વાપરતાં જૂથો કે સંગઠનો અનેક હતાં, જેમના લડવૈયાઓ સંયુક્ત રીતે ફિદાયીન

■ ઈઝરાયેલી એથલેટ્સ : ઉપલી હરોળમાં ડાબેથી-મોશે વેઈનબર્ગ, યાકોવ સ્પ્રિન્જર, એલિઝર હાલ્કિન, અમીતસર શાપિરા, માર્ક સ્લેવિન, કહાટ શોર, યોસેફ ગોટફ્રન્ડ, આન્દ્રેઈ શ્પિલ્ડર, ડેવિડ બર્જર, ઝીવ ફેઈડમાન, યોસેફ રોમાનો

■ ગેરિલા જૂથના સરદારો : મુક્તિમોરચાનો ખ્રિસ્તી-આરબ લીડર જ્યોર્જ હબ્બાશ (ઉપલો ફોટો) તથા અલ ફતહ સંગઠનનો આગેવાન યાસિર અરાફાત

(મરી ફીટનાર) કહેવાતા હતા. પરંતુ તેમના જે તે જૂથનું નામ જુદું હતું. પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચા તરીકે ઓળખાતું ગેરિલા જૂથ તેમાં આગળ પડતું હતું. ડૉ. જ્યોર્જ હબ્બાશ નામનો ખ્રિસ્તી આરબ ડૉક્ટર તેનો સ્થાપક અને સંચાલક હતો. ઈઝરાયેલના લશ્કરે પેલેસ્ટાઈનની બહાર તગેડી મૂકેલા તેના જેવા ખ્રિસ્તી આરબોની સંખ્યા હજારોમાં ગણાય--અને તેઓ ધર્મ માટે નહિ, પણ ગુમાવેલા વતનને (પેલેસ્ટાઈનને) આઝાદ કરાવવા માટે ઈઝરાયેલ સામે હિંસક સંઘર્ષ ચલાવતા હતા. ડૉ. જ્યોર્જ હબ્બાશના મુક્તિમોરચા જેવું જ બીજું લડાયક અને ક્રાંતિકારી જૂથ અલ ફતહ હતું. અરબી ભાષામાં અલ ફતહ A અને the જેવા આર્ટિકલ તરીકે વપરાય અને ફતહ એટલે વિજય, પણ Fatah શબ્દ મૂળ તો એ જૂથના વિખ્યાત આગેવાન યાસિર અરાફાતે Harkat al-Tahrir al-Filastiniya એવા લાંબા નામના રીવર્સ પ્રથમાક્ષરો વડે રચ્યો હતો. (લાંબા નામનો ટૂંકો અર્થ: પેલેસ્ટાઈન મુક્તિ આંદોલન.) ત્રીજું જૂથ અલ અસિફા (ઝંઝાવાત), તો ચોથાની ગેરિલા ચળવળ પેલેસ્ટાઈન લિબરેશન આર્મી/PLA એવા બેનર હેઠળ ચાલતી હતી. બીજાં છૂટપૂટ આરબ સંગઠનોનું લિસ્ટ તો ક્યાંય લાંબું બને. આમ છતાં આરબોના સ્વભાવ પ્રમાણે એ સંગઠનોને એકબીજા સાથે તાલમેળ નહિ અને સંપ તો જરાય નહિ.

ઈઝરાયેલી ટીમના સભ્યોને બાનમાં લેનાર આરબ ત્રાસવાદીઓ કયા સંગઠનના છે તેની માહિતી હાલતુરત ભલે ન મળે, પરંતુ તેમનો ઈરાદો શો છે તે જાણી લેવું જરૂરી હતું. મ્યુનિક શહેરનો પોલીસ વડો મેનફ્રેડ શ્રેઈબર એ પછી જ પરિસ્થિતિનું બરાબર મૂલ્યાંકન કરી શકે તેમ હતો. લાઉડસ્પીકર

દ્વારા પહેલાં તો પોતાની ઓળખાણ તેણે આપી : 'મારું નામ શ્રેઈબર છે. મ્યુનિકનું પોલીસખાતું મારા હસ્તક છે. આપણે શાંતિપૂર્વક વાતચીત કરીએ. હું તમારા આગેવાનને મળવા આવી રહ્યો છું.'

એ જ વખતે પ્રથમ મજલાની લોબીમાં બે આતંકખોરો રૂમ છોડીને બહાર આવતા દેખાયા અને પછી ત્રીજો પણ આવ્યો. કશીક ભારે ચીજને તેઓ ઘસડી લાવતા હોય એમ લાગ્યું. શ્રેઈબરે તરત અનુમાન કરી લીધું, જે સાચું પડ્યું. બુકાની પહેરેલા આરબોએ (મોશે વેઈનબર્ગના) મૃતદેહને ઊંચકી કમ્પાઉન્ડમાં ફેંક્યો. શ્રેઈબરે પોતાના મદદનીશને એમ્બ્યુલન્સ બોલવવા સૂચના આપી.

'આ ફિદાયીન ટુકડીનો હું ચીફ કમાન્ડર છું--લતીફ ઈસ્સા.' શ્રેઈબર મકાનમાં પ્રથમ મજલે ગયો ત્યારે એક ત્રાસવાદી આરબે સહેજ આગળ વધી તેની સાથે વાતચીત શરૂ કરી. બીજાની જેમ તેણે ચહેરો ઢાંક્યો ન હતો. માત્ર ગોગલ્સ પહેર્યા હતાં. માથા પર સફેદ ટેનિસ કૅપ હતી.

'મારી પાસે તમે શેની અપેક્ષા રાખો છો ? પહેલાં તો મારે તમને એ કહેવું છે કે દુનિયાના આટલાં દેશો જેમાં ભાગ લેતા હોય તે રમતોત્સવમાં તમે રક્તપાત કરી તમારી માગણીઓ પૂરી કરવા માગતા હો તો..'

'આ યાદી વાંચો !' કહી ફિદાયીન સરદારે ગડી વાળેલા બે ફૂલ્સ કેપ કાગળનો ઉલાળિયો કર્યો.

'ઈઝરાયેલે સાવ અન્યાયી રીતે જેલમાં પુરેલા અમારા કુલ ૨૩૪ સાથીદારોનાં નામો લખ્યાં છે. ઈઝરાયેલની સરકાર એ સૌને તત્કાળ મુક્ત કરી દે ! જર્મનીના કારાવાસમાં તમે પણ બાડરને તેમજ મિનહોફને જૂઠા આરોપસર બંધ કર્યા છે. તમે એ બન્નેને છોડી મૂકો... બ્લેક સપ્ટેમ્બર વતી હું તમને ૯:૦૦ સુધીનો સમય આપું છું. બ્લેક સપ્ટેમ્બરની માગણી સ્વીકારી તેનો અમલ કરવા માટે ઈઝરાયેલી અને જર્મન સરકાર પાસે ગણીને માત્ર સાડા ત્રણ કલાકનો સમય છે...'

'આ બરાબર નથી. મ્યુનિક ઑલિમ્પિકના મહોત્સવને તમે અંગત કારણસર ખોરવી રહ્યા છો !'

'મને બોધ આપવામાં સમય બરબાદ ન કરો.' ફિદાયીન સરદાર લતીફ ઈસ્સાનું મગજ તપ્યું. 'નવ વાગ્યા સુધીમાં ક્રાંતિકારો જેલમુક્ત થવા જોઈએ, નહિતર એ પછી દર ૩૦ મિનિટે અમે બે ઈઝરાયેલીઓને મારી નાખીશું !'

મેનફ્રેડ શ્રેઈબરનું મગજ ક્યાંય વધારે તપ્યું હતું. લતીફ ઈસ્સા તેની નજીક ઊભો હતો. ઈસ્સાના ત્રણ-ચાર સાગરિતો લોબીમાં પાછળ કેટલાક ફીટના અંતરે હતા. એકાદ ક્ષણ માટે શ્રેઈબરને થયું કે મોકો સોનેરી હતો. ફિદાયીન સરદારને જ બાન પકડી લીધો હોય તો કેમ ? મનમાં આવો વિચાર આવતાં

તેના ચહેરા પરના હાવભાવ જરાક બદલાયા...

‘મને પકડવો છે, એમ?’ ખંધી લોકડી જેવા લતીકે જાણે કે એનું મન વાંચી લીધું. ‘અઘરું કામ છે. આ જુઓ...’ કહી એ ફિદાયીને હથેળી ખોલી. ચોતરફ દસ મીટર સુધી મોત વેરી શક્તી હેન્ડ ગ્રેનેડ તેણે ગમે તે ઘડીએ દાગવા માટે તૈયાર રાખી હતી.

મ્યુનિક શહેરનો પોલીસ વડો કાનૂનના રક્ષકને બદલે ચિઠ્ઠીના ચાકર તરીકે નઘૂટકે પાછો ફર્યો. હાથમાં લાંબી યાદી હતી—જે ચિઠ્ઠી નહિ, પણ જાસાચિઠ્ઠી હતી.

બ્લેક સપ્ટેમ્બર ! ઈઝરાયેલમાં જેઝસાલેમ ખાતે વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીરને પશ્ચિમ જર્મનીના પ્રમુખ (ચાન્સેલર) વિલિ બ્રાન્ટનો સંદેશો પહોંચ્યો અને તેમાં બ્લેક સપ્ટેમ્બર નામ તેણે વાંચ્યું ત્યારે ધ્રાસ્કો પડ્યો. ઈઝરાયેલની ગુપ્તચર સંસ્થા મોસાદે એ નવા ત્રાસવાદી સંગઠન વિશે તૈયાર કરેલા સિક્રેટ રીપોર્ટ મુજબ બ્લેક સપ્ટેમ્બરના આરબ સભ્યો પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના કે અલ ફતહના કે પછી પેલેસ્ટાઈન લિબરેશન આર્મીના લડાયક છાપામારો કરતાં વિશેષ ઝનૂની અને માથાભારે હતા.

ગોલ્ડા મીરે તરત પ્રધાનમંડળની બેઠક યોજીને મંત્રણા કરી. મોસાદના નિયામક ઝૂવી ઝામીરને પણ હાજર રાખવામાં આવ્યો. સંરક્ષણ મંત્રી જનરલ મોશે દાયાન અને લશ્કરની ત્રણેય પાંખોના સેનાપતિ જનરલ એહરોન યારિવ પણ ચર્ચામાં સામેલ થયા. ચર્ચાનો ઉદ્દેશ કટોકટીને પહોંચી વળવાના ઉપાયો શોધવાનો હતો, પરંતુ ચાલુ બેઠકે પશ્ચિમ જર્મન સરકાર દ્વારા પરિસ્થિતિનો વધુ સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપતા સંદેશા પ્રાપ્ત થયા ત્યારે સમજાયું કે ઉપાયો વિચારવાનું નિરર્થક હતું. દૂરની પારકી ભૂમિ પર સર્જાયેલી આપત્તિ સામે ઈઝરાયેલનું સૈન્ય આટલે છેટે રહીને લડી ન શકે તે એક વાત અને બીજી વાત એ કે બહુ ટૂંકી મુદત આપનાર બ્લેક સપ્ટેમ્બરે રાજકીય કે જાસૂસી વિકલ્પો તપાસવા માટે સમય રહેવા દીધો ન હતો.

ઈઝરાયેલના નવ બંદીવાનોના સાટામાં ૨૩૪ ત્રાસવાદી આરબોને જેલમુક્ત કરી દેવાય તો આપત્તિનો સુખદ રીતે નીવેડો આવી જાય, પરંતુ આતંકવાદ સામે માથું ન ઝૂકાવવું અને તમંચાનો જવાબ તોપ વડે આપવો તે મગરૂર ઈઝરાયેલની રાષ્ટ્રનીતિ હતી. રાષ્ટ્રની જે તે સરકાર નહિ, પણ રાષ્ટ્ર પોતે એ નીતિને વરેલું હતું.

મિટિંગના અંતે વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીર અને તેમના મંત્રીમંડળે બે ઠરાવો સર્વાનુમતે અપનાવ્યા :

(૧) ઈઝરાયેલ ત્રાસવાદી આરબોના બ્લેકમેઈલિંગ સામે નમત્ જાખવા માગતું નથી.

(૨) ઈઝરાયેલના ખેલાડીઓનું રક્ષણ કરવાની સંપૂર્ણ જવાબદારી પશ્ચિમ જર્મનીના શિરે છે, કેમ કે તેણે ઈઝરાયેલી

ખેલાડીઓને તેડાવ્યા છે અને રમતોત્સવ દરમિયાન કશું અજુગતું ન થાય તે પણ તેણે યજમાન દેશ તરીકે જોવાનું છે.

બન્ને ઠરાવોનો ટેલેક્સ સંદેશો પશ્ચિમ જર્મનીના ચાન્સેલર વિલિ બ્રાન્ટને મળ્યો. સવારથી માથા પર તો આમેય ચિંતાનો ભારે બોજો હતો. હવે પગ નીચે આફતનો રેલો આવ્યો. અકળાઈને તેમણે પોતાના ગૃહમંત્રી હાન્સ જેન્શરને ફોન ખખડાવ્યો અને પૂછ્યું : ‘આ બ્લેક સપ્ટેમ્બર છે શું? મને તેના વિશે બધી વિગતો પહોંચતી કરો!’

■ મ્યુનિક શહેરના પોલીસ વડા મેનફ્રેડ શ્રેઈબર સમક્ષ પોતાની માગણીઓ રજૂ કરતો લતીકે ઈસ્સા

થોડા કલાક બાદ આખા જગતમાં કેટલાય લોકોના મોઢે એ જ પ્રશ્ન ક્યાંય લગી રીપીટ થયા કરવાનો હતો : બ્લેક સપ્ટેમ્બર ? એ ત્રાસવાદી ટોળકી કઈ ?

ત્રાસવાદની આલમમાં બ્લેક સપ્ટેમ્બર નામ સાચે જ નવું હતું અને તે નામ પાછળ એક કથા હતી. કથાનો ટૂંકસાર પણ જો વાંચો તો બીજા અગત્યના પ્રશ્નોનો જવાબ મળી જાય કે આખરે ત્રાસવાદ આવે છે ક્યાંથી ?

ઈઝરાયેલે ૧૯૬૭ ના યાદગાર બનેલા ‘ધ સિક્સ-ડે વૉર’ (જુઓ, પાનું ૩૮.) નામના યુદ્ધમાં ઈજિપ્ત, સિરિયા અને જોર્ડન એ ત્રણ શક્તિશાળી આરબ દેશોને રેગિસ્તાનની ધૂળ ફાકતા કરી દીધા ત્યારે પેલેસ્ટાઈનના અંદાજે ૧૫,૦૦,૦૦૦ નિરાશ્રિત આરબોનાં પણ અરમાનો ધૂળમાં મળી ગયાં. એક સમયે પેલેસ્ટાઈન તેમનું વતન હતું. વાત સાચી કે તેમના પહેલાં યહૂદી લોકો ત્યાં રહેતા હતા, પરંતુ યહૂદીઓ ઈ.સ. ૬૦૦ માં ક્યારના એ પ્રદેશ ખાલી કરી ગયા હતા અને ભારત સહિત ૧૪૮ દેશોમાં છૂટાછવાયા વસી ગયા હતા. બીજા વિશ્વયુદ્ધના અંતે પાછા તેઓ પેલેસ્ટાઈન આવવા લાગ્યા, આરબોને હડસેલી વસ્તીવિસ્તાર ક્રમશઃ વધારતા ગયા અને છેવટે ૧૯૪૮ માં ત્યાં પોતાનું અલાયદું રાષ્ટ્ર પણ સ્થાપ્યું. ઈઝરાયેલ નામના એ નવા રાષ્ટ્રનું કદ તો તેની ફરતેના ત્રણ આરબ દેશોની તુલનાએ એટલું ટચૂકડું કે ત્રણેય બેગા મળે તો મગતરાની જેમ તેને મસળી નાખે. પેલેસ્ટાઈનના નિરાશ્રિત આરબો એ જ આશામાં ૨૦ વર્ષ લગી તંબૂઓ નીચે હિણપતનું

અને હાડમારીનું જીવન ગુજારતા રહ્યા. ઇજિપ્ત, સિરિયા અને જોર્ડન એ ત્રણ દેશો ૨૦ વર્ષ દરમિયાન પોતાની લશ્કરી તાકાત વધારતા ગયા અને છેવટે જૂન, ૧૯૬૭ માં ઇઝરાયેલ સામે તેમનું યુદ્ધ ફાટી નીકળ્યું.

માત્ર છ દિવસમાં તો ફેંસલો પણ આવી ગયો. ઇઝરાયેલ કરતાં અનેકગણા બળવાન લેખાતા ત્રણેય દેશો ભૂંડી રીતે હાર્યા. બધી શસ્ત્રસામગ્રીનો કચ્ચરઘણ નીકળી ગયો એટલું જ નહિ, પણ ઇઝરાયેલને છંછેડ્યાની સજા તરીકે બીજો હજારો ચોરસ કિલોમીટરનો પ્રદેશ તેમણે ગુમાવવો પડ્યો. નિરાશ્રિતોની સંખ્યા ઓર વધી. લડાઈ બાદ ૫૪ રાહત છાવણીઓમાં વધુ ૩,૫૦,૦૦૦ નિરાશ્રિતો ઉમેરાયા, જેમને સમાવવા માટે પૂરતા તંબૂઓ ન હતા. પાણીના નળ, રસોડું, વીજળી, સંડાસ-બાથરૂમ વગેરે સુવિધાઓ તો સદંતર ન હતી. ત્રાસવાદનો ઉપદ્રવ પેદા થવા માટે કારણો પૂરતાં હતાં. લડાઈના અંતે છાવણીના કેટલાક આરબોના મનમાં એ માન્યતા દઢ બની કે પરંપરાગત યુદ્ધ વડે યહૂદી રાષ્ટ્રનો નાશ કદાપિ ન કરી શકાય, એટલે તેની સામે આતંકનું જ શસ્ત્ર વાપરવું રહ્યું. આમ તો વર્ષો થયે તેઓ ગેરિલા પદ્ધતિએ આતંક ફેલાવવાની હિમાયત કરતા હતા, પણ સતત ઓશિયાળી સ્થિતિમાં રહીને જોમ અને જુસ્સો ગુમાવી ચૂકેલા ઘણાખરા નિરાશ્રિતોને સિરિયાની, ઇજિપ્તની અને જોર્ડનની લશ્કરી તાકાત પર જ ભરોસો હતો. એક મોટી સમસ્યા પાછી શસ્ત્રોની હતી. ઇઝરાયેલ સામે કમાન્ડો હુમલાની, સેબોટેજની તથા અપહરણની પ્રવૃત્તિ માટે શસ્ત્રો લાવવાં ક્યાંથી ?

પરંતુ ૧૯૬૭ ના યુદ્ધે એકાએક સંજોગોને બદલી નાખ્યા. ઇજિપ્ત, સિરિયા અને જોર્ડન એ ત્રણ દેશો કાગળના વાઘ પૂરવાર થયા, જેઓ પોતાનુંય રક્ષણ ન કરી શક્યા તો પેલેસ્ટાઈનને ક્યા જોરે મુક્તિ અપાવવાના હતા ? ડૉ. જયોર્જ હબ્બાશનું અને યાસિર અરાફાતનું કહેવું સાચું હતું: પેલેસ્ટાઈનનો મુલક પાછો મેળવવો હોય તો પારકી આશાએ બેઠા વગર જાતે લડવું રહ્યું. આ નરી વાસ્તવિકતાને જ આરબ યુવાનોએ સ્વીકાર્યા બાદ તેમનામાં એ પાછી જોમનો અને જુસ્સાનો અભાવ ન રહ્યો. ખુશકિસ્મતી એ કે ૧૯૬૭ ના યુદ્ધ પછી શસ્ત્રોનો પણ અભાવ ન રહ્યો. રણમેદાનમાં હજારો સૈનિકોના મૃતદેહો સાથે તેમનાં શસ્ત્રો પણ અહીંતહીં નધણિયાતાં પડ્યાં હતાં. યાસિર અરાફાતના તેમજ ડૉ. જયોર્જ હબ્બાશના નેતૃત્વ હેઠળ ફિદાયીન ખોલા આરબ કિશોરો અને યુવાનો તાબડોલ

રણમેદાનમાં ફરી વળ્યા. ઇઝરાયેલી ફોજ બધો સરંજામ એકે કરવા માટે આવે તે પહેલાં તેમણે રિવોલ્વર, હેન્ડ ગ્રેનેડ, મશીનગન, ઑટોમેટિક રાયફલ અને ટનના હિસાબે કારતુસો ભેગાં કરી લીધાં. ક્યાંક તો શસ્ત્રો ભરેલા ખટારા અકબંધ મળી આવ્યા. રેગિસ્તાની પ્રદેશમાં રખડુ જીવન વીતાવતા બેદુઈન જાતિના લોકોએ પણ અલ ફતહને તથા પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાને આવાં થોકબંધ શસ્ત્રો વેચ્યાં.

આમ જૂન, ૧૯૬૭ નું સિક્સ-ડે વૉર કહેવાતું યુદ્ધ માત્ર યહૂદીઓની કે આરબોની નહિ, સમગ્ર માનવજાતની તવારીખ માટે ટર્નિંગ પોઈન્ટ બન્યું. અઢી મહિના પછી ઑગષ્ટ, ૧૯૬૭ માં તો અલ ફતહે જોર્ડન નદીની પૂર્વ રાજા હુસેનના જોર્ડનમાં પોતાના ભૂગર્ભ અડા સ્થાપવા શરૂ કર્યા. ડૉ. જયોર્જ હબ્બાશના પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાએ પણ ત્યાં જ ધામા નાખ્યા. રાત્રિના સમયે નદી ઓળંગીને છાપામાર ટુકડીઓ ઇઝરાયેલી મથકો પર ગેરિલા આક્રમણો કરવા લાગી. જોતજોતામાં યહૂદી સૈન્યના નાકે દમ લાવી દીધો. આ સફળતાએ બીજા કેટલાય આરબોને ફિદાયીન થવા માટે પ્રેર્યા, એટલે યાસિર અરાફાતના સંગઠન અલ ફતહની સભ્યસંખ્યા ૨૫,૦૦૦ સુધી પહોંચી. પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચામાં પણ હજારો આરબો ભરતી થયા. બીજી તરફ નવાં ત્રાસવાદી જૂથો પણ ફૂટી નીકળ્યાં, જેમને પોતપોતાની ઢબે આતંક ફેલાવવો હતો. આ સૌના અડા જોર્ડન નદીની અને મૃત સમુદ્રની પૂર્વ જોર્ડનમાં! (નકશો જુઓ.) દેશ ભલે પારકો, છતાં કોણ રોકવાનું હતું ? જોર્ડનની વસ્તીમાં ૬૫% લોકો તો આમેય પેલેસ્ટાઈનના મૂળ વતની આરબો હતા. ૧૯૪૮ ના, ૧૯૫૬ અને ૧૯૬૭ ના યુદ્ધ વખતે ઘરબાર ગુમાવ્યા પછી તેઓ જોર્ડનમાં નિરાશ્રિત તરીકે ધરાર પ્રવેશ્યા હતા અને વસી ગયા હતા. ત્રાસવાદી જૂથોને તેમનો સંપૂર્ણ ટેકો હતો.

રાજા હુસેનને પણ એ જૂથો પ્રત્યે થોડીક હમદર્દી તો ખરી, પરંતુ ૧૯૭૦ ના સપ્ટેમ્બરની શરૂઆતે આતંકખોરો જ્યારે ત્રણ જમ્બો જેટ

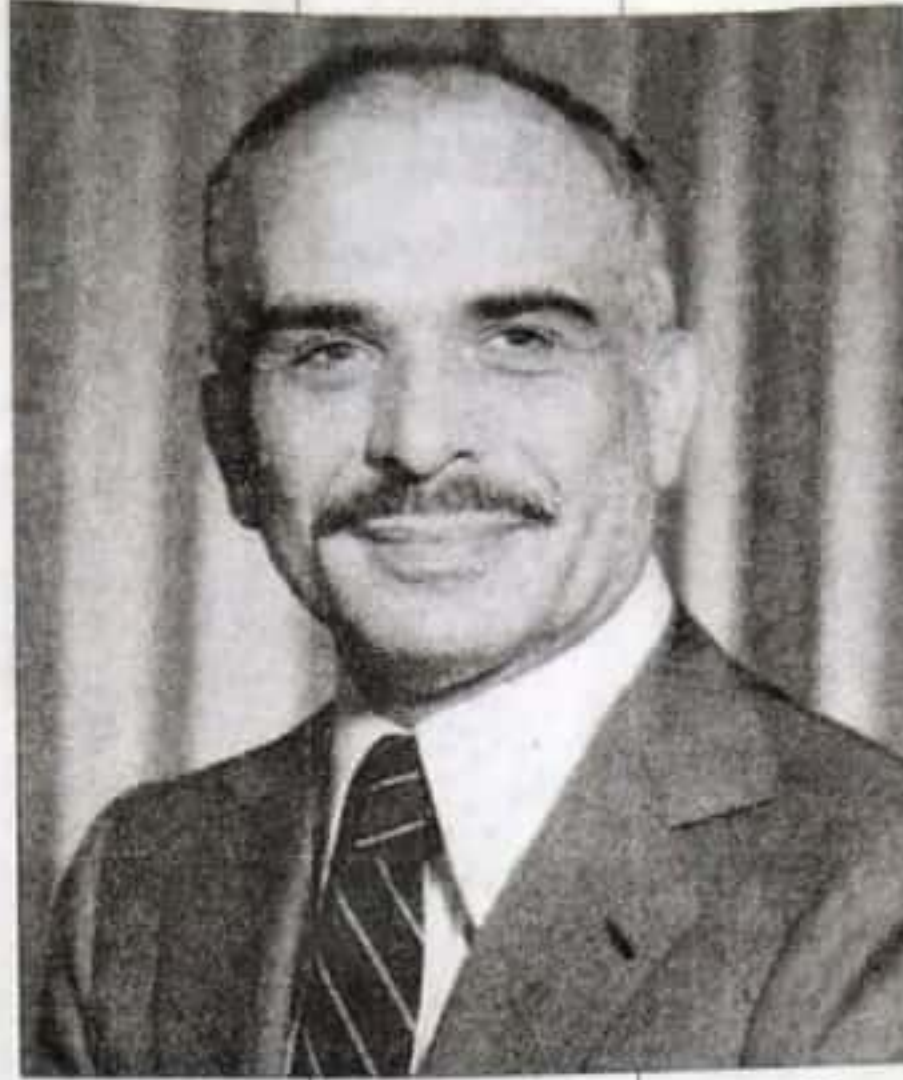

■ યુવાનોને અલ ફતહ સંગઠનમાં જોડવા માટે હાકલ કરતું પોસ્ટર

પેલેસ્ટાઈની આતંકવાદીઓનાં મથકો

વિમાનો હાઈજેક કરી તેમને જોર્ડન લાવ્યા ત્યારે રાજા હુસેન પહેલી વખત ફિકરમાં પડ્યા. આ કારસ્તાન ડૉ. જ્યોર્જ હબ્બાશના પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાનું હતું. હાઈજેકિંગનો એ પહેલો મોટો બનાવ, એટલે દુનિયાભરમાં બધે દેકારો ખોલી ગયો. મુક્તિમોરચાની ગણતરી પણ એ જ હતી. પેલેસ્ટાઈનની વર્ષો જૂની સમસ્યા પ્રત્યે હંમેશા બેધ્યાન રહેલા દેશોનું ધ્યાન ખેંચવું એ તેનો ઉદ્દેશ હતો. હાઈજેકિંગ કરનાર આરબ ટુકડીએ થોડા વખત પછી ૪૩૦ પેસેન્જરોને તથા પાયલટોને છોડી મૂકી વિમાનોનો ટાઈમ બોમ્બ વડે નાશ કરી નાખ્યો. પેસેન્જરોમાં ૫૪ જણા બ્રિટીશ, જર્મન તથા અમેરિકન હતા. આતંકખોરોએ તેમને ક્યાંક અજ્ઞાત સ્થળે મોકલી આપ્યા, જ્યાં તેમને કેટલોક સમય બાન પકડી રાખવામાં આવ્યા.

■ જોર્ડન દેશના રાજા હુસેન

જોર્ડનની ધરતી પર તંગદિલીનું અને તોડફોડનું આટલું ગંભીર કારસ્તાન થયું, છતાં હાઈજેકર આરબોને જોર્ડનના રાજા હુસેનની ન પરવાનગી લેવાનું જરૂરી લાગ્યું કે ન એમને વાકેફ રાખવાની પરવા તેમણે કરી. બીજી તરફ અમેરિકા તથા પશ્ચિમ યુરોપી દેશો રાજા હુસેન પાસે હાઈજેકિંગના બનાવની સંપૂર્ણ વિગતો અને સ્પષ્ટીકરણ માગી રહ્યા હતા ! સમસમી ગયેલા રાજાએ પોતાના સેનાપતિ પાસે ખુલાસો માગ્યો કે શાહી હકૂમતની જાણબહાર દેશની ધરતીનો દુરુપયોગ કેમ થયો અને લશ્કરે થવા કેમ દીધો ? જવાબ મળ્યો કે દેશમાં હકૂમત એક નહિ, પણ બે હતી. પેલેસ્ટાઈનના ત્રાસવાદીઓ અહીં જાણે કે પોતાનું અલગ રાજ્ય ધરાવતા હોય એમ દરેક બાબતમાં મનમાની કરતા હતા. પ્રજા તેમને પૂરો સાથ આપતી હતી.

આ તો હાશેમાઈટ વંશના મૂળ જોર્ડેનિયન રાજાને હાઈજેકિંગ કરતાં પણ ક્યાંય સિરિયસ વાત લાગી. જોર્ડનની ૨૨,૦૦,૦૦૦ જેટલી વસ્તીમાં ૧૪,૩૦,૦૦૦ લોકો પેલેસ્ટાઈનથી આવેલા વસાહતી આરબો હતા, જેમની વફાદારી રાજાને બદલે પેલેસ્ટાઈનના ફિદાયીન સરદારો પ્રત્યે હોય એ સ્વાભાવિક હતું. બેદુઈન જાતિના આરબોની સંખ્યા લગભગ ૨,૫૦,૦૦૦ હતી. આ લઘુમતિ કોમને પેલેસ્ટાઈનના આરબો સાથે જરાય મેળ નહિ, એટલે સત્તાનું રાજકારણ બરાબર ખેલી જાણતા રાજા હુસેને પોતાના ૫૬,૦૦૦ સૈનિકોના લશ્કરમાં મુખ્યત્વે બેદુઈન જાતિના લોકોની જ ભરતી કરી હતી. બેદુઈનોને પણ જોર્ડનમાં યાસિર અરાફાતના તેમજ ડૉ. જ્યોર્જ હબ્બાશના ફિદાયીન 'સૈન્ય'નું વધતું જતું વર્ચસ્વ ખટકતું હતું. એક વાર જો રાજા હુસેનનો આદેશ મળે તો આતંકખોરોનો જથ્થાબંધ રીતે નિકાલ કરી દેવાય...

સપ્ટેમ્બર, ૧૯૭૦ ના એ જ ગોઝારા મહિનામાં હુસેનની

શાહી હકૂમતનો આદેશ મળ્યો અને જોર્ડનના હિંસક મિજાજવાળા બેદુઈન સૈનિકો કામે લાગી ગયા. પાટનગર અમાનમાં તથા બીજાં નગરોમાં ચોવીસ કલાકની સંચારબંધી લાગુ પાડીને બખ્તરિયાં સૈનિકવાહનો, રણગાડીઓ અને બુલડોઝરોના કાફલા નીકળ્યા. પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના, અલ ફતહના કે પેલેસ્ટાઈન લિબરેશન આર્મી જેવાં બીજાં સંગઠનોના અફાને તોપગોળા અને ડાઈનામાઈટ વડે ફૂંકી દેવામાં આવ્યા. બે-ત્રણ માળનાં પાકાં મકાનોમાં રહેતા ઉગ્રવાદી યુવાનોને બહાર નીકળવાનો ચાન્સ કે ચેતવણી આપ્યા વિના જ બેદુઈન સૈનિકોએ

તોપગોળા ઝીંકી મકાનોને ધરાશયી કરી દીધાં. ગલી-ગૂંચીમાં નાસભાગ કરતા અનેક ફિદાયીનો વીંધાયા અને જેઓ હાથ ઊંચા કરી શરણે થયા તેમને દીવાલ પાસે કતારબંધ ઊભા રાખી ગોળીએ દેવામાં આવ્યા. બેદુઈનો એવા પથ્થરદિલ કે મકાનોના કાટમાળ નીચે જખમી હાલતે ચીસા-ચીસ કરી સહાય માગતા કેટલાક બદનસીબો પર તેમણે બુલડોઝર ફેરવ્યું ! અમાનુષી કતલ ચોવીસ કલાક ચાલી. ત્રાસવાદી જૂથોના લગભગ ૧૦,૦૦૦ સભ્યો તે દરમિયાન માર્યા ગયા અને મુક્તિસંગ્રામના આખા નેટવર્કનો ખાત્મો બોલી ગયો. કંઈક સારું બન્યું હોય તો માત્ર એ કે પેલાં અપહત વિમાનોના જે ૫૪ મુસાફરોને પાટનગર અમાન પાસે ભૂગર્ભઅજ્ઞામાં ગોંધી રખાયેલા તેમનો છૂટકારો થયો.

આ હત્યાકાંડે રાજા હુસેનને બીજા આરબ દેશોમાં બદનામ કરી નાખ્યા. ભારે આકોશ જાગ્યો. વધારે ખુન્નસ તો પેલેસ્ટાઈનના એ ક્રાંતિકારી યુવાનોને ચડ્યું કે જેમણે હત્યાકાંડમાં પોતાના ભાઈભાંડુને અથવા નિકટનાં સગાંને ગુમાવ્યાં હતાં. વધારે ઉગ્રવાદી સ્વભાવના ફિદાયીનો પણ ૧૯૭૦ ના એ ગોઝારા મહિનાને કદી ભૂલે તેમ ન હતા. આ સૌએ પોતાનું આંદોલન પણ હવે વધુ ઉગ્ર રીતે ચલાવવાનું નક્કી કર્યું. સરફરોશોનું નવું સંગઠન રચ્યું--અને તેનું નામ રાખ્યું : બ્લેક સપ્ટેમ્બર.

પેલેસ્ટાઈનની તવારીખમાં હવે કાળા અક્ષરે જ લખવો પડે એ સપ્ટેમ્બર મહિનો છેવટે તો રક્તપાતના લાલ રંગ માટે નામચીન બનવાનો હતો. ઉગ્રવાદને ચરમસીમાએ પહોંચાડવા માગતા બ્લેક સપ્ટેમ્બરના ફિદાયીનો એક પછી એક નિશાન પર ત્રાટક્યા :

● હત્યાકાંડના બે મહિના પછી નવેમ્બર ૨૮, ૧૯૭૦ ના રોજ આરબ લીગના અધિવેશનમાં ભાગ લેવા ઈજિપ્ત ગયેલા જોર્ડેનિયન વડા પ્રધાન વસ્ફી અલ-તેલને શેરેટોન હોટલના દરવાજા પાસે વીંધી નાખવામાં આવ્યા. વસ્ફીનું મૃત્યુ નીપજ્યું. આ કારસ્તાન બ્લેક સપ્ટેમ્બરનું હતું.

● એક મહિના પછી બ્રિટન ખાતેના જોર્ડનિયન રાજદૂત ઝઈદ અલ-રીફાનો જાન લેવાનો પ્રયાસ થયો. નસીબજોગે તેમને ગોળી ન વાગી.

● ફેબ્રુઆરી, ૧૯૭૨ માં રાજા હુસેનના પાંચ સરકારી ગુપ્તચરો પશ્ચિમ જર્મનીના પોલીસ વિભાગ સાથે વાતચીત કરવા પાટનગર બોનની મુલાકાત લઈ રહ્યા હોવાની માહિતી બ્લેક સપ્ટેમ્બરને મળી. બીજે દિવસે જર્મન પોલીસને એ પાંચેયના મૃતદેહો તેમની હોટલમાં મળી આવ્યા. નોંધવા જેવી વાત છે કે પશ્ચિમ જર્મનીમાં ચાલતી બ્લેક સપ્ટેમ્બરની ભૂગર્ભ પ્રવૃત્તિ વિશે જ માહિતી એકઠી કરવા જોડનના ગુપ્તચરો બોન ગયા હતા.

● યુરોપમાં બ્લેક સપ્ટેમ્બરની ત્રાસવાદી પ્રવૃત્તિના અલી હસન સલામેહ નામના લીડરે યહૂદી માલિકીનાં ઔદ્યોગિક સંકુલોને ટાઈમ બોમ્બ વડે ઊડાવ્યાં. ઈઝરાયેલ ગયેલા સબેના ઍરલાઈન્સના જમ્બો જેટનું અપહરણ કરાવ્યું. ઈઝરાયેલના અમુક કમાન્ડો સૈનિકો જો કે મિકેનિકનો સ્વાંગ રચી વિમાનમાં પ્રવેશ્યા અને ફાયરિંગ ચલાવ્યું. બે હાઈજેક્સ માર્યા ગયા. બે જણાને પકડી લેવામાં આવ્યા. ઝપાઝપીમાં વિમાનનો એક પેસેન્જર માર્યો ગયો.

● જાપાનના રેડ આર્મી નામનું અંતિમવાદી સંગઠન બ્લેક સપ્ટેમ્બરને મદદ કરવા હંમેશા તત્પર રહેતું હતું. મે, ૧૯૭૨ માં રેડ આર્મીના ત્રણ 'કામીકાઝી' યુવાનો પ્લેન દ્વારા ઈઝરાયેલ પહોંચ્યા, ઍરપોર્ટના ટર્મિનલમાં પ્રવેશ્યા અને મશીનગન વડે જોતજોતામાં ૨૬ જણાનો ખાત્મો બોલાવી દીધો. કામ પૂરું થયું, એટલે બે જાપાની યુવાનોએ પોતાનું જીવનકર્મ પણ જાણે પૂરું થયું હોય એમ હેન્ડ ગ્રેનેડ દાગીને કામીકાઝી ઢબે આત્મહત્યા કરી નાખી. કોઝો ઓકામોતો નામના ત્રીજા જાપાનીને એવી તક મળે એ પહેલાં તેને પકડી લેવામાં આવ્યો. ગિરફતારી બાદ તે આજીવન કેદની સજા પામ્યો.

ક્રાંતિકારી મિજાજના પરદેશી યુવકો જો બ્લેક સપ્ટેમ્બરનું ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે જાનની બાજી લગાવવા સુધીનો ભોગ આપી શકતા હોય તો ખુદ એ સંગઠનના આરબ ફિદાયીનો પોતે જાન પર ખેલવામાં કદી પાછા વળીને જુએ ?

■

૧૯૭૦ ની સાલનો એ મહિનો સપ્ટેમ્બર કે જ્યારે સોએક જેટલા અત્યંત ઉગ્રવાદી આરબ યુવાનોએ તેમનું બ્લેક સપ્ટેમ્બર નામનું જૂથ રચ્યું. બે વર્ષ પછી હવે ૧૯૭૨માં પશ્ચિમ જર્મનીના મ્યુનિક શહેરની ઑલિમ્પિક વખતે પણ મહિનો સપ્ટેમ્બર!

ઈઝરાયેલે તેના નવ ખેલાડીઓને સુરક્ષિત રાખવાની નૈતિક અને રાજકીય જવાબદારી પશ્ચિમ જર્મન સરકારના માથે નાખી એ પછી ચાન્સેલર (પ્રમુખ) વિલિ બ્રાન્ટ વિમાસણમાં આવી પડ્યા હતા. હાલત કફોડી હતી. એક તરફ ઑલિમ્પિકના યજમાન દેશ હોવાના નાતે પશ્ચિમ જર્મનીએ દરેક ઈઝરાયેલી

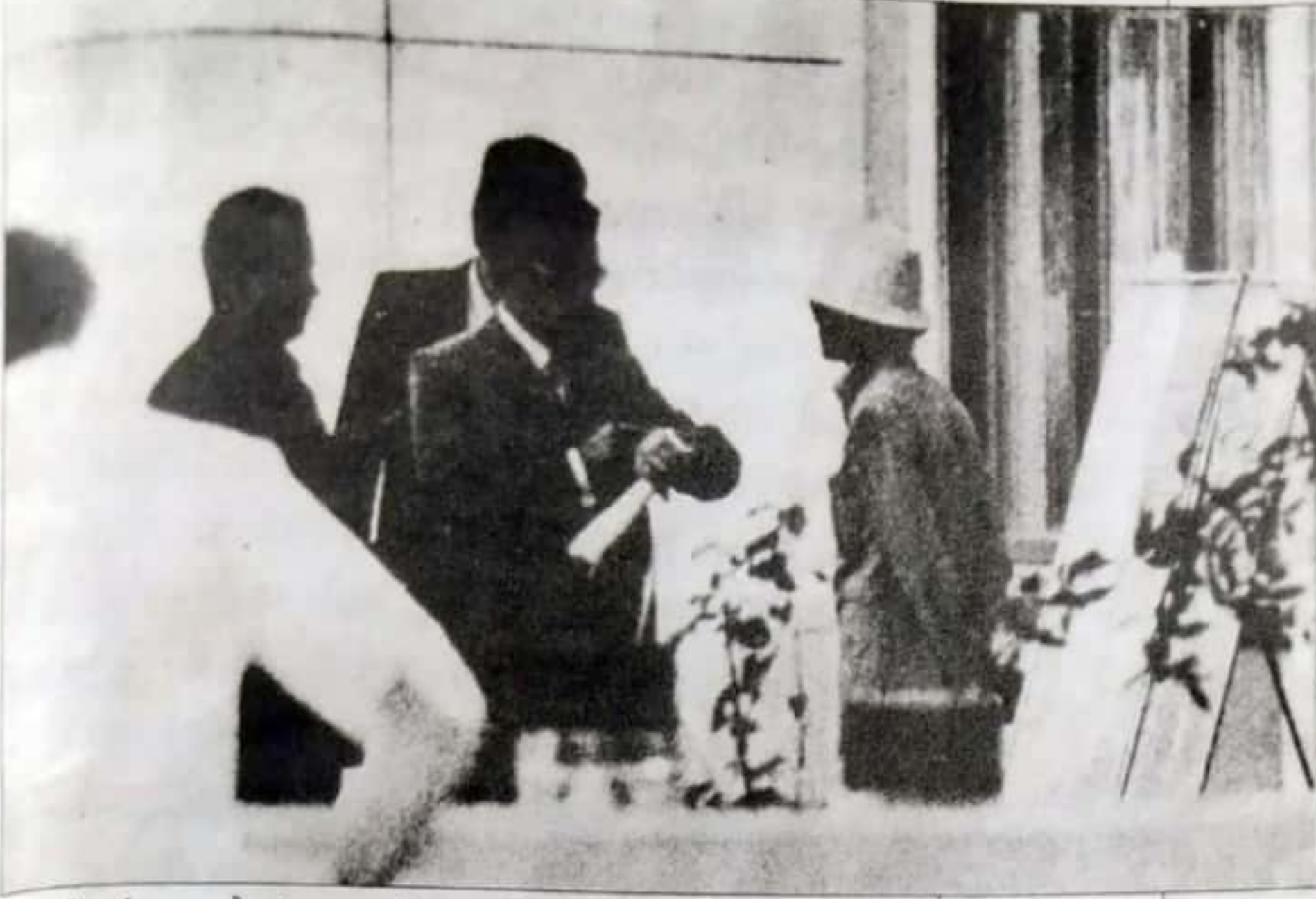
ખેલાડીનું પૂરેપૂરું રક્ષણ કરવું રહ્યું. બીજી તરફ આતંકખોર ટુકડીનો આગેવાન લતીફ ઈસ્સા ૨૩૪ આરબોને જેલમુક્ત કરવાની માગણીને વળગી રહ્યો હતો અને માગણી જો બાંધેલી મુદતમાં ન સંતોષાય તો નવ ખેલાડીઓને તે ઠંડા કલેજે ઠાર મારી શકે (બલકે મારીને જંપે) તેનો સ્પષ્ટ અણસાર યોસેફ રોમાનોની અને મોશે વેઈનબર્ગની હત્યામાં મળી રહેતો હતો. ત્રીજી તરફ ૨૩૪ આરબ ત્રાસવાદીઓ ઈઝરાયેલની જેલોમાં હતા, જેમને છોડવા કે કેમ એ નક્કી કરવાનો અધિકાર પણ ઈઝરાયેલને હતો--પશ્ચિમ જર્મનીને નહિ. ચોથી તરફ ઈઝરાયેલની સરકાર તેમને ન છોડવાના નિર્ણયમાં મક્કમ હતી. આ ચોતરફી ભીંસ વચ્ચે કરવું શું? આશ્ચર્યની (તથા અફસોસની પણ) વાત હોય તો એ કે વિલિ બ્રાન્ટ અપહૃત ખેલાડીઓ માટે નહિ, પણ ઑલિમ્પિક સ્પર્ધા માટે વધુ ચિંતિત હતા ! અબજો માર્કના ખર્ચે અને ચાર વર્ષ લાંબી પૂર્વતૈયારીના અંતે યોજવામાં આવેલો રમતોત્સવ જો રક્તપાતને લીધે અટકે તો પૈસાનું પાણી અને પ્રતિષ્ઠા ધૂળધાણી! અને સપ્ટેમ્બર ૫, ૧૯૭૨ની એ સવારે મ્યુનિકનાં સ્ટેડિયમોમાં એથલેટિક્સની વિવિધ સ્પર્ધાઓ શરૂ થવાને હવે થોડી મિનિટોની જ વાર હતી. બ્લેક સપ્ટેમ્બરે આંકેલી ૯:૦૦ વાગ્યાની ટાઈમ લિમિટ પૂરી થવા આડે પણ માંડ પિસ્તાલીસ મિનિટનો સમય બાકી રહ્યો હતો. ભારે કટોકટી સર્જાઈ.

લતીફ ઈસ્સા સહિત આઠ સશસ્ત્ર ત્રાસવાદીઓ અને નવ ઈઝરાયેલી બંદીવાનોના મકાનને ૬૦૦ સશસ્ત્ર પોલીસ અધિકારીઓ ઘેરી વળ્યા હતા. એમ્બુલન્સ, બપ્તરબંધ સ્ટેશનવેગનો, મોબાઈલ ઑપરેશન થિએટર અને બ્લડ બેન્ક તથા પોલીસની વાયરલેસ મોટરોની કતાર લાંબી હતી. સમય વીતતો ગયો. પ્રત્યેક મિનિટે પરિસ્થિતિ વધુ ને વધુ નાજૂક બની. લતીફ ઈસ્સા ટસનો મસ થવા તૈયાર ન હતો. ઈઝરાયેલની સરકાર પણ આતંકવાદ સામે ન ઝૂકવાના નિર્ણયમાં મક્કમ હતી. પશ્ચિમ

■ બ્લેક સપ્ટેમ્બર માટે મરી ફીટવા નીકળેલો જાપાની ક્રાંતિકારી કોઝો ઓકામોતો, જેને ગિરફતાર કરવામાં આવ્યો

જર્મનીની સરકારને પોતાનો સ્વાર્થ હતો. મ્યુનિક ઑલિમ્પિક રમતોત્સવ લોહી વડે ન ખરડાય, ઑલિમ્પિક વિલેજમાં સૌ દેશોના રાષ્ટ્રધ્વજો અડધી કાઠીએ ન લાવવા પડે અને શૉક પાળવા ઑલિમ્પિક સ્પર્ધા મુલતવી રાખવી ન પડે એ માટે પશ્ચિમ જર્મનીના ગૃહપ્રધાન હાન્સ જેન્શર પોતે આરબ

■ લતીફ ઈસ્સા પાસે વધુ સમયની માગણી કરી રહેલા જર્મન અધિકારીઓ

આતંકખોરોને સમજાવવા રૂબરૂ આવ્યા. સમય ત્યારે ૮:૪૫ નો હતો. પોલીસ વડા મેનફ્રેડ શ્રેઈબર સાથે ઉતાવળે તેઓ મકાનમાં ગયા.

‘મારી સરકારની પરવશતા જરા સમજો.’ તેમણે લતીફ ઈસ્સાને કહ્યું. ‘ખેલાડીઓ ભલે ઈઝરાયેલના હોય, પણ અત્યારે તો અમારા મહેમાન છે. તમે એમને છોડી મૂકો; બદલામાં માગો એટલા પૈસા આપવા તૈયાર છીએ.’

‘અમારા ૨૩૪ સાથીદારોને મુક્ત કરો. બીજી વાત નહિ!’

‘મારી અરજ સાંભળો... ખેલાડીઓને જવા દો.’ ગૃહપ્રધાન હાન્સ જેન્શરે કહ્યું. ‘હું પોતે અને મારી સરકારના બીજા વરિષ્ઠ અમલદારો મળીને નવ જણા તમારા બંધક થવા તૈયાર છીએ.’

‘નહિ—એ પણ શક્ય નથી.’ લતીફ ઈસ્સા બોલ્યો.

કોઈ રીતે એ પીગળે તેમ ન હતો, એટલે હાન્સ જેન્શરે વધુ સમય માગ્યો. ડેડલાઈન લંબાવવા જણાવ્યું. ઈઝરાયેલનાં વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીરને ફરી સમજાવવાની બાહેધરી તેમણે આપી. ઈસ્સાએ ત્યાર પછી ટાઈમ લિમિટ મધ્યાહ્નના ૧૨:૦૦ ની કરી.

આ તરફ પરિસ્થિતિ આટલી ગંભીર હતી અને બે લાશો પણ ઢળી ચૂકી હતી ત્યારે બીજી તરફ માત્ર ૩૬૦ મીટર છેટે નિયત સમય મુજબ સ્ટેડિયમમાં એથલેટિક્સના મુકાબલા યોજાવા માંડ્યા હતા. રમતનું ટી.વી. પ્રસારણ ચાલુ હતું અને હર્ષનાદો થતા હતા. મધ્યાહ્નના ૧૨:૦૦ વાગવાને જૂજ મિનિટો બાકી રહી, એટલે બ્લેક સપ્ટેમ્બરને એમ કહેવામાં આવ્યું કે ઈઝરાયેલના સત્તાવાળાઓ ૨૩૪ જેલવાસી આતંકખોરોનું લિસ્ટ હજી તપાસતા હતા અને તે કામ પૂરું થવામાં વધુ એક કલાક નીકળી જાય તેમ હતો.

લતીફ ઈસ્સાએ ડેડલાઈન ૧:૦૦ વાગ્યાની કરી

આપી. ગૃહપ્રધાન જેન્શર અને પોલીસ નિયામક શ્રેઈબર ત્રીસ-ચાલીસ મિનિટ બાદ વળી તેને મળ્યા. ઈઝરાયેલનું પ્રધાનમંડળ બ્લેક સપ્ટેમ્બરની માગણી પર વિચારણા કરતું હોવાનું જણાવ્યું, માટે આતંકવાદી સરદારે મુદત વધારીને ૩:૦૦ વાગ્યાની કરી. જર્મનો શક્ય એટલો સમય ખેંચી કાઢવા માગતા હતા. સાંજે ઓલિમ્પિક સ્પર્ધા તે દિવસ પૂરતી સમાપ્ત થાય ત્યાં લગી તેના રંગમાં ભંગ પડવા ન દેવો એ તેમની ગણતરી હતી. સાંજ પછી જે બનવાનું હોય તે ભલે બને ! અપહરણની ઘટનાનો સુખદ કે દુઃખદ ફેસલો આવી ગયા બાદ આગામી દિવસે કોરી પાટી સાથે રમતોત્સવ આગળ ચાલે ! જો હો ગયા સો હો ગયા ! બહુ તો રમતના આરંભ પહેલાં શ્રદ્ધાંજલિ માટે દસેક મિનિટ

ફાળવવાની થાય તેમ હતી.

આ ગણતરીને મનમાં રમાડતા જર્મનો ડેડલાઈનને સાંજના ૫:૦૦ વાગ્યા સુધી લંબાવવામાં સફળ થયા. છેવટે એ સમય પણ વીતી ગયો. આતંકખોરોની ધીરજ ખૂટી. ઈઝરાયેલની સરકાર અને ખાસ તો તેની જાસૂસી સંસ્થા મોસાદ રખે કમાન્ડો એટેકનો પેંતરો ગોઠવતી હોય એમ સમજી ઈસ્સા અને તેના સાગરિતોએ ઘટનાસ્થળ બદલવાનું નક્કી કર્યું. સંભવિત એટેકની વ્યૂહરચના ઘડતી વખતે હાલના ઘટનાસ્થળનો નકશો ધ્યાનમાં લેવાયો હોય, માટે એ પેંતરો ફોક ઠરાવવા બીજે જતા રહેવું જ યોગ્ય હતું. બને તો પેલેસ્ટાઈનના સંઘર્ષ પ્રત્યે સહાનુભૂતિ ધરાવતા આરબ દેશમાં કે જ્યાં મોસાદનો હાથ ન પહોંચે. ઈજિપ્તની તેમણે પસંદગી કરી અને તેના પાટનગર કૈરો જવા માટે વિમાન માગ્યું. જર્મન સરકારે જવાબમાં થોડોક સમય માગ્યો. વિમાન હાથવગું ન હતું. વળી આતંકવાદી ઊતાડો સાથેનું વિમાન ઊડાવવા તૈયાર થાય એવા પાયલટોનેય શોધવામાં વખત લાગે. દરમ્યાન નવ ઈઝરાયેલી ખેલાડીઓ સલામત છે કે કેમ તેની પ્રત્યક્ષ ખાતરી કરવા માટે

■ પશ્ચિમ જર્મનીના ચાન્સેલર વિલિ બ્રાન્ડ

પશ્ચિમ જર્મનીના ગૃહપ્રધાન હાન્સ જેન્શરે તેમને રૂબરૂ મળવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. ત્રાસવાદીઓ તેમને એક ફ્લેટમાં દોરી ગયા. યોસેફ ગોટફ્રાઈડ, અમીતસર શાપિરા, ડેવિડ બર્જર, આન્દ્રેઈ શિપ્ત્ઝર, માર્ક સ્લેવિન, ઝીવ ફેઈડમાન, એલિઝર હાલ્કિન, કહાટ શોર અને યાકોવ સ્પ્રિન્જર એમ નવ જણા ત્યાં મુશ્કેટાટ બંધાયેલી સ્થિતિમાં બેઠા હતા.

‘તમારે પશ્ચિમ જર્મની છોડીને આતંકવાદીઓ સાથે બીજા દેશમાં જવાનું થાય તો વાંધો છે ?’ ગૃહપ્રધાને પૂછ્યું.

‘ના.’ ધીમા અવાજે ટૂંકી વાતચીત પછી

સૌના વતી એક જણે કહ્યું. 'જર્મની કે ઇજિપ્ત, અમારા માટે કોઈ ફરક પડતો નથી.'

વિચારપૂર્વક અપાયેલો જવાબ હતો. ખેલાડીઓને પશ્ચિમ જર્મનીના પોલીસખાતામાં જરાય ભલીવાર દેખાયો ન હતો અને બીજી તરફ જર્મની છોડીને એકાદ આરબ દેશમાં જ જવાનો પ્રોગ્રામ ગોઠવાયો હોય એ દેખીતું હતું. ઇઝરાયેલના જાસૂસો આરબજગતમાં બધે ફેલાયેલા હતા. ઇઝરાયેલથી ઘણાખરા આરબ દેશો ભૌગોલિક રીતે પણ નજીક, એટલે મોસાદના એજન્ટો ઉપરાંત જનરલ મોશે દાયાનના સૈનિકો કશીક તજવીજ કરે પણ ખરા.

રાત્રે ૧૦:૦૦ વાગવા આડે થોડીક મિનિટો રહી ત્યારે ઘેરા લીલા રંગની લાંબી ઍર-કન્ડિશન્ડ બસ ઑલિમ્પિક વિલેજમાં પ્રવેશી. ડ્રાઈવરે તેને ઇઝરાયેલી આવાસ પાસે બિલકુલ પ્રવેશમાર્ગ નજીક પાર્ક કરી. ઉપરના મજલાનો એક ત્રાસવાદી નીચે ઊતર્યો. હાથમાં AK-47 રાયફલ હતી. ચહેરો બુકાની વડે ઢંકાયેલો હતો. પરિસ્થિતિનો એણે તાગ લીધો. બસની પણ તપાસ લીધી. ત્રણેક મિનિટો વીતી ત્યાં આંખે પાટા બાંધેલા નવ બંદીવાનો સાથે બાકીના સાત આતંકખોરો બહાર નીકળ્યા. શ્રેઈબરના સંખ્યાબંધ પોલીસ અફસરોની બંદૂકો સામટી એ દિશામાં તકાયેલી હતી. ઉપર મશીનગન વડે સજ્જ થયેલાં બે હેલિકોપ્ટરો ચકરાવા મારતાં હતાં.

ઇઝરાયેલથી મોસાદનો નિયામક ઝૂવી ઝામીર પણ દરમ્યાન આવી પહોંચ્યો. શ્રેઈબરને મળ્યો. બંધકોને છોડાવવા માટે તેણે પોતાની રીતે પ્રયાસ કરી જોવા તેની પરવાનગી માગી. શ્રેઈબરે ઘસીને ના પાડી એટલું જ નહિ, પણ ઝામીર સાથે આગળ વાત સુઢાં ન કરી. ત્રીસેક સેકન્ડો વીત્યા પછી બ્લેક સપ્ટેમ્બરના બ્લેકમેઈલર ત્રાસવાદીઓ અને તેમના બંદીવાનો સાથે બસ થોડા ફર્લાંગ છોટેના કામચલાઉ હેલિપેડ તરફ હંકારી, જ્યાં બે હેલિકોપ્ટરો પાર્ક થયેલાં હતાં. અહીં પહોંચ્યા બાદ રસાલો બે ભાગે વહેંચાયો અને સૌ તેમાં ગોઠવાયા એટલે બેય હેલિકોપ્ટરોએ ટેક-ઓફ કરી ૨૬ કિલોમીટર છોટે આવેલા ફ્યુસ્ટેનફેલ્ડબ્રક નામના લશ્કરી ઍરબેઝની દિશા પકડી. મેનફેડ શ્રેઈબર, મોસાદનો ઝૂવી ઝામીર અને કેટલાક વરિષ્ઠ જર્મન અધિકારીઓ ત્રીજા હેલિકોપ્ટરમાં રવાના થયા.

આ બધા સમય દરમ્યાન પશ્ચિમ જર્મનીના ચાન્સેલર વિલિ બ્રાન્ટ ટેલિફોન પર ઇજિપ્ત, સિરિયા, સાઉદી અરબસ્તાન અને બીજા અરબ દેશોના પ્રમુખો કે વડા પ્રધાનો સાથે મસલતો

કરી ચૂક્યા હતા. સૌએ હમદર્દી દેખાડી, પણ બ્લેક સપ્ટેમ્બર જોડે કામ પાડવાની જવાબદારી માત્ર પશ્ચિમ જર્મન સરકારની હોવાનું કહી છટકી ગયા. અમેરિકાના પ્રમુખ નિક્સને પણ એ જ પ્રતિભાવ આપ્યો. વિલિ બ્રાન્ટને ત્યારે ભાન થયું કે પ્રશ્ન તેમના દેશની માત્ર જવાબદારીનો નહિ, આબરૂનો પણ હતો. મ્યુનિકના પોલીસ વડા મેનફેડ શ્રેઈબરને એટલે જ તેમણે આઠેક વાગ્યે સંદેશો મોકલાવેલો કે, 'બંદીવાન સાથે બ્લેક સપ્ટેમ્બરના ત્રાસવાદીઓ પશ્ચિમ જર્મની છોડીને હેમખેમ જતા રહે તો આપણા માટે તે શરમજનક વાત છે. ઇઝરાયેલ મચક આપવા માગતું નથી, માટે કાલે સવારે તો નવ ખેલાડીઓનું મોત નિશ્ચિત છે. જર્મનીને અત્યંત બદનામ કરી શકતી એ કરુણતાને આપણે નિવારવી જોઈએ.'

આ ફરમાનના પગલે જ મેનફેડ શ્રેઈબરે પરિસ્થિતિનો ચાર્જ પોતાના હાથમાં રાખવા મોસાદના ઝૂવી ઝામીરને

■ અપહ્રુત ખેલાડીઓના સ્થળાંતર માટે લતીફ ઇસ્સાએ માગેલું જર્મન ઍરલાઈન્સ લુફ્થાન્સાનું બોઈંગ-૭૨૭ વિમાન

અવગણ્યો હોય તો કહેવાય નહિ. ગમે તેમ, પણ ત્રાસવાદીઓ સામે લડવું એ તેના ગજાની વાત ન હતી. ઍરબેઝની ચોતરફ તેણે પોલીસના લગભગ ૫૦૦ કોન્સ્ટેબલોને તથા અફસરોને તૈનાત કરાવ્યા હતા, પરંતુ જેમને મુખ્ય રોલ સોંપાયેલા એવા શાર્પશૂટર્સ ફક્ત પાંચ હતા ! બ્લેક સપ્ટેમ્બરના આઠ જણાને નિશાન બનાવવા માટે માત્ર પાંચ નિશાનબાજો ! ત્રાસવાદી સરદાર ઇસ્સા જોડે નક્કી એમ થયેલું કે ઍરબેઝના ટારમેક/ tarmac પર (ટારના યાને ડામરના યોગાન પર) હેલિકોપ્ટરો લેન્ડિંગ કરે એટલે ઇસ્સા અને તેનો સાગરિત ત્યાં તૈયાર રખાયેલા બોઈંગ-૭૨૭ માં જાય અને તેમાં કમાન્ડો સૈનિકો છૂપાઈને બેઠા છે કે કેમ તેની જાતતપાસ કરી લે. બધું ઠીકઠીક જણાયા પછી તેઓ હેલિકોપ્ટર તરફ પાછા ફરે અને બેય હેલિકોપ્ટરોના કુલ ચાર પાયલટોને મુક્ત કરી દે. ઇસ્સાને ત્યાર બાદ લુફ્થાન્સાના બોઈંગ-૭૨૭ નો કબજો સંભાળી લેવાની છૂટ હતી.

શ્રેઈબરે ગોઠવેલો દાવ અત્યંત સરળ હતો—એટલો સરળ કે સરળ રીતે પાર જ ન ઊતરે ! લતીફ ઇસ્સા અને તેનો

શાગરિત વિમાનનું ચેકિંગ કરીને ખુલ્લા ટારમેક પર ચાલીને પાછા હેલિકોપ્ટર તરફ આવતા હોય એ વખતે જર્મન શાર્પશૂટર્સ તેમને વીંધી નાખવાના હતા. અને પછી બીજી જ ક્ષણે બાકીના શાર્પશૂટર્સ હેલિકોપ્ટરોની બહાર ઊતરી રહેલા અથવા તો બહાર ઊભેલા આરબોને પતાવી દેવાના હતા.

—અને જે આરબો સપાટામાં ન આવ્યા હોય તેમનું શું ? જર્મન પોલીસના લોજિક પ્રમાણે તેઓ બધી હિંમત ગુમાવી પોતાની જાતને કાનૂનના હવાલે કરી દે! અઢાર કે ઓગણીસ કલાક લાંબું અને સસ્પેન્સભર્યું નાટક ત્યાં જ સમાપ્ત!

વાત શું આટલી સિમ્પલ હતી? જાનથી વહાલું લક્ષ્ય સિદ્ધ કરવા માગતા ફિદાયીનો શરણે થાય એવું જર્મનોએ કેમ ધારી લીધું ? ઈસ્સા અને તેનો સાથીદાર બોઈંગ-૭૨૭ નું ચેકિંગ

કર્યા બાદ પાછા ફરે એ દરમ્યાન બીજા ફિદાયીનો હેલિકોપ્ટરની બહાર દોડીને નીકળી જ આવે અને શાર્પશૂટર્સને તેમનું નિશાન તાકવાનો ફાવતો લાગ મળીને જ રહે એવું પણ જર્મનો શેના આધારે સમજી બેઠા ? અત્યંત મહત્વની એ સંભાવનાને તો તેઓ સાવ ભૂલી ગયા કે હેલિકોપ્ટરોની અંદર બંધનાવસ્થામાં જકડાયેલા નવ ખેલાડીઓ ભાગવા માટે લાચાર હતા અને જખમી થયા બાદ ઝનૂને ચડેલો ગમે તે આતંકવાદી તેમને ઠાર મારી શકે તેમ હતો.

કમાન્ડો હુમલાની બેઠંગ વ્યૂહરચના ઘડ્યા પછી ઍરબેઝ પર તે પ્રમાણેનો વ્યૂહ ગોઠવવામાં પણ મેનફેડ શ્રેઈબરના પોલીસતંત્રએ કાયું જ કાપ્યું. નિશાન તાકતી વખતે પાંચ ચુનંદા શાર્પશૂટર્સ એકબીજા સાથે બરાબરનું ટ્યુનિંગ જાળવવાનું હતું, પણ વાતચીત કરવા માટે તેમને વૉકી-ટૉકી અપાયા ન હતા. (ઑલિમ્પિક વિલેજમાં સેંકડો વૉકી-ટૉકી હતા !) કોઈએ બુલેટપ્રૂફ જેકેટ અને હેલ્મેટ પહેર્યાં ન હતાં, એટલે હુમલા દરમ્યાન જોખમ ખેડવાની આવશ્યકતા જણાય ત્યારે કદાચ તેમની હિંમત ન ચાલે. રાત્રિનો સમય હોવા છતાં તેમની રાયફલો પર નાઈટ વિઝન સિસ્ટમ પણ ફીટ કરેલી ન હતી. ઈન્ફારેડ દૂરબીન જેવી એ સિસ્ટમ હાજર કરવા માટે આદેશ તો ૫ કલાક પહેલાં અપાયો હતો ! શાર્પશૂટર્સની રાયફલો ૨૧" લાંબા નાળયાવાળી હતી. નિશાન અતિ દૂર હોય ત્યારે સચોટતાની દ્રષ્ટિએ ૨૭"ના નાળયાની રાયફલ જરૂરી બને. શાર્પશૂટર્સ માટે પસંદ કરાયેલાં સ્થાન પણ યોગ્ય ન હતાં. ત્રણ જણ ઍરબેઝના કન્ટ્રોલ ટાવર પર હતા, જેમને બાકીના બે જણ ક્યાં છે એ ખબર ન હતી. રન-વે પાસેના ઘાસમાં

સૂતેલો એક શાર્પશૂટર તો ટાવરવાળા ત્રણની ફાયરિંગ લાઈનમાં એટલે કે સીધમાં હતો ! બેઠંગ વ્યૂહરચના મુજબ વ્યૂહ ગોઠવવામાં પણ એકેય બાબતે ઢંગધડો નહિ !

રાત્રે ૧૦:૪૫ વાગ્યે બે હેલિકોપ્ટરો ઍરબેઝના ટારમેક પર ઊતર્યા. કેટલીક ફ્લડલાઈટોએ અજવાળું પાથર્યું હતું. એક ફ્લડલાઈટ જર્મન ઍરલાઈન્સ લુફથાન્સાના બોઈંગ-૭૨૭ ને ઊજાળી રહી હતી. હેલિકોપ્ટરોનાં એન્જિનો બંધ પડ્યાં, એટલે ચોમેર સન્નાટો છવાયો અને સસ્પેન્સની પરાકાષ્ટાનો આખરી તબક્કો શરૂ થયો. આગળના હેલિકોપ્ટરમાં બેઠેલા ઈસ્સા અને તેનો ટોની નામનો ખ્રિસ્તી આરબ (મૂળ નામ યસૂફ નઝલ) સાથીદાર નીચે ઊતર્યા. બન્ને પાસે AK-47 હતી. બહુ સતર્ક રહીને તેઓ બોઈંગ-

■ ઘટનાની તાસીર દેતી તસવીર : ફ્યુસ્ટેનફેલ્ડબ્રક ઍરબેઝ પર ચક્કર કાપતા જર્મન હેલિકોપ્ટરનો રાત્રિના અંધકારમાં લેવાયેલો ફોટોગ્રાફ

૭૨૭ તરફ આગળ વધ્યા. મોબાઈલ સીડી ગોઠવેલી તૈયાર હતી. વિમાનમાં પ્રવેશી તેમણે તપાસ કરી. ત્રણેક મિનિટે પાછા દરવાજાની બહાર ડોકાયા અને ઘડીભર ત્યાં જ અટકી ગયા. ઊંચે રહીને ઍરબેઝનું કદાચ સારી રીતે અવલોકન કરી શકાતું હતું. સંભવ છે કે ત્યાં ફ્લડલાઈટો તેમને આંજતી ન હતી. વાસ્તવમાં શું થયું તે કોણ જાણે, પણ સંડસડાટ ઊતરીને તેમણે હેલિકોપ્ટરો તરફ દોટ મૂકી. ઈસ્સાએ જોરમાં ચેતવણીનો ઘાંટો પાડ્યો !

બીજી જ ક્ષણે જર્મન શાર્પ-શૂટર્સની રાયફલોના બે શૉટ હવામાં ગાજ્યા. અકેક હેલિકોપ્ટરની બહાર ઊભેલા હબીબ તથા અહમદ નામના બે આરબો વીંધાયા અને ઢળી પડ્યા. એક જણ તત્કાળ મૃત્યુ પામ્યો. બે ગોળીઓ ઈસ્સા અને ટોની તરફ છૂટી. ટોનીને પગમાં ગોળી વાગી. ટારમેક પર ત્યાં જ એ ફસડાયો. હાઈ-કેલિબરની જર્મન રાયફલનો શૉટ ભારે જોરદાર હતો. ઈસ્સા માટે રવાના થયેલી ગોળી તેની સહેજ આગળ પડી. નિશાન ચૂકાવવા તેણે વાંકોચૂંકો માર્ગ પકડ્યો. હવે બૂમાબૂમ મચી. હેલિકોપ્ટરોમાં બેઠેલા અદનાન અલ-ગૅશી અને બાકીના ત્રણ આતંકખોરો ચેતીને સફાળા બહાર કૂદી પડ્યા. હેલિકોપ્ટરોની નીચે લેટી તેમણે AK-47 વડે કન્ટ્રોલ ટાવરની દિશામાં આડેધડ મારો ચલાવ્યો. મિનિટની પાંચ-પાંચ બુલેટો ઓકવા લાગી. એક બુલેટે ટાવર પરના શાર્પશૂટર એન્ટન ફ્લેજરબુરની ખોપરી વીંધી નાખી. ઈસ્સા દોડીને આગલા હેલિકોપ્ટર નીચે આશરો લેવા ગયો ત્યાં જ તેને પણ પડખામાં ગોળી વાગી.

હેલિકોપ્ટરના ચાર જર્મન પાયલટોની હાલત શી હતી? એકદમ ફક્કડ, કારણ કે પહેલી તક મળતાવેત તેઓ ટારમેકના

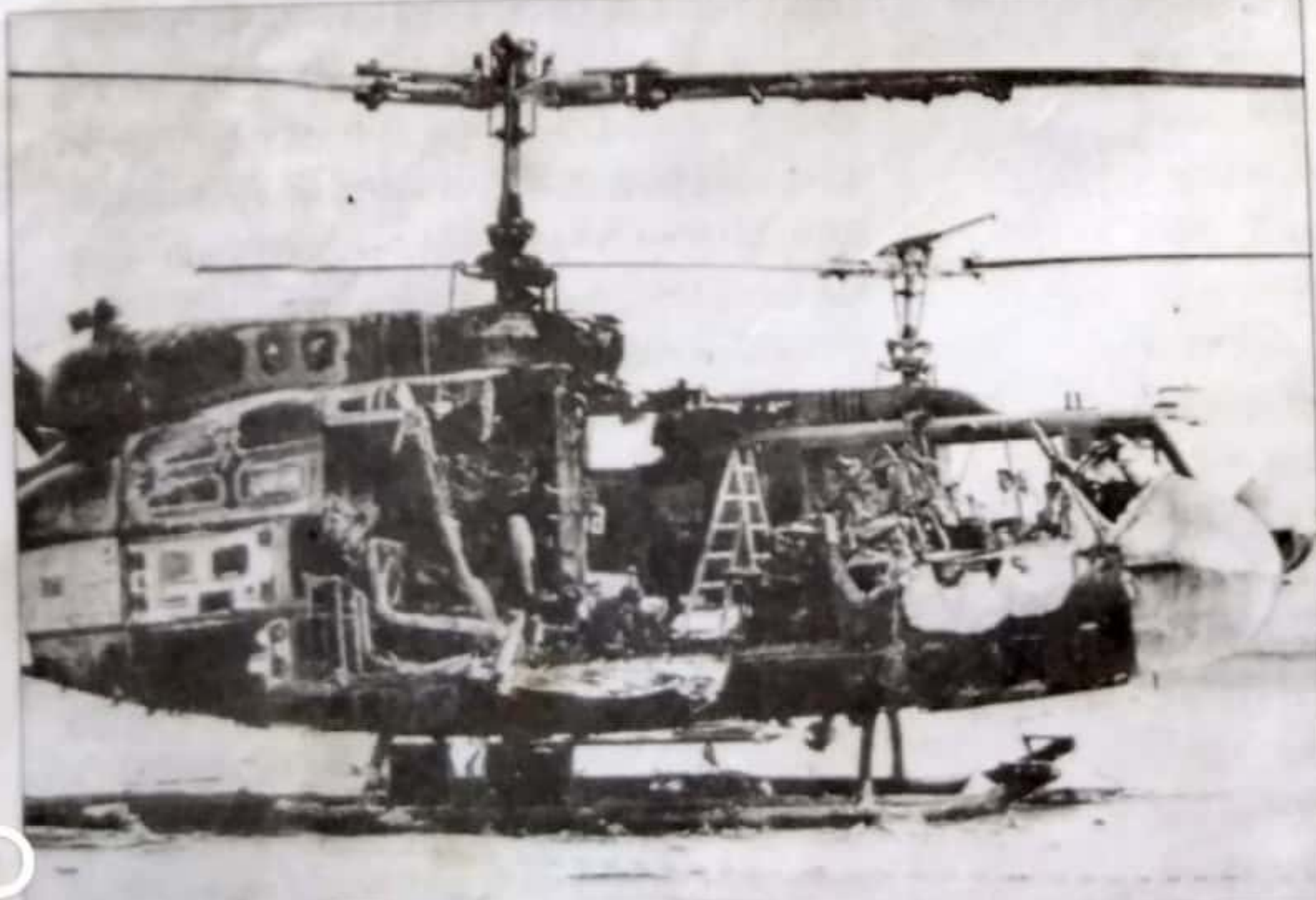
છેડે એપકાર તરફ નાસી છૂટવા હતા. ઈઝરાયેલના નિઃસહાય ખેલાડીઓને આતંકખોરોના ભરોસે મૂકી તેઓ ભાગ્યા એ દ્રશ્ય કન્ટ્રોલ ટાવરની બારીમાંથી મોસાદના નિયામક ઝૂવી ઝમીરે જોયું ત્યારે તેનો જીવ કકળી ઊઠ્યો. અલબત્ત, બંદીવાન ખેલાડીઓની જેમ એ પણ લાચાર હતો.

અવિરત કાયરિંગ એકાદ કલાક ચાલ્યું. તરખાટ મિનિ યુદ્ધ જેવો હતો. રાત્રે ૧૧:૫૫ વાગ્યે એ યુદ્ધમાં નવા પ્રકારનું શસ્ત્ર ઉમેરાયું. મ્યુનિકથી ચાર બખ્તરિયાં વાહનો આવ્યાં. દરેક પર મશીનગન હતી. હેલિકોપ્ટરોની દિશામાં તે વાહનો બહુ ધીમી ગતિએ હંકાર્યાં અને પછી અધવચ્ચે થંભી ગયાં.

બખ્તરિયાં વાહનો મંગાવવાનું દોઢ ડહાપણ મેનફેડ શ્રેઈબરે કર્યું હતું. ઘેરાયેલા અને ધવાયેલા આતંકખોરો સમક્ષ બળપ્રદર્શન કરી તેમનું મનોબળ તે ભાંગી નાખવા માગતો હતો. ત્રાસવાદીની મનોદશાને ઓળખવામાં ફરી વખત તેણે થાપ ખાધી. ચોક્કસ મિશનને ખાતર મરી ફીટે એવા ત્રાસવાદી અને પૈસા માટે ગુનો કરતા સામાન્ય પ્રકારના અપરાધી વચ્ચેનો ભેદ એ જાણતો ન હતો.

પરિણામ ખતરનાક આવ્યું. મશીનગન તેનું કાર્ય આરંભે એ પહેલાં જ પોતાનું કાર્ય આટોપી લેવા એક ત્રાસવાદી તરત હેલિકોપ્ટરની ઓથ તજીને બહાર આવ્યો, હેલિકોપ્ટરમાં ગયો અને મુશ્કેટાટ બંધાયેલી હાલતે બેઠેલા ત્રણ યહૂદી ખેલાડીઓ એલિઝર હાલ્કિન, યાકોવ સ્પ્રિન્જર તથા જીવ ફેઈડમાનને પોઈન્ટ-બ્લેન્ક ઠાર માર્યા. ચોથો ખેલાડી ડેવિડ બર્જર પણ તેમની સાથે જ હતો, પરંતુ કશાક અકળ કારણસર તેને ગોળીઓ ફક્ત પગમાં વાગી. પગનાં હાડકાંનો ચૂરો થયો.

■ જર્મન પોલીસખાતાના શાર્પશૂટરોએ કરેલા 'દુષ્કૃત્ય'નો કિદાપીન આતંકવાદીઓએ અત્યંત કૂરતાબર્યો બદલો લીધો

ડેવિડ બર્જરનો જાન બચ્યો—અને તે માત્ર એટલા માટે કે તેનું મોત જુદી રીતે થવાનું હતું. આતંકવાદી તરત પાછો બહાર ફૂટ્યો, ખિસ્સામાં રહેલી હેન્ડ ગ્રેનેડ કાઢી અને પિન ખેંચ્યા બાદ તેને હેલિકોપ્ટરમાં ઉલાળી ! એક સત્યાનાશી પગલા સાથે બધું ખતમ ! બળતણની ટાંકી ફાટી, એટલે પાતુનું વેરણછેરણ માળખું ભડકે બળવા લાગ્યું.

બીજા હેલિકોપ્ટર નીચે ઓથ લેનાર જખમી ઈસ્સા અને તેના સાથીદારો પણ છેલ્લી લડત આપવા બહાર નીકળ્યા. બેય હાથમાં અકેક રાયફલ પકડીને તેમણે ૩૫ મીટર છેટેના કન્ટ્રોલ ટાવરને નિશાન બનાવ્યો. સામેથી એટલો જ સંગીન જવાબ આવ્યો. પહેલું મોત ઈસ્સાનું થયું અને બીજા આતંકખોરનો વારો પણ તેના પછી તરત આવ્યો. હવે અદનાન અલ-ગૅશી નામના આતંકખોરે જોયું કે બચવાની સંભાવના નથી, એટલે તે પણ આખરી કૃત્ય આટોપવા હેલિકોપ્ટરમાં ગયો. આન્દ્રેઈ શ્પિલ્ઝર, અમીતસર શાપિરા, કહાટ શોર, યોસેફ ગોટફ્રન્ડ, અને માર્ક સ્લેવિન એમ બાકીના પાંચ ઈઝરાયેલી રમતવીરોના દેહમાં તેણે અનેક ગોળીઓ હોમી દીધી.

ખૂનરેજનું કરુણ નાટક સમાપ્ત ! નાટકના દુઃખદ અંતમાં દિલાસાની મામૂલી વાત હોય તો એ કે બ્લેક સપ્ટેમ્બર જૂથના આઠ ત્રાસવાદીઓ પૈકી પાંચ જણા માર્યા ગયા. વળી અદનાન અલ-ગૅશી અને તેના બે સાગરિત આતંકખોરો એમ કુલ ત્રણ જણા જીવતા પકડાયા હતા.

દિલાસાની વાત હતી ? જો હોય તો એ દિલાસો છેતરામણો હતો, કેમ કે બ્લેક સપ્ટેમ્બર પશ્ચિમ જર્મનીમાં પોતાની આતંકવાદી પ્રવૃત્તિ ન કરે એ બાંહેધરી સામે ચાન્સેલર વિલિ બ્રાન્ટ પાંચ ઈઝરાયેલીઓના હત્યારા અદનાન અલ-ગૅશીને તથા તેની ભેગા પકડાયેલા બીજા બે સાગરિતોને થોડા દિવસ પછી બાઅદબ છોડી મૂકવાના હતા ! જર્મનોની અણઆવડતનો પુરાવો તો ઓલિમ્પિક વિલેજમાં તથા ઍરબેઝ પર ક્યારનો મળી ચૂક્યો હતો. આ ત્રણ હાડોહાડ ત્રાસવાદી આરબોને વગર સજાએ મુક્ત કરી હવે તેઓ પોતાની બેજવાબદાર વર્તણૂકનો અને નિર્માલ્યતાનો પણ નમૂનારૂપ પુરાવો આપવાના હતા !

■ મ્યુનિકના હત્યાકાંડે સમગ્ર ઈઝરાયેલને રાષ્ટ્રીય શોકમાં ગરકાવ કરી દીધું. બીજા વિશ્વયુદ્ધના ભયાનક દિવસો તાજા થયા કે જ્યારે નાઝી જર્મનીમાં લાખો યહૂદીઓને ગેસ ચેમ્બરના હવાલે કરાયા હતા અને કતલખાને મોકલાયેલાં દોરોની જેમ સૌએ નફૂટકે મોતને સ્વીકારી લેવું પડ્યું હતું. પરંતુ

એ દિવસો જુદા હતા. યહૂદીઓનું પોતીકું વતન ન હતું. યુરોપના બધા દેશો તેમના માટે અને તેઓ એ બધા દેશો માટે પરાયા હતા, એટલે યહૂદી પ્રજામાં ન એકતા હતી કે ન આત્મવિશ્વાસ હતો. નસીબે જે વીતાડ્યું એ તેમણે કુદરતી ન્યાય સમજીને વેઠી લીધું હતું. હવે ત્રણ દાયકા બાદ પરિસ્થિતિ સાવ જુદી હતી. ઈઝરાયેલ નામે ઓળખાતું તેમનું સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર હતું અને સ્ટાર ઓફ ડેવિડના પ્રતીકવાળા રાષ્ટ્રધ્વજની છાયા નીચે બધા યહૂદીઓ ૨,૦૦૦ વર્ષ માંડ પાછી મળેલી પેલેસ્ટાઈનની ભૂમિને આબાદ બનાવવા એકત્રિત થયા હતા. આ વતન ફરી ગુમાવવું ન પડે એ માટે દુશ્મનોને તેમની દરેક નાની ગુસ્તાખીનોય પ્રત્યુત્તર મોટા ગુણાંકમાં આપવો રહ્યો.

મ્યુનિકમાં બેમોત માર્યા ગયેલા ખેલાડીઓનાં આપ્તજનોને વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીરની સરકારે વચન આપ્યું : હત્યાનો બદલો લેવાશે—અને તે પણ એટલી કઠોર રીતે કે બ્લેક સપ્ટેમ્બરનું અસ્તિત્વ મટી જશે. ઈઝરાયેલ માટે તેના દરેક નાગરિકનો જાન કેટલો અમૂલ્ય છે તે આતંકખોરોને તેમની જિંદગીના ભોગે સમજાવવામાં આવશે.

મ્યુનિક હત્યાકાંડના સૂત્રધારોને શોધી કાઢી શકાય એટલી નાટ્યાત્મક રીતે તેમનું કાસળ કાઢવા વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીરે કમિટી - X નામની ગુપ્ત સમિતિ રચી. સંરક્ષણમંત્રી જનરલ મોશે દાયાન તેના અધ્યક્ષપદે નીમાયા અને તેનું મિશન અમલમાં મૂકવાનું કામ મોસાદના નિયામક ઝૂવી ઝામીરને સોંપવામાં આવ્યું. ઝામીરે હત્યાકાંડના કાવતરાબાજોનું હિટ-લિસ્ટ તૈયાર કરવાનું હતું, દરેકની ખોજ માટે પોતાના એજન્ટોને જગતવ્યાપી ધોરણે કામે લગાડી દેવાના હતા અને ઠંડે કલેજે હત્યા કરી જાણતા ગુપ્તચરોના હાથે જે તે આતંકખોરને બ્લેક સપ્ટેમ્બરના આખા જૂથમાં ધાક બેસી જાય એવી હિંસક ઢબે પતાવી નાખવાનો હતો. મિશનની ખરી નેમ આતંકવાદનો જવાબ આતંક વડે આપવાની હતી અને પોતાનું દરેક લોહિયાળ કરતૂત છેવટે બમણા જોરે બૂમરંગ થવાનું છે એ સત્યનું બ્લેક સપ્ટેમ્બરને ભાન કરાવવાની હતી.

હિટ-લિસ્ટ બનાવવા માટે ખુફિયા તપાસ બેએક અઠવાડિયાં ચાલી. ઈજિપ્ત, સિરિયા, જોર્ડન અને લબનાન ઉપરાંત યુરોપના કેટલાય દેશોમાં મોસાદનું જાસૂસી નેટવર્ક કાર્યરત હતું. એ જ રીતે ત્યાં બ્લેક સપ્ટેમ્બરની પણ ભૂગર્ભ પ્રવૃત્તિઓ ચાલતી હતી. બધેથી જે છૂટક વિગતો મળી તેમનો મેળ બેસાડ્યા પછી ચિત્ર સ્પષ્ટ બન્યું. ઓલિમ્પિક વિલેજ પરના ત્રાસવાદી હુમલાનું આયોજન કરનાર અને ષડ્યંત્રના અમલમાં ચાવીરૂપ પાઠ અદા કરનાર આરબોને તેમનાં કરતૂતો સહિત જાખી કાઢવામાં આવ્યા. મુખ્ય અપરાધીઓ હતા : રાએલ ઝૂવાયતર નામનો સિનિયર આરબ નેતા, જે

■ ઈઝરાયેલનાં વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીર, જેમણે ફિદાયીનોને 'થાળે' પાડવાનું કામ સંરક્ષણમંત્રી મોશે દાયાનને (જમણો ફોટો) સોંપ્યું

ઈટાલિમાં રોમ ખાતે પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાનું પ્રતિનિધિત્વ કરતો હતો. મુક્તિમોરચાની તરફેણમાં લોકમત સર્જવો અને પ્રચાર દ્વારા યુરોપી પ્રજાની સહાનુભૂતિ હાંસલ કરવી એ તેનું સત્તાવાર કાર્ય, જ્યારે બિનસત્તાવાર કાર્ય ત્રાસવાદી આરબ જૂથો માટે નાણાં અને શસ્ત્રો મેળવવાનું તથા હાઈજેકિંગ જેવાં પરાક્રમોમાં તેમને મદદરૂપ બનવાનું હતું. મ્યુનિક પર ત્રાટકવા માગતા બ્લેક સપ્ટેમ્બરના આઠ સભ્યોને વાગેલ ઝૂવાયતરે હથિયારો પહોંચાડ્યાં હતાં.

● ડૉ. મહમૂદ હમશરી ફ્રાન્સમાં પેલેસ્ટાઈન મુક્તિ-મોરચાનો પ્રતિનિધિ હતો. ઝૂવાયતરની માફક એ પણ દલીલબાજીમાં બાહોશ એવો બુદ્ધિજીવી ગણાતો અને ઈઝરાયેલ વિરૂદ્ધ તેની પ્રચારઝૂંબેશની પ્રજાના મન પર ખાસ્સી અસર થતી, પણ બીજી તરફ ડૉ. મહમૂદ હમશરી છૂપો રૂસ્તમ રહીને ત્રાસવાદનાં ષડ્યંત્રો ઘડી કાઢવામાંયે પોતાનું બુદ્ધિધન વાપરતો હતો. મ્યુનિક ઓલિમ્પિકમાં ઈઝરાયેલી ખેલાડીઓને બાન પકડવાનું કારસ્તાન તેના ભેજાની પેદાશ હતું.

● હુસેન અલ-શીર મ્યુનિકના હત્યાકાંડ પહેલાં સાયપ્રસ ગયો હતો. રશિયાની જાસૂસી સંસ્થા કે. જી. બી.ના એજન્ટ સાથે તેણે વાતચીત કરી હતી. કયા વિષય પર કરી એ તેને ખબર, છતાં સંભવિતપણે તે બ્લેક સપ્ટેમ્બરના ત્રાસવાદીઓને સફળ હુમલા પછી સામ્યવાદી પૂર્વ જર્મનીમાં આશ્રય મળે કે કેમ તેની પૂછતાછ કે. જી. બી.ના એજન્ટને કરવા માગતો હતો. પૂર્વ જર્મની ત્યારે રશિયાનું બગલબચ્ચું હતું.

● કમાલ અદવાન, મહમદ નઝર અને કમાલ નાસર એ ત્રણ આતંકખોરો લબનાનના પાટનગર બૈરૂતમાં રહીને બ્લેક સપ્ટેમ્બરના બહુરાષ્ટ્રીય નેટવર્કનું સંચાલન કરતા હતા. બૈરૂત

એ દ્રષ્ટિએ બ્લેક સપ્ટેમ્બરનું વડું મથક હતું. પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના લીડર જ્યોર્જ હબ્બાશનું પણ હેડક્વાર્ટર બૈરૂતમાં જ હતું.

● અલી હસન સલામેહ નામના ગેરિલા આરબ સરદારની ત્રાસવાદી પ્રવૃત્તિઓ વિશે તો મોસાદના લગભગ બધા જાસૂસો વાકેફ હતા. (મોસાદની ફાઈલમાં તેનું સાંકેતિક નામ 'રેડ પ્રિન્સ' હતું.) અલી હસન સલામેહની કાબેલિયત, દીર્ઘદ્રષ્ટિ અને હિંમત જોતાં અલ ફતહના સરદાર યાસિર અરાફાતે તેને પોતાનાં અનુગામી તરીકે પસંદ કર્યો હતો. ઇઝરાયેલી

■ મ્યુનિક હત્યાકાંડના ત્રણ ખૂબાર ફિદાયીનો, જેમને પશ્ચિમ જર્મનીએ છોડી મૂક્યા હતા. મોસાદનો ડોળો તે ત્રણેય આતંકવાદીઓ પર પણ મંડાયો. ત્રણેયને અત્યંત કપરી સજા મળવાની હતી.

જાસૂસો અથવા કમાન્ડો સૈનિકો લાગ મળ્યે જો અરાફાતને પતાવી દે તો સલામેહે મિશન આગળ ધપાવવાનું હતું. આ નોબત આવે તે દરમિયાન સલામેહ બ્લેક સપ્ટેમ્બરને પોતાની આવડતનો લાભ આપતો હતો. મોસાદને જાણવા મળ્યું તેમ મ્યુનિકના બનાવ પાછળ તેનું જ માસ્ટર માઈન્ડ હતું.

● અબુ દાઉદ બ્લેક સપ્ટેમ્બરનો મુખ્ય કમાન્ડર હતો. કોઈ પણ ત્રાસવાદી હુમલાનું મોટે પાયે આયોજન થાય એ પછી તેને અમલમાં મૂકી શકતી યોગ્ય ટુકડી રચવાની અને ટુકડીના દરેક સભ્યને યોગ્યતા પ્રમાણે કામ ફાળવવાની જવાબદારી અબુ દાઉદના શિરે હતી.

● મોસાદના હિટ-લિસ્ટ પર છેલ્લે મ્યુનિક ઑલિમ્પિક વખતે સામટા પાંચ ઇઝરાયેલીઓને મારી નાખનાર અદનાન અલ-ગૌશી અને તેના બે સાગરિતો પણ ખરા કે જેમને પશ્ચિમ જર્મનીએ છોડી મૂક્યા હતા.

ઑક્ટોબર ૧૬, ૧૯૭૨.

મ્યુનિક ઑલિમ્પિકના ગમખ્વાર બનાવને હજી માંડ ચાલીસ દિવસ થયા હતા, છતાં મોસાદના જાસૂસી કામકાજમાં જેમ અંધેર નહિ, તેમ દેર પણ નહિ.

મોડી સાંજનો સમય હતો. ઇટાલિના રોમ શહેરમાં એક બહુમાળી મકાન પાસે બે જણા વાતચીત કરતા ઊભા હતા.

થોડે દૂર રસ્તાની સામી તરફ પાર્ક થયેલી મોટરમાં એક મહિલા બેઠી હતી. ત્રણ-ચાર મિનિટો વીત્યા બાદ તેણે એન્જિન સ્ટાર્ટ કર્યું અને મોટર હંકારી કે તરત પેલા બે જણા મકાનની લિફ્ટ તરફ જતી લોબીમાં પ્રવેશ્યા. ઓછા વોટનો બલ્બ ત્યાં ઝાંખું અજવાળું ફેલાવતો હતો. બીજી લાઈટો બંધ હતી.

મહિલાએ તેની મોટર હંકારીને સંકેત આપ્યો તેમ શિકાર આવી રહ્યો હતો. બેઉ જણાએ પોતપોતાની .22 કેલિબરની બેરેટા પિસ્તોલો ફરી બરાબર રીતે તપાસી લીધી.

એક યુવાન તેના હાથમાં રોજવપરાશની બજારૂ ચીજોનાં પોકેટ ઊંચકીને ફૂટપાથ પર ચાલ્યો આવતો દેખાયો, મકાનના કમ્પાઉન્ડ તરફ વળ્યો અને ત્યારે બીજી મહિલા જાણે બસ પકડવા માગતી હોય તેમ ઉતાવળે તેનો રસ્તો કાપીને દોડી. આ બીજો સંકેત હતો લોબીમાં ઘૂપાયેલા બે જણા માટે, તેનો અર્થ એ કે આગંતુક યુવાન જ તેમનો શિકાર હતો.

શિકાર તેના ફ્લેટ પર જવા માટે લોબીમાં દાખલ થયો. વધારાની લાઈટો એ જ વખતે ઑન થઈ...

‘વાએલ જૂવાયતર તમે ?’ એક જણે પૂછ્યું.

‘હા, કેમ ? પણ તમે લોકો...’

અલ ફતહના યાસિર અરાફાતનો પિત્રાઈ ભાઈ, બ્લેક સપ્ટેમ્બરનો ઇટાલિ ખાતેનો કર્તાહર્તા અને મ્યુનિક ઑલિમ્પિક વખતે મચેલા આતંકનો

ખલનાયક વાએલ જૂવાયતર ગંધ પામી ગયો કે મોસાદના એજન્ટો તેને ડેથ વૉરન્ટ બજાવવા આવી પહોંચ્યા હતા.

બેરેટા પિસ્તોલની બુલેટો છૂટી. કેટલામી બુલેટે વાએલ જૂવાયતરને નિષ્પ્રાણ બનાવ્યો એ તો કોણ જાણે, પરંતુ મોસાદના એજન્ટો તેના શરીરમાં કુલ ૧૪ ગોળીઓ ધરબીને જંખ્યા. કામ પૂરું થયું કે તરત લોબીના પાછલા દ્વાર નજીક રાહ જોતી મોટરમાં બેસી વિદાય થયા. માર્ગમાં ત્રણ મોટરો તેમણે બદલી. અંતે જૂનવાણી સ્ટેશનવેગન કાર હાંકીને રોમમાં જ કો'ક અજાત મુકામે પહોંચ્યા.

ડિસેમ્બર ૮, ૧૯૭૨.

ફ્રાન્સના પેરિસ શહેરમાં બ્લેક સપ્ટેમ્બરનો ‘ટેરર બિઝનેસ’ સંભાળતો અને પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાનું પ્રતિનિધિત્વ કરતો ડૉ. મહમૂદ હમશરી પોતે દિવસો થયે ‘ટેરર’ અનુભવી રહ્યો હતો. મધરાતે કેટલીયે વાર તેના ઘરનું બારણું ધડાધડ ખખડ્યું હતું. બારીનો કાચ તોડીને ઇંટો તેના રૂમમાં ટપકી હતી. ટેલિફોન પર વખતોવખત બ્લેન્ક કૉલ આવતા રહેતા હતા. ખોપરીની આકૃતિવાળાં પરબીડિયાં ટપાલ દ્વારા મળતાં હતાં. મ્યુનિક હત્યાકાંડના મુખ્ય કસૂરવાર ડૉ. મહમૂદ હમશરીના બધા હોશહવાસ તો એ વખતે ઊડ્યા કે જ્યારે તેણે આગળ પડતાં અરબી વર્તમાનપત્રોમાં પોતાના અકાળ મૃત્યુના

સમાચાર વાંચ્યા! સમાચાર ભેગું હમશરીનું ટૂંકું જીવનચરિત્ર પણ છપાયું હતું !

આ રીતે શિકારને માનસિક ત્રાસ આપવા પાછળ મોસાદના એજન્ટોનો ઈરાદો દાઝ ઊતારવાનો ન હતો. ઈરાદો બીજા અનેક હતા. ઈઝરાયેલના હાથ કેટલા લાંબા છે અને મોસાદની જાસૂસીજાળ કેવી સર્વવ્યાપી છે એ વાતનું બ્લેક સપ્ટેમ્બરને માન કરાવવાનું હતું, જેથી પેલેસ્ટાઈનની નવી પેઢીના આરબો તે ત્રાસવાદી જૂથમાં ભરતી થવાનું નામ ન લે. હવે પછી આતંકવાદનો જવાબ સવાયા આતંકવાદ દ્વારા જ મળવાનો છે એ પણ વાગેલ ઝૂવાયતર જેવાં પ્રેક્ટિકલ ઉદાહરણો સહિત આરબોને સમજાવવાનું હતું.

પેરિસમાં વસતા ડૉ. મહમૂદ હમશરીએ અણધાર્યા હુમલાની બીકે ઘરની બહાર જવાનું ઓછું કરી નાખ્યું. ક્યારેક જવું પડે તો કાણે કાણે સતર્કતા જાળવે, દહેશતભરી નજરે બધી તરફ જોતો રહે અને જમણો હાથ ગજવામાં રિવૉલ્વર પર રાખે. અલબત્ત, મોસાદના પડછાયા હંમેશા તેની સાથે જ રહેતા હતા અને ધારે એ સમયે તેને મોતભેગો કરી શકે તેમ હતા. પરંતુ વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીર, સંરક્ષણમંત્રી જનરલ મોશે દાયાન અને મોસાદના નિયામક ઝૂવી ઝામીરની 'કમિટિ-X'ના આદેશ મુજબ બ્લેક સપ્ટેમ્બરના દરેક કાવતરાબાજનું મોત શક્ય એટલી હિંસક અને નાટ્યાત્મક રીતે નીપજાવવાનું હતું. પરિણામે—

ઈટાલિથી પેરિસ આવેલા (સ્વાભાવિક છે કે ઈટાલિયન ભાષા પણ બોલતા) એક 'પત્રકાર' ડૉ. મહમૂદ હમશરીનો ઈન્ટરવ્યૂ લેવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. ઈઝરાયેલ સામે આફરો કાઢવા માગતા ડૉ. હમશરીએ જરાય આનાકાની વગર હા પાડી દીધી. ઈટાલિયન 'પત્રકાર' મુલાકાતનો અનુકૂળ સમય બીજે દિવસે ફોન પર નક્કી કરવાનું સૂચવ્યું.

બીજો દિવસ ડિસેમ્બર ૮, ૧૯૭૨ નો હતો. સાંજ થવા આવી હતી. ડૉ. મહમૂદ હમશરી 'પત્રકાર'ના ફોનની રાહ જોતો ઘરમાં એકલો બેઠો હતો. ઘરથી કેટલાક મીટર છેટે ટેલિફોનના જંક્શન પાસે તેના યમદૂતો વાયરલેસ રિમોટ કન્ટ્રોલ સાથે બેઠા હતા. અહીંથી જ ફોન જોડવામાં આવ્યો. ઘંટડી વાગ્યાનો અવાજ સંભળાયો અને રિસિવર ઊંચકાયું કે તરત રિમોટ કન્ટ્રોલનું બટન દાબવામાં આવ્યું. ટેલિફોનના બેઝ યુનિટમાં સેમટેક્સ પ્રકારનો બારૂદ ફાટ્યો.

આતંકનાં કારસ્તાનો માટે નામચીન બનેલા આરબ સરદારનો આતંક વડે જ જોતજોતામાં અંત !

જાન્યુઆરી ૨૫, ૧૯૭૩.

રશિયન જાસૂસી સંસ્થા કે. જી. બી.ના એજન્ટને મળવા રાષ્ટ્રપતિની મુલાકાતે ગયેલો ત્રાસવાદી હુસેન અલ-શીર હજી રાષ્ટ્રપતિના પાટનિકોસિયામાં જ પડાવ નાખીને રહેતો હતો.

સામ્યવાદી (અને ઈઝરાયેલના દુશ્મન) રશિયા સાથે કાયમી સંપર્ક રહે અને જરૂરી મદદ પણ મળતી રહે એ માટે બ્લેક સપ્ટેમ્બરે હુસેન અલ-શીરને ત્યાંની ઑલિમ્પિક હોટલમાં રહેવાની સગવડ કરી આપી હતી. જિંદગીનો આખરી સમય પણ તેણે એ હોટલમાં જ વીતાવ્યો. બહારથી તે પાછો ફર્યો અને રૂમનું બારણું ખોલ્યું ત્યારે સામેના મકાનમાંથી તેના ડાઘુઓ દૂરબીન વડે તેને અવલોકી રહ્યા હતા. પરવારીને તેણે બિછાનામાં લંબાવ્યું કે તરત રિમોટ કન્ટ્રોલના રેડિઓ સિગ્નલે નીચેના ભારે વિસ્ફોટક બોમ્બનો પલીતો ચાંપ્યો. ઈમારત ધણધણી ઊઠી. રૂમમાં દરેક વસ્તુનો ડૂચો વળી ગયો. આગના લબકારા અને ધૂમાડાના ગોટા શમ્યા ત્યારે હુસેન અલ-શીરનો મૃતદેહ ચારેકોર અનેક ટૂકડે વહેંચાયેલો પડ્યો હતો. ઑલિમ્પિક હોટલમાંના વધુ એક કસૂરવાર સાથે હિસાબ ચૂકતે !

એપ્રિલ ૧૦, ૧૯૭૩.

ઈઝરાયેલના નૌકાબંદર હાઈફાથી કેટલાક યુનંદા કમાન્ડો સૈનિકો અને જાસૂસો સાથે રવાના થયેલી મિસાઈલ બોટ ભૂમધ્ય

■ મોસાદનો સિનિયર જાસૂસ એહુદ બરાક

સમુદ્રમાં ૭ કલાક હંકાર્યા પછી લબનાનના પાટનગર બૈરૂતના કિનારા નજીક પહોંચી. કિનારાથી અમુક કિલોમીટરના અંતરે જ તેણે પ્રવાસ થંભાવ્યો. મિસાઈલ બોટના તૂટક પર ઝોડિએક પ્રકારની બે સામાન્ય પાવરબોટ ગોઠવેલી હતી, જેમને સમુદ્ર પર ઊતારી સશસ્ત્ર ટુકડીએ બાકીનો પ્રવાસ શરૂ કર્યો. ટુકડીનું નેતૃત્વ મોસાદના સિનિયર જાસૂસ (અને ભાવિ વડા પ્રધાન) એહુદ બરાકે લીધું હતું. હુમલાની કાર્યવાહીનો બીજો સૂત્રધાર મોસાદનો કમાન્ડો તાલીમ પામેલો એજન્ટ જોનાથન નિતેનયાહુ હતો. એ જ નિતેનયાહુ કે જેણે

૧૯૭૬ માં ઈદી અમીનના યુગાન્ડામાં એન્ટેબી વિમાનીમથકે બાન પકડાયેલા ઈઝરાયેલી પેસેન્જરોને છોડાવવા અદ્ભુત સાહસ દાખવ્યું હતું અને શહીદ થયો હતો.

બૈરૂતના તટવર્તી રસ્તા પરના બધા રાહદારીઓની નજર પાવરબોટ તરફ ન વળે એ માટે અમુક સમય બાદ એન્જિનો બંધ કરી બાકીનું અંતર હલેસાં મારીને કાપવામાં આવ્યું. નૌકાવિહાર કરતા પર્યટકોના સ્વાંગમાં તેમણે કાંઠે પહોંચવાનું હતું. પર્યટકોની જેમ તેમનો લેબાશ પણ બહુરંગી હતો. એહુદ બરાક, અમીરમ લેવિન નામનો કમાન્ડો સૈનિક અને બીજા અમુક જાસૂસો તો મહિલાના વેશમાં હતા !

આ પ્રવાસી ટુકડીના સભ્યો માટે બૈરૂતના કાંઠે મોટરો હાજર જ હતી. અહીં તેમનું આગમન થયું તેના અઠવાડિયા પહેલાં મોસાદના છ એજન્ટો લંડન, રોમ અને પેરિસમાં જુદી

જુદી ફ્લાઈટ પકડી લબનાન આવી ગયા હતા. ત્રણ જણાનો પાસપોર્ટ બ્રિટિશ હતો, એટલે બૈરૂત ઍરપોર્ટ પર ચેકિંગનું નાકું વટાવવામાં અને ત્યાર બાદ મોટરો તથા સલામત ગેસ્ટ હાઉસ ભાડે લેવામાં જરાય તકલીફ ન પડી.

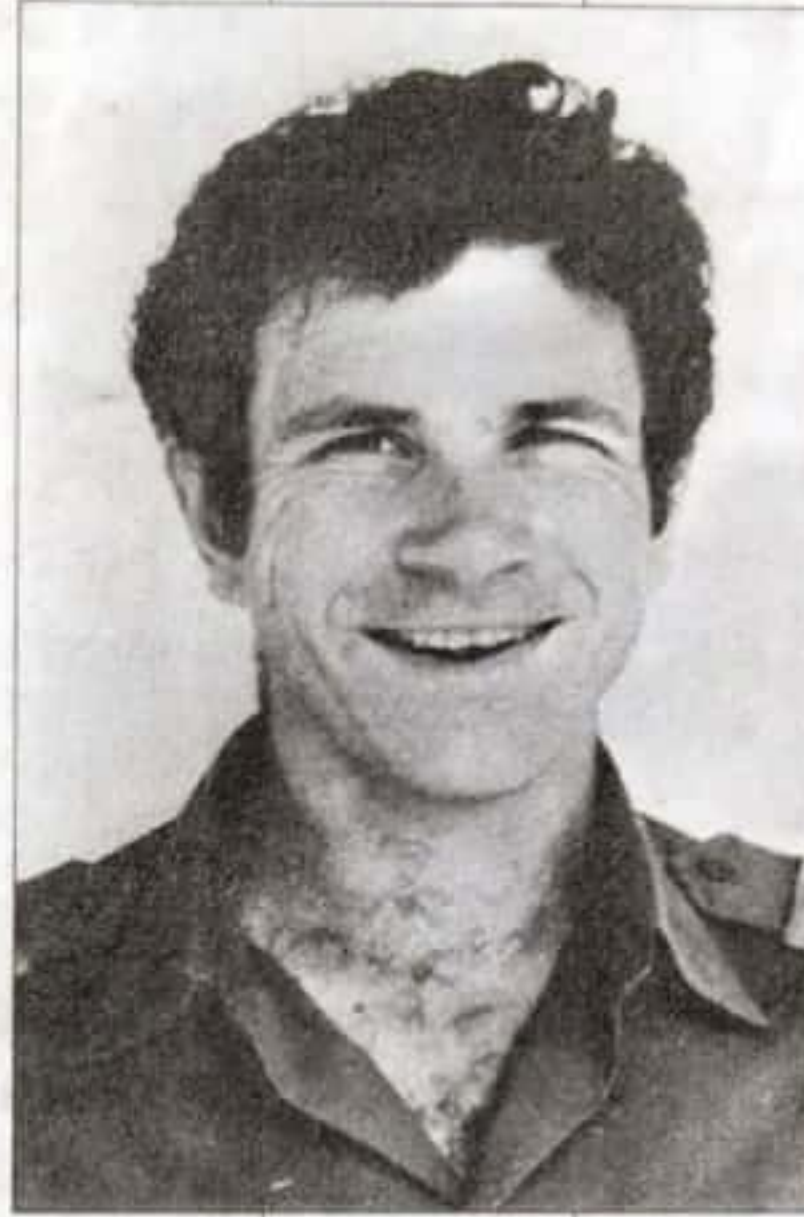
મોસાદની તવારીખમાં યાદગાર બની રહેનાર Operation Springtime of Youth એવા સાંકેતિક નામવાળું અભિયાન તરત શરૂ થયું. કુલ મળીને ૪૦ જણા ત્રણ અલગ જૂથોમાં વહેંચાયા, જેમાં એક જૂથ કમાન્ડર એહુદ બરાકનું અને બીજું મેજર મુકી બેલ્ઝરનું હતું. બૈરૂતના કેન્દ્રીય વિસ્તારમાં આવેલાં સામસામી તરફનાં બે મકાન પર તેમણે સશસ્ત્ર છાપો મારવાનો હતો. બ્લેક સપ્ટેમ્બરના આંતરરાષ્ટ્રીય નેટવર્કનું સંચાલન કરનારા ત્રાસવાદીઓ મહમદ નઝર, કમાલ અદવાન તેમજ કમાલ નાસર તે મકાનોના ફ્લેટમાં રહેતા હતા. ત્રીજું જૂથ ઈઝરાયેલની કસાયેલી અને ઝંઝાવાતી કમાન્ડો ફોજના સૈનિકોનું બનેલું હતું, જેણે કેટલાક ફ્લૉગ છોટે પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના હેડક્વાર્ટરનો શક્તિશાળી બોમ્બબ્લાસ્ટ વડે નાશ કરી નાખવાનો હતો.

એકબીજાથી જુદા રસ્તે હંકારીને મોટરો તેમના યોગ્ય સરનામે પહોંચી. એહુદ બરાકે ધાર્યું ન હતું કે બ્લેક સપ્ટેમ્બરની ત્રિપૂટીનાં મકાનો પાસે લબનાન પોલીસનો જાપ્તો હોય, પણ કમભાગ્યે હતો. મારણ તરફ આવતો દીપડો એકાએક શિકારીની ગંધ પારખીને થંભી જાય એમ ક્ષણવાર તો એહુદ બરાક મોટરની બહાર નીકળતા ખંચકાયો અને મિશન પડતું મૂકવાનું વિચાર્યું. ફિએસ્કો થાય એ કરતાં પાછા વળી જવું જ યોગ્ય હતું. આ રીતે પારકા દેશમાં ગેરકાયદે ધૂસીને કમાન્ડો ઍટેક કરવો હોય તો તે માટે કશી મીનમેખ વગરની પૂર્વશરત એ કે હુમલો શત પ્રતિશત કામિયાબ રહેવો જોઈએ. રખે ભોપાળું થયું તો બે દેશો વચ્ચે રાજકીય વિવાદ અને વિખવાદ કદાચ ગંભીર સ્વરૂપ પકડે અને જગતના બીજા ઘણા દેશો ઈઝરાયેલને બહારવટિયા દેશનો શિરપાવ આપે!

કમાન્ડર એહુદ બરાક પાસે ઝાઝું વિચારવાનો સમય ન હતો. પાંચ સેકન્ડ પછી તે અને તેનો 'બોય ફ્રેન્ડ' જોનાથન નિતેનયાહુ હસીમજાક કરતાં ગલીમાં ચાલવા લાગ્યા. ગલીના સામાનાકે બીજી મોટર ઊભી હતી, જ્યાંથી મેજર મુકી બેલ્ઝર અને તેની 'ગર્લ ફ્રેન્ડ' ઍમીરમ લેવિન આવી રહ્યા હતા. એ બન્ને પણ વાર્તાલાપમાં મશગૂલ હતા. પોલીસે ન તેમની તરફ ધ્યાન આપ્યું કે ન બરાક અને નિતેનયાહુ તરફ!

બન્ને 'યુગલો' જેવાં પોતપોતાના યોગ્ય

■ મોસાદનો
કમાન્ડો સૈનિક
જોનાથન
નિતેનયાહુ

■ એક્સપ્લો-
ઝિવ્સનો નિષ્ણાત
મેજર શહાક

સરનામે પહોંચ્યા કે તરત મકાનોનાં પગથિયાં ચડવા તેમણે દોટ મૂકી. આ દોટનું તેઓ ઈઝરાયેલના તેલ અવિવ શહેરમાં હૂબહૂ સરખી બાંધણીના મકાનોમાં ઘણી વખત રીહર્સલ કરી ચૂક્યા હતા. આતંકખોરોના ફ્લેટ પણ તેમણે ત્રીજા માળે તરત શોધી કાઢ્યા. ડૉર બેલ વગાડવામાં સાર ન હતો. પ્રત્યુત્તર ન મળે અને દરવાજો પણ ન ખૂલે. આથી ડાયનામાઈટ મૂકી દરવાજા તોડી નાખવામાં આવ્યા.

મેજર મુકી બેલ્ઝર જે ફ્લેટમાં ધૂસ્યો તેના અંદરના રૂમનું બારણું એકાએક બંધ થયું. શિકારે તેમાં આશરો લીધો. અલબત્ત, ઈઝરાયેલી બનાવટની ઊઝી/Uzi મશીનગને તરત જોરદાર તડાફડી બોલાવી અને નકૂચો જેવો તૂટ્યો કે બેલ્ઝરે લાત મારી બારણું અંદર ધકેલી દીધું. એ પછી જે બન્યું તેનું વર્ણન બેલ્ઝરના જ શબ્દોમાં: 'ત્રણ અઠવાડિયાં થયે હું જેનો ફોટો મારા શર્ટના ખિસ્સામાં રાખીને ફરતો અને મગજ પર કોતરી લેવા વારંવાર બહાર કાઢી અવલોકી લેતો એ ચહેરો મારી નજર સામે હતો. મેં આકોશપૂર્વક બુલેટો ઝીંકી દીધી. મ્યુનિકમાં ઈઝરાયેલી રમતવીરોના હત્યાકાંડનું ષડ્યંત્ર ઘડનાર કમાલ નાસર આખરે માર્યો ગયો...'

બીજા મકાનમાં પણ ડાયનામાઈટે ફ્લેટનો દરવાજો તોડ્યો કે તરત એહુદ બરાકે અંદર ધૂસી બેફામપણે ફાયરિંગ શરૂ કર્યું. બ્લેક સપ્ટેમ્બરના મહમદ નઝર અને કમાલ અદવાન પ્રતિકાર કરવા જાય એ પહેલાં તો સંખ્યાબંધ બુલેટોએ તેમને ભૂંજી નાખ્યા.

નીચે રસ્તા પર લબનાનના પોલીસ અમલદારો ડાયનામાઈટના ધડાકા સાંભળી મકાનો તરફ દોડ્યા, પણ મોટરોમાં બેઠેલા મોસાદના એજન્ટોએ પૂર્વયોજના મુજબ ગોળીબાર આરંભી તેમને પોતાની સાથે લડવા મજબૂર કર્યા. દરમિયાન ત્રણ આરબ ત્રાસવાદીઓને મારનાર યમદૂતો ચાર-ચાર પગથિયાં કૂદાવતા નીચે આવી ગયા. મોસાદની બે મોટરો પૂરપાટ હંકારી ગલીમાં સામસામી પ્રવેશી, બ્રેકની કિકિયારી બોલાવતી મકાનો પાસે સહેજ ધીમી પડી અને સૌ તેમાં ચડી ગયા એટલે પાછો તેમણે વેગ પકડ્યો.

લગભગ એ જ સમયે આખા બૈરૂતને ખળભળાવતો જોરદાર ધડાકો થયો. કર્ણબેદી અવાજનાં મોજાં ચારેબાજુ દસ કિલોમીટરની ત્રિજ્યામાં ફરી વળ્યાં. આ ધડાકાનો કારસ્તાની સર્જક મેજર ઍમનોન શહાક હતો, જેની કમાન્ડો ટીમના ઈઝરાયેલી સૈનિકોએ પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના હેડક્વાર્ટરની છ મજલાવાળી ઈમારતને જમીનદોસ્ત કરી દીધી હતી. ડૉ.

જ્યોર્જ હબ્બાશ ખુશકિસ્મત કે મકાનમાં ત્યારે એ હાજર ન હતો. મુક્તિમોરચના લગભગ ૧૦૦ આરબ સભ્યો જો કે પ્રતિભાજી નીચે દફન પામ્યા.

સાતેક મિનિટ બાદ છાપામાર ટુકડી બૈરૂતમાં ન હતી. બે વાવરબોટમાં તે ખુલ્લા સમુદ્ર તરફ હંકારી રહી હતી. સંજોગોવશાત્ બે કમાન્ડો સૈનિકો ઓછા હતા. Operation Springtime of Youth દરમ્યાન તેમણે જાન ગુમાવ્યા એમ કહી શકાય, પરંતુ એ ખોટના બદલામાં તેનું મગરૂર રાષ્ટ્ર તરીકેનું સ્વાભિમાન જળવાયું તે પણ મોટા સાંત્વનની અને સંતોષની વાત હતી.

તા. ૬ જાન્યુઆરી, ૧૯૮૨ માં મેજર-જનરલ; મે, ૧૯૮૭ માં લશ્કરી દળોના નાયબ સેનાપતિ; એપ્રિલ, ૧૯૮૧ માં સેનાપતિ; જુલાઈ, ૧૯૮૫ માં ગૃહમંત્રી અને નવેમ્બર, ૧૯૮૫ માં વિદેશમંત્રી બનેલા એહુદ બરાકને મે ૧૭, ૧૯૯૯ ના રોજ ઈઝરાયેલના વડા પ્રધાનનો ગૌરવપૂર્ણ હોદ્દો મળ્યો. ખરેખર એમ થાય કે પ્રધાનમંત્રી હો તો એસા !

જાન્યુઆરી ૨૨, ૧૯૭૯.

બ્લેક સપ્ટેમ્બરના અનેક ત્રાસવાદી કારસ્તાનોની રૂપરેખા ઘડી ચૂકેલા અને મ્યુનિક ઑલિમ્પિક ખાતેના 'ટેરરિસ્ટ ઑટેક'નું પણ આયોજન કરનાર અલી હસન સલામેહ માટે એ દિવસ ક્યામતનો હતો.

દિવસ રહી રહીને સવા છ વર્ષ કેમ આવ્યો ? ઈઝરાયેલના હિટ-લિસ્ટ પર તેનું નામ મોખરે હતું. મોસાદના નિયામક ઝૂવી ઝામીરે આરંભેલી હિંસક ઝૂબેશમાં અલી હસન સલામેહનો નંબર પણ જલદી આવી ગયો હોત, પરંતુ થયું એવું કે મોસાદના જે એજન્ટો જુલાઈ ૨૧, ૧૯૭૩ ના રોજ તેને મારવા ગયા ત્યારે તેઓ આંધળે બહેરું કૂટી બેઠા. યાસિર અરાફાતના તે સંભવિત વારસદારને તેઓ માત્ર ફોટાના આધારે ખાતરીપૂર્વક ઓળખી શકે તેમ ન હતા. આથી બ્લેક સપ્ટેમ્બરના જ એક સભ્યને તેઓ દાટી મારી પોતાની સાથે નોર્વે લેતા ગયા હતા. સલામેહ નોર્વેના લીલીહેમર નામના શહેરમાં રહેતો હોવાની ખાતમી તેમને મળી હતી--અને તે સાચી પણ હતી. પરંતુ બ્લેક સપ્ટેમ્બરના અલેલટપ્પુ સભ્યે જેને ઓળખી બતાવ્યો તે સલામેહ ન હતો. મોરોક્કોથી નોકરી માટે નોર્વે આવેલો નિર્દોષ વેઈટર હતો. મોસાદના છ જણાએ .22 કેલિબરની બેરેટા પિસ્તોલ વડે તેની છૂટ્ટી કરી દીધી. નોર્વેજિયન પોલીસના ગુનાશોધકોનો પીછો તેઓ ન છોડાવી શક્યા અને તેમનું દુઃસાહસ જગજાહેર થયું ત્યારે ઈઝરાયેલનાં વડા પ્રધાન ગોલ્ડા મીરે નોર્વેની સરકારને જવાબ દેવો ભારે થઈ પડ્યો. અપરાધીઓ પર અદાલતમાં કામ ચાલ્યું. એક જાસુસને બેકસૂર જાહેર કરાયો, પણ બાકીના પાંચને બેથી વધારે પાંચ વર્ષની સજા મળી. બાવીસ મહિના પછી જો કે

પાંચેયને 'ગુપચુપ' મુક્ત કરી દેવામાં આવ્યા. કોઈ પણ જાતના અખબારી નિવેદન, જાહેરાત કે ચર્ચા વિના! આ મામલો પાછો ન ઊખડે અને છાપે ન ચડે એટલા માટે ઈઝરાયેલે અલી હસન સલામેહનો શિકાર કરવાની યોજના કેટલાંક વર્ષ મુલતવી રાખી.

સવા છ વર્ષ જાન્યુઆરી ૨૨, ૧૯૭૯ ના રોજ મુદત પાકી. ઈઝરાયેલની મિસાઈલ બોટે ફરી વખત બૈરૂતના કાંઠા સુધીનો પ્રવાસ ખેડ્યો. અંધારું ઘેરાવા માંડ્યું ત્યારે બે મરજીવાઓ પાણીમાં ઊતર્યા. રબ્બરની ડિગી પણ ઊતારી, જેમાં તેમણે હેક્ઝાજિન પ્રકારના હાઈ-એક્સ્પ્લોઝિવ બારૂદનું છ કિલોગ્રામનું પેકેટ મૂક્યું, જેની સ્ફોટકશક્તિ ત્રીસ કિલોગ્રામ ડાયનામાઈટ જેટલી હતી. સલામેહના મોતનો એ સરંજામ કાંઠે પહોંચાડી દેવામાં આવ્યો.

ઊધઈની જેમ બૈરૂતમાં ખૂણે-ખાંચરે ફેલાયેલા મોસાદના જાસૂસોએ કાર્યવાહી શરૂ કરી. ફટિયર સ્ટેશન વેગન કાર ભાડે લીધી. અંદરના ભાગે તેના પડખા નજીક દારૂગોળો ગોઠવ્યો અને ડિટોનેટરનું (પલીતાનું) જોડાણ વાયરલેસ ટ્રાન્સમીટરની રીલે સ્વિચ સાથે કર્યું. એન્ટેનાનો છેડો દેખી ન શકાય એ રીતે છાપરાના કાણા પાસે રાખ્યો. સ્ટેશન વેગનને તેમણે બૈરૂત શહેરની જાણીતી બેકા સ્ટ્રીટમાં પાર્ક કરી. સલામેહની મોટરકાર હંમેશા એ રસ્તે જ પસાર થતી હતી.

જિંદગીના છેલ્લા દિવસે અલી હસન સલામેહ બપોર પછી ૩:૪૫ વાગ્યે ઘરેથી નીકળ્યો. સંખ્યાબંધ ગોબાવાળી તેની શેવરોલેટમાં રોજના કમ મુજબ બે સશસ્ત્ર અંગરક્ષકો પણ બેઠા હતા. ઑટોમેટિક રાયફલ ધરાવતા બીજા ત્રણ અંગરક્ષકો પાછળની લેન્ડરોવર મોટરકારમાં આવી રહ્યા હતા. બન્ને વાહનો ઊપડ્યાં એટલે ત્યાં ઊભેલા મોસાદના એજન્ટે વૉકી-ટૉકી દ્વારા સાથીદારોને જાણ કરી. બેકા સ્ટ્રીટમાં સ્ટેશન વેગનથી લગભગ ત્રણસો મીટર છેટે રાહ જોતા યમદૂતો નિર્ણાયક ઘડી માટે તૈયાર થયા. સલામેહની શેવરોલેટ અને તેની પાછળની લેન્ડરોવર જાહેર રસ્તો જાણે અંગત જાગીર હોય તેમ સતત હોર્ન વગાડતી બેફામ વેગે દોડી રહી હતી. થોડી મિનિટો પછી બેકા સ્ટ્રીટમાં તેમણે ટર્ન લીધો, એટલે સેકન્ડો ગણાવા લાગી. પાર્ક થયેલી સ્ટેશન વેગનને પસાર કરવા શેવરોલેટ તેની લગોલગ પહોંચી એ જ ક્ષણે ટ્રાન્સમીટરને સિગ્નલ પહોંચ્યું. ધ...ડા...મ...!

હાઈ-એક્સ્પ્લોઝિવ દારૂગોળાના વિસ્ફોટે શેવરોલેટને છિન્નભિન્ન કરી દીધી. બળી રહેલાં વસ્ત્રો અને દાઝીને કાળી મેશ બનેલી ત્વચાવાળો અલી હસન સલામેહ ત્યાર પછીની થોડી મિનિટો બાદ રસ્તા પર લથડિયાં ખાતો બહાર આવ્યો. ખોપરી લોહીલુહાણ હતી. ધાતુના સંખ્યાબંધ કટકા તેના મગજમાં ખૂંપી ગયા હતા.

અઢાર મિનિટ પછી ૪:૦૩ વાગ્યે અલી હસન સલામેહ હોસ્પિટલના ઑપરેશન ટેબલ પર મૃત્યુ પામ્યો. મ્યુનિક

ઓલિમ્પિક વખતે માર્યા ગયેલા ૧૧ ઈઝરાયેલી ખેલાડીઓ પ્રત્યેના દાયિત્વનો વધુ એક હપતો ચૂકતો ! જો કે પૂરું ઋણ હજી અદા થયું ન હતું.

ઑગષ્ટ ૧, ૧૯૮૧.

બ્લેક સપ્ટેમ્બરના અવ્વલ કમાન્ડર અબુ દાઉદને એમ કે સામ્યવાદના લોખંડી પડદા/Iron Curtain પાછળ રશિયાની ઓથવાળા પોલેન્ડમાં તે સલામત હતો. એક પછી એક સાથીદારનું કાસળ નીકળી ગયું એ જોતાં સિરિયા, લબનાન, સાયપ્રસ કે પશ્ચિમ યુરોપી દેશોમાં ગમે ત્યાં મોસાદના હાથ પહોંચી શકે તેમ હતા, એટલે જાન બચાવવા માટે ત્યાં ભાગદોડ કરવી નિર્ણયક હતી. આથી શકીર મેહદી એવા બનાવટી નામે તેણે ઈરાકી પાસપોર્ટ કઢાવ્યો અને પોલેન્ડ જતો રહ્યો. પાટનગર વૉરસોની મોંઘી વિક્ટોરિયા ઈન્ટરનેશનલ હોટલમાં મુકામ કર્યો. પોલેન્ડ, હંગેરી, રોમાનિયા, પૂર્વ જર્મની અને ચેકોસ્લોવેકિયા જેવા સામ્યવાદી દેશો અંગે જાણકારી મેળવવામાં અમેરિકાને સખત મુશ્કેલી જણાતી ત્યારે ઈઝરાયેલે અબુ દાઉદને શોધી કાઢ્યો એટલું જ નહિ, પણ તેને મોતનું સમન્સ બજાવવા મોસાદના એજન્ટો ત્યાં પહોંચી ગયા. સામ્યવાદી દેશમાં હત્યાનું કામ ચૂપચાપ પતાવીને હેમખેમ પાછા ફરવું તે ઉછીની આફત માગવા જેવું કામ હતું.

ઈઝરાયેલે એવું કામ ચૂપચાપ નહિ, છડેચોક પતાવ્યું. શનિવારનો દિવસ હતો. વિક્ટોરિયા ઈન્ટરનેશનલ હોટલની કાફે કેનાલિતો નામની રેસ્ટોરન્ટમાં અબુ દાઉદ તેણે ઑર્ડર કરેલા મિનરલ વૉટરની અને કોફીની રાહ જોતો બેઠો હતો. કેનવાસના શૂઝ, ગોગલ્સ અને સફારી સૂટ તેણે પહેર્યા હતાં. એક યુવાન હળવા પગલે તેની નજીક આવ્યો, ખિસ્સામાંની પિસ્તોલ કાઢી અને વારાફરતી પાંચ ગોળીઓ મારી અબુ દાઉદને પૂરો કર્યો!

હવે કોણ બાકી રહ્યું ? મ્યુનિક ખાતે લોહિયાળ રમખાણ મચાવ્યા બાદ જીવતા પકડાયેલા અને ત્યાર બાદ પશ્ચિમ જર્મન સરકાર દ્વારા છોડી મૂકાયેલા પેલા ત્રણ આરબો ? નહિ, હિંસાની સજા તેમને પણ હિંસાની જબાનમાં ક્યારની મળી ચૂકી હતી. ક્યારે અને કેવી રીતે એ તો ખબર નહિ. મોસાદે જાહેર કરેલી હકીકત માત્ર એ છે કે ત્રણેયનો જુદા જુદા આરબ દેશોમાં પત્તો લગાડ્યા પછી ગોળીએ દેવાયા હતા.

કોઈ બાકી ન રહ્યું. સાચું કહો તો બ્લેક સપ્ટેમ્બર નામનું આતંકકારી સંગઠન પણ બાકી ન રહ્યું. ઈઝરાયેલે તેની હિંમત અને કરોડરજી બેચ તોડી નાખી હતી. આતંકવાદનો પ્રત્યુત્તર સવાયા આતંક વડે જ મળવાનો છે એ સત્યનું ભાન થયા પછી બ્લેક સપ્ટેમ્બરના રહ્યા સહ્યા મેમ્બરોએ પોતાનું મન વાળી લીધું અને 'ટેરર બિઝનેસ' સમેટી લીધો ! સૌથી મોટું પરિવર્તન એ આવ્યું કે અલ ફતહના યાસિર અરાફાતે

ઈઝરાયેલની પ્રબળ ઈચ્છાશક્તિ અને પ્રહારશક્તિ જોયા પછી તેની સામે શસ્ત્રોની ભાષા વાપરવાનું છેવટે બંધ કર્યું અને શાંતિમંત્રણા માટે સામે ચાલીને ઑફર મૂકી. અલ ફતહ સંગઠનને ફતેહ મળે એ પહેલાં તે ફડચામાં ગયું.

બ્લેક સપ્ટેમ્બરના આતંકવાદ સામે ઈઝરાયેલના સવાય આતંકવાદી મિશનની લાંબી કથાનો ટૂંકસાર પણ છેવટે બે શબ્દોમાં આપી શકાય તેમ છે : ઈચ્છાશક્તિ અને પ્રહારશક્તિ. આ બે શબ્દો જ ઈઝરાયેલના રાજકીય જોડાણીકોશમાં લખેલ છે, જ્યારે ભારતના જોડાણીકોશમાં એ બે શબ્દો જ ખૂટે છે.

આતંકવાદ સામે લડવું કેવી રીતે? જસ, ઈઝરાયેલ લડે છે એવી રીતે !

સૈનિકસંખ્યા મુજબ જોતાં ભારતની લશ્કરી તાકાત ચીન તથા અમેરિકા પછી ત્રીજા નંબરે છે. શત્રુમજબૂત વાત કહેવાય કે આટલો 'મસલ-પાવર' હોવા છતાં આપણે કાશ્મીરમાં મુઠ્ઠીભર ત્રાસવાદી જૂથોના આતંકને વર્ષોથી રોકી શકતા નથી. પાંત્રીસ વર્ષ પહેલાં આતંકવાદે તેનો સર્વપ્રથમ પથરો જેને માર્યો તે ઈઝરાયેલ દેશે ઈંટ વડે કેવો જવાબ આપ્યો તે અહીં વાંચો

ઑગસ્ટ ૧, ૧૯૮૧ સુધીમાં ઈઝરાયેલે અલ ફતહ સહિત ઘણા ખરા આતંકવાદી જૂથોનો સફાયો કરી નાખ્યો. સિરિયા, જોર્ડન અને ઈજિપ્ત જેવા દેશોના પાળેલા-પોષેલા આતંકખોરોનું 'પેસ્ટ કન્ટ્રોલિંગ' તેણે શી રીતે કર્યું તેની વાત હવે વાંચો.

ઈઝરાયેલ માટે આતંકવાદની સમસ્યા ૧૯૬૭ના સિક્સ ડે વોર કહેવાતા યુદ્ધ પછી જ વણસી અને જોતજોતામાં કાબૂ બહાર જવા લાગી. ઈઝરાયેલે તે યુદ્ધ દરમિયાન જોર્ડન નદીના અને મૃત સમુદ્રના પશ્ચિમ કિનારાનો ૫,૭૦૦ ચોરસ કિલોમીટર જેટલો પ્રદેશ જીતી લીધો હતો, જેના પર વર્ષો થયે જોર્ડનની માલિકી હતી. બીજી તરફ ભૂમધ્ય સમુદ્રના કાંઠે ગાઝા પટ્ટી કહેવાતો તટવર્તી પ્રદેશ તેના કબજામાં આવ્યો હતો. બન્ને પ્રદેશોના મળીને કુલ ૧૦,૦૦,૦૦૦ આરબ નિરાશ્રિતો પણ ઈઝરાયેલની હકૂમત નીચે આવ્યા. કેનવાસના તંબૂમાં રેગિસ્ટ્રારની તાપ અને રાત્રિની અકથ્ય ઠંડી વચ્ચે ઘોર હતાશાભર્યું જીવન વીતાવવાનું હતું. પૂરતાં ખોરાકપાણી, કપડાં, દવાદારૂ અને શિક્ષણ વ્યવસ્થાનાં ઠેકાણાં નહિ, એટલે પછી ખુરશી-ટેબલ, વીજળીના બલ્બ, ગેસના ચૂલા વગેરે 'મોજ-શોખ'ની ચીજો માટે અપેક્ષા રાખવાનો સવાલ જ ન હતો. ઈઝરાયેલે West Bank (પશ્ચિમ કિનારો) અને Gaza Strip (ગાઝા પટ્ટી) કહેવાતા એ બન્ને પ્રદેશો ધરાવ ખાલી ન કર્યા. પશ્ચિમ કિનારે જીતાયેલા પવિત્ર નગર જેરૂસાલેમને તો હરગીજ જતું ન કરાય, બલકે વખત જતાં તેને પાટનગર બનાવવાનું હતું. ઈજિપ્તની ફક્ત ૮ કિલોમીટર પહોળી, ૪૮ કિલોમીટર લાંબી અને ૩,૫૦,૦૦૦ આરબોનો જમેલો ધરાવતી ગાઝા પટ્ટીનો કબજો પણ ઈઝરાયેલે તેને પરત ન સોંપ્યો. આ બંને જોહકમીભર્યા વલણે નિરાશ્રિત આરબોની છાવણીમાં

સખત અસંતોષ ફેલાવ્યો, જે વખત જતાં આક્રોશમાં પરિણમ્યો. ઈઝરાયેલના દ્રષ્ટિબિન્દુએ જોવા બેસો તો પારકી ભૂમિ દાબી રાખી તે પોતાના દુશ્મનોને સ્પષ્ટ મેસેજ આપવા માગતું હતું : યુદ્ધ ખેલવું જ હોય તો જેવી તમારી ઈચ્છા, પરંતુ કાયમ માટે અમુક પ્રદેશ ગુમાવવાની તૈયારી સાથે મેદાને પડજો!

ઈઝરાયેલમાં ઘૂસી ભાંગફોડિયા પ્રવૃત્તિ કરવા અને હિંસક ત્રાસવાદ ફેલાવવા પેલેસ્ટાઈનના આરબ યુવાનોએ અલ ફતહ નામનું સંગઠન રચ્યું. જોર્ડનમાં તાલીમી કેન્દ્રો સ્થાપ્યાં અને છૂપી રીતે શસ્ત્રો મંગાવ્યાં. સંદેશાવ્યવહારનું ભૂગર્ભ નેટવર્ક રચ્યું. ગેરિલા પદ્ધતિએ જેમના પર ત્રાટકી શકાય એવાં સરહદપારનાં લક્ષ્યાંકો પસંદ કર્યાં. ઈઝરાયેલ સામે તદ્દન નવા પ્રકારનો સંઘર્ષ હવે ચલાવવાનો હતો, જે સમગ્ર જગત માટે પણ લગભગ અજાણ્યો હતો. આ સંઘર્ષના મુખ્ય સૂત્રધાર તથા આયોજક યાસિર અરાફાત નામના આરબ 'ક્રાંતિકારી' હતા. અલબત્ત, ક્રાંતિ ફક્ત તેમની દ્રષ્ટિએ—બાકી જગતના ઘણા ખરા દેશો તો અલ ફતહની પ્રવૃત્તિ માટે terrorism એવો તિરસ્કારભર્યો શબ્દ જ વાપરવાના હતા.

ઈઝરાયેલમાં ડિસેમ્બર, ૧૯૬૭ પછી અલ ફતહના છાપામાર હુમલા થવા લાગ્યા. વડા પ્રધાન લેવી એશ્કોલે મોસાદના તેમજ આંતરિક સુરક્ષા માટેની સંસ્થા શિન બેતના નિયામકો સાથે મસલતો કરી. કેટલાક વરિષ્ઠ અમલદારો પણ મિટિંગમાં હાજર રહ્યા. હવે જૂન, ૧૯૬૭ જેવું તડ ને ફડ યુદ્ધ ખેલવાનું ન હતું. આતંકવાદનો ખેલ બહુ જુદો હતો. તાકીદનું પહેલું કામ તો જોર્ડનમાં અડા ધરાવતાં ત્રાસવાદી જૂથોની ઘૂસપેઠ રોકવાનું હતું, જેના માટે લશ્કરે તારની સેંકડો કિલોમીટર લાંબી વાડ

બાંધી. દિવસભર વિમાનો ઊડતાં રાખ્યાં. રાત્રિના અંધકારમાં રહે ક્યાંક વાડ ઓળંગીને ઘૂસણખોરી કરાય તો કેટલા જણા ઈઝરાયેલમાં પ્રવેશ્યા તે જાણવા નરમ પ્લાસ્ટિકપદાર્થ ભેળવેલી માટીનો થર કાંટાળી વાડની સમાંતર પાથરવામાં આવ્યો. પોચી માટીમાં ત્રણ આતંકખોરોનાં પગલાં દેખાય, એટલે પછી ત્રણેયનો પત્તો ન લાગે ત્યાં સુધી તપાસ ટુકડીએ જંપવાનું નહિ. અલબત્ત, યાસિર અરાફાતના ચેલાઓ પણ ઓછા ચાલાક ન હતા. આવતા હોવાને બદલે જતા હોવાની છાપ પાડતા તેમણે wrong way shoes (પલટી મારેલા સોલવાળાં જૂતાં) સીવડાવ્યાં. ઈઝરાયેલીઓ પાછા સવા શેર, એટલે ફૂટપ્રિન્ટમાં સોલના ટેરવા તરફની માટી વધારે દબાણ પામી છે કે કેમ તે અવલોકીને તેમણે ઘૂસણખોરોનો કીમિયો નિષ્ફળ બનાવ્યો. વધુ એક કીમિયો શાગિર્દને ખભે ઊંચકી 'એન્ડ્રિ' મારવાનો હતો, જેથી 'છાપ' પડે કે માત્ર એક જણ પ્રવેશ્યો ! અહીં માટીમાં પડતી વધારે ઊંડી ફૂટપ્રિન્ટ તરત ભાંડો ફોડી દેતી હતી, છતાં ત્યાર પછી તલાશી અભિયાનનું કષ્ટ તો વેઠવું જ પડતું હતું.

સિક્સ-ડે વૉરમાં જવલંત વિજય મેળવ્યા બદલ ખ્યાતિ પામેલા સેનાપતિ જનરલ મોશે દાયાન આતંકવાદ સામેની ઝુંબેશ માટે પોતાના સૈનિકો ફાળવવા તૈયાર ન હતા. પુષ્કળ ખર્ચે સઘન તાલીમ પામેલા સૈનિકો દેશના સીમાડાનું રખોપું કરતી વખતે શહીદ થાય તો એ ફટકાનો આઘાત હજી સાંખી શકાય, પણ બે કોડીના આતંકખોરની બુલેટ તેને વીંધી નાખે એ પોસાય નહિ. આંતરિક સુરક્ષા સંસ્થા શિન બેતના વડા નિયામક યોસેફ હાર્મેલિનને counter-terrorism નો અસરકારક પ્લાન ઘડી તત્કાળ અમલમાં મૂકવાનું કહી દેવામાં આવ્યું. વડા પ્રધાન લેવી એશ્કોલે સૂચના આપી : 'આજ પછી તમારે એક પણ બાબતે મારી પરવાનગી લેવાની જરૂર નથી. તમને બધી સત્તા છે. મને પરિણામ જોઈએ.'

ધ્યાન રાખવા જેવું છે કે ૧૯૬૭માં counter-terrorism શબ્દ પણ હજી ચલણી બન્યો ન હતો. આતંકવાદના પ્રતિકારનો કસબ રતીભાર ખીલ્યો ન હતો. શિન બેતના નિયામક યોસેફ હાર્મેલિને પોતે એ કસબની પરિકલ્પના કરી તેને પ્રેક્ટિકલ રીતે અલ ફતહ પર અજમાવવાનો હતો. હિટલરના જ ઑસ્ટ્રિયામાં જન્મેલા યોસેફ હાર્મેલિને આપણું 'મહાભારત' ભલે કદી વાંચ્યું ન હોય કે તેના અંગે સાંભળ્યું પણ ન હોય, છતાં પરિકલ્પના ઘડવા જે ચાર પાસાં તેણે પસંદ કર્યાં તે 'મહાભારત'માં વર્ણવેલા રાજનીતિના ચાર આધારસ્થંભો જ હતા : સામ, દાન, દંડ, ભેદ !

■ **સામ** : ચોક્કસ હેતુ બર લાવવા માટે શત્રુ સાથે કે શત્રુના મળતિયા સાથે મૈત્રીભરી વાતચીત દ્વારા સમાધાન કરવાની રાજનીતિ સામ કહેવાય છે. ઝેરી ડંખ તેમાં મીઠી જબાન વડે અપાય છે. અલ ફતહના ત્રાસવાદીઓ સામે યોસેફ હાર્મેલિને તે દાવ ૧૯૭૦માં બરાબરનો અજમાવ્યો.

સોનેરી તક એ વાતે મળી કે પેલેસ્ટાઈનના અલ ફતહ અને તેના સરદાર યાસિર અરાફાત પ્રત્યે નારાજગી ધરાવતા જોર્ડનના રાજા હુસેનનો કોષ ઓચિંતો ઉકળ્યો, કેમ કે એ લોકો જોર્ડનમાં

■ શિન બેતના
વડા યોસેફ
હાર્મેલિન

પેલેસ્ટાઈનની ક્રાંતિકારી સરકારનું અલગ રજવાડું જાણે કે સ્થાપી રહ્યા હતા. રાજા હુસેને સપ્ટેમ્બર, ૧૯૭૦માં એ બધાનો ખાત્મો કરી દેવા પોતાના રાજભક્ત સૈન્યને હુકમ ફરમાવ્યો અને છૂટો દોર આપ્યો. સૈનિકોએ બેફામપણે ફિદાયીનોને મારી નાખ્યા.

સદ્ભાગ્યે અલ ફતહના યાસિર અરાફાત તેમજ પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના જ્યોર્જ હબ્બાશ જેવા સિનિયર આગેવાનો ઈરાક તથા સિરિયા તરફ સમયસર નાસી છૂટ્યા. ઘણા યુવાન ફિદાયીનો પણ બચી ગયા હતા. ઈઝરાયેલના તેમજ અમેરિકાના દબાણ હેઠળ જ રાજા હુસેને આટઆટલો જુલમ કર્યો હોવાનું માની લયલા ખાલેદ નામની આરબ છોકરીના નેતૃત્વ હેઠળ ફિદાયીનોએ કુલ ત્રણ ઊતારૂ વિમાનો હાઈજેક કર્યાં, જોર્ડનના જ રેગિસ્તાનમાં ઊતાર્યા અને પછી બોમ્બ વડે તેમના ફૂરચા ઊડાવી દીધા. હાઈજેકિંગની તવારીખમાં એ સર્વપ્રથમ ઘટના હતી. આ ગુસ્તાખીની સજારૂપે જોર્ડનના રાજા હુસેને પોતાના દેશમાં રહ્યાસહ્યા આતંકખોરોને પણ ખતમ કરવા ઝુંબેશ આરંભી. ફરી નાસભાગ મથી. બોંતેર આતંકખોરો જોર્ડનિયન સૈનિકોના હાથે મરવાને બદલે સરહદ ઓળંગી ઈઝરાયેલના શરણે ગયા.

શિન બેતના નિયામક યોસેફ હાર્મેલિને આતંકખોરોનો ભાવભીનો સત્કાર કર્યો. પાસે બેસાડીને ગપ્પાં માર્યાં. ફિદાયીનનો વિશિષ્ટ યુનિફોર્મ પહેરી રાખવાની તેમને છૂટ આપી. હથિયારો પણ કબજે ન લીધાં, બલકે અનેક જણાને સારી જાતની પિસ્તોલ ભેટ ધરી. આ નીતિ સામ, દાન, દંડ અને ભેદ પૈકી સામની હતી. સૌનો વિશ્વાસ મેળવ્યા પછી એવો દિવસ આવ્યો કે જ્યારે તે આતંકખોરો શિન બેતના કમાન્ડો સૈનિકોને જોર્ડનમાં હજી ગુપ્ત રહેલી અલ ફતહની ભૂગર્ભ છાવણીઓ તરફ દોરી ગયા. એકસામટી ૨૨ છાવણીઓને તથા ૨૫૦-૩૦૦ આતંકખોરોને પતાવી શિકારી ટુકડી થોડા જ કલાકોમાં પાછી ફરી.

અલબત્ત, પશ્ચિમ કાંઠાના અને ગાઝા પટ્ટીના ૧૦ લાખ કરતાં વધુ (૨૦૦૧ની વસ્તીગણતરી મુજબ ૩૩ લાખ) આરબોનો પ્રદેશ આતંકવાદના ઉપજાઉ ખેતર જેવો હતો. અહીં બાતમીદાર 'મિત્રો' શોધવા માટે યોસેફ હાર્મેલિને ઘણી તરકીબો યોજી. દા. ત. ઈઝરાયેલના હિટ-લિસ્ટ પર હોય એવા, પરંતુ વાસ્તવમાં અસ્તિત્વ ન ધરાવતા 'આતંકખોરો'નાં નામોનું પાટિયું જાહેરમાં મૂકો. દર બીજે દિવસે એકેક નામ પર લીટો મારી દો, જેથી વાંચનારને ખબર પડે કે એ ફિદાયીન ભડાકે દેવાયો. સંભવ છે કે બાકી રહેતાં નામોમાં એકાદ-બેનો મેળ અલ ફતહ જોડે ક્યારેક સંપર્કમાં આવેલા માણસોનાં નામો સાથે બેસે અને પોતાની નિર્દોષતા જાહેર કરવા સામે ચાલીને તે નજીકના પોલીસ મથકે પહોંચે ! આ માણસ ત્યાર પછી શિન બેતનો બાતમીદાર ! સજામાફીના બદલામાં એટલું કામ તો એણે કરવું રહ્યું.

■ **દાન** : પ્રાચીન ભારતે જ ઓળખી બતાવેલું રાજનીતિનું બીજું શસ્ત્ર એટલે દાન, જેનો ઉપયોગ કાશ્મીરમાં ખુદ ભારતનાં સંરક્ષક દળો કરતા હોય કે કેમ તે સવાલ ! (ખરો શબ્દ દામ નહિ, પણ દાન છે. દામ તો છેક મોગલોના જમાનામાં ચલણી થયેલો સિક્કો !) ઈઝરાયેલના શિન બેતે આતંકવાદનાં મૂળિયાં

આપી નાખવા તે શસ્ત્ર છૂટે હાથે વાપર્યું. કેટલાક કિસ્સાનો ટૂંકસાર:

ઈઝરાયેલમાં ધૂસવા માટે ૧૯૬૭-૬૮ દરમ્યાન જોર્ડનના શસ્ત્ર ફિદાયીનોએ અમુક માર્ગો પસંદ કર્યા હતા. બન્ને દેશો વચ્ચે નૈસર્ગિક સરહદની ગરજ સારતી ૩૦૦ કિલોમીટર લાંબી જોર્ડન નદીના આખા કિનારે નિરંતર પેટ્રોલિંગ કરવું વ્યવહારુ ન હતું. ચોકિયાત ટુકડી ઉત્તરે હોય ત્યારે દક્ષિણ સરહદે ધૂસણખોરી થાય અને દક્ષિણમાં હોય એ વખતે ઉત્તરે, માટે નદીના સામા કાંઠે વસતા અને ગરીબી વેઠતા જોર્ડનિયન આરબોને શિન બેતના ગુપ્તચરોએ સાધ્યા. કોઈ આરબ જો બાતમી આપવા તૈયાર થાય તો શિન બેતના ગુપ્તચરો તેને ૧૦ જોર્ડનિયન દિનારની નોટનો અડધો હિસ્સો ફાડીને આપી દે. બાકીનું અડધિયું 'માલની ડિલિવરી' વખતે ! ૧૯૬૭-૬૮માં દિનારની ખરીદશક્તિ આજ કરતાં ઘણી વધારે હતી, એટલે 'દાન'નું શસ્ત્ર ડઝનબંધ ચુગલીખોરો પર અસરકારક નીવડ્યું. ઈઝરાયેલને તો ખૂબ ફળ્યું. દ્રષ્ટાંતરૂપે નવેમ્બર, ૧૯૬૭માં એક ખેડૂતે હેબ્રોન નામના સ્થળે એકાંત ગુફાની અંદર સાત આતંકવાદીઓ છૂપાયા હોવાની શિન બેતને જાણ કરી. રાત્રે તેઓ ગુપચુપ સરહદ ઓળંગવાના હતા. આ માહિતી બદલ ખેડૂતને 'ડાઉન પેમેન્ટ' તરીકે દિનારની અડધી નોટ મળી. ઈઝરાયેલી સૈનિકોએ બે કલાક પછી સાતે સાતને પૂરા કરી નાખ્યા. ખુશખુશાલ થયેલા ખેડૂતે બાકીના અડધિયાને ઉત્તેજનાભેર મુઠ્ઠીમાં ભીડ્યું ત્યારે શિન બેતના અફસરે નાયબ સરદારને કહ્યું : 'સાત જણાની કિંમત તરીકે આટલી રકમ જરા ઓછી લાગે છે. આને બીજી ૧૦ દિનાર આપી દો !'

ઈજિપ્ત સામે ખેલાયેલા જૂન, ૧૯૬૭ના યુદ્ધ દરમ્યાન પીછેહઠ કરતું તે દેશનું પરાજિત લશ્કર સિનાઈના રેગિસ્તાનમાં ખાસ્સો શસ્ત્રબંડાર તજી ગયું હતું. જિપ્સીની માફક ક્યાંય લાંબો વખત સ્થાયી ન રહેતા બેદુઈન આરબો તે શસ્ત્રો વીણી પેલેસ્ટાઈનના (ગાઝા પટ્ટીના) ફિદાયીનોને વેચવાનું શરૂ કર્યું કે તરત ઈઝરાયેલે રખડુ બેદુઈનોને હેન્ડ ગ્રેનેડ, રાયફલ, મશીનગન, બઝૂકા વગેરેના બમણા કે ત્રણ ગણા ભાવની ઑફર આપી. થોડાં અઠવાડિયામાં તો બેદુઈનોએ ૧૦ ઈઝરાયેલી શેકલના દરે કુલ ૧૫,૦૦૦ હેન્ડ ગ્રેનેડ તેને વેચી! સિનાઈનું રેગિસ્તાન સફાયટ થયું, એટલે તેમણે ઈજિપ્ત દ્વારા આતંકખોરોને મોકલાતાં શસ્ત્રોની વણઝારો લૂંટવાનું શરૂ કર્યું!

અલ ફતહનો અબુ સબા નામનો ગેરિલા સરદાર પકડાયો અને જેરિકોના કારાવાસમાં પૂરાયો એ પછી શિન બેતના મદદનીશ નિયામક યેહૂદા આર્બેલે તેને લાંબી પૂછપરછ કરી. અંતે પ્રલોભન આપ્યું : 'જેલમાં આળોટવું છે કે પૈસામાં?' થોડા દિવસ પછી અબુ સબા ઈઝરાયેલી કમાન્ડો સૈનિકોને જોર્ડન નદીના સામા કાંઠે અલ ફતહના બહુ મોટા અડા તરફ દોરી ગયો. પરિણામ : બાર ફિદાયીનો ઠાર અને શસ્ત્રબંડારનું સત્યાનાશ ! કેટલા જણા મર્યા અને કેટલું નુકશાન થયું તે મહત્ત્વનું ન હતું. આ પ્રકારના કમાન્ડો ઑટેકની બીજા આતંકખોરો પર જ રાનસિક અસર થાય તે મહત્ત્વની હતી. છૂપો અડો નદીની પર જોર્ડનમાં અને વળી ભૂગર્ભ ગુફામાં કે ભોંયરામાં

હોય, છતાં દૂર દૂરથી શાર્કનું ટોળું લોહી સૂંધતું આવે તેમ ઈઝરાયેલી સૈનિકો મન ફાવે ત્યારે ડેથ-વૉરન્ટ સાથે ટપકી પડે એ સંભાવના જ અલ ફતહના ઘણા સભ્યોને હંમેશા ભયગ્રસ્ત રાખતી હતી. ઈઝરાયેલ સાથે દુશ્મની કરતાં દોસ્તી સારી એવું સૌને ભાન થાય તે માટે જેરૂસાલેમ ખાતે પેલા અબુ સબાનું વિધિવત્ સન્માન કરવામાં આવ્યું. સન્માનના ભાગરૂપે તેને શિન બેતમાં અફસરનો દરજ્જો મળ્યો. માસિક હજારો શેકલનો પગાર અને વધુમાં ગાડી-બંગલો ! ઈઝરાયેલી દૈનિકોમાં તે સમારંભનો અહેવાલ ફોટા સહિત પ્રગટ થયો. આનો પણ માનસિક પ્રત્યાઘાત અલ ફતહ, પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચા અને બ્લેક સપ્ટેમ્બરના મેમ્બરો પર એ પડે કે તેમણે કોના પર કેટલો ભરોસો રાખવો ? અત્યંત વિશ્વાસુ સાથીદાર પણ અબુ સબા જેવો ગદાર નીવડી શકે અને પૈસાની લાલચે હત્યા કરાવડાવી નાખે. આ સંશયને લીધે સૌના વચ્ચે મનમેળ તૂટી ગયો. આશ્વેષો તથા પ્રતિઆશ્વેષો થવા લાગ્યા. કલહમાં વધારો કરવા શિન બેતના એજન્ટો જે તે ફિદાયીનનું નામ જાણ્યા પછી બંધ કવરમાં તેને શેકલની નોટો મોકલ્યા કરતો હતો--એવી ગણતરી સાથે કે કદાચ એ કવર બીજો જણ ખોલે!

■ દંડ : માર્ચ ૨૧, ૧૯૬૮ના રોજ યહૂદી બાળકોની સ્કૂલબસનું પૈડું જમીનમાં દાટેલી સુરંગ પર દબાયું અને જબ્બર ધડાકો થયો. અનેક બાળકો ઘવાયાં, જ્યારે તેમની સાથે બેઠેલા પુખ્ત વયના બે યહૂદીઓ માર્યા ગયા. આ ગંભીર અપરાધ કરનાર આતંકખોરોને દંડ શો આપવો જોઈએ ?

બસને સુરંગ વડે ઊડાવવાનું કાવતરું જ્યાં ઘડાયેલું એ કરામેહ નામના સ્થળનું ફિદાયીન મથક ગુપ્તચર સંસ્થા મોસાદે શોધી કાઢ્યું. મથક જોર્ડનમાં હતું, જ્યાંના રાજા હુસેન લોકલાગણીને ધ્યાનમાં લેતાં હવે આતંકવાદને પોષી રહ્યા હતા. ઈઝરાયેલના ૧૫,૦૦૦ સૈનિકો, ૧૦૦ રણગાડીઓ, મોબાઈલ તોપો અને બપ્તરિયા વાહનો જોર્ડન તરફ રવાના થયા. વિમાનો બોમ્બમારો કરવા ઉપડ્યાં. બિનધાસ્ત રીતે જોર્ડનમાં પ્રવેશી ઈઝરાયેલી લશ્કરે ધમાસણ મચાવ્યું. કરામેહમાં સંતાયેલા ૧૫૦ આતંકખોરોને મારી નાખ્યા અને ૧૩૦ને કેદી બનાવ્યા. આ હુમલામાં તેણે પોતે ૨૮ સૈનિકો ગુમાવ્યા. સુરંગના ધડાકામાં સ્કૂલબસના બે જણા માર્યા ગયા અને બાળકો ઘવાયા તેનો હિસાબ ચૂકતે કરવા ઈઝરાયેલે આટલા સૈનિકોનો ભોગ આપીને મૂર્ખામી કરી ? નહિ, આતંકખોરોને જબરજસ્ત દંડ ફટકારી તેમને પોતાની મૂર્ખામીનું ભાન કરાવ્યું.

૧૯૬૭ના યુદ્ધ પહેલાં જોર્ડન નદીના અને મૃત સમુદ્રના પશ્ચિમ કિનારાનો West Bank તરીકે ઓળખાતો પ્રદેશ જોર્ડનની માલિકીનો હતો, એટલે ત્યાં વર્ષો જૂનાં અનેક ગામો હતાં. પાકાં મકાનો પણ હતાં. ઈઝરાયેલને નિશાન બનાવતા આતંકખોરોને ત્યાંના અમુક સ્થાનિક આરબો જેહાદના નામે આશરો દેવા લાગ્યા. વખત આવ્યે તરત નાસી શકાય એ માટે પાછળ દરવાજો ધરાવતી ઓરડીઓમાં સંતાવાની ગોઠવણ કરી આપી. ખાધાખોરાકીની બાબતે નિશ્ચિંત કરી દીધા. ભારતે કાશ્મીરમાં સતત અનુભવ્યું તેમ સ્થાનિક પ્રજા ત્રાસવાદી તત્ત્વોને

સાથ-સહકાર આપતી હોય ત્યારે એ તત્વોને ખતમ કરવા ભલભલી લશ્કરી તાકાત પણ કામ ન લાગે. પરિણામે એવે સમયે બળ વાપરવાને બદલે કળ વડે કામ લેવું જોઈએ. શિન બેતના યોસેફ હાર્મેલિને એ જ રસ્તો અપનાવ્યો. યુક્તિ સરળ હતી. ઇઝરાયેલી જેલમાં સડી રહેલા એકાદ ત્રાસવાદીને પરાણે IDF ના (ઇઝરાયેલી ડિફેન્સ ફોર્સિસના) કમાન્ડરનો યુનિફોર્મ અને ગોગલ્સ પહેરાવવામાં આવે, મેક-અપ વડે ચહેરાનો દેખાવ થોડોઘણો બદલી નખાય, પછી ત્રાસવાદી જૂથોને આશ્રય દેતા એ ગામ તરફ ફીજી રસાલો હંકારે, ગામમાં કરફ્યુ જાહેર કરાય, કમાન્ડર ત્રાસવાદી જૂથોનાં આશ્રયસ્થાન જેવાં મકાનોને ઓળખી બતાવે, કયા નામનો આતંકવાદી કયા મકાનમાં ક્યારે મહેમાન બનેલો તે અંગે પોતાને ખબર હોય એટલી જાણકારી ઇઝરાયેલી સૈનિકોને આપે, સૈનિકો મકાનની તલાશી લેતા હોય એ દરમ્યાન મેગાફોન વડે આતંકવાદીના અને તેને આશરો દેનાર મકાન-માલિકના નામનો ઢંઢેરો પીટાય—અને છેલ્લે ડાયનામાઈટના ટેટા ગોઠવી તે મકાનને એવી રીતે ફૂંકી દેવામાં આવે કે જેથી આજુબાજુના મકાનોને પણ જરાતરા નુકશાન પહોંચે !

આ કમ મહિનાઓ સુધી ચાલ્યો. પશ્ચિમ કાંઠે સંખ્યાબંધ મકાનો ફૂંકી દેવામાં આવ્યાં. દરેક કેસમાં પડોશી મકાનમાલિકને વિના કારણે સજા મળી—અને સજા અચૂક મળે તેનું ધ્યાન રાખવામાં આવ્યું ! પશ્ચિમ કાંઠાના આરબો પર તેની મનોવૈજ્ઞાનિક અસર શું થઈ ? અસર બરાબર માપી શકાય એ માટે યોસેફ હાર્મેલિને અરબી ભાષા બોલી જાણતા પાંચ ઇઝરાયેલી સૈનિકોને ફિદાયીનના વેશે એક કુખ્યાત ગામમાં મોકલ્યા. કુખ્યાત એ માયનામાં કે અગાઉ તેના રહીશોએ ફિદાયીનોને અનેક વખત આશરો આપ્યો હતો. ઇઝરાયેલી સૈનિકોએ રાત પૂરતો આશ્રય માગ્યો ત્યારે જાકારો મળ્યો : ‘ભાગો અહીંથી ! નહિતર ચલૂદી ચોકીને જાણ કરી દઈશું !’

પેલેસ્ટાઈનના ગેરિલાઓ સામે દંડનીય કાર્યવાહી ચલાવનાર ઇઝરાયેલનો મેસેજ સ્પષ્ટ હતો : મધપૂડા સામે કાંકરો ન ફેંકો !

■ ભેદ : ભારતની પ્રાચીન રાજનીતિનું ચોથું શસ્ત્ર ‘ભેદ’ પણ ચલૂદી દેશે આરબ દુશ્મનો સામે કેવું અફલાતૂન રીતે વાપર્યું તેના અમુક ઉદાહરણો :

લબનાનમાં રહીને ત્રાસવાદી પ્રવૃત્તિનું સંચાલન કરતો પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાનો એક રીઢો ફિદાયીન પકડાયો છે. ઊંચી પાયરીનો છે, માટે શિન બેત ખાસ હેતુ સાથે તેને લબનાન સરહદ પાસેની ઇઝરાયેલી જેલમાં ટ્રાન્સફર કરે છે. સજાની મુદત ૨૨ વર્ષ હોવાનું તેને કહી દેવામાં આવે છે. થોડા દિવસ પછી શિન બેતના ત્રણેક અફસરો તેની કોટડી નજીક પસાર થતી વખતે મુક્તિમોરચાના એ ત્રાસવાદીનું નામ ઉચ્ચારે કે જેણે તેને દગાપૂર્વક ‘પકડાવ્યો.’ આ નાટકના વળી થોડા દિવસ પછી ઇઝરાયેલી જેલર ફિદાયીનની કોટડીને તાળું મારતો હોય એવામાં જેલની બીજી તરફ આગ લાગ્યાની બૂમો પડે છે. જેલર એ દિશામાં દોડે છે અને ફિદાયીન તક ઝડપીને ભાગે છે સરહદની ટકરામાં ! એ પછીના સપ્તાહે બૈરૂતનાં અખબારોમાં રિપોર્ટ આવે છે કે પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના આંતરકલહમાં બાર

જણા માર્યા ગયા અને મોરચાનું એક મોટું જૂથ અલગ પડી ગયું. બીજું ઉદાહરણ : ગિરફતાર થયેલા પચ્ચીસ-ત્રીસ શકમંદ ફિદાયીનોને કતારબંધ ખડા કરી તેમની ઓળખપરેડ યોજવામાં આવે છે. અમુક જણા શકમંદ નથી, કારણ કે શિન બેત પાસે તેમનાં કરતૂતો વિશે પાકી બાતમી છે. માત્ર આંખોનો ભાગ ખુલ્લો રહે એ જાતનો કાળો બુરખો પહેરેલા એક ત્રાસવાદીને ધક્કે ચડાવતા ચલૂદી અફસરો તેને કતાર સમક્ષ હાજર કરે છે. ફરમાન અપાય છે : ‘ચાલ, ઓળખી બતાવ ! આમાંથી કોણ કોણ હતું ?’ બાતમીદાર કરતૂતોના સૂત્રધારો તરફ આંગળી ચીંધી તેમને ઓળખી બતાવે છે. આ ખબર જોર્ડન, સિરિયા અને લબનાનમાં ત્રાસવાદી જૂથોને મળ્યા બાદ ઘણા ત્રાસવાદીઓને એકમેક પ્રત્યે વિશ્વાસઘાતી પ્રવૃત્તિનો સંશય જાગે છે. લોહિયાળ આંતરકલહમાં છેવટે ખુવાર થતાં ત્રાસવાદીઓ એક વાસ્તવિકતા જાણતા નથી : ઓળખપરેડ વખતે જે દગાબાજે ફિદાયીનોને ઓળખી બતાવ્યા એ બુકાનીધારી હકીકતે ઇઝરાયેલી હતો !

ઇઝરાયેલે બ્લેક સપ્ટેમ્બર, પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચા તેમજ અલ ફતહ ઉપરાંત હિઝબુલ્લાહ અને હમાસ જેવાં બીજાં અડધો ડઝન ત્રાસવાદી સંગઠનોમાં ‘ભેદ’ની મૂળ ભારતીય રાજનીતિ વડે ફૂટ પડાવી તેમનું વિભાજન કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. સાથોસાથ રાજનીતિનાં બીજાં ત્રણ શસ્ત્રો પણ ચતુરાઈપૂર્વક વાપરતું રહ્યું. ૧૯૭૩ સુધીમાં કમ સે કમ ઘરઆંગણે આતંકવાદનો તેણે અંત લાવી દીધો. અમુક ત્રાસવાદીઓ પોતાનો કારોબાર યુરોપમાં રહીને ચલાવવા માંડ્યા ત્યારે ઇઝરાયેલે બધા યુરોપી દેશોને ડિસેમ્બર ૨૬, ૧૯૬૮નો એ પ્રસંગ યાદ કરાવ્યો કે જ્યારે ગ્રીસના એથેન્સ વિમાનીમથકે પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચાના એક ત્રાસવાદીએ ઇઝરાયેલની અલ એલ ઍરલાઈન્સના વિમાન તરફ ગોળીબાર કરી ફ્લાઈટ એન્જિનિઅરને મારી નાખ્યો હતો. ત્રાસવાદી લબનાનનો નાગરિક હતો. ઇઝરાયેલી વાયુસેનાએ જવાબી કાર્યવાહીમાં લબનાનના બૈરૂત ઍરપોર્ટ પર હુમલો કર્યો અને ત્યાં પાર્ક થયેલાં બોઈંગ ૭૦૭ જેવાં કુલ ૧૪ પેસેન્જર વિમાનોને ફૂંકી દીધાં ! ઘણાં વિમાનો યુરોપી દેશોનાં હતાં. ઇઝરાયેલ પાસે તેઓ વળતર ન માગી શક્યા, કેમ કે યુદ્ધની પરિસ્થિતિ વચ્ચે હુમલો લબનાન પર કરાયો હતો ! આ બનાવને ન ભૂલેલા યુરોપી દેશો હવે પોતાને ત્યાં ત્રાસવાદી પ્રવૃત્તિ ચાલવા દે ? કાઉન્ટર-ટેરરિઝમની ઝુંબેશમાં એ રીતે તેમણે ધરાર સામેલ થવું પડ્યું.

પેલેસ્ટાઈન મુક્તિમોરચો, અલ ફતહ, બ્લેક સપ્ટેમ્બર, હમાસ વગેરે નામો આજકાલ કાને પડતાં નથી. ઇઝરાયેલે બધાં ત્રાસવાદી સંગઠનોને ‘કબાડીખાને’ મોકલી દીધાં છે. હવે માત્ર એકલદોકલ ધોરણે ક્યારેક ભાંગફોડિયા પ્રવૃત્તિ શ્વાય છે, જેમાં બહુ ભલીવાર હોતો નથી. સ્થાપનાનાં આટલાં વર્ષ પછી આજે પણ બાવીસ આરબ દેશો વચ્ચે અમીબા જેવડું ઇઝરાયેલ અડગખડગ છે. ઇઝરાયેલ જેટલી જ ‘વય’ના અને કદમાં તેના કરતાં એકસો ને પંચાવન ગણા મોટા ભારતની વાત કરીએ તો આતંકવાદ...

જવા દો ! અંતે જેનો અર્થ ન સરવાનો હોય એવી વાત કરીને શો ફાયદો ? ■

BOOKHOUSE1